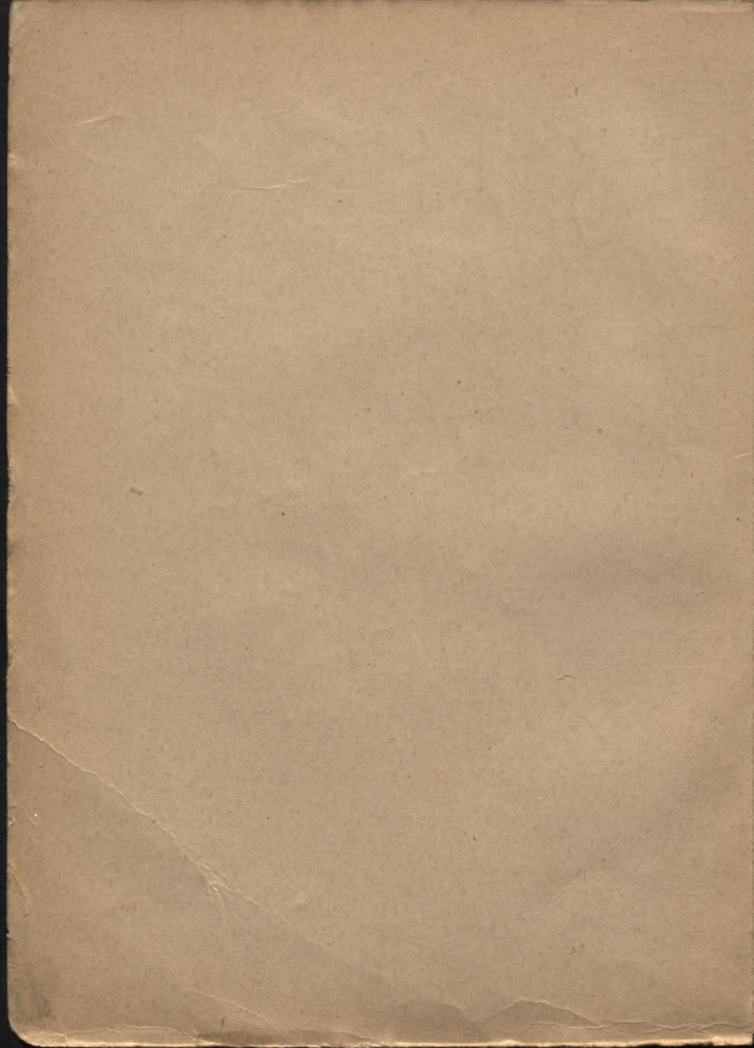


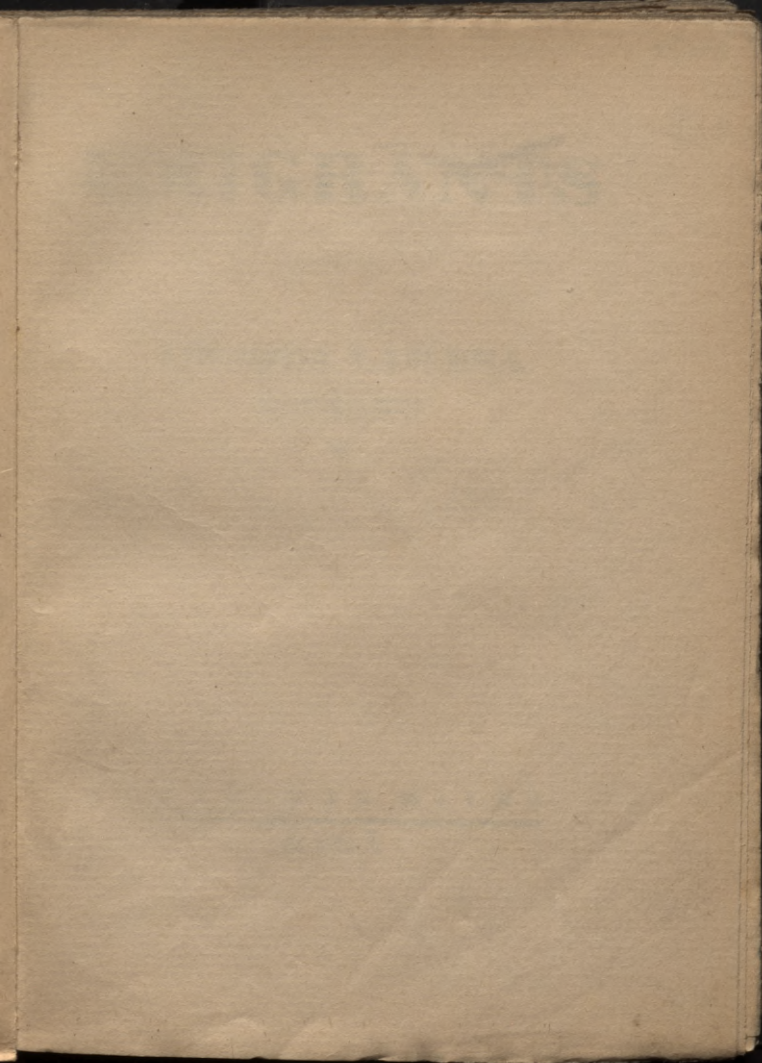
A
399D

EMIGRANTS



INARDA
AICENA
ROMANS





Valsts Iepirkuma Likuma 18. p. 18.
VALSĒTU BIBLIOTĒKA
77-

L $\frac{A}{3990}$

dubl.
810

EMIGRANTS

LINARDA LAICENA
ROMANS

■

KULTURAS BALSS
RIGĀ

L-3
R-1

Vīla Lāča Latv. PSR
VALSTIS BĒDZĒKA

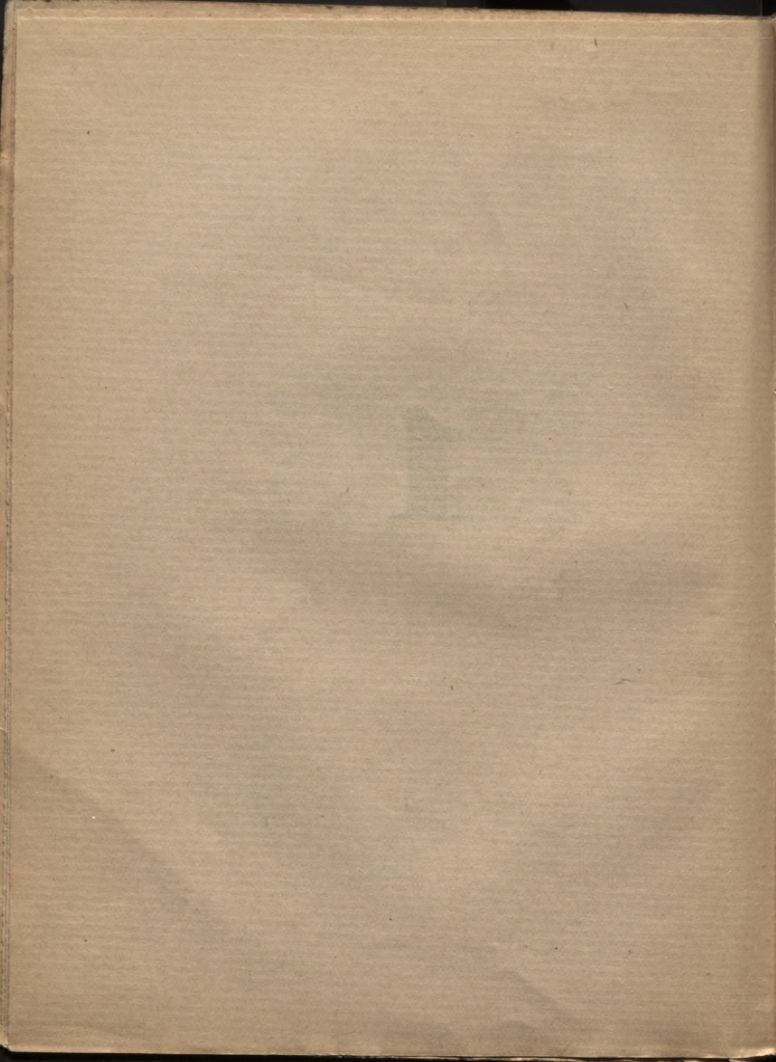
~~77-6-121~~

0308060384

Šīs grāmatas eespeešanas darbus izpildījuši
sekoši grāmatrūpniecības darbineeki: burtu
saleekamās mašīnas „Tipografs” darbu burt-
liēli — Eduards Jansons un Ansis Ezermals;
kopošanas darbus Richards Veče; eespeešanu
Karlis Auziņš; darbus vadījis Ansis Auziņš,
speestuves pārzinis. Vāku zīmētis Ernsts Kālis.
Klišeja pagatavota „Jaunako Ziņu” cinkogra-
fijā. „Latvju Kulturas” speestuve, Terbatas
ceļā 15/17, Rīgā



1



Ar veeglu somu un precīgu sirdi Vitolds Vitums eesēdās važonī un lika braukt uz Somijas dzelzsceļa peestātņi. Peterburgas novembŗa vakars ar sastingušo miglu un ugunskureem uz eelam palika aiz muguras tāls un smags, bet mīļš.

Vagonā bez Vituma bija tikai vēl divi: veena mazpilsoniska kreevu dama un paresns plecigs soms, kuŗš droši veen vareja būt kāds meesta vaj pilsētas nomales kolonialpreču tirgotajs. Pa šo ceļu Vitums brauca pirmo reizi: cik savadaks viss te viņam likās, nekā līdz šim bija redzets. Viņš reizē brīnijās un preecajās, ka Kreevijas galvas pilsētā var pastāvet citas, svešas tautas dzelzsceļš, jo te taču visi runaja somiski vaj zveedriski un pat nauda nebij vairs kreevu. Teešam viņš vareja būt drošībā. Sakot no septembŗa,— 1906. gadā — viņš bij saistījees, kaut tik pa daļai, ar kādu tam pilnīgi svešu kursisti no Ventspils apkārtņes — papreekš Rīgā, bet kad tur bij licees, ka speegi uz pēdam — tad Peterburgā. Kopā tos bij savedusi pase, kuŗa bij preekš preceta pāra, un tā kā tad pases bij grūti dabujamas, ar veenu bij diveem līdzets. Nemeeros Vitums bij eejaucees ar kādu runu, kuŗu tu-rejis vispārejas sajusmas un aizrautības brīdi, un kuŗai pateesībā, izņemot pāris beigu sauceenus, nebija bijis pat nekāda pretlikumīga un politiska satura. Tomēr, kā jauns cilveks, kuŗa tevs senak bij pretojees vācu mācītāja eevešanai baznicā un ķērees baznicas patrona, veetejā barona zirgeem pee galvas un tā nogreezis

7 tos no ceļa, un to daridams novērsis ziņkāriģu see-

veešu puļa demonstrativu sabraukšanu — Vitolds Vitums bij nācis soda ekspedīcijai eesneegtā sarakstā kā veens no leelakeem sava apgabala revolucionareem, kuŗa dzimtā veenmēr valdijušas pretneecīgas tradīcijas. Protams, šo vainu vēl vairak pavairoja tas, ka viņš bij apmeklejis Rigā ģimnaziju un, — kaut gan to neveens nezināja, — arī bij eevilkts preekšrevolūcijas socialistisko pulciņu kustībā un darbībā, kuŗai toreiz pa leelai daļai bij visai idealistisks un idilisks raksturs. Pēc ģimnazijas beigšanas Vitums bij eestājees Rigas mākslas skolā, no kuŗas pārgājis uz Peterburgas Stiglica zīmešanas skolu, no kuŗas savukārt līdzekļu trūkuma dēļ zemestrā vidū izstājees un palicis mājā. Jau no ģimnazijas trešās klases, kuŗā tas bij diezgan vecs eestājees, Vitums bij nodevees zīmešanai un gleznošanai un bij darijis to ar tādu aizrautību, ka ceeta pat citi programmas preekšmeti. Viņš sapņoja par mākslas akadēmiju un beidzot par Parizi, Florenci un Romu, kur tiklab vismodernākās strāvas, kā senee meisteri vareja sneegt to mākslas dziļumu un plašumu, par kuŗu paša dzimtenē nedrīksteja pat domāt. Sevišķu eerosinājumu viņa mākslinieka sapņeem bij devusi 1904. gada Kokneses gleznu izstāde, kur Purvits, likās, bij viskrāšņaki izplaucis redzams, kā nekad vēl ne pirms, ne pēc tam.

Vasaru pēc zeemas notikumeem Vitums bij pavadījis Minskas guberņā pee kāda latveešu kolonista, kuŗš viņa mātes māsas vīram bij tuvu rada; bet kad tur bij izlicees šaubīgi, jo notecejušās pases veetā nebij eespējams jaunu dabūt, tad bij atkal eeradees Rigā un caur kādu nejauši sastaptu senā pulciņa darbineeku, kuŗš tagad tuvs bij socialistu partijas central-komitejai, dabujis vajadzīgo pasi kopā ar līdzbedre-

nes eeteikšanu. Rigā ar savu tā saukto seevu viņš kopā nedzivoja, jo tai bij eespējams slēptees pee radeem, bet kad veenu no teem, nejauši uz eelas izkratot, aresteja un palaida, tad nekas vairak neatlikās, kā braukt abeem projam, jo ari Vitumam likās, ka speegu tikls jo deenas jo ceešak savelkas un apņem ari viņus abus, līdzīgi sapaļam un raudai, kā viņš pee sevis smīneja.

Tā viņi abi bij reizē eeradušees Peterburgā un noīrejuši kopīgu istabu, uzdodamees — veens, protams, par trūcīgu mākslineeku un otra par masażisti. Ar savu nelaimes laika seevu Vitums kopā neguleja vis, kaut gan viņa peedereja pee tām, kuŗas mīlestībā augstu vērtē brīdi un pat gadījumu, lai atkal tālak un tālak varetu malditees šai pārmaiņu mežā. Viņai bij ārkārtīgi leels un asu galu deguns, ķiniski vaigu kauli un eedzeltēna ādas krāsa, kas ar tumšēem ma-teem deezgan labi sadereja, — tomēr Vitumam šis sejs nepatika. Tā viņš palika pilnīgi vēsi atturīgs visu kopdzīves mēnesi, nedodams ari viņai eemesla tam tuvotees, kaut gan ta labprāt to visadi mekleja. Peterburgā, protams, Vitums apmetās tikai tadēļ, lai peerakstotees dabutu no eecirkņa preekš seevas atsevišķu uzturas zimi vaj pat pasi, lai tad kursiste varetu dzīvot veena pati un turpinat savu darbu kursos, kā ari nelegalajās organizacijās.

Un tā nu viņš sēdeja atkal vagonā it kā atsvabinats tiklab no kustībām, kā no seevas — un kad vilceens bij sācis kustetees, viņš jutās pat pilnīgi brīvs.

Kad vilceens bij garam Terijokeem, kur somu muitas eerednis bij pārmeklejis, vaj kāds no pasažiereem brandvīnu nēeved, tad Vitums atstāja katru eedomu par varbūtībam, ka vēl kas nepatikams neuzbrūk.

Nakti pee Viborgas viņu iztrauceja pestišanas armija, kas tur manevreja un tam likās, ka ari viņu gribeja pestīt, kadēļ viņš izgāja uz platformas, lai paškatītos. Tur bija tiklab veenkārši, kā partikuši gērbušās personas, vairak seeveetes, un visu sejos bij kokains ceetums un mazas driksniņas ap acu kaktiņeem. Un armijas oficeeram, ar dzeltenzintaino cepuri bij visceetakais sejs. Vitumam eekrita domās: ari dažeem socialdemokratu partijas darbineekeem tādi koka seji, it kā noceetināti grūta ciņā, vaj sastinguši aiz dzīves preeka trūkuma. Ari viņa bijušās seevas sejs līdzinājās šeem sejeem. Tādi seji bija ari viseem sektanteem, kuņi savu mācību fanatiski izplatīja un mēģināja visur eedzīt kā naglu ar neatlaidigeem āmura siteeneem. Ta bija sastindzinata griba. Ari pee kāda sirma braļu draudzes sacitāja dzimtenē Vitums bij novērojis kaut ko līdzīgu.

Ar rīta krēslu vilceens, gar vairakām izskaldītām granita seenam pabraucis, peenāca Helsingforsas mazajā koka vagzālītē.

Savu ceļa somu uzglabašanai nodevis, Vitums gāja vispirms pilsētu apskatīt, kā ari pēc uzdotas adreses uzmeklet kādu Peterburgā eeteiktu kreevu jaunavu, kas varetu palīdzet atrast dzīvokli. Savada, savadaka kā līdz šim redzetas, Vitumam bij šī jūras pilsēta, jauna un spēcīga, izburta no granīta. Dažas architekturas formas, ar masīvām, isām, it kā no smaguma saspeestām kolonām, pagrabvelvju veidīgām ee-

eju arkam un dzelzs vaj bronzas durvju apkalumeem tam lika domāt par zeemeļzemju zeemu, kamēr citas ēkas — gluži gludenas un veenkārši precīgas — vareja būt šās zemes vasarai rada. Ari ļaudis savā rīta steigā bij tik pašapzinīgi un norūdīti un vēju apūsti, kā jūrneeki, kas visi nupat nokāpuši no kuģa, kuŗš izbraukājis tālas zeemeļu jūras un peestājees šai klinšu pilsetā, lai nodotu viņai sveiceenu no vecā aizjūras ķēniņa.

Tāds bija pirmais eespaids.

Neatradis eeteiktās ceļa vadones un somu valodas neprašanas dēļ nevarēdams par to neka izzināt, Vitums gāja bez mērķa pa eelam un nonāca beidzot Brunsparkā pee jūras. Še no klints parka galā vareja redzēt Sveaborgas fortus, gandrīz nesamanamus un nenozīmīgus, bet tik draudošus, ka šis kara nāvīgums nāca no tureenes pār jūras šaurumu šurp, uz šalcošām simtsgadu leepam. Gar Jungfrüstigenu — jaunavu teku — atpakaļ nākdams viņš atcerejās, kā bij stāstīts, ka te veenā mājā vajaga dzīvot lēnajam dzejneekam Skalbem, kuŗš no brīvās emigrantu zemes Šveices atgriezies un nometees Helsingforsā, tuvāk pee dzimtenes. Vitums būtu gan eegriezies pee viņa — gluži veenkārši, apprasītees par Helsingforsas dzīves leetam un savadībam, par istabu un ēdeenu cenam, bet noželoja, ka nevareja zināt, kuŗa māja viņš mita, kā ari, kā viņu tagad sauc, jo vareja būt ka ari tam peenemts vārds, kā Vitumam pašam.

Pusdeenas Vitums ēda kādā ēdnīcā, Uniona eelā, kur nejauši eekļuva garam eedams un logos skatīdamees. Viņu pārsteidza savadā šejeenes kārtība, pēc kuŗas maksāt vajadzēja tikai pēc ēšanas. Bez tam

11 viņš nevareja saprast to, kadēļ te nav nekādu noda-

litu ēdeena porciju, bet viss stāv uz galdeem un katrs ņem, kas tam patīk, un ēd, cik veen vēlas. Nu, te nu var saēstees preekš nedēļas, — viņš domāja, — ak kaviars, ak šķiņķis svaigais! — viņš pat dzejoja un ēda ceptas zivis ar sveestmaizem un peedzēra klāt treknu peenu, tāpat, kā to darija citi ēdeji. Pēc tam viņš ņēma kalteto plāno somu maizi un apsmēreja un lika uz sveesta beezu kārtu holandeešu seera; pēc tam apkalpotāja atnesa zupu un cepeti, pee kuŗa atkal bij jaēd sveestmaizes un jadzer paniņas un peens un, beidzot, vēl vajadzēja ēst saldo ēdeenu ar krējumu un dzert kafiju, kas glabajās mazā aluminiņa kannā, apsegtā ar aditu vilnas segu. Un tas viss maksāja veenu somu marku — tikai! To saņēma veca sausa zveedreete, pee durvim aiz galdiņa sēdēdama. Un Vitums visu to apsvēra, pārlika un preecajās. Ja, teešam viņā bij eenākusi apjukuša emigranta ideoloģija: tik labak paēst un drošībā!

Tad Vitums nokļuva Esplanadē un apsedās uz sola netālu no Runeberga peeminekļa. Runeberga, ša dzejneeka laureata un patriota rakstu grāmatas daždažados greznos un veenkāršos sējumos viņš jau bij redzejis daudzos grāmattirgotavu logos un pee Söderberga bij pat Runeberga vitrina. Somija visur savu sauso klasiķi rādīja, tāpat kā visu, kas tai darija godu un kas stiprināja patriotismu un nacionalismu.

Laiks bija gājis ātri un nemanot jau sāka krēsla mestees, jo isā zeemas deena še bij vēl isaka, nekā dzimtenē. Vitums peecēlās un viņam pirmo reizi radās jautajums, kur apmestees pa nakti; dzivokļa nebija meklejis un tadēļ vajadzēja eēt veesnicā, bet preekš ta jau tad vēl bija laika deezgan. Un viņš izgāja uz Observatorijas kalnu, no kuŗa pārrēdzama leela daļa 12

no pilsētas, kas tagad mirdzeja ugunīs. Se viņš ilgi skatījās Deenvidus ostas tvaikoņu zaļās un sarkanās, pa tumsu veegli slīdošās zignalu rindās. Šās ugunis apmeerināja un atspirdzināja, tāpat kā svaigais jūras vējš. Kad sametās vesi, Vitums nokāpa lejā, pilsētā un staigāja gar laternu rindām, līdz sāka uzmāktees nogurums.

Bija jau labi pavēls, kad viņš, kādā fūrmanī eesē-dees pasacija: „Fennia“. Citas veesnicas viņš nezināja, bet šās vārdu bij lasijis avizes ziņojumā par kāda terorista apceetinašanu. Vitums bij pārsteigts: greznība te bij leeliska — ta bij labākā Helsingforsas veesnica, bet peecas markas par lētako istabu, t. i. peecas labas pusdeenas par veenu nakti telpā, kur vairakas elektriskas lampas greznās rozetēs, kur pee katra galdiņa zvana poga, kur grīdsegas smaršo un perseesu tepiķis aiz gultas, kur leeli spoguļi un grezni galdi, skapji, dīvani — tas Vitumam darija skumjus pašpārmetumus, jo makā nebij vairs vairak, kā peecpadsmīt rubļu. Bet spoži baltee palagi un dūnu spilveni maigu atsperu gultā viņu saņēma tik laipni, ka drīz bij jaemeeg.

Otrā deenā, istabu meklejot, Vitums starp parasteem istabu mekletaju peedzivojumeem novēroja, ka vecsomi viņā tūliņ pazina Kreevijas emigrantu un teica, ka istaba vairs nav dabujama un skatījās tik neuzticīgi, it kā viņš butu laupitajs, kuŗš tūliņ, tūliņ pagrābs koridorā sakartos siltos mēteļus un būs prjam: viņam pašam tas bij tāds plāniņš. Teem Snelmaņa portreja pee seenas un viņi nebij aizmirsuši Helsingforsas bankas aplaupšanu. Vaj tad Vitums

13 bij vainigs? — Ak ja, un bij ari jauzmanas, ka neee-

klūst pee speegeem, jo arī šē viņi esot, — tā Peterburgā bij runats.

Kapteiņa eelā pee kādas zveedreetes un atraiknes Kronlund kundzes Vitumam izdevās noligt istabu par četrdesmit markam mēnesī ar visu — ar gultas veļu, apgaismošanu un tinti, sērkociņeem un sveci uz rakstamā galda. Logs izgāja taisni uz jūru un komforts bij eevērojams — modernas mebeles, starp kuņām Somijas inteliģenta dzīvokli neiztrūkstošais šūpulkrēsls; pee seenas bij Napoleona un Šaumaņa bildes.

Kad Vitums bij no vagzales savu somiņu atnesis, eerikojees un apsēdees šūpulkrēslā, lai atņemtu elpu, pee durvim droši klauveja. Valodu nemācedams, viņš peegāja un atvēra, neka neteicis. Viņa preekšā stāveja divi: veens pusmūža kungs ar nē visai labi augošām gaišām bārdas spalvam uz vaigeem un otrs pajauns, deezgan slaidis, gaišbrūnu zoda bardiņu, gludi izķemmetu, bet banalu. Abi izturejās kā tādi, kas Vitumu gluži labi pazinuši, būdami it kā no veena pagasta ar viņu. Viņi bij latveeši: pirmais — saimneeks un racionels zemkopis no Vidzemes Maleenas, bet otrs saimneekdēls no Augškurzemes, — tas tūliņ izskaidrojās, kad bij visi sasēdušees krēslos. Viņeem jau pilsēta pazīstama, dabujot no socialdemokrateem pabalstu, dzīvojot — nekas. Ek, Zuzuļam — jaunajam — saimneeces māsa, gaļa zveedreete brūte jau, tadeļ arī to bārdiņu tik rūpīgi ķemmejot. Zuzinotees apkārt kā zūzins. — Vecakais, redzams, bij leels jokatajs.

Reizē gāja uz pusdeenam; tai pašā Uniona eelā Nr. 22 visi ēdot; arī Jānis Asars te nākot.

Ēdnicā Vitums eeņēma veetu pee mazā galdiņa veenā stūri, no kureenes visu zāli vareja pārredzet. 14

Un teešam, viņš drīz redzeja, kā eenāca siks, ne-leela auguma cilvēks, noskūtu seju, brillem uz acīm un, uzmanīgi un kā izbeedets lukodamees, skatījās ēdeenos un ļaudis, it kā no ka slēptos un, vēl vairak, it kā slēptu kaut ko no citeem. Viņš likās, pee tam bij dziļās pārdomās nogrimis, it kā tam būtu grūti atrisināmi jautājumi, par kuņēem citeem klātesošēem nav un nevar būt nekādas jausmas. Tas pats bij Jānis Asars, bet ne tas gudrais un skaidri spēcigais runatajs, kuŗš Rigā kongresos tika redzets uz tribi-nes, ne vairs tribuns, bet teatri pazaudejis artists. Tomēr Vitumam bij leela ceeniba pret to un viņam pašam ari neviļus nācās apskatitees, it kā sargajot, kā kāds ložņa še nenolūko un nenodod šo latveešu en-ciklopedistu. Asarī lūkodamees viņš nogrima ari pats pārdomās par cilvēka likteni: Asars, redzams, neiz-tureja, tāpat kā daudzi inteliģenti. Par smagu bij uzdevums, ko bij uzņēmušees; pat stiprakajam pee-trūka nervu un psihiskā spēka un droši veen tadeļ, ka neprata zobena leetot, ar ko būtu sagādats vaja-dzīgais līdzsvars. Šādas domas Vitumā bij jau agrak, pārleekot pašam par sevi, par savu individualitāti un viņas spēku un nespēku. Bet Peterburgā, Ermitažā un Mākslas Akadēmijas riņķa galerijās eedziļinadamees seno mākslineeku darbos, bij atzīnees vispirms pats sev, ka nav un negrib būt derigs un vajadzīgs tani darbā, kuŗā peedalijušees ari Zuzuls un Maleenas saimneeks. Viņš atzinās, ka aizraušanās viņu tur ee-vilkusi; un ja viņš pulciņā bij peedalījees, tad ne vairak, kā tadeļ, ka tur bij bijis daudz idealisma un skaistuma, kas sevišķi jauno meiteņu, ģimnazisteņu acis atmirdzeja it kā mīlestības mekleedams. Toreiz

lizes, tagad viņš mēģinās aizraut sabeedribu ar sa-
veem mākslas līdzekļiem. Viņš bij eerauts pats to-
reizejā sintezē, tagad caur analīzi jateek pee citas
sintezes. Un Asars — vaj pēc desmit gadeem viņš,
šis mekletaja gars, nebūs nonācis pee ta, ka tiks
eenists no teem virzeeneem, kuŗi tagad to deevina?
Vītums pee sevis jautaja.

Un kad Asars peecēlās, tad peecēlās ari Vītums,
atstādams abus savus ēdejbeedrus vēl pee cepeša.
Viņš juta, ka vajadzētu sekot šim eevērojamam cil-
vekam, viņš nojauca, ka viņš tam tuvs un radnec-
cīgs. Bet uz eelas Asars eerāva galvu apkaklē un aiz-
steidzās, jo bij manijis, ka Vītums tam eet nopakaļis.

Vītums nokaunejās, ka bij par uzglūņu noturets un
lēnam nōgreezās pa Zeemeļa-Magazines eelu uz Deen-
vidus-Ostas pusi.



Neleelā ostmalas kafejnīcā, kuŗā Vītums kādu va-
karu eegāja, nebij daudz apmekletaju. Pee veena
galdiņa pašlaik beidza savas tases divi jauni cilvēki,
un samaksajuši izgāja, pamezdami ar acīm mazai čī-
ganeetei, kuŗa sēdeja ar savu harmoniku kaktā, ne-
tālu no durvim un ar balti izgreestām acīm skumji
noskatījās teem pakaļ. Bet pee leelā galda, kas bija
gandrīz kafejnīcas vidū, sēdeja trīs jaunavas, jautri
sarunājās un smēja pilnās balsis un kad Vītums bij
nosēdees un paprasījis kafeju, viņas cita par citu
lukoļās tanī un sačukstējās un atkal sasmējās noslā-
peteem smeekleem. Veena, kas sēdeja eesānis, gan-
drīz ar muguru pret Vītumu, tam eepatikās; sevišķi
viņas leelās dziļi-zilās acīs apaļajā zeemeļneeces sejā,
kuŗu graciozu padarija leela, beeza gaišu matu bīze,

salikta divkārtam ap galvu. Pee kakla viņai bij apaļa un leela sudraba sakts, kas likās pat nepececešams šāda seja peederums un tuvinaja izskatu un tipiskumu pilnībai, kā viņam likās.

Vitums sāka sarunāties ar mazo čiganeeti, bet gribedams gaišmataino someeti pamatīgi aplūkot, pa brīžam paskatījās arī uz to pusi, ar ko veenmēr sacēla jaunavās skaļus smeeklus, kuŗi vairs netika slēpti, bet gan it kā tišam zīmeti uz viņu. Sevišķi patika smēet tai sakts jaunavai, kuŗas pleci pastāvīgi bij ne-meerīgi, kad ta muguru bij pagreezusi pret Vitumu.

Beidzot Vitums saskatījās ar šās jaunavas acīm, vismaz tik ilgi, lai varetu izsauktees sevi: kas tas bija? Kā spēks no mitras zemes auglīgā un siltā, tveicejošā vakarā, kad leetus nolijis un mēness aiz tumšeem, smageem mākoņeem leen sarkans un kaisls kā versme. Vitums ta nevarēja izprast, bet viņš juta un uzņēma kādu skaistu varu.

Bet kadēļ šās labi ģērbtās inteliģēnto māju jaunavas te, šinī ostmalas kafejnicā, kur šī mazā čiganeete ar savu harmoniku labak peedeem? Te parasti tikai virieši, kā čiganeete stāstīja un viņa pati arī bij vīreešu draudzene. Vaj te, aiz teem smeekleem kas neslēpās?

Atkal viņa pagreezās, šī jaunava un viņu acis satikās no jauna. Viņi sapratās jautajumā: vaj tee nebij veens preekš otra? tikai jauzplaukst šām jūtam un ta būs mīlestība, kas līdzinas nāvei. Vitums gribeja naivi domat.

Jaunavas padeva apkalpotajai savadu zīmi un ta uz paplātes atnesa trīs glāzes, pilditas ar dzidru ūdeni. Viņas saskandināja un izdzēra katra savu glāzi un
17 atkal smēja un skatījās Vitumā, reizem skaļi eesauk-

damās, reizem sačukstedamās. Bet Vītums neka nesa-prata. Tad viņas samaksaja un steidzīgi baltās zeemas cepures uzlikušas un mēteļus uzvilkušas izgāja. Bet ta — ta pret Vītumu palocija galvu. Tas bij kā pa-sakās: skaists jauneklis bij svešā brīnišķā pilsētā lik-teņa atsveests svešineeks un mēnessdaiļas jaunavas, tik miklainas un noslēpumainas. Ko tas nozīmeja? Vītums prasīja čiganeetei, kadēļ viņas beigās ūdeni dzerušas? O, tas gan ko izsakot: lai sekojot viņām.

Būdams arī mazleet romantiskas dabas, Vītums, neko daudz nedomājis, samaksaja par kafeju sev un čiganeetei, jo bij dabujis neleelu naudas sūtījumu no kāda labdara, un izgāja un uz Esplanadi steigdamees savas svešneeces panāca un preekšā aizsteidzees, iz-sacija vēlešanos ar tām eepazītees; jaunavas likās dziļi apvainotas un ar nicinašanu izvairījās, nosauk-damas to par nekaunīgu ārzemneeku, tā kā tam bij apkaunotam jāgriežas atpakaļ un jāeet mājup. Viņš laikam gan bij peevīlees, ticedams mazās čiga-neetes izskaidrojumam.



Vakars kafejnīcā nebij nemaz notikums; viņu tikko par gadījumu vareja saukt, bet Vītums juta, ka tam turpmākā dzīvē būs kāda nozīme. Pateesībā šās sa-jūtas gan nezīmejās uz pašu vakaru, bet uz to svešo jaunavu.

Bij jau pagājušas nedeļas trīs, bet vairs tam nebij izdeves ta vakara acu ne reizi redzet, kaut gan viņš tās būtu pazinis kaut kuņā ļaužu pūli.

Pa šo laiku bij nācees vēl eepazītees ar pāris emi-granteem, no kuņeem veens bij muižkungs un valkaja 18

mazajā pirkstiņā divus masīvus zelta gredzenus ar negliteem akmeņiem un pastāvīgi stāstīja par saņemto darbu, ko paveicis, — aizdzinis pats muižas īpašnieku, katru deenu baidīdams ar revolucionāriem, pēc tam pārdevis labību un lopus un naudu nogādājis centrālkomitejai u. t. t. Bet viss šis stāsts bija ļoti šaubīgs un pats stāstītājs izskatījās pēc veikla blēža, kadēļ Vitums, savā eedresetā ķereju manijā viņu notureja par pēdu dzineju un, cik spēdams no viņa laipnības un stāsteem izvairījās.

Pa šo laiku viņš bij apstaigājis jau Helsingforsas eevērojamākās veetas un muzejus un beeži bij uzturējis pee jūras; sevišķi vēl vakaros viņš sēdēja uz Ursina klints, kas atradās netālu no Kapteīņa eelas. Mēness naktis bij spocīgas, kad leelas mākoņu ēnas sedza kādu jūras daļu, kamēr cita vizmoja kā sudraba peebērta; malā pret klinti skreja siki vilniši un sitās ap akmeņiem un lēca uz gludā granita, lai putodami noslidetu atpakaļ un nekad vairs neceltos. Šur un tur bij redzamas bāku vaj kuģu uguntiņas, jo lai gan bij decembra vidus, tomēr vēl pat lāgā nesala un sneega ari nebija un jūra bij brīva no ledus. Šādās naktis Vitumam reizem eegribejās, lai no viņiem peepēši iznirtu ta pati pasakainā jaunava, kas ostmalas kafejnicā bij bijusi, un viņu, savos izlaistos matos eeņēmusi, eevilktu pee sevis, lai gan šis romantiskās ilgas un sapņus katrs jauns viņa plikšķeens vaj tvaiķoņa svilpeens sašķaidīja un izkleedeja.

Deenas Vitums pa leelakai daļai pavadīja veenā no universitates bibliotekam, kas bij bagatīgi apgādātas grāmatam un žurnaleem. Sakumā viņš bij gājis uz kreevu biblioteku, kas bij netālu no katedrales, Nikolaja

grantu — latvešu un kreevu, kuji neveen apgrūtināja bibliotekarus, ik pa stundu peeprasidami jaunu grāmatu, bet, kā viņam likās, izklaideja arī cits citu, pastāvīgi sarunādamees pee lasamā galda, tad viņš tur vairs negāja, bet eerikojās Uniona eelas bibliotēkā, kas bij visai ērta un klusa, ar nošķirtām nodaļām, pultem un atvilknem preekš katra lasitāja. Te viņš bij eesācis lasīt un pētīt somu epu Kalevalu, gan vācu un kreevu tulkojumos, un bij arī radees viņam nodoms, uzvest pat viņas varoņu skices, lai varetu kādreiz, līdzīgi Gallēnam, strādat pee kādas episka satura gleznas. Tadeļ viņš arī vēl nebija gājis uz somu nacionālo gleznu galeriju, Ateneumu, lai eepreekš pazītu Kalevalu, viņas varoņus, zintneecibu, mistiku, un tikai tad — ar saveem personīgi smelteem pārdomateem preekšstādijumeem tur eerastos un pārbauditu un salīdzinātu sevi, latveeti, ar somu meistereem, t. i., kā latveetis uzņēmis un sapratis šo zeemeļu būtību. Pee Kalevalas Vītumam bij pagājušas gandrīz divas nedēļas, jo viņš daudzas vietas vairakkārt lasīja un gandrīz no galvas izmācījās. Tā Kalevalā dzivojot, viņam ostmalas kafejnīcā redzētā jaunava palika par Aino — šo Kalevalas skaistuli, pēc kuņas tikoja vecais burtneeks un zilneeks Veinemeinens.

Ateneums, neleela galerija, rādīja somu glezneecibas attīstību gandrīz no pašām viņas pirmām deenam un tur Vītums redzeja, ka šee sākumi dažā ziņā tādi paši, kā latvešu glezneecibas sākumi; bet šeejeenes eesācejeem ir bijusi kopeja dzimtenes ideja, kas nešķiro zveedru tautības mākslineekus no somu, ja tikai tee ir Somijas bērni vaj gleznojuši kaut ko, kam sakars ar dzimteni. Tādas, kaut vēl ne galīgi nosvērtas un pārbaudītas bij Vītolda Vītuma domas, kad tas

pirmo reizi bij pārskatījis visu Ateneumu. Bet tani paša reizē viņš nojauca arī šas somu mākslas sintezi: mākslineeks — personīgi-individuels un nacionāli-individuels un, beidzot, vispārcilvēciski-individuels, un tas bij Aksels Gallēns.

Vitums vairak deenas no veetas eeradās Ateneumā un sēdēja pee Gallēna gleznam, veenu atstādams, otru atkal atsākdams. Sižeti gandrīz visi bij no Kalevalas un triptichs ar Veinemeinenu un Aino bij it kā eevads tiklab Kalevalā, kā Gallēna mākslā vispāri. Aino še bij skaista ar kailo seevišķo stāvu, bet sejs tai bij zemneecisks, bez nacionālas un garīgas sintezes. Un atkal Vitums prātoja par kafejnīcas jaunavu ar sakti un salīdzināja, un tam likās, ka pēdēja butu istā Aino, pilnīga seeveete un someete, inteligēnti-skaista. Tadēļ viņš it kā saveenoja šo Gallēna Aino ar savu, peeveenoja tai viņas seju un tam radās jauna Aino, sava paša un arī somiska. Tadēļ vēl vairak Vitums ilgojās — vēl un vēl reiz redzet to sakts jaunavu no ostmalas kafejnīcas.

Visilgak Vitums palika pee „Lemminkeinena mātes“, kuŗa pēc leelām pūlem no nāves upes, no melnās Tuonelas izzvejojusi savu gabalos saplosīto delu un krastā, kur aug caur akmeņeem dažas puķites, kā cerība, acis uz debesim pacēlusi sāpīgi gaida, kad aizsūtītā bite atlidos ar zālem, kas meesu saveenos un atdos viņai, ko zaudejusi. Vaj te nebija somu Kristus tēls nāvē, vaj te nebija noņemšana no krusta un kapā likšana un augšamcelšanās cerība, vaj ta nav sāpju māte? Nacionāls sižets, bet vispārcilvēciskā doma — mūžīgā māte. Un šī mūžīgā māte tik somiska un reizē ar to Gallēna paša māte.

21 Un Vitums mēģināja meklet un salīdzinat latveešu

mākslineekus viņu nacionāli-individualā gaismā. Vaj bij tads mākslineeks, kuŗu varetu likt kaut kuŗā pasaules izstādē un pee tam atšķirt kā nacionāli-latvisku? Un viņš salīdzināja Adamu Alksni, Purviti, Rozentalu. Alksņa talants gāja preekšlaikus bojā, neizplētees un neizplaucis. Purvīts gan bij sīzētā vietejs, bet ne nacionāls, pee kam viņam kā Kuindži skolneekam krāsu problema bij vairak no svāra, nekā sinteze sīzētā. Tuvak jau šai sintezei bij Rozentals, bet tas it kā izvairijās no latviskā. Vaj tad atlika tikai Zariņš un Maderneeks — no kuŗeem vēl jagaida? Tā Vitumam bij jānāk pee slēdzeena, ka nacionālais glezniecībā latveešem vēl nākotnē. Ari viņam pašam, tāpat kā Rozentalam, tuvak stāveja zeemeļneeciskā Aino, nekā tautiskā Milda. Pee tam viņš bij vēl tikai jāneklis un māceklis.



Makslas darbu domas un skaistumi, nacionālisma un individualisma problemas Vitoldā Vitumā pastāvīgi sāka prasit pēc atrisinājuma, jo pati Helsingforsa, sōmu centieni un pat daba uzdeva katru deenu daudzas jaunas jūtas un eerosinājumus. Bet bija — šē šīni pilsetā, pašā Vitumā, vaj ari laikmetā, ta viņš nezinaja, — kaut kas speedigs, kas kā tumšs granīta smagums kaut kur gaisā pakārts un viņa ēna speeda līdzīgi preseī, kuŗas vadītajs nav redzams. To jūta neveen Vitums; par tādu speedeenu želojās pat saimneeks; ari Jānis Asars bij izskatījees kā saspeests, taisni kā plakniski saspeests. Tikai saimneekdēls ar labi kopto bārdu bij brīvs un jaunā meesīgā zveedreete aiz seenas beeži smēja kā kutināta.

Vitums cik spēdams izvairijās no abu dzīvokļa ee-

mitneeku sabeedribas, bet seviški saimneekdelu ne-
vareja ceest. Saimneeks viņam vismaz ar to bij pa-
tikami interesants, ka tam bij sakari ar dažām somu
aprindam un pats, teicās, jau druscīņ eelauzījees zvee-
dru valodā (peemēram, pee kalašu pirkšanas bij zi-
nājis, ka bort ir — prom, teikdams: nehmen sie diese
kaloschen bort), kadēļ vareja pastāstīt dažadas ziņas
no somu pasaules, seviški par socialdemokrateem un
viņu vadoni Siroļu, kuŗš izsneedza palīdzību, eepreekš
eevācis ziņas, vaj pabalsta mekletajs ir Somijā vaj
Kreevijā pee partijas peederigs. Protams, saimneeks un
saimneekdēls, tāpat kā muižas kungs, abi citīgi gāja
uz sapulcem, uz strādneeku jeb socialdemokratu namu.

Mulsuma, nemeera un rūgšanas nomocīts, Vitums
nevareja nosēdet mājā, kaut gan bij eesācis vairakus
darbus no veetas — tā jaunās zveedreetes portreju
gleznot, kā ari lasīt vairakas teorijas grāmatas reižē,
kamēr Kalevalu bibliotekā izstudejušam likās, ka ar
to bij viss izlasīts, kas veen Somijā atbraukušam par
šo zemi jālasa. Jaunās zveedreetes, frōken Kronlund,
portreja neveicās neveen dēļ pozetajas mainīgās seja
izteiksmes, bet ari tadēļ, ka bij zināms, ka viņa tam
jaglezno kā samaksa par istabu — par četrdesmit mar-
kam. Tas bij iznācis tā, it kā viņa aiz velešanās ma-
terieli pabalstīt ceetušu jaunekli, bij likusees no tā
gleznotees. Bet galveno Vitums gan sargajās noma-
nīt, — tas bij: izdevība par lētu maksu dabūt savu
portreju, jo Eero Järnefelds nebūtu gleznojīs pat par
četrsimts markam. Tāpat viņa aiz pabalstišanas dziņas
mīleja ari saimneekdelu un pati bij tam vel eedāvi-
nājusī mazu, smalku angļu fabrikācijas susekliti preekš
bārdiņas gluduma uzturešanas. Frōken Kronlund bij
teešam līdzceetiga.

Reizem Vitums domāja gan, ka šis drūmi smagais granīta leetuvēns nav nekas cits, kā ilgās pēc Aino un pēc skaistām acīm. Varbūt šāda Aino bij jameklēne viņam veenam pašam veen, bet vēl daudzēm; varbūt Jāņam Asaram, Skalbem un pat saimneekam. Ari Antons Austrīņš, kuŗu Vitums reiz Bocmansgatanā bij redzejis, droši veen mekleja to pašu: viņš ar savu gaŗo, mazleet uz preekšu saleekto augumu bij it kā glūnejis — reizē auksts un degošs. Veenīgi saimneekdēls viņu jau bij atradis.

Un Vitolds Vitums vakaros parasti staigāja pa eelam, kad pa tām skrēja svaigs, ass un spēcīgs jūŗas vējš, svilpodams ap zaļganbālām gāzes laternu ugunim. Tad viņš bij visnemeerīgaks un tam likās, ka šini vēja varbūt ir Aino; varbūt no jūŗas tumsas naktī viņa nāk? Vaj varbūt ta, kas tur aizsteidzās gar kafejnīcas durvim? Varbūt kafejnīcā, kur sarkanā laterna pār eeeju maigī un kairi aicina — varbūt taisni kafejnīcā viņa ir eeslēpusees? Un Vitums gāja kafejnīcā, kur pee apaļeem marmora galdiņeem sēdeja daudz damu un kungu un dzēra no savām tasītem un čaloja. Viņš nosēdās veenmēr tādā veetā, no kuŗas vareja pārredzet visu telpu un no kureenes ari pats sevi otrās istabas spogulī redzeja. Viņš skatījās un pētīja; dažas kustības daudzām damam bija kā viņa Aino kustības, vairakas matu bizes bija taisni tāpat saliktas, ari cepures bij baltas, bet acis un seji sveši. Meklēto viņš tuliņ būtu pazinis. Vaj varbūt ari ne; varbūt istā Aino izdalijusees desmitās daļās, simtās īpašībās un kustībās un dzīvo šinis damās un seeveetēs? Ari apkalponei, kas iznēsāja kafeju, vareja būt kaut kas no Aino, vismaz mazais pirkstiņš droši veen bij līdzīgs. Un šo mazo apkalpones pirkstiņu, kuŗā 24

bij sudraba gredzentiņš, aplūkoja neveen Vitums, bet arī kāds resns soms, kuŗa acis bij manamas mazas leesmiņas, it kā tās vēletos lēto, sarkano gredzena stikliņu pārvērst par rubinu. Bet šini kafejnīcā nebij Aino, tāpat kā nebij viņa vairs sastopama ostmalas mazajā kafejnīcā, ne Fabiana eelas alus automātā, kur par eemesteem desmit peņņeem peeteceja glāze putojošā minķeneeša, vaj brūnā Vasabock.

Pēc Zeemas svētkeem saimneeks un saimneekdels arī Vitumu aizveda uz socialdemokratu namu, kas bij kādā mazā šķērseeliņā netālu no Henrika eelas. Šī māja atradās setā un neatšķīrās no ārpusē ne ar ko no citām veenkāršām mājām. Kad viņi eeradās, nebij vēl somu necik; bet pāris kreevu un latveešu, kuŗus Vitums bij bibliotekā redzejis, arī veena jaunatbraukusi latveete bij ar apcirpteem mateem un Vitums nodomāja, ka viņa grūtu tifu pārceetusi. Viņš ar viseem sasveicinājās, tika sauks par beedri un aicinats eeņemt veetu. Zāle bij neleela un pārak veenkārša, bet Vitumam viņa bij tikpat nepatīkama, cik nepatīkama vareja būt kroga leelā puse veesnicās izlutinatam ceļotajam. Bij nekrāsoti gaŗi koka soli, bij runataja tribine. Aiz tribines bij izplesti divi leeli, sarkani karogi, pee seenam Marksa, Bebeļa un citu vadoņu paleelinatas portrejas; bez tam bij daudz visadu krāsotu un veidotu socialisma emblemu un zimbolu un jaunajam mākslineekam Vitoldam Vitumam te vajadzeja sajusminatees par ideju. Vaj varbūt tam visam bij nozimet to, ka strādneeku šķīras mākslas vēl nav, tāpat ka nebij pirmeem kristigeem savas mākslas, līdz renesanse līdz ar antisko mākslu nesa arī kristigo mākslu?

Nāca runataji: runāja somi savas valodas klinšu 25 grāveeneem, un lai arī neveena vārda nevoreja sa-

prast, tomēr bij zinams, par ko runā. Runāja arī kāds kreevs un tad orķestrs spēlēja sēru maršu un muzika Vitumam likās tik breesmīga, kā jābēg. Pirmo reizi viņš jūta, ka šai pasaulei svešs; noverot viņš to vareja un peekrist strādneeku centeneem arī, bet dzīvot tanī — ne. Tā izšķīrās viņa prāts, tās estetikas vadīts, kādā audzis.



Janvāra pēdejā pusē Vitums caur kādu jaunu somu inženeri bij dabujis uzaicinājumu braukt kādā turīgā somu ģimenē uz laukeem par vācu un kreevu valodas skolotāju pee diveem zēneem. Tā turīgā somu dzimta dabuja letu skolotāju un Vitums tika vajā no Helsingforsas, kur droši veen driz vareja peetrūkt arī naudas un maizes, jo frōken Kronlund portreja jau gāja uz beigam.

Šās lauku mājas atradās zeeceļos, Sv. Miķeļa guberņā, pee Puulavesi — Puula ezera. Somu silto ādibeni — zeemas cepuri nopircis, Vitums ar savu veeglo somu bij atkal vagonā un vilceens aukstā zee-
mas naktī caur nosarmojušēem mežeem un ķluseem sneega laukeem viņu agri ritā eenesa Sv. Miķeļa pilsetā, pašā Somijas vidū. Bet no šejeenes bij jabrauc pasta zirgeem vēl sešdesmit kilometri pa lauku un meža ceļeem, līdz tika galā. Istruala — tā sauca māju — atradās pee pašā ezera. Dzīvojamā māja bij deezgan jauna vēl, zaļpeleki krāsota, leņķi būveta, kā leela daļa somu leelako talo — lauku saimneeku māju. Laipnā, pavecā saimnece Vitumam tulin eerādija viņam sagatavotu istabiņu un pēc tam leelistabā pa-
ceenāja ar kafeju.

Te, šini mājā, gandrīz viss bij eerikots tāpat, kā Helsingforsas dzīvokļos; netrūka ne klaveeru, ne rakstamā galda, ne divana, ne nepeecešamā šupulkrēsļa, pārklāta ar raibi izrakstītu segu. — O, te bij Šumans, Greegs un Vagners un katrā ziņā Sibeliuss — uz pianino vesela guba. Grāmatu skapis un tanī aiz glāžu durvim Runebergs greznos sējumos un Juhani Aho; tāpat arī no modernisteem neleela izvēle un uz galda eevērojamakais zveedru žurnāls „Ord och Bild“, kaut gan ne pēdejās burtnicas. Mājas saimneeks, eesirmais Saarialainens, sēdēja un kluseja un labsirdīgi smaidīja, kamēr saimneece, gandrīz katru vārdu divreiz atkārtodama, te zveedriski, te somiski stāstīja par grāmatam un žurnaleem, kuŗus aplūkojot viņa Vītumu atrada pēc tam, kad bij paceenajusi. Abi viņa skolojamee puikas arī tika vesti preekšā un bija tādi paši sārti, veselīgi zeemeļneeki, kādus Vītums Helsingforsā bij redzejis Skolas laukumā ar ragaviņam vizinotees vaj slēpem skreenot. Viņi druscīņ jau vareja saprast vāciski, kadēļ nodereja vispirms par tulkeem starp savu jauno skolotāju un saimneeci. Tās grāmatas un tās notis visas esot viņas meitas Aino ricībā. Ta esot Helsingforsā, muzikas skolā.

Vītumam pee Aino vārda bij ta, it kā aiztikts teek viņa noslēpums, par kuŗu tas Helsingforsā tikdaudz domajis un jutis, bet Saarialainena kundzei acis paskatījees, viņš it kā sabijās: vaj tantis nebija kaut kas no tās Aino, kas bija bijusi ostmalas kafejnīcā? Tās bija tādas pašas zilas un leelas, bet sejam nevareja būt daudz veenadības. Un taisni tādēļ, ka tam likās, ka viņa domas un jūtas varetu saprast, Vītums pats neko par Aino neprasīja, kaut gan māte labprāt butu stāstījusi. Vītums kā emigrants bij par daudz no-

slēgts, kadēļ viņam visur radās aizdomas, ka tikai kāds neeelaužas neaicināts viņa dzīvē, tadēļ tas izvairījās no sarunas, kas svešīneeku viņam varetu kaut kā tuvāk pēvest, pirms pats nav tam pirmais klāt pēkļuvis. Ari tā tas bij, ka savā dzīvē viņš visvairāk slēpa un glabāja to, ko mākslā vajadzēja rādīt un atdāvināt vīseem.

Darba Vitumam nebij daudz, jo vajadzēja ar abeem zēneem runāt tikai svešās valodās un kādu stundu deenā nodarbotees teoretiski. Pārejā laikā vareja nodotees savai glezneecibai. Drīz viņš bij eedzīvojees zeemas dziļumā un smagumā, kas ari deenas kā ar krēslu sedza. Visur bij sneega bezgala beeza kārtā, bet auksts nebij. Naktis bij gaņas, to teesu saules deenas bij ļoti mīļas, bet vēl ļotaki retas. Sneega lauki un meži, sneega smagums un beezums tagad bij Vituma gleznās un skīcēs valdošais elements; pat abus zēnus viņš citadi nevareja gleznot, kā uz sneega fona. Viņš bij ticis Gallēna un Edelfelda skolneeks; viņš mācijās sintezēt dabu un cilvēkus.

Bieži tas ar slēpem veens pats skraidīja pa ezeru, kur kaut kur tālumā aiz mežu likumeem vareja redzēt baltajā laukā dažū tādu pašu skrējeju — melnu punktu. Citā veetā atkal kustejas kāds braucejs, te it kā pārbrauca pār ezera klajumu, te atkal kā atgriezās.

Tā gāja deena pēc deenas un pavasars nebij tālu. Tad vajadzēja atbraukt ari Aino; bet viņa tikmēr paleekot Helsingforsā, kamēr neesot sākuši braukat tēva tvaikoņi.

Vecajam Saaralainenam bij divi tvaikoņi; uz veena, kuŗu ļaudis par Ranta Matti — Krasta Matisu — bij eesaukuši, viņš pats brauca par kapteini, kamēr otrs 28

bij Sampo, jauns un moderni eerikots. Saarialainenu dzimta bij veena no somu tradicionelajām dzimtam, kuŗu preekšgājeji jau bijuši kaut kas vairak, nekā torpari, vaj lidumneeki. Viņa tēva tēvs bijis Vakarasomijā vidusmēra tirgotajs, bet viņa tēvs tēvs bijis kapteinis uz kāda neleela tirdzniecības kuŗa un savās vecuma deenās eepircis šo leelo talo — māju — kuŗas zemes platība sneedzās pat līdz četreem kilometreem gar ezermalu. Protams, apstrādatas zemes gan nebij vairak, kā pūraveetu peecdesmit, no kuŗām ceturtā daļa bij izrenteta diveem torpareem — mazmājneekem — kuŗi gandrīz visu savu rentes teesu nokalpoja ar klaušeem — seenu pļaudami, labibu novākdami u. t. t., tāpat, kā visi torpari, — bet paši pārtika pa leelai daļai no zivim, jō vairak par maizi un kartupeleem mazee akmeņainee tirumiņi teem nevareja sagādat. Turpreti tirumi ap leelmāju bij jau deezgan labi eestrādati un no akmeņeem notiriti, kadeļ ari Istruala bija turīga māja. Bet galvenais turības avots bij gan abi tvaikoņi, kas pa kuŗgneecības laiku vadāja pasažeerus, pastu un preces no tuvejā meesta līdz dzelzsceļa peestātnei, un Matti Saarialainenam peedereja gandrīz viss Puula ezera zeemeļdaļas tirdzniecības transports.

Pavasara saule bij ļoti miļa. Viņa kauseja sneegu no klinšu un akmeņu žogeem, kas ap tirumeem un zimeja aiz kokeem zilšanas ēnas. Tomēr laiks bij garlaicīgs un gāja ļoti gausi, jō beezā sneega kārtā bij par daudz stipra, lai ar sauli veen varetu izkust. — Tomēr pēdejais siltais un ilgais leetus ezerā ledu bij jau tā sakausejis, ka tikai zeemas ceļa veetas veen vairs palikušas un tās vējš dzenāja no veena šauruma otrā un daudzja un plucināja, līdz nebij pil-

nīgi iznīcinājis, — bet tad jau arī istais pavasars bij klāt.

Vītumu tomēr visvairak bij saistījusi daba un viņš to bij izjutis visados veidos un parādībās, sevišķi tadēļ, ka viņš nebij istis zeemeļneeks, bet pirmo reizi sastapās ar šādu zeemu, kas deva leelu kontrastu. Bet ilgās pēc pavasara un visvairak pēc ta nezināmā, ko viņš bij sācis simbolizēt ar Aino, nebij vis atstājušās, bet to vēl vairak pārņēmušās, jo viņš nojauca un pat zināja, ka te vajaga nākt kam konkrētam, ka vasara teešam nesīs kaut ko nezinamu, skaistu un varbūt arī acumirkliģu un traģisku.



Lapas saplauka nemanot un neredzot un saule bij tik silta un spoža, ka ezers tālu vizeja un mirdzeja, izlocidamees starp tumšeem preežu kalneem un klinšu rageem, te izplēzdamees, te saraudamees, līdz kādā mazā šaurumiņā saplūda ar zilpelekām debesim. Zaļā zāle lida gar akmeņeem un preecajās par to, ka beezais sneegs ir nost, un Vītums skaidri sajuta šo zāles preeku, tāpat kā savu, jo zeema un vasara par daudz veena otrai bij pretejas; nebij tā kā dzimtene, kur zeema bij veegļa un sekla, kur dažreiz janvari jau kaili ciņi, kur zeme nepazina to ilģu, pēc kuņām pavasars un vasara daudzķārt mīļaki un spožaki, nekā tur, aiz Somu jūņas liča, pee smilškrastes Daugavas, kur mežos ozoli un leepas lepojas.

Tvaikoniši jau bij pārkrāsoti un laistijās baltsarkanmelnī un stāveja pee peestātnes un veens jau kūpināja skursteni; arī Somijas sarkani-dzeltenee karogi kā aiz nepaceetības bij uzlikti pee baltajām kārtiņam 30

un vajadzeja tikai pasažeeru. Radās ari tee un Sampo svetdeenas ritā pirmais devās projam, pavadits no leela jaužu pulka atsveicinajumeem. Pee meža stūra, kur raiba signala kārts slīpi ūdenī eesprausta — tur viņš vēl nosvilpās un tad Vitums ar saveem mācekļeem, Anti un Eero, atstāja peestātņi un viņam bij tā, it kā pašam vajadzetu stāvet uz komandas tiltiņa un saukt trubā: ātrak, ātrak! un ar uzmanigu kuģineeka skatu vērot, vaj kas nepabrauc nepamanits gařam.

Un tad pēc tris deenam Sampo atkal svilpoja aiz meža stūra, aiz raibās signala kārts, un kad, gaitu palēninajis, peenāca, pa otrās klases trepitēm nokāpa jaunkundze un studenta pavadita peesteidzās pee Anti un Eero un skaļi un jautri apsveicinajās. Vaj ta bij Aino? — bij pirmais jautajums, kas Vitumam izskreja caur galvu. Sakts bij taisni ta pati, sarkaneem rubineem, ari balss un smeekli gandrīz; galvā bij veegla gaiša pavasara cepure ar modes garšu izmekleta. Bet pati... viņš pat šaubijās.

Viņš stāveja nomaļus un nevēlejās eejauktees pirmajos dzimtas locekļu preekos, tāpat kā students tanis neeejaucās aiz galantības. Tad peenāca ari viņa kārta apsveicinatees, jo ari vecais Saarialainens pats bij nonācis no tvaikoniša un eepazistinaja Vitumu ar studentu un Aino. Aino sasveicinadamās nosarka. Tagad Vitums vairs nesaubijās, ka viņa ta pati, kuŗai tas bij Helsingforsā steidzees preekšā, pee kam bij iznācis tā, it kā tam kāds nejauks nolūks būtu. Tomēr viņš izlikās gluži veenaldzigs, kā kad nekas tamlīdzigs nebutu noticis un apjautajās tikai, kā pavasarī Helsingforsā izskatotees. Studentu sauca par Veino Talonenu un tas bij Saarialainenu kaimiņš, studeja Helsingforsas universitetē teolōģiju. Viņš bij veikls un ārkārtigi

laipns, bet pēc izskata neko neatšķiras no vidusmēra
seloņa vaj lettoņa — tikai cepure tam bija balta.

Nu viņi visi gāja uz Saarialaineneem, jo arī Ta-
lonens tika no tēva un meitas laipni uzlūgts, bet
abus Aino kurvjus un rokas somu atbraukušais puisis
nonesa no tvaikoņa un salicis uz veenriteņu rateem,
ko par eņģeļu spārneem saukāja, aizveda gājejeem
garam.

Sarunas galvenā kārtā virzījās ap Helsingforsu, ap
politiku, un Veino Talonenam bij jastāsta par karne-
valu, kas katru gadu zeemā Helsingforsā teek sarikots
un kuņā viņš šogad pirmo reiz bij peedalijees; viņš
bijis ģerbees par socialdemokratu un gājis kajam ar
mazu sarkanu karodziņu, kamēr vecsoms bij sēdejis
veens pats, resns trijjūgā un lasijis Kreevijas karogam
peespraustu Helsingin Sanomat. Bet muzika spēlejusi
Bjerneborgas maršu un ļaužu bijis bez gala. Apjau-
tajās Vitumam par Liivimaa — Livzemi — par latvee-
šiem; viņš bij dzirdejis par makslineeku Rozentalu.
Ari profesors Mikkola esot bijis Latvijā un atvedis
no tureenē latveešu tautas apģērbus. Viņš zināja, ka
latveešu galvas rotu sauc: vainiags.

Aino turpreti vajadzeja pastāstīt, ko dara ta un ta
viņas vaj mātes paziņa, ko tante, kuņa Helsingforsā
tura panziju — tās bij seeveešu runas un tām bij
vairak sakars ar nama turešanu.

Vitums, protams, somiski vēl vareja tikai ar grū-
tibam izskaidrotees, gandrīz pēc katra vārda padoma-
dams, kā nakošais sakams. Beeži Aino jau nāca vi-
ņam palīgā un pārtulkoja arī to somiski, ko viņš
vāciski bija sacijis. Mājneeki, zinams, gan visi bez
somu valodas runāja tekoši zveedriski, tāpat, kā gan-
drīz katra inteligenta somu ģimene.

Pusdeenu paēduši un kafeju padzēruši visi jutās kā noguruši un Veino Talonens atvadījās, lai eetu. Aino viņu pavadīja uz balkona un Vitums dzirdeja, ka viņi kaut ko ilgi runāja, bet tad viņš eegāja savā istabā, lai Aino varetu netraucēta izkrāvētes un eeri-kotees savās tēva mājas.

Ja, ta teešam bij ta pati, kas ostmalas kafejnīcā tik noslēpumaini bij ūdens glāzi izdzērusi, bet tomēr — ta ari nebij viņa. Tee paši mati, tas pats eeapaļais sejs un ta pati sakts un ari acis leelas un dziļi zilas, bet tomēr kaut kā trūka no tās Aino, ko Vitums savā mākslineeka fantāzijā bij klāt peeveidojis. Un viņš jūtās kā peevilts, kaut gan šī Aino viņam patika jau no ta briža, kad tas to no tvaikoniša bij nokāpjām redzejis, patika ne mazak, kā jebkuŗa skaista seeveete.

Otrā ritā jau agri, kad Vitums vēl bij savā istabā, Aino bij pee pianino un, nospēlejusi Tannhāuzera uvertīru, sāka dungot kādu somu tautas dzeesmiņu, kuŗai ik pēc katra panta nāca saules līgsms izsauceens: oi lari, lari laa! Šini balsi, labak sakot, šai preekā atkal bij istā Aino, Vituma mekleta un ilgota. Viņš to juta tik stipri, ka aiz preeka tikko pats skaļi neeesaucās tanī pašā tautas dzeesmas motivā: Oi Aino, minā rakasta! — Ak Aino, milu es!

Viņš izsteidzās no savas istabas, lai redzetu dzeedataju pašu šini brīdi, bet kad viņš bij labritu padevis un lūdza vēl reiz atkārtot to motivu, tad bij jau par vēlu. Vitums pat apmulsā.

„Es vēl nezināju, ka jūs esat mākslineeks,“ Aino, pianino aizvērusi, eesāka sarunu. „Ja jūs pee mums visu vasaru paliktu, būtu ļoti patīkami. Es pati ari esmu gribejusi kaut ko sasneegt: muzika man veenmēr ir bijusi mīļa.“

„Par mākslineeku vēl nevaru sauktees; man nav tehnikas necik. Varbūt izjuta un apcere būtu, bet tas vēl nav nekas, ja nav varas pār krāsam,“ Vitums izvairīdamies atbildeja un tad, it kā pārsteidzees, turpināja: „Bet sakat, frōken, vaj jūs neesat ta pati, kuŗu es zeemā kādā Helsingforsas kafejnīcā tiku redzejis kopā ar divām draudzenem? Jūs man tik laipni paklanijatees, bet es biju tik neticami rupjš, ka pat uz eelas jūs uzrunāju. Labi būtu, ja jūs ta nebūtu.“

Aino mazleet apjuka, jo viņa jau bij nodomājusi, ka Vitums nav tas pats kafejnīcas veesis, tikai tam līdzīgs, jo citadi jau vakar būtu to līcis manīt, jo no tāda pārdrošneeka gan visu būtu varejusi sagaidīt. Tomēr viņa atbildeja, ka esot gan ta pati.

Vitums atvainojās, ka uzdrošinājees toreiz viņu uz eelas uzrunāt, bet viņam bijuši eemesli.

„Kādi?“ viņa bij pārsteigta un kā izbijusees pēcēlas pat kājās.

„Kad mēs paši būsim tuvāk eepazinušees, tad, varbūt, tiksīm pazīstami arī ar šēem eemesleem,“ Vitums it kā kārdināja un turpmako sarunu novirzīja veenkārši uz Aino muzikas studijam, kaut gan pašam pēc ta bij maz intereses. Tas bij tikai līdzeklis, lai neaizsteigtos par daudz preekšā tam, kas vēl nebij sagatavojees, un to Vitums izleetoja pilnīgi apzinādamies viņa vajadzību, kā matematiķis klamburu savā uzdevumā. Bet šis pats uzdevums viņu bij nodarbinājis jau tik daudz, ka turpmākā atrisinājuma gaitā vajadzēja būt uzmanīgam. Viņš pats vēl nebija skaidribā ar šēem eemesleem, tāpat kā ar pašas Aino izturešanos toreiz.

Pēc brokastīm deenas gaita gāja gandrīz kā parasts. Vitums, ar saveem zēneem galā ticis, turpināja nepabeigto gleznu — klinti un ūdeni — kuŗā tas pēc

daudzām skicem mēģinājās saskaņot trīs mazus vilnišus un milzīgu stabveidīgu granīta kalnu. Aino gandrīz pus deenas nodarbojās pēķu doķu eerikošanas, vairak gan noskatīdamās, kā jaunais puisis zemi uzraka, nekā pati ko darīdama. Vītumam nācās vairak reizes pa logu palūķotees un vajadzēja novērot viņus abus, kaut gan viņš jutās deezgan nelaimīgs, ka pats nav šā zemes raceja veetā. Protams, Aino pa reizei eeskrēja ari eekšā, dēļ šādas vaj tādas vajadzības, un tad pa laikam peestājās pēķ Vītuma molberta un izsacīja dažādas peezīmes, kuķas rādīja deezgan labi eestudetū mākslas saprašanu.

Peevakarē atnāca Veino Talonens un iznāca tā, ka viņš bij nācis sava tēva uzdevumā, uzaicināt Vītumu, lai tas uzgleznotu viņa talo uz lielaka audeķļa, lai varetu zālē pēķ seenas turet. Uz balkona šai gleznā grībot stāvet ari pats saimneeks, bet vēleto, lai būtu redzami ari koki un ezera ūdens. Vītums, protams, uzaicinājumu laipni atraidīja, kas Talonenam bij patesībā visai pa prātam. Aino jauna studenta klātbutnē izskatījās kā atspīrgusi, kamēr Vītumam bij licees, ka no ša rīta viņu kaut kas bij it kā nospeedis — laikam gan pārmaiņa pēķ pilsetas. Veino lūdza, lai viņa dzeedot to skaisto Kollana komponeto dzeesmiņu, kuķa nekad nevarot apniķt, lai gan esot ar Topeliusa tekstu. Un viņš peesēdās pēķ pianino un Aino tam eepretim nostājusees eesāka:

Ensam i skogen sjöng den vackra Rose-Marie.

Dzeesmiņa bij ar sauli un preeku, — viņa bija par to, kā daiļā Roze-Marija veena mežā dzeedadama nonākusi pēķ skaidrā strautiņa un sevi eeraudzījusi tanī; izlaidusi gaķos matūs un pasmaidījusi. Un to redzedams, beigās dzejneeks ļautā: Ak, kadēļ gan strauts

tik jautrs starp puķem eet, kadeļ mežs tik ligsmi zaļš, kadeļ debess zila un kadeļ es dzeedu?

„Nu, kā jums patik?“ Talonens Vitumam jautāja, kad Aino bij beigusi.

„Ta dzeesmiņa ir preekš teem, kas eemilejušees,“ Vitums atbildeja. „Un frōken Aino viņu dzeed kā tāda, kas labak vairs nevar būt eemilejusees,“ viņš pēc mazas pauzes ar tikko manamu ironiju vēl papildināja savu atbildi.

Veino Talonens pasmaidīja, bet Aino paskatījās Vitumā.

Ar to šis vakars beidzās un Talonens, Aino pavadīts, aizgāja.

Bet Vitumu no jauna aizņēma ta Aino izteiksme, kāda tai bij dzeesmas beigās. Ta bija ta pati, kas ostmalas kafejnicā, bet viņš nevarēja atrast sakara, kas šo deevišķīgi-laimīgo izteiksmi toreiz un tagad vareja veenot.



Bij atkal peenākusi sestdeena; pirts Istrualā bij izkurinata un grīda izklāta tīreem garkūļa salmeem. Vitums un abi zēni jau labu laiciņu kamēr preekšijā bij noģerbušees un sarikoja sev ūdeni ko mazgates un izmēģināja pirts siltuma saldumu un stiprumu, kad eenāca ari saimneece un vecais Saarialainens, kuņem sekoja Aino, izlaidusi matus, kuņi sneedzās līdz ceļeem. Cik tas ari nebij savadi, Vitumam pašā pirmā acu uzmeteenā eekrita prātā Mikel-Andželo Eeva, kad ta reizē ar Adamu teek no Paradizes izdzita. Taisni tāpat saleekusees uz preekšu, kā apgrēkojusees, kā nokaunejusees bij ari Aino. Vitums pavirzījās ar savu mazgājamo trauku vairak uz gaŗā 36

sola dibinejo galu, lai cenācejem būtu veeta. Ari viņš pats pee tam it kā saleecās vaj sarāvās, kaut gan no citeem mājneekeem vaj mājneecem tas sen vairs nevairijās. Nevareja izšķirt, kas tās bij par jūtām, kas tani likās jaucamees: vaj tas bij kauns vaj nekauniba, kuŗu vajadzeja it kā valdit? Vaj, varbūt, bij abi divi un vēl kādas trešās, ceturtās, peektās un sestās jūtas, kuŗām nebij pat vārda. Empirisko zinatņu metode viņš nebij paradis analizet un apzīmet savas nojaudas un jēdzeenus. Lai nu tas bij tā, vaj citadi, Vitums tomēr skatijās, ka no viņa rokām salmos čaukstedamas un violetām burbuļu atspulgām laistidamās krita baltās putas un viņš tikko balsi nesāka domat: kādi gaŗi salmi... un rogas un posmi deezgan resni, bet, ja, bet somu zemē resnaki nevar izaugt. Bet (kāda Aino ir skaista — vaj pašlaik netika Paradizē eedzita atpakaļ?) — ne, krāsns akmeņi breesmīgi nokvēpuši un katrā ziņā no ezermalas tiruma ir vesti — ar to pašu ķevi Mursi, ar kuŗu no tvaikoņa veda Aino kurvjus... (kā viņai mati lip pār apaļeem pleceem) — ne, Helsinki, Helsinki, tur policistam mazs zobentiņš kā puuko*) un kaska melna... un krāsns akmeņi melni nokvēpuši — — un ko viņa tagad par mani domā?... Ak! es domaju par salmeem, kādi tee saleeti, kam viņi derēs vairs...

Un tad viņš pilnām reekšavam lēja sev ūdeni uz galvas un eezepeja un viņam nāca prātā, kā Hel-singforsā numuru pirtī mazgataja trīs reizes tam uz lavas bij zeepejusi galvu un ar uzskatamibas palīdzību macijusi, kā somiski sauc roku, kāju, vēderu un cik maīgi bij izbraucijusi visus šos locekļus, izmazgajusi

katru pirkststarpiņu ar mīkstu vikšķi un ar birsti bij berzusi muguru un beidzot nolējusi visu ar pilnu ķipi ūdens un likusi nokāpt un eet līdz malam pildītā vannā. Un pirmo reizi viņš šai pirti bij tāpat sarāvees, kā tagad, kad eenāca Aino. Bet uzgaidamā zālē, tur bij bijusi skaista freska: tādas pašas daiļas seeveetes, kā Aino mazgajās un Vecais — laikam Veinemeinens — pa to laiku skatījās tanīs un tam tur radās visleelākā mīlestības dzeesma.

Tad Vitums izberzeja acis un paskatījās uz Aino, un bij tā, ka viņa tani pašā brīdī ar višķi vilka pār krūtīm un it kā viņa skatu sajuzdama paskatījās arī Vitumā un tad nolaida acis. Ši bija taisni tā pati Aino, kas Gallēna tripticha vidus gleznā bēg no Veinemeinena, tikai šini brīdī viņas acis atkal bija tas īstais un retais mirdzums, pēc kuŗa Vitums tā ilgojās. Ja, skaista, skaista viņa tagad bij — tik skaista, ka viņam vareja notikt taisni kā Veinemeinenam, kuŗš sneedzas pēc ša mainīgā skaistuma un pats tikko bojā neaizeet. — Un tad viņš negribot, kā neapzinīgi salīdzinādamees ar Aino, aplūkoja sevi un pirmo reizi atrada, ka stāvs ļoti proporcionēls, kā Belvederas Apolonam, tikai roku muskuļu samērs nebij visai peeteekošs. Tad atkal lēja ūdeni sev uz galvas un berzās ar višķi un steidzās, lai drīzak varetu pagūt izeet preekšīnā un apģērbtees. Visa pirts bija pilna ša skaistuma, pat no krāsns ar uzместo tvaiku viņš plūda apkārt — tā Vitumam likās un kļuva kā smagi, kā jautri, kā laimīgi, neskatotees uz to, ka Aino māte, vecā Saarialainena kundze vairs nemaz nebij skaista, sākot no pleceem līdz pašēem papēceem.

„Kadēļ jūs jau tik drīz?“ Aino viņam izejot jautāja un smaidīja.

„Drusciņ par karstu,“ viņš atbildeja un ātri aiztaisīja aiz sevis durvis.

No ša sestdeenas vakara Vitolds Vitums mīleja Aino Saarialainen.



Bija jau pagājis vairak kā menesis no tās deenas, kad Aino bij atbraukusi. Veino Talonens jau daudz reizes bija nācis uz Istrualu, atrazdams jo beeži dažādu eemeslu saveem apceemojumeem. Aino Vituma klatbūtne vairs ne reizi nebij dzeedajusi par Rozi-Mariju, tāpat, kā bij izvairijusees no Vituma, kad runaja ar Talonenu. Viņai bij bailes, ka Vitums netaisa atkal peezīmes, kuņas bij gan smalkjūtīgas, bet tomēr preekš viņas kodīgas.

Vitolds Vitums un Veino Talonens bij veens otram taisni preteji raksturi un personības; kamēr Talonens studeja teoloģiju nevis reliģiskas dziņas un pateesības meklešanas vilkts, bet gan lai būtu eenesīga veeta un lai darītu ari tevam un mātei pa prātam, tikmēr Vitums savām mākslineeka studijām nodevās veenīgi tadē, ka nevarēja nemeklet un ilgotees pēc kāda nemirstīga skaistuma. Kur Vitumam bij daudz temperamenta un pētneeka uguns, kas valdīta un vadīta no prāta, kur viņš gandrīz nekad nerādīja sevis, pirms nebij pārleecinats, vaj tas pateess, kas no viņa nāks, tur Talonens bij deezgan paviršs un runaja universitatē un pilsetā dzirdetās frazēs, kaut ari inteliģentās, pee kam šām sarunām vajadzeja būt patīkama laika kavekļa nokrāsai, tāpat kā peemērotām katram, ar ko runaja. Vitums bij pret sauli izlaists kalngals, bet Talonens trekns, puseestrādats tirums. Šās pretstatīskas īpašības Aino bij novērojusi, vaj varbūt — tikai

smalki nojaudusi. Un tā ka viņa pašā bij ilgas tiklab pēc augstumeem, kā arī pēc bezrūpīgas praktiskās dzīves, tad tanī pa šo laiku jau bij radušās dažas pārmaiņas. Līdz šim viņa bij peeslējusees Talonēnam un viņa centeeneem jeb, labāk sakot, Talonens bil centees viņas mākslineeces dziņam peemērotees un bij bijis pastāvīgs viņas spēlēšanas un dzeedašanas slavetajs. Protams, viņa muzikas un dzeedašanas teoriju pārvaldīja jau tikdaudz, cik tas vajadzīgs labai izpildīšanai, bet vaj no viņas iznāktu profesionāla mākslineece, arī to nevarēja zināt. Viņa bij vairak kā eemeslu, nekā vajadzību izdomājusi savas portrejas gleznošanu. Pa šo laiku tad bij bijušas daudzas sarunas par mākslam un Vituma stingrajā un pārleecinošā mākslineeka pašapziņā viņa bij dzirdejusi aicinājumu projam no mācītāja mājas eenesīgās saimneecības. Bez tam Vitums bij ne reti tai līcis manīt savas domas par Talonēna amata centeeneem, kas mākslineekam preteji. Tā beidzot Aino, kad Talonens atnāca, nebij pret viņu nemaz vairak draudzīga un laipna, kā pret Vitumu.

Netālu no Istrualas ezerā bij kāda leelaka kalnainā un ar mežu apaugusi sala. Veenā salas malā augsta saplaisājusi klints, tik augsta, ka skatotees no lejas uz galotni, cepure krita no galvas nost; klints pee ezera bija visgaram gludi šķelta, kadēļ viņa izskatījās kā milzīga celtne. Bet augšā auga, pārkārušās pār malu, dažas preedes, pa plaisam laizdamas gaŗas un vingras saknes, kamēr pašā klints eekšeenē bij deezgan plaša telpa un sūnam apaudzis granita mauriņš, kuŗā pa plaisu, kā pa durvim veegli vareja eekļūt. Uz šeeeni Vitums un Aino reizi atbrauca laivā. Ezers vizmoja neleelā vējiņā un spīguļoja pret sauli. Bij ligsmi,

jo visur bij vasara ar zilām debesim un balteem mā-konišēem.

Laivas galu izvilkuši uz krasta, viņi pa peekrasti nonāca pee leelās klints, kur apakšā kādā veetā ūdens lēni sitās zem granita, skreedams eekšā un ārā un no ša plūduma radās muzikas instrumenta toņam li-dzīga skaņa. Tas esot h b-moll, Aino paskaidroja. Ari kādā citā veetā bij tai līdzigs viņa siteens zem klints un viņa ari to eerindoja toņu kārtā, peezime-dama, ka varetu varbūt sarikot ūdens pianino — še, šai skaistajā klusajā salā.

„Es jau sen biju domajis un jautajis, no kureenes nāk tas savadais stils daudzēem jaunajēem Helsing-forsas nameem,“ Vītums, leelajā klintī skatidamees, sacija. „Tagad tas man teek skaidri: šādas klintis, man leekas, būs vedušas somu architektus pee viņu zeeme]neeciskā būvju varenuma. Vaj nav daudzi nami taisni kā stilizetas klintis un vaj ši pati klints neat-gādina dažu Helsingforsas ēku?“

„Oriģinela doma; bet es nebūtu to eevērojusi.“

„Svešineekam droši veen veeglak to redzet, nekā pašeem.“

„Bet eeesim tur eekšā,“ viņa sacija.

„Un jūs, jūs esat Kalevalas Aino,“ Vītums, viņas uzaicinajumam sekodams, turpināja. „Tagad drīz es Somiju būšu pilnīgi izjutis.“

„Un jūs būtu Veinemeinens? Deezin, vaj jums iz-dosees mani satvert.“

„Neelecat tik ezerā.“

„Tad jūs izzvejosat,“ viņa jautri smaidija par šo literaturas sarunu.

41 Aino pa šauro spraugu gāja plakaniski, lai nepee-durtos pee klints, kur dažās veetās vēl nebij nožuvis

mitrums, kas sūcās no augšas, no vakardeenas leetus. Vitums tai sekoja, nezdams rokā viņas veeglo filca cepuriti. Pa dažēem akmeņēem uz augšu pakāpdamees, viņi bij nokļuvuši platakā un gaišākā veetā, no kureenes jau bij redzams sūnainais plakanais akmenis, kā dīvans, gandrīz pašā telpas vidū. Viņi nosēdās un Vitums paskatījās augšā: neleelā plaisa augstu, augstu jāva redzet debesis, kuŗas no šejeenes izlikās tik dārgas, kādas nekad vēl Vitums tās nebij jutis. It kā pats svētums tur bij — varbūt taisni tādām vajadzeja izskatītees svētumam, kā šis debesis caur augsto klints plaisu krēslā esošam cilvēkam.

Gaismas no augšas eekļuva ļoti maz, bet ta nāca pa kādu leelaku sānu izgrāvumu, no kureenes laikam bij izvēlees klints klucis, uz kuŗa viņi abi tagad puskrēslā sēdeja.

„Tagad jums jasaka, ko jūs toreiz Helsingforsā par mani domajāt. Man leekas, ka mēs būsim deezgan jau preekš tam eepazinušees,“ Aino pirmā eesāka atkal runat un it kā nosauca Vitumu zemē no aplūkojamām debesim.

„Jūs domajāt tos eemeslus, kas man toreiz lika būt tik pārdrošam un steigtees jums preekšā uz eelas?“

„Nuja.“

„Par jums es esmu daudz domajis un jutis, sākot no ta vakara Helsingforsā un varbūt jau pat pirms tam,“ Vitums it kā apdomadamees eesāka. „Varbūt katra seeveete man bija jūs, pirms es nebiju jūs redzejis. Bet tas vēl nav tas. Veenmēr jūs man neparādatees. Pirmo reizi jūs pamirdzejāt toreiz un — nodzisāt. Tad jūs atkal bijāt ta pati, kad dzeedajat Talonenam Rozi-Mariju. Un man tikai nupat še, jums blakus sēdot, teek skaidri, ka tanī sestdeenā, kad es

jūs pirmo reiz redzeju kā Veneru no jūras putam iznākušu — es esmu sācis mīlet.“

Aino veegli sakustejas. Bet likās tā, ka viņa kaut ko līdzīgu bija jau gaidījusi.

Viņš saņēma tās roku, saspeeda un noliecees skūpstīja ilgi un laimīgi. Viņa ļāvās, bet viņas rokas izteiksme bij veenaldzīga un tāda, kā kad negribot būtu padevusees.

„Es nezīnu...“ viņa beidzot gribeja ko sacīt, bet tad apklusā un skatījās savā rokā, it kā vēl meklējama tur skūpstā.

„Es zīnu, ka jūs mīlat Talonenu, bet vaj jūs viņu ilgi mīlesat?“ Vītums, klīnts izejā lūkodamees, runāja. „Jūsos leekas būt divas dziņas — es gaidu, kuŗa no tām ņems pārsvaru.“

Tad Vītums peecēlās, gatavs uz eešanu. Aino vēlejas vēl palīkt, bet viņš jau bij izejamā plaisā un nesadzīrdeja viņas vārdu.

Iznāca tā, kā kad viņi abi būtu atveduši šurp šos vārdus, lai izrunātu. Citur viņus laikam nevarēja izteikt.

Bet vaj nebija arī tā, ka brīdis bij pagājis nepeepildīts?



Deenas veenmēr bij gaŗas, saulainas un spožas. Bet naktis bij tik īsas, ka nevarēja zināt, kur vakarblāzma beidzas, kur rīta blāzma sākas; pateesībā nakts nemaz nebija, bij tikai bāla krēsļa, kuŗu pēc pāris stundam aizdzīna rīts. Bez logu aizklāšanas nevarēja eemigt, bet ja tos aizklāja, bij karsti; nevarēja tos arī atvērtus turet, jo tad nebij glābiņa no odeem, kuŗi netik veen kā sīca visu nakti savu sīksanošo meldīņu, bet bij arī ļoti asīnskāriģi. Tāpat grūti bij precatees

par šām apdzeedatām „baltajām naktīm“, staigajot gar ezeru vaj braucot laivā, jo visur pavadija tee paši odi. Ezers šinis baltās naktīs bij meerīgs un tumši-spīguļojošs. Ačgārni apgāsti tāni atspoguļojās visi tuvee un tālee krasti ar akmeņeem, klintīm, robaineem mežu galeem un dzeltenbalām debesīm, pee kuŗām tikko samanams mēnesis un divas trīs apmiglojušas zvaigznites. Aiz kalneem kaut kur aizrējās suņi, bet otrpus ezera kādā torpā vēl eečikstejās un eeklabejās durvis un likās, ka tas noteek tepat ezermalā pee laivu šķūņa — tik dzidrs un kluss bij gaisss šinis naktīs.

Vitums vairakus vakarus izgāja gleznot šo bālo nakti, bet no ta nekas neiznāca: cik veen netika mēģinajeess, nevareja uztvert kolorita un veikt krāsu uzdevuma; pateesībā šās naktīs ari bij tāds uzdevums, kuŗu vēl neveens gleznotajs nebija pilnīgi pārvaldijs.

To deenu, atpakaļ braucot no salas, viņi ar Aino bij vēl runājuši par Talonenu. Viņa bij pastāstijusi, ka jau sendeenam Veino tikojoj to sev par seevu un nakošā pavasari viņš studijas beigšot. Ari viņas mātē un tēvs vēlotees, lai viņa paliktu par mācītāja kundzi; tadēļ ari atļaujot pēc vidus skolas mācītees muziku un būt Helsingforsā.

Vitums nebij neko atbildejis; bij tikai pasmaidījis un sācis svilpot kādu jautru latveešu tautas dzeesmiņu.

Jo vairak Vitums apzinajas, ka teek pārspēts, jo noslēgtaks viņš palika. Viņš nebij drošs, ka šī milestība nesadurseees ar kādeem tai naidigeem pretspēkeem un nekļūs par traģisku. Bet viņš bij gatavs ari uz to.

Turpretim Aino sākumā bij jautra, daudz jautraka nekā līdz tam bija bijusi, un šī jautriba plūda tiklab 44

pret Talonenu, kā pret Vitumu. Vaj tam bij nozīmet, ka viņa jūtu vara dubultojušees vaj ari, ka viņa ar sevi skaidribā jeb harmonijā? Vitums to lāgā nevarēja izprast un izvairījās cik eespēdams. Tomēr pēc kāda laika, pēc kādas nedēļas viņa pamazam kļuva nopeetnaka un beeži, pee pianino sēdedama, nogrima domās. Tagad viņā kaut kas bij sācis plosītees — Vitums domāja. Vaj nu nebija laiks?

Te veenu vakaru Veino Talonens pēc ilgaka starpbrīža atkal eeradās Istrualā un tam bij jauns uzdevums: viņš uzaicināja visus, neizņemot ari Vituma, pee sevis uz veesibam — svētdeenas peevakarē. Viņam tad bij dzimšanas deena. Pa paradumam viņi ar Aino palika balkonā veeni un šovakar ilgak, nekā citus vakarus. Tad viņš eegāja pee vecā Saarialinena un tad pēc brīža abi divi iznāca un lika mazajam Anti uzmeklet māti. Un kad ta bij eenākusi no kūts, kur pārskatīja govju slaukšanu, un eegājusi pee abeem vireešeem, Anti, kaut ko svarīgu nojauzdams, peegāja ar ausi pee atslēgas cauruma, no kureenes pēc brīža atlēca un aizskrēja pee Aino un tad uzmekleja Eero. Abi vecee Saarialaineni pavadīja Talonenu pat līdz vārteem un atsveicinājās ļoti draudzīgi.

Aino to vakaru pee vakariņam nebij.

Svētdeen visi aicinātee, neizņemot ari Anti un Eero, sasēdās laivā paņēmuši līdz puisi, kam bij jaairē ar veenu aīri, kamēr vecais Saarialainens ar Vitumu pārmaiņus aireja ar otru; bet Aino bij pee stūres un valdīja viņu tik neveikli, ka māte vairak reizes bij speesta taisīt peežimes. Viņa skatījās kaut kur tālu atpakaļ, projam uz leelo klinti, kas bij salā vaj ari nolaida acis platajā vijņū vagā, kas palika aiz laivas

Kad laiva pagreezās uz Taipales — Talonenu mājas — laivu laipu pusi, tur jau stāveja Veino un vicināja savu balto cepurīti. Drīz peenāca arī vecais Talonens, neleels, eesirmu vaigu bārdu, paleelu degunu un apcirptu zodu un virslūpu. Lai gan Veino bij nodomājis pee izkapšanas palīdzēt Aino, tomēr Vītums eerikoja tā, ka tam bij jasneedz roka Saarialnena kundzei, kamēr viņš pats Aino it kā izcēla no laivas; bet iznāca līdz ar to arī tā, ka viņš to zem rokas pavadija līdz balkonam. Vītums, protams, to visu bija gribējis, jo viņš zināja, kas šovakar notiks.

Leelistabā jeb zāle, kuŗa bij gandrīz uz mata tāda pati, kā Istrualā, bij jau sanākuši vairaki veesi. Tur bij pasta preekšneece frōken Ekelund, jau labi padzīvojusi, bet gaŗa un slaida, ar leelu sarkanu rozi pee baltās jostas. Bij apteekara Suuronena kundze, pāresna, bet moderna dama, bij trīs rindā sasēdušas jaunavas, ar kuŗām Vītums tika eepazistinats; bij arī pāris vecaku saimneeču no kaimiņeem. Bet no peeceem kungeem Vītumam sevišķi acīs krita divi: veens bij taisni kā Ibsens, kupli sirmu vaigu bārdu, leelu apaļu galvu un vaigeem un ceenīgi labsirdīgs; bet otrs atgādināja Hamsunu — tam bij eeplakani saspeesta galva un stāva peere un pat ūsas tāpat apcirptas, kā leelajam rakstneekam. Ta bij preekš Vītuma brīnišķa sagadišanās. Abi tee bij pēc tautības zveedri, — pirmais tirgotajs, bet otrs zirgu pasta turetajs meestiņā. Vītumam Helsingforsā bij vairak reizes gadījees redzēt šeem abeem līdzīgus cilvēkus, tomēr tik spilgtu rāsas tipu viņš nebija eevērojis. Teešam, šādi divi galvenee tipi pārvaldīja zveedru-norveģu tautu un abos rakstneekos, Vītumam likās, bij izteikušās viņu garīgās individualitates savadības.

Jaunpeenākušēem un arī citeem veeseem, kas vēl vēlejās, apkalpone iznēsāja kafēju ar mazeem sausiņiem un katrs dzēra tur, kur viņš sēdēja. Pee kafijas sarunas bij dzīvas, bet visām bij tāds raksturs, ka runats teek peeklājības dēļ un pat smeekli bij tikai peeklājīgi. Aino atkal bij jautra un jokoja ar frōken Ekelund. Vītums bij nosēdinats pee tām trijām jaunkundzem, kuŗas visas tam izlikās veenadas. Aplūkoja leelistabu: te arī bij pianino, arī bibliotekas skapis bij gandrīz līdzīgs Saarialainenu skapjam un Runeberga sējumi bij taisni tādi paši, — kā no Istrualas plaukteem šurpu pārvesti. Netrūka arī šūpuļkrēsļa, ne ēdamgaldā istabas vidū, ne sarkana divana, ne dažu leela formata ģīmetņu pee seenam. Arī puķes bij uz puķu beņķeem pee logeem un veenā kaktā stāveja sevišķi leels filodendrons.

Veino pee viseem centās uzturet jautribu un pats gribeja būt sevišķi līgsms, tāds, kā kad vēletos ar citeem dalītees savā preekā.

Drīz tika izgudrots, ka jauneem ļaudim vajaga deļot, jo bij atbraucis vēl veens students ar savu māsu, Veino fakultates beedrs, kaut gan pretejs Talonenam: garš, sauss, leelu degunu un ceetu seju, asām, spilgti zilām acīm. — Vecaks palicis viņš būs ists luterāņu kanceles koks — Vītums domāja, tanī nolūkojees. Šim studentam bij jasēžas pee klaveerem un tad sākāš lēns valsis, jo galds bij saleekts trijās daļās un noveetots kaktā.

Vītums paskatījās uz Aino un tad, peegajis, uzludza viņu. Tas bija bijis izdevīgs brīdis, jo Veino pašlaik bij aizņemts no divana noveetošanas pee malas.

47 Viņi deļoja sākumā veeni; tad arī Veino un pā-

rejee divi, trīs pāri, izņemot vecos. Vairak arī nebij veetas.

Vitums bij drusciņ uztraukts, bet no Aino it kā meers plūda un viņš drīz dabuja līdzsvaru. Vēl vairak — viņš kļuva jautrs un ugunīgs un bij kā peeburts pee Aino. Viņš to vilka sev tuvāk, nekā tam pēc dejas likumeem vajadzēja būt un čuksteja ausi:

„Fröken Aino, vaj atmināties vēl leelo klienti? Jūs šovakar esat h b-moll.“ Balss bij kā kardinātajam.

„Bet jūs — oktavi zemāk,“ Aino gribeja izvairīties.

„O, ne — divas augstāk, ar furioso!“

Viņa nodrebeja.

Muzika aplkusa. Aino gribeja atsvabināties un eet atkal pee fröken Ekelund, bet Vitums ar varu eelika viņas roku savā elkonī un noveda to uz divanu kakta, zem leelā filodendrona. Viņa bij sakarsusi un runāja drusciņ uztraukti. Vitums turpretim bij dabūjis pašu meerīgako balsi un sāka stāstīt tai sapni. Sapņa, protams, viņš nebij redzējis, bet tikai izdomāja.

„Es, fröken, tad biju laimīgs,“ viņš stāstīja. „Bija skaists dārzs ar brīnišķām palmām, lianam un acalejam. Bet pašā vidū bij leels ar baltu marmoru izlikts baseins ar klusu un tekošu ūdeni, kā tikai austrumneeku dārzos var būt. Gar malam orchidejas kāri leecās pret ūdeni, bet lotosi lepni šūpojās saulē. Mēs sēdejām abi uz marmora, balti un veens otru apbrīnodami un jūs, kā saules caurmirdzeta, atspoguļojāties šai meerā ūdeni man gluži blakus un es nolēcās pee jūsu kājam un peelūdzu. Laime nolaidās pār mums. — Bet tad starp lotoseem ūdens eeblikšķējās un mūsu preekšā iznira Veino Talonens...“

Aino gandrīz nicinoši eesmējās un steidzīgi pārtrauca:

„Nu, un tad, un tad?“

„Un tad šis pats Talonens atmetās pusguļus uz elkoņiem. Viņš bij ronis, apaļš un smags un elsoja un spurdza ūdeni mums uz kājam. Jūs sneedzatees viņam pretim un uz ta plakanās muguras aizpeldejāt projām un nozudāt.“

„Un ko jūs darijāt pēc tam?“ Aino paskatījās un jautāja. Viņa bij deezgan meerīga un tās balsī vareja manīt it kā kādu apņemšanos un pat apvainojuma eeskaņu.

„Es — es eecirtu jūsu acis tai marmorā un — mēs saskāvamēes ar fröken Ekelund, kuŗa zem rododendrona bij gaidijusi un es gāju un palīku pee viņas, kamēr tai savs pasta kantoris otrā rītā bij jaatveŗ.“

„Un tad?“

„Un tad es pamodos.“

Starp veeseem vareja manīt ko savadu. Visi jautajoši saskatījās un it kā sapratās par kaut ko. Bij tā, it kā pārmetu kaut kam kaut ko, it kā gaidītu uz kādu notikumu vaj gandarijumu. Sevišķi damas kaut ko nojauda; te kas slēpās.

Vitums ari visu to zināja, bet viņš joprojam turpināja turet Aino savā varā un runāja daudz, izdomadams gan līdzibas, gan jautajumus, līdz beidzot peenāca viņas māte un nosauca to projam uz pāris vārdeem, kā viņa sacīja. Un tad Veino Talonens peesteidzās steigšus pee Aino un it kā mājas saimneeks tai kaut ko sacīja. Tad nāca veena somiska deja un Aino dejoja ar Talonenu un viss bija labi.

Pēc tam veesus lūdza arā, pastaigatees gar ezermalu.

49 Vitums gāja ar fröken Ekelund; bet Aino palika

mājā. Pasta preekšnece viņam runāja daudz visadu jautribu un preecajās, ka tas ar traku aizrautību dejojis.

„Kā jums patīk frōken Aino?“ viņa jautāja.

„Kā neveena seeveete pasaule.“

„Ko jūs pee viņas tik aizgrābjošu atrodāt?“ viņa smaidīja. „Jūs taču zināt, ka šodeen viņas saderinašanās. Ar Talonenu. Vaj jūs negribejāt izjaukt šo ceremoniju? Vaj neredzejāt, kā Veino skraidīja nemeerīgs? Un vecā? Oi, oi, jūs, jūs,“ un viņa draudēja ar pirkstu un smaidīja un bij preecīga un par veseleem trim gadeem jaunaka. „Nākat te, pa labi, tur ir veena klīnts, uzkāpsim tur augšā, tur aizko-keem mūs neveens neredzēs,“ un viņa palika vēl par gadu jaunaka.

„Vaj jūs ar Aino labi pazīstamas?“ Vītums jautāja.

„O jā, mēs veena otras noslēpumus zinām. Jūs nezīnāt, kas viņai aiz muguras. Ne mazāk, kā man.“

Viņa runāja veenā runāšanā, bet Vītums maz klausījās.

Labs laiks pagāja, kamēr uzkāpa augšā un tikko bij nosēdušees uz atšķeltā granīta kluča, no ezermalas sauca vakariņas.

Kad tee nonāca zālē, galds jau bij sarīkots un starp traukeem netrūka arī vīna un punša pudeļu, kaut gan reibinoši dzereeni citur nebij dabūjami, kā guberņas pilsētā. Veino jau sēdēja līdzās ar Aino — bij jau kas bijis un viņu krēsli bij appuškoti. Un vecais Saarlainens pacēla savu glāzi pirmais un pacēla visi savas glāzes un saskandināja ar abeem appuškotos krēslos un tad viņš runāja un vēleja saderinateem laimīgu mūžu, kas viņam veenmēr bijis acu preekšā. Bet vecais Talonens sacīja, lai būtu auglīgs mūžs, jo viņam bernu vairāk nebija, kamēr tirgotajs

velejās, lai Veino, kuŗš tik skaistu un muzikalu — viņš uzsvēra — seevu dabujot, butu jo drīz viņu pašu baznīcā par mācītāju, jo vecais ceenigtēvs jau arī esot kreetni gados.

Aino tikai veenu reizi negaidot pacēla acis un Vitumam pārlija vīns pār glāzi: ta bija ta pati, kas ostmalas kafejnīcā.

Viņš pacelās un sacīja:

„Kas ir laime? Saka, ka preekš laimes daudz nevajagot, tā tad laimīgs tas, kuŗš vismazak grib: visveentesīgākais ubags. Bet kadēļ neveens negrib būt ubags? Reiz mums ar frōken Aino saruna bij par muziku... Man izlija vīns pār glāzi. Vaj arī muzika nebija tas vīns, kas glāzei sadrebotees pārlija pāri? Glāzē paleek ikdeenība... Bet laime bij tanī izlijušā vinā, jo tas kļūst brīvs, bet glāzē palikušo mēs izdzeram un reibstam un eedomajamees laimīgi. Es saskandinu ar izlijušo vīnu!“

Vitums runāja vārdus meklēdams. Nobeidzis, saskandināja vispirms ar frōken Ekelund.

Un tad veesi ēda un dzēra un runāja un jokojās un izsauca vairak reiz augstas laimes — un pēc tam atkal sākās deļa. Vitums visu vakaru dejoja ar frōken Ekelund un nepeegreeza vairs nekādas vēribas Aino; bet pret Veino viņš bij sevišķi mīļš un vairakkārt saskandināja, tāpat, kā ar frōken Ekelund, kuŗai veenmēr atgādināja, zveedriski runādams:

„Postfrōken, jūs šovakar topat peecus gadus jaunaka!“



Kad otrā rītā Vitums pārnāca mājā, Aino pirmā 51 viņu pārmetoši un neevajoši uzrunāja:

„Es zinu, fröken Ekelund nupat savu pastu slēdz vaļā.“

Vitums gandrīz izbrīnījās.

„Nu, tad jau jūs varesat vēstuli nodot,“ viņš atbildeja un eegāja savā istabā.

Pee brokastgalda starp viseem bij saspilets gara stāvoklis; pat abi zēni bij it kā saiguši un vecais Saarialainens gandrīz nemaz neēda. Vitums redzeja, ka tas zīmejas uz viņu; tas vakar ļaužu preekšā bij viņus un Talonenu apvainojis, aizkavedams Aino. Tā bij izlicees. Bet Aino pati turpreti nevareja peedot, ka viņš bij pret fröken Ekelund tik uzmanīgs bijis, pee kam viņas aizdomas sneedzās ļoti tālu — pāri visai naktij un pašas laimei.

Aino portreja ciņādi jau bij gandrīz gatava; veenīgi tai trūka — paša galvenā: acis nebij pabeigtas. Vitums ilgi mocijās ap uzdevumu, eelikt portrejas acis to izteiksmi, kuŗu viņš tik reti un nejauši pee Aino bij redzejis, bet tas viņam neizdevās. Nedeļam ilgi katru deenu viņš vairakas stundas bij nosēdejis pee molberta ar pinzeli rokā, kamēr vaj krāsas izžuva, bet uzdevums neatrisinājās ne par matu. Viņš bij kā satreekts ar savām jutām un domām ap šo problemu un bij jau vairakkārt domājis atmetst tiklab portreju, kā visu gleznošanu, ja nevareja to sasneegt, ko gribeja. Bij sācis šaubitees par savām mākslineēka spējam, jo vareja jau būt, ka ir tikai eedomājees — nebij taču vēl ne akadēmijā bijis, ne redzejis leelo meisteru darbus, izņemot Rembrandtu Ermitažā.

Ari tagad pēc brokastīm Vitums vēl nosēdās pee portrejas. Aino jau tam bij pārmetusi, ka nekas tur neiznākšot — velti laiku kavejusi pozedama. Tagad viņa gāja garam un eesmējās, eesmējās tā, ka Vitums

jutas kā no pātagas siteena ķerts paša seja. Tikko pinzele neizkrita no rokam.

Bet pēc tam viņš, kā par brīnumu, sāka jaukt krāsas un jauca un lika uz audekla, un jauca un lika un viņā bij modusees savada steiga, viņš steidza tā, ka likās — ja šīnī minūtē nebeigs, ja nupat, nupat nekas neiznāks, tad nekad un mūžam nekad! Un jo vairak viņš rikojas ar pinzeli, jo precīgāka sajūta tam radās un viņš pats bij it kā sakusis veenā laimīgā jūtā. Ja, ta bij laime, kas viņu nupat pārņēma, ne ar ko neizsakama laime. Kaut ko līdzīgu viņš bij jutis tad, kad klints slēptuvē bij skūpstijis Aino roku, bet tikai kaut ko līdzīgu, ne pilnīgu. Tagad tas tomēr bij citādi. Kā citādi, tas nebij apjauzams.

Un tad — acis bij pabeigtas.

Vitums atgāja nost un paskatījās un peegāja atkal tuvāk un skatījās. Ak! viņš mīleja šo portreju, šo savu darbu; bet nu viņš bij brīvs, viņš sajūta, ka ir brīvs no problēmas, brīvs no Aino, brīvs no Istrualas, no visas Somijas! Viss, ko viņš šās nedēļas gaidījis un krājis, pat nedomadams par savu problēmu, projam skatīdamees pa logu, neapzinotees sevī veidojis, viss tas tagad bij te, šīnī gleznā.

Vitums nolika krāsas ar tādū sajūtu, it kā šē, šīnī mājā viss pilnīgi nobeigts un viņa jaatstāj uz vi-seem laikeem. Viņš eenesa molbertu ar visu portreju savā istabā un nolika pret sauli. Tad nolika ēnā un beidzot pavisam pagreeza pret seenu, lai neredzētu viņas.

Tad viņš paņēma cepuri un speeķi un izgāja.

Vitums Taipalē bij pee Veino Talonena atvaditees, jo otrā rītā bij nodomājis aizbraukt. Talonens bij 53 ļoti precīgs un nožēloja, ka tik drīz projam. Vēl

julijš nebij gala, vasara vēl skaista, varetu palikt, rudeni brauktu uz Helsingforsu — tā Talonens viņu vedināja un tad noveleja laimīgu ceļu un lūdza aiznest Aino sveiceņus, apjautadamees, ko darot.

Vakarā Vitums eenesa gleznu pee Aino.

„Peņemam šo no manis, kā neecīgu kāzu dāvanu. Es rīt no rīta ar Sampo aizbraukšu, tadēļ šodeen izdevās pabeigt,“ viņš paklusā balsī sacīja.

„Jūs aizbraukt gribat?!“ Aino pārsteigta un gluži sirsnīgi eesaucās. „Es to nedomāju, ka jūs ņemsat manu izturešanos tā pee sirds.“ Viņa mazleet padomāja un tad turpināja. „Vaj tad no frōken Ekelund neatvadisatees?“

„Es nu esmu brīvs. Svētu jūsu laulību un ceru, ka mani atceresatees tikai kā izlijušu vīnu,“ Vitums precīgs runāja. „Atļaujāt vēl reiz noskūpstīt jūsu roku.“

Un viņš noleecās. Bet skūpstš bij veenīgi kā atcere un labvelība pret nakošo mācītāja kundzi un modeli.



Vitums jau tānī pašā vakarā vēlu noveetojās tvaiķoņa otrās klases ērtajā kajītē, kur uz polstetā sēdekļa veens pats pārguleja. Rītā pirms saules Sampo jau sāka šļakt ūdeni ar skrūvi, skaneja kapteiņa komanda un Istrualas krasts palīka tur — tur — aiz raibās signāla kārts un klīnts stūķa.

Paleec sveika tu mījā veeta un tu mana — — portreja! — Vitums domās sauca no visa spēka un viņam bij reizē ļoti līgsmi un seri. Un tur palīka sala, tur leelā klīnts, pār kuķu tik svētas debesis un kuķas kreslibā viņš bij skūpstījis roku tai, kuķu mi- 54

lejis. Savadi tas bija — kā ironija, kaut arī dzijakā nopeetniba. Milejis! — viņš atkal eesaucās domās un gribeja smee balsi, bet eeraudzijis, ka kapteinis no komandas tiltiņa noskatas un veena dama uz kuģa virusu sēdekļa ir gluži līdzās — viņš novairijas un nolaida acis putojošā ūdens vagā, ko kula Sampo stiprā skrūvē.

Lēca saule, sarkana kā ogle un veetam neleēli miglas blāķi meta savadas ēnas un šķīda un ira un garam gāja torpas, laivu šķūņi un izžauti tikli, zemūdens akmeņi un likumaini granita rāgi mazu preežainu pus-salu galos un kad tvaikonis eenāca eekš salmi — ezera šaurumeem — tad te ūdens augstu sitās pret graniteem, lai gan gaita tika palēninata. Stures ķēde beeži žvadzeja, signala svilpe eekleedzās pee katras signala kārtiņas vaj balti krāsotas krastmalas klints, kādu bij daudz — un Istruala bij sen jau tālu, tālu aiz likumeem, aiz mežeem un klintim.

Vitums uz tvaikoņa sēdeja pašā pakalgalā, netalu no karoga. Viņš domāja, ne, arī nedomāja, bet juta vēl to, kas nesen bijis un tad atkārtoja domās vārdus: „Es eecirtu jūsu acis marmorā,“ — šos vārdus, kurus viņš bij sapni stāstidams izgudrojis. Un viņam nebij eespējams no teem vaļā tikt, kamēr nebij ap brokastim peebraukuši Otavas peestātņē. Šādu eedomatu vārdu un teikumu nemitīga atkārtošana Vitumam nebij arī senak sveša. Laikam būtne neapzinīgi vaj patvaļīgi mekleja sev atpūtas.

No Otavas Vitums pa dzelzsceļu nobrauca līdz Sv. Miķelam un sēdās Saima leelakā tvaikonī, kam bij jāeet uz Vilmanstrandi, no kuņeenes vareja tālak braukt uz Vuoksenisku un Imatru.

Puulavesi. Še jau bij plašaka kuģneciba un tvaikoņi un barkas ar dējeem un malku braukaja beeži, kamēr pār Puulavesi kādā veenā otrā šaurumā pārbrauca tikai reta laiviņa uz otru krastu. Še pār vairakeem šaurumeem gāja leelceļi un bij tilti, kuři tvaikoņeem peenākot atvērās kā vārti — kad sargs uzgājis paskrūveja mehanismu. Tas viss saistija Vituma uzmanību, bet vēl vairak tam patika slaidās birzes dažās salās. Bet veenā tādā salā, kur tvaikonis peestājas, bij bērzos skaista villa. Un no tureenēs pa celiņu un laipu nonāca līdz tvaikonim kāda daiļa dama, ar lakatu ap pleceem un saņēma daudz avižu, žurnalu un vēstuļu.

Šis gadījums, kaut likās visai ikdeenišķs, negāja Vitumam no prāta. Ta noleekšanās un pasneegšanās pret tikko peestājošos un aizejošu tvaikoni bij tāda, kas lika domāt vēl romantiskakā. Vaj ta nebij laimes sala šinis zilajos ūdeņos? Un ta dama, ta bij daudz citadaka nekā Aino. Ta droši veen nebij mācītāja kundze, kaut gan vareja būt muzikala un varbūt varos dzeedaja šini salā.

Līdz šim brīžam Vitums maz bij domājis par Aino, par visu to, kas bij palicis aiz viņa un kam viņš pats bij peederejis kā dzivs loceklis. Tas bij izlicees bezgala tālu, kaut kur senā pagātnē, gadus desmit atpakaļ. Bet tagad viņam ši salineece ar savu gaišo villu bērzos atveda atkal atmiņā Istrualu. Ari Aino dzivoja pee ezera, ari viņa nāca tāpat tvaikoni sagaidit un pastu saņemt. Un tad Vitums domaja par portreju, kuři bij atstājis kāzu dāvanai. Ši glezna bij augstakais, ko viņš savā mākslā sasneedzis; bij tā, it kā pats toreizejo sevi būtu tur tāni ezermalas mājā atstājis un tas Vitums un ta Aino, kas tāni 56

gleznā apveenoti, tiks pakārti kaut kur pee seenas mācītajmājas ēdamistabā, Talonena kabinetā vaj — guļamistabā. Palika atkal sēri, kaut gan bij brīvs. Vaj viņš arī nevarēja dzīvot tādā salā ar Aino? Kas tad bij glezna? — Vaj visa māksla? Bet te bij dzīva daba: debesis un ezers un zaļi bērzi un skaista seeveete un seeva. Bet Vitums brauca un bij jābrauc tam visam garam, jābrauc, jānolūkojas, jāpcerē, un varbūt kādu reiz jāglezno un jābrauc atkal tālak. Projam, projam veen un kad kas sasneegts, atkal projam! Bet vaj viņš tika no zemes vaļā, vaj vareja viss aizbraukt no dabas? Ari tvaikoņa skursteņa dūmu mutuli bij šī daba, šī nolādetā un mīletā daba!

Ilgī Vitums skatījās atpakaļ uz šo saliņu; sen jau skaistā dama bij eegājusi savā villā, sen vairs neredzeja caur bērzeem pašas villas sarkanā jumta, bet viņš tik skatījās; beidzot nozuda arī saliņa — nevarēja pat aptvert, vaj ta palika aiz apvāršņa, vaj aiz kādas leelakas zemes kājas, kas eesteeptas ezerā, vaj viņu aizsedza kāda cita, jauna sala. Bet preekšā plētās leels ūdens plašums, jo Saima te jau palika arveen plataks. Krasti it kā tālak aizgāja un pretim vesmoja tikai ūdens, kas saplūda ar apvāršni. Un Vitums novēroja: preedes stāveja rindam gaisā pee apvāršņa un aiz viņām kā ūdens, kā debeši; tās karajās virs ezera miglāiņas, un jo tvaikonis tām tuvojās, jo viņas saveenojās veenkopus un palika par liču mežeem vaj mežainām salam. Bet tvaikonis šķēla vilņus un vējš pludināja karogu un ūdens, smalkās lasītes sašķaidīts, beeži tika sveests uz kuģa virsus, un reizem eesvilpās spēcīga signāla svilpe, kuņas balss izklīda līdz tālajiem krasteem un salam — un vakarā velu tika redzamas Vilmanstrandes ugunis, zvaigžņu rindu izskatā.

Otra deena Vitumam bij jasežas citā tvaikonī un pēcpusdeena, jau bij sasneegta Vuoksas izteka, kuŗu vareja no tvaikoņa redzet. Savads bij šās upes sākums; mežā augstu lēca balti putojošs ūdens — tur bij leela krāce un no šās tad sākas straume. Šur un tur augstajos krastu kalnos aiz preedem bij skaistas villas un citā veetā ari koku zāģetavas. Daudz saules un dzīvības bij ap Saimu un daba te bij varena un mīļa. Bet Vuoksas izteka sacēla Vitumā gandrīz breesmīgas šausmas: tam likās, ka tvaikonis tiks eerauts tur, tanī krāce, tumšajā mežā, un būs beigas visam. Tur bij Scilla un Haribda.

Un tad Vuokseniskas dzelzsceļa stacija. Vitums nodeva savu somu tur, bet pats gāja kājam pa leelceļu uz Imatru. Leelceļš veda pa leelai daļai gar upi un Vitumam atlika tikai apbrīnot tos ūdens kritumus un krāces, kas te bij un to dabas svaigumu un pēvilcigumu.

Vakarā vēlu Vitums bij nokļuvis pē leelā ūdens krituma. Viņš uzgāja uz dzelzs tilta, kas veda pāri kritumam, augšā, uz pilsveidīgu torņainu, greznu veesnicu, kuŗas logos laistījās elektriskas ugunis. Bet kas bij šī veesnīca pret to spēku, kas drāzās šaurajā grānītā spraugā tā, ka galva sāka reibt skatotees?!

Vitums gāja pa mežu, gar ūdens kritumu pa kājcelīņeem un nonāca krituma lejas galā, kur šīs spēks bij sev eerīkojis starp grānīteem milzīgu katlu, kuŗa mutuļoja un vārijās ar tādu varenību, ka vajadzēja apstulbt. Mēnes bij pacelees pārumšām egļem un meta šīni katlā bālu sudrabu; bet ūdens mēles šāvās gaisā un sneedzās līdz pat egļu galeem un krita, plīsa un šķīda uz visām puseem un gāiss bij smaga mitruma un trokšņa pilns. Vitums gāja arveenu tu- 58

vak, kur bij atbote un begums. Viņš juta, ka šis varenums, šis spēks un krāsas un neizprotamība viņu velk tuvāk, tuvāk, sevi eekša un viņam bij tā, ka kad šinī brīdī visa viņa pagātne ar milestību un mākslu, ar preekeem un sēram būtu uzreiz savilkta veenkopus un stāvetu neeciga un maza pret šo varenību, kuŗai peevilkšanas spēks kā saulei. Cilveks bij tikai sīkneecigs meteors, kuŗam jasaveenojas ar šo leelo spēku, ar viņa skaistumu un breesmam. Un Vitumam pašam vairs nebij spēka. Viņš spēra lēnam soli pee soļa pa slapjeem graniteem un ūdens meles apšļāca viņa kājas. Beigas!

Bet nejauši viņš atzilba, skreešus uzskrēja augšā uz krasta aiz eglem un izbijeēs steidzās projam. Viņš neapstājas, līdz nebij uz leelceļa. Tikai tad atskatījās: viņš bij no nāves izbēdzis!

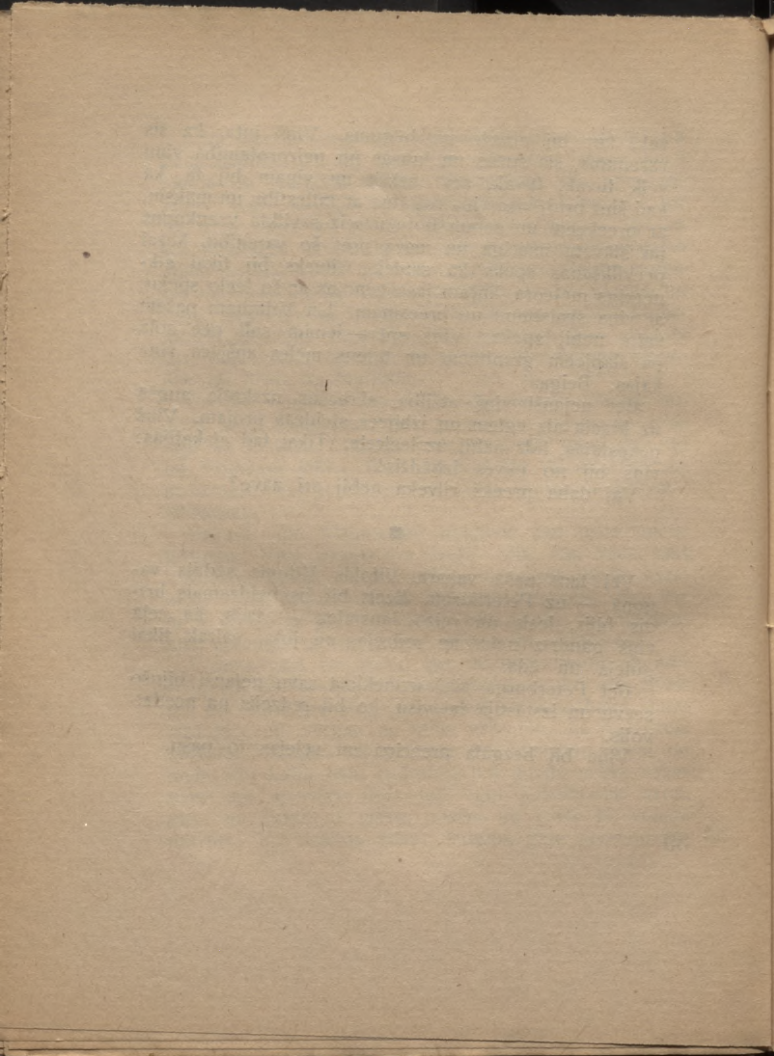
Vaj daba preekš cilveka nebij ari nāve?



Vēl tanī pašā vakarā Vitolds Vitums sēdeja vagonā — uz Peterburgu. Leels bij šis beidzamais brīdis bijis, leels un reizē šausmīgs — tāds, ka ceļā viņš gandrīz neka ne redzeja, ne juta, vairak tikai guleja un ēda.

Bet Peterburgā viņš uzmekleja savu nejauši bijušo seevu un izstāstīja tai visu, ko bij redzejis un peedzi-vojis.

Viņa bij bezgala precīga un vēlejas to pašu.



2

2

Pa Saimu pūta ass zeemeļa vējš un vilņi daudzās ap tvaikoņa sāneem nikni un nemeerīgi. Bij 1916. gada divdesmit trešā jūnija vakars. Visās salās un pussalās, kuņas no Vilmanstrandas ostas redzamas, augstu un plaši cilajās un plaiksniņās jānugunskuru leesmas. Kateri pastāvīgi braukāja turpu un atpakaļ, vadadami preeka mekletajus uz salam un pussalam. Nemeerīgajos ūdeņos šūpojās appuškotas laiviņas un airi spēcīgi tās tureja virs vilņu galeem. Brauceji nebēdāja par to, ka beezi, tumši, smagi mākoņi gāja pa augšu un soliņa leetu, tāpat, kā nebēdāja arī par to, ka melnzilo vilņu galos baltās putas izskatījās draudīgas un nemeerīgas un pastāvīgi vēzejās eemestees laivās. Jaunavas jautri dzeedāja un augstu vīcināja lakatus un mutautus, kad tām brauca garam kateri vaj pārpilnās kaimiņu laivas. Ugunskuru leesmas visiem bij veenīgās.

Tvaikonis „Savonlinna“ jau pirms kādām desmit minūtem bij ostmalā nosējees uz naktsguļu. Kajītes un kopzālē spīdēja ugunis. Pa deķa virsu augšā staigāja divi studenti un trīs jaunas damas, varbūt studentes. Veens no studenteem bij pret damam laipnīgs un runīgs ļoti. Viņš bij gatavs uz visu — tā no viņa kustībam vareja redzēt. Tas bij slaiks un slaidis zveedris, varbūt kāds savas muižneeku cilts pēdeja — ar augstu krāgu un augstu peeri. Viņi bij dabušuši tikai divas kajītes un nevareja izšķirt, kā sadalīt guletajus, jo katrā kajītē veetas bij tikai diveem. Tomēr

izšķīrās par to, ka slaidajam zveedrim jaguļ veenā kajītē ar viņa senkāroto.

Tas notika tāni acumirkli, kad Vitolds Vitums uzkāpa augšā uz tvaikoņa.

Vēja skrejeens bij tik spējš, ka Vitums tikko paspeja saturet savu veeglo peleko platmali un tvaikonis veegli sašūpojās un bij stipri nosvērees pret krastu. Kajītes vairs nebij, kā tas jau pa telefonu uz pilsetu bij teikts, kadēļ vajadzēja eet lejā un eeņemt veetu kopzālē, kā to pretim nākošā kuģa meita uz Vituma jautajumu tam eeteica. Viņš labprāt būtu braucis uz salam, ja būtu Jāņu nakts te tāda, kādas šas naktis bij dzimtenē. Bet šini vēja un aukstumā ar vasaras apģērbu nebij eespējams eejauktees zemes, ezeru un salu nakts preekos.

Vitums nokāpa pa stāvajām trepitem lejā. Kopejā kajītē, pee sarkani segtā, greestu lampas gaiši apgaismotā galda uz sarkanās kušetes sēdeja veena studente un students un jautri dzēra tēju. Galda galā aiz dateļu palmas bij redzami kāda jauna oficiera pagoni, kamēr tālak sēdeja veens resns kreevs un sarunajās ar ķēkšu somiski, rādidams ar pirksteem un atkārtodams vairak reizes divus nepareizi eemācītus vārdus. Parejee pasažeerī bij atstājuši uz kušetes savas rokas somas un paši izgājuši.

Vitums nosēdās otrā galda galā, pretim oficeram. Viņš nolika ari cepuri sev līdzās un, pazvanijis, paskatījās pulksteni. Bij jau veenpadsmīt.

Eenāca reizē kuģa meita un kapteinis. Kamēr Vitums lika atnest kafeju ar sveestmaizem, tikmēr kapteinis izsauca viņa vārdu. Vitums uz acumirkli izbriņijās: kā kapteinis vareja to zināt? Ak ja; viņš pa telefonu bij prasijis pēc kajītes un tur viņa vārdu bij 64

peezīmejuši. Tagad izrādījās, ka viens pasažēers no savas kajītes atteicies, kadēļ ta peekrita Vitumam, kā pirmam kandidatam.

Vituma vārdu izdzirdis oficeers otrā galda galā aiz palmas palika uzmanīgs un sāka raudzīties caur dubultlancetu lapu bezokni. Beidzot viņš peecēlās un, vērodams, peenāca klāt.

„Atvainojāt, jūs tak esat Vitolds Vitums?“ oficeers sacīja. Viņš jau bij pārleecinats, ka nav maldījees.

„Ja, es esmu. Bet vaj es jūs arī varetu pazīt?“ Vitums skatījās oficeeram acīs. Tās bij tās pašas zilpelekās, meerīgi pētošās, kas senak, bet oficeers pats augumā un seja itkā nebij tas. Varbūt pārvērtēes — Vitums nodomāja steidzīgi un paviŗi un nemaz neizbrīnejees jautāja:

„Pantrīts. Ja?“

„Ja.“

Tad viņi strauji sasneedzās rokam un saskūpstījās.

„Kāda negaidīta sagādīšanās. Ja kapteinis nebūtu tava vārda minejis, mēs būtu palikuši viens otru nepazīnuši,“ Pantrīts sacīja.

Ari somu students un resnais kreevs, savu tēju dzērdami, palika uzmanīgi un studente savam beedram sāka izsacīt savu izbrīnešanos par svešo valodu, kādā abi saticejees runāja. Students paskaidroja, ka Inģermanlandē būdams, viņš neesot šās valodas dzirdejis un, gribēdams damai veiklu pakalpojumu izdarīt, tūlīņ greezās pee Vituma ar jautajumu, kas ta esot par valodu, kuŗu viņi runānot.

„Ja so!“ viņš izsacās, kad bij dabujis paskaidrojumu. Nu viņš gan to leetu saprotot; latveeši —
65 latveeši — tee esot, kas 1905. gadā revoluciju taisi-

juši. Tā viņš savai koleģei paskaidroja. Dūšigi laudis. Milot brīvību.

„Mēs paši tee revolucionari te esam. Vaj nav bai-les?“ Pantrits jokoja, roku uz zobena efesa atspēz-dams.

Pa tam kuģa meita bij atnesusi kafiju un Vitums, peesēzdamees, sacīja:

„Vaj tu ari negribi? Nu, atnesat vel veenu,“ viņš apsūtīja. „Būs tekošaka saruna. Es, kā pasaules klai-donis, esmu peeradis pee kafejnicam un pee kafijas sarunam, kaut gan neesmu vēl izmācījees par pilsoni un pilsonisko Eiropas tikumu ceenitaju.“

Pantrits paņēma krēslu, kuŗu kuģa meita tam pa-sneedza un nosēdās pee Vituma.

„Es pagājušu gadu dabuju zinat, ka tu esot Kau-kazā, kādā kalnu pilsetīnā — Šušā vaj Derbentā — skaidri neatminu. Bet tad vairak nekas netika dzirdets. Un nu tu atkal esi te, Somu zemē,“ Pantrits eevadija.

„Tad pee tevis ziņas par daudz velu nonāk. Tur biju jau sen; vairs nemaz neatminu, kāds ilgums ir no ta laika,“ Vitums, kā negribedams, runaja. Viņš bij izsalcis un tadēļ steidzīgi ēda sveestmaizes un jutās no sarunas traucets. Bez tam viņš ari ne labprāt mī-leja stāstīt par saveem ceļojumeem un pārdzīvojumeem. Tadēļ viņš savukārt greezās pee beedra ar jautajumu:

„Un tu? No kuŗa laika tu esi zaldats un kapitans?“

„No paša kaŗa sākuma. Bet kapitans no Krako-vas laikeem. Ak, cik tas viss jau ir tālā pagātnē! Kā sapnis. Droši veen es vairs pat neesmu tas, kas pirms kaŗa no Maskavas aizbraucu, it kā sagrausts no mū-žīgās seevišķības un mūžīgā daiļuma pretrunam. Leel-gabali mani atspirdzinājuši, kamēr citi no šeem elles rēceneem paleek ari kurli un gandrīz mēmi.“

„Ak tu Maskavā biji? Studeji. Vaj architekturu, par kuŗu sapņoji, kad abi, vēl jauniņi, staigajām pa Peterburgas eelam un kad es gleznoju peisažus ar zilām ēnam, kā jūsmīgs romantiķis?“ Vitums eēinteresets jautaja.

„Ak ne; juridiku biju sācis.“

Vitums nebrīnējās, jo viņš zinaja, ka jaunības sapņi un nodomi ātri un veegli grozas.

Brīdi bij klusums; vareja dzirdet, kā ūdens skanedams metās pret tvaikoņa seenu. Beedri abi jutās mazleet apjukuši, kam par eemeslu bij neceretā satikšanās un ļoti ilgais laiks, kamēr nebij redzejušees. Resnais kreevs peecēlās un uztušoja pa trepem augšā, bet students un studente zem galda bij saņēmuši veens otra roku un smaididami kluseja. Bij tā, it kā šis druscīņ dreboši šūpojošais kuģis ar savu kajītes sarkanā pliša polstejumu, sarkano galda segu un kuplo dateļu palmu sarkani pārvilkta podā būtu vislabakā veeta mīlestībam. Te visi sveši, kadēļ nevajadzeja vairitees, kā mazā pilsētiņā, kur katram eelas stūrim acis un katrai pažobelei ausis, kas prasa, lai mīlestība eepilsoņojas. Te bij arī noslēgtība un pasaule sevī, kadēļ tuvums bij daudzkārt tuvaks, nekā uz sausuma, kur plašums jūtas, domas un gribu pārak izklidinaja un izklaideja. Ari pats kuģis bij eemīlejees, jo viņš taču veegli ligojās un eedrebinajās, kā sirds.

Pantrīts paskatījas Vitumam acis un, kā vārdū mekledams, sacīja:

„Ir grūti eesākt istaku sarunu, pēc tik ilga laika, pēc vairakeem gadeem, jo mēs abi nevarām būt vairs tee, kas bijām toreiz un nevarām runat vairs par to, par ko tad runajām tik beeži un labprāt. Viss toreī-

zejais droši veen desmitkārtīgi jau atmests un daudz jauna nācis veetā, kas savukart var būt atmests un pat eenists.“

„Tu saki to pašu, ko es varetu sacit,“ Vitums, beidzamo sveestmaizes kumosu norijis, sacija. „Bet mūsu straujā mainība nav pārmainijusces, jo viņa ir nemainīga. Tā tad mēs tomēr varam saprastees un atrast neveen kopigas domas, bet pat kopigus darbus.“

„Darbus?“ Pantrits, it kā brinitees mekledams, atkārtoja.

„Ja, ari darbus. Bet tas starp citu. Man gribetos zināt, vaj tu neesi precejees. Tev tagad vajaga būt jau ap trīsdesmit,“ Vitums smīnoši jautāja.

„Neesmu. Bet tu laikam pats par to domā.“

„Nu, nu!“ Vitums esmējās. „Vaj zini, būtu labak jaeet gulet. Jau peecos kuģis svilps un šņaks. — Bet saki, uz kuņeeni tu braukdams. Veseļotees vaj komandets?“

„Uz citu pulku, uz jaunu deenesta veetu.“

„Bet tu droši veen nebrauksi uz tureeni, kur es?“

„Es braucu tikai uz preekšu; kur eepatiksees, tur apstašos un apmetišos kādu laiku. Bet nu ar labu vakaru.“

Vitums sneedza roku un, savu cepuri paņēmis, uzskreja pa trepem augšā un eegāja trīspadsmiitā numurā.

Atkal trīspadsmiitais! Viņš pee sevis gandrīz balsi izsauca. Tā var vaj mānticīgs palikt.

Tad viņš ātri izģērbās, uzkāpa augšejā guļuveetā, jo apakšejā kāds jau šņāca — un aizmīga.

Lai gan kajites logs bij aizklāts ar beezu oranždzeltenu preekškaru, tomēr Vītums, pamodees, vareja noprast, ka ir saulains rīts. Pulkstens bij septiņi, bet gulet vairs negribejās. Viņam eēnāca prāta Pantrīts un bija tā, itkā šī satikšanās, šī negaidītā atkalredzēšanās būtu leeka, nevajadzīga, pat traucejoša un pretīga.

Jūtami bij tvaikoniskā pulsa siteeni, no kuņeem kajite veeglitem drebeja, dzirdama stūres ķēdes čirkstešana un reizem skanoši, šlakstoši viļņu lēceeni gar sāneem: tvaikonis šķēlās ātri uz preekšu. Gŗūti, aizsmakušā balsi eepūtās svilpe, dodama pretimbaucejam apsveikšanas signalu vaj bridinadama ap klinšu stūri greežotees vaj šaurumā eeejot.

Vītums apģērbees, nogāja lejā, nomazgajās un atkal uzkāpa augšā. Slaidā zveedra roka ar krekla pēdurkni un sejs pašlaik pavēzejās pēe veenas kajites loga paceltā preekškara stūra. Zveedri viņš vakarā bij paspējis eevērot un ari noprast, kā izšķīrušees viņa naktsmājas sarežģījumi. Vītums nosēdās saules pusē uz sola un pasmaidīja par to.

Augšā plaiksniņas tikai reti neleeli mākoņu gabali, kuŗi sauli maz trauceja, kadēļ viņa spīdeja veegli, bet veenaldzīgi. Reizem vējš pagrūdās caur kajišu stārtelpu, sevišķi, kad tvaikoņam pagadijās grozīt kursu. Vītums juta, ka vajadzētu pat mētēļa un dusmojās par Jāņadeenu, kuŗa var būt tik auksta.

Tvaikonis bij izpuškots meijam, kuŗas vējā noplivoja uz veenu pusē kā flagas. Šās nelaimīgās meijas vēl vairak pavairoja vēsumu, mezdamas savas nīrbošās ēnas uz Vītuma sēdekļa. Labi tikai, ka nebij leetus.

Pasažeeru vaj nu vēl guleja, vaj nevelejās nākt no kajītem augšā, bet kapteinis ar saveem druknajem soļeem paspēra divi reizes garam, aizeedams pa kajīšu starptelpu. Pirmo reizi viņš savā paraduma laipnībā sveicināja Vitumu, paceldams savu zeltzintaino cepuri.

Veenmēriģi un veenmūļi gāja garam salas un pus-salas, klinšu kailumi un biržu puduri, balti krāsoti signalakmeņi un melni darvotas barkas, malkas vaj šauru dēļu peekrautas un sīciņu, elsošu un gārdošu bugseerišu vilktas. Ūdens drīz izplētās plašumā, drīz sarāvās šaurumā; veetam tvaikoņa sāni slideja gluži tuvu gar klinti, mezdami gaŗas viļņu meles, kuŗas kāri laizija granitu, it kā griedamas ar viņu peebartot Saimu.

Vitums pārleecās pār margam. Viņš eevēroja, ka ūdens ir brūngans, kā no purveem satecejis, kaut gan tālums rādija zilganumu.

Kā es senak ta netiku eevērojis — viņš domaja. Taisni šis sīkums viņam izlikās interesants. Ne tadēļ, ka viņš bij tagad, taisni tagad to eevērojis. Vaj tad teešam tam bij kāda dziviska vaj tehniska nozīme? Tā viņš nedomaja. Tam likās pats fakts interesants un tikdaudz uzmanības vērts, ka pilnīgi izdzisa eepreekš domatās domas par kuŗeem un mīlestību, par to ka ari pats uz Volgas bijis ne mazak vērtīgā pārjutumā, kā tagad slaidais zveedris. Tadēļ, redzot zveedra roku un seju pee preekškara paceltā stūra, vareja rastees tikai smajds un atcere, salda resignacija, ne vairak.

Tvaikonis aizsmacis signalizeja un vējš uznesa Vitumam tvaika rasu uz rokas. Viņš paskatījās uz augšu: 70

kā šis tvaiks te ticis, jo signala trūbas gals taču izsteepās virs jumta?

Ak, tā, tepat jau aiz pussalas stūra kāda peestātne, kādas laipas, uz kuņām sanākuši svētdeenas ļaudis.

Tvaikonis, izrunajis dažus nesaprotamus vārdus, izmeta tauvas un taustidamees peevilkas pee brikšķošām laipam. Lai gan kapteinis stāveja pee spožās misiņa komandas trūbas, Vitumam likās, ka tvaikonim pašam sava balss. Teešam tvaikonis pats to runāja, un pee tam runāja somiski, jo viņš bij soms, kaut gan savā pakalgalā nesa Kreevijas flagu, kā pavēlets.

Rīts skaists, kaut gan vareja būt siltaks — Vitums domāja svētdeenas ļaudis skatidamees. Viņam nāca prātā Latvijas svētdeena pee pilsētu un meestu peestātņem, kur tāpat ļaudis sanāca sagaidīt vilceenu, kā te tvaikoni. Tikai latvji labak un bagatak ģērbušees, bet somi mazleet gausaki un lēnaki, kā sevi prātīgaki.

Pa peeliktām trepem nokāpa trīs pasažeeri no trešās klases un uzkāpa otrā klasē veens. Tad tvaikonis atkal sāka runāt, eevilka tauvas, kuņas kāds puika atraisija no laipas staba, sāka malt un kult un blikšķināt un, apgreezees, stūreja projam. Meitas vēdināja lakatiņus, puikas cilāja cepures; ari leja pār margam bij redzamas pāris rokas ar balteem mutauteem dūrēs.

Svētdeenas ļaudis pamazam izklīda, aizgāja kalnā, vaj, vēstules saņēmuši, sāka tās ejot lasīt. Kalnā aizbrauca ari veeni jauni divriteņu rati un divas laivas steidzīgi atstūmās no krasta. Veena bij atvedusi pasažeeri, otra bij to saņēmusi un airtēja, precīga un ligsma un atspērusees pret brangeem, vilka airus sparīga un droša. Vitums pašlaik redzeja viņas mazleet

atsegtās, izplestās kājas ar veenu nobrukušū, raibu zeķi, kad tam veena roka tika uzlikta uz pleca.

„Paskat, vaj ta laiva neapgāzisees?“ Pantrīts rādīja uz airetaju. Laiva pašreiz bij ļoti tuvu pee tvaikoņa un četri sēdetaji to tureja tik dziļi, ka ūdens sneedzās līdz pašām malam. Tvaikoņa saceltee viņi to šūpoja un kratīja augšup un lejup; bet airetāja, neveen pati atspērusees laivā, bet atspēdamās ari ar aireem ūdenī, tureja savus pasažeerus drošās rokas. Vitums smaidīja tai un viņa palaida airus un novilkā savus svārkus pār nobrukušo zeķi. Tad atkal airi sparīgi atspērās un airetājas krūtīs drebedamas speedās pret plāno zilo blūzi un laiva aizlīgoja, turedamās šķērsam viņu galeem.

Tas notika tikmēr, kamēr Vitums, galvas neatgriezīs, Pantritātam lēnam sneedza roku, uz sveicinājumu atbildedams ar jautribu:

„Tu dabutu redzet peldošu nimfu.“

„Un tu?“

„Es esmu senak deezgan izskatījees. Senak, tāpat kā Rozentals Kapri salā, tiku siki studejis peldetājas, bet man no ta nekas neiznāca.“

„Bet Rozentalam?“

„Rozentalam no veenas pašas — pilnas un pilnigas trīs.“

Ši mazā maznozīmīgā jautribā par slavenās Rozentala gleznas kļūdību izrādījās tomēr auglīga. Ar viņu atdarījās vārti laika mūrī, ar kuŗu viņi abi, senec beedri, veens no otra nošķirti un atsvešināti. Bet ne tik veen, kā peedzīvojumu un pārdzīvojumu daudzums un bagātība — bij katram sava īpatneja dvēseliskā nemainība, psihiskā substance; ta bij, kas 72

tuvību padarija atkal eespejamu, ta bij vārti laika, pārdzīvojumu, mainības mūri?

„Droši veen nāk prātā tee laiki, kad mēs abi Peterburgā jautri un jauni, pa eelam skraididami un dauzidamees un jaunavam slepeni pakajdzidamees, no kājam un gaitas novērtējam viņu sejas skaistumu, rakstura ipašības un dveseli. Sevišķi pēdejā bij tava specialitate,“ Vitums sacija.

„Tagad šo metodi esmu aizmirsis; bet tee laiki ir no jaukakeem. Tādas isti sabeedriskas dzīves pēc tam man nav bijis. Jaunība vairak beedrojas.“ Mē-teli sapogajis Pantrits turpinaja: „Bet vaj šovasar mēs uz šām jaunības atmiņam kaut ko tamlīdzīgu neva-retu nodibinat? Tu gribi dzīvot kaut kur zeemeļos, es ari, ceru, tikšu te atstāts kādu laiku. Apmetisimees veenuveet. Protams, tev vajadzēs tad peemērotees manai veetas izvelei.“

„Uz kuņeeni?“

„Uz Kuopio?“

„Esmu ar meeru. Gribeju braukt vēl uz augšu, bet atleeku ar norunu, ka mums lai būtu ista dzīves izvēle.“ Vitums peezimeja.

„Tas atkarasees no mums pašeeem.“

„Bet ja tu nupat brauc bez apstājas,“ Vitums turpinaja, „tad mēs būsim ne visai izdevīgi ceļa beedri.“

Istenībā Vitumā bij divas dziņas: viņš preecajās, ka pa vasaru būs beedrs un pee tam tik sens un neredzets, bet — tam gribejās būt ari veenam, jo visus šos gadus tas bij peeradis būt veens, ne veena tuvak nepazīts, ne no pagātnes, ne nākotnes, bez beedra vaj drauga. Ta svešums bij interesantaks un nemanot vairak un dziļaki un intensivaki vilka sevi un devās vairak pazistams un viņa ricībā. Bet tam

Vitumā radās it kā greizsirdība, ka arī otrs ar viņu varetu dalīties.

Viņš nolēcās pār margam, nospļāva ūdeni un brīdī likās kaut ko pārdomājam. Viņam vaj žēl palika, ka tik pēpeši bij izsacījis Pantritam savu peekrišanu, būt tam par vasaras beedri. Labi! — viņš beidzot pagriezās pret Pantritu — lai ir šovasar viss dalīts starp diveem! — Viņš sev domās noteica. Viņš tā kā tā vairak ņems, nekā dos. Bet labak būtu dama. Ari damai vajaga būt! Viņam steigšus izgāja caur domām šī šalka.

„Bet saki — bet saki...“ Pantrits kautri eesāka: „kur ir tavi darbi; kadēļ par teem neka nedzird?“

„Es sen vairs negleznoju,“ Vitums, gandrīz neevajoši pret glezneecību, sacīja.

„Tad tu droši veen raksti. Tev bij visadi talanti, kā Leonardam da Vinči.“

„Ari ne; ko tu visu ar neizfantazē!“

„Atvaino manu ziņkārību, bet kad eesākts tā runat, tad,“ Pantrits smalkjūtīgi mēģināja turpinat. „Bet ja mēs pēc sevis pasaulē neka neatstājam, tad taču zaudējam savu nemirstību.“

„Kadēļ tu rūpejees par manu nemirstību? Vaj tev nepeteek, ka es pats tavā preekšā esmu?“ Vituma balsi bij drusciņ nepaceetibas.

Pantrits atcerejas, ka arī Peterburgā Vitums tāds pats bijis; atklātībai peederejuši tikai sevišķi brīži un gadījumi, peemēram, Kazanjas eelā viņa pagrabā, kur no apmekletajeem bij gadijees dzirdet sevišķi interesantas sarunas un reti oriģinelas domas. Tādēļ viņš tālak vairs nejautāja. Viņš pat sajuta it kā slepenas bailes, skatidamees Vituma brūni nodegušajā seją. Isi apcirptās usas šim sejam peedeva mazleet asu un

dedzīgi-dzēligu izteiksmi un pastiprināja uz preekšu dodošos skatu. Bet ka tikai Vitums viņam neizbēg vaj parak neeeslēdzas! Jo viņš nomanija, ka tas it kā pārdomā savu solījumu.

„Vaj neesim kafiju eedzert?“ viņš virzija sarunu projam.

„Lai atnes tepat. Tur nav vairak, kā tas kreevs.“
Pazvanija.

Kad kuģa meita bij atnesusi kafijas galdiņu un nolikusi viņeem preekšā, saule un aizvējā, saruna pārgāja uz kaŗu un kaŗa peedzīvojumeem, pee kam Pantrits stāstija sikumus no saveem peeredzejumeem. Vitumam visvairak patika anekdoti un sīkās nianses no zaldatu vaj oficeeru, vaj māsu dzives, kamēr kaŗš vispāri tagad to neintereseja, tadēļ, ka par to savu spreedumu un uzskatu tas bij izdomajis un pārjūts jau Mandžurijā.



Bij jau garam Puumalai, šim mazam meestiņam, kuŗš zaļā peegāzē pret ezeru gozejās ar savām sarkanām mājām un ar savu koku zāģetavu. Te izkāpa slaidais zveedrs un visa sabeedriba, kas ap viņu. Tee jautri smēja un jokojās, bet ta neleelā tumšacainā zveedreete, kuŗa bij gulejusi veenā kajitē ar slaido, gāja tam tuvu pee sāneem domiga. Pa granteto ceļu peebrauca trīs divriteņu rati; ceļotaji sasēdās tanīs un uzbrauca augšā gar meestu un nozuda.

Vitums pee sevis smīneja; ne, viņš pat nesmīneja vairs; tam šī sabeedriba kopš vakarvakara bij veenaldzīga, tikko bij atminejees nakti uz Volgas. Ar
75 Pantritu bij jau pārrunats šis un tas. Viņi bij gan

sēdejuši veenā pusē, gan otrā, gan staigājuši pa kuģi, gan kāpelejuši augšup un lejup.

Deena palika saulainaka, lai gan vējš pūta stipri un eepretim. Viļņos noskatotees, Vitumu pārņēma aukstuma jūtas, kamēr pa Amu-Darju braucot laivā, ūdens tam bij tik peevilcīgs bijis, ka visu deenu būtu peldotees veen labprāt pavadījis.

Sāka apnīkt tikai pār ūdeņem veen skatotees un beidzot krastu dabas skati arī likās ļoti veenmuļi, jo gandrīz viss atkārtojās, kas iespaidu karojošai Vituma dabai tika par smagu. Tee paši meži ar sīku preežu robu ornamentu gar gaišzilo apvārsni, tās pašas pelekās klintīs un tee paši viļņi, kas sitās ap viņām tagad, kā bij situšees gadu simteņem; tee paši baltee signālu akmeņi vaj torniņi un tās pašas barkas vaj bugseertvaikoņi, kas svilpoja, sasveicinadamees ar pretim brauceju, jo „Savonlinna“ bij kreetns tvaikonis, leels vīrs, veens no visleelakeem un ērtakeem, stiprakeem Saima ūdeņu šķelejeem. Pret viņu bij ceeniba neveen krastmalu eedzīvotajeem un laivineekeem, bet arī barkam un mazakeem tvaikoņem, sevišķi vērdzinateem proletareešeeem bugseereem. Tee it kā kaudējās savas lēnās gaitas, bij nokvēpuši, nosviduši zem leelās nastas, kas javelk un kuŗa kaveja tos tāpat brīvi un jautri, bez tusnišanas un sēkšanas šķelt ūdeņus un svetdeen uzvilkt dažādu krāsu ligsmas flagas, kuŗām pašā augšā vajadzeja stāvet somu dzeltensarkanām krāsām. Savas nospeestības dūsmās viņi pastāvīgi izgrūda neveen melnus dūmu mutuļus un akmeņogļu smaku, bet arī veselus kvēlošus dzirksteļu karogus, demonstredami savu revolucionaro spēku. „Savonlinna“ turpreti, kam viss padots un atļauts un kuŗa taisniņa ir veenīgi pareizā, drošs un izveicīgs un lee-

ligi pavēlošs. No viņa bij jābīstas. Kas vareja zināt, ko viņš katru reizi vareja savās kajītēs vest? Neveen inženeerus, architektus, gleznotājus vaj dzejneekus, bet arī slepenas pavēles, varbūt eeročus un pat senatorus un pašu Somijas eenīstā leelkņaza ministri.

Kad Pantrits nogāja lejā, Vitumam, veenam pa-leekot, eenāca domās viņa pirmais brauceens pa Saimu, par vasarnicu uz salas aiz bērzeem, no kureenes pee tvaikoņa bij nonakusi lejā daiļa dama un saņēmusi kapteiņa pasneegto pastu — vēstules un avizes. Viņam šis gadijums pa šeem gadeem nebij aizmirsees, kaut gan pāri gājuši simteem dažādu peeredzejumu, peejutumu un pārdzīvojumu. Un kas bij šī mazā atmiņa: tikai jauna dama, kuņa pasneedz roku no laipas pār kuģa margam un kuģā rokā teek eeliktas vēstules, pēc kam kuģis atsveicinas. Un fons aiz viņas: vasarīgi bērzi ar baltu māju aiz teem. Tādu skatu vareja būt simteem. Vaj Vitums vēlejas viņu vēl atkārtojamees? Viņš vareja taču nobraukt vēl reiz no Miķeļeem uz Vilmanstrandī, lai to, varbūt, redzetu. Viņš skatījās projam pār ūdeni. Vaj tee bērzi vairs tādi, kā tani bridī, kad tolaik tvaikonis peebrauca? Vaj viņi var būt tā apgaismoti, vaj būs pavisam vairs tur? Un, varbūt, baltā māja jau būs nosūbejusi un gaišā daiļā dama veca, ar dziļām krunkam — vaj dzīves sagrausta, varbūt segusees ar sēru plivuri, jo viņas jaunais draugs, architects un beedris, varbūt, nesen kā miris? Un vaj Vitums šo skatu varetu tā vairs uzņemt, kā toreiz?! Nekādā ziņā! Tāds idiliskās laimes eejutums vareja būt tikai veens. Ja toreiz viņš, rezignets, bij uzņēmis idilizejumu, kas zin, vaj tagad neredzetu pilnīgu realizejumu, jauktu ar romantizejumu — vaj, varbūt, pat naturalizejumu; atkārt-

jums dzīvē te bij neespejams, jo uzņēmeja jūtu aparats jau sen bij citads.

Tā pārdomadams viņš smagi nosēdās un atzvēlas pret kajītes seenu; tam bij pat drusciņ janopūšas, tik idiliska izjūta uzmācās. Nebij tālu pat no sentimentālā.

Atskaneja skaļš zvans, un Pantrits nāca aicināt pusdeeni.

Viņi nosēdās līdzās uz gaŗā divana aiz galda. Vitumam eekrita prātā vakarejais kreevs ar savu noskūto seju; bet ta pee galda trūka. Viņa veetā sēdeja kāds pastāvīgi runajošs soms ar sāniski plakanu galvu un gaŗenu seju, leelām sulīgām lūpām. Viņš beeži smēja pats saveem izteiceeneem, žestikuleja un pastāvīgi leetoja mimiskus paņēmeenus; smēja viņš tik uzskatamīgi, it kā būtu likts pasažereem par smeeklu eemācitaju.

„Vaj tas nav veegls?“ Vitums drusciņ ar galvu pamāja uz eepretim sēdetaja pusi.

„Varbūt tas ir kāds otrās šķiras komiķis no kādas provincialas trupas,“ Pantrits mineja.

„Vaj tu neredzi, ka viņš grib būt macošs?“

„Nu tad viņš ir skolotajs.“

„Tu būsi atminejis. Pee mums, Latvijā, šimbrīžam skolotajus no citeem izšķiŗ ari caur kokardem, jo viņi vēl ir pārak jauniņi, lai ar savu paša tipiskumu uzturetu savu prestižu. Tipiskums pee mums atrodams pee Cimzes bārdas kopijam.“ Vitums veenaldzīgi nobeidza. „Bet labak paskatees tanī damā, kas pašlaik eenāca. A, ta ir māte — meita tai seko.“ Vitums locija savu servjeti un runaja, skolotajā skatidamees.

„Ak tās!“

Vecākā dama uz brīdi apstājās, visdegunīgi, augstprātīgi noraudzīdamās, kur labāk veetas eņemt, pār-laizdama acis viseem, kas pee galda. Viņa māja ar roku jaunavai, lai sēstas krēslā, kuņu preekš tās no-raudzījusi.

Pantrits brīžem, kumosu mutē eebāzis, pavērsa acis uz dateles pusi, bet grūti aiz tās bij saskatīt jauno damu. Māte viņu bij noslēpusi, it kā kārdinādama jauno oficeeri. Reizem ari vecā eerunājās, ceetā balsi izteikdama dažus franču vārdus. Tomēr Pantrita at-modās peepeši kas sens un viņš jutās nejauši eekritam veeglās sērās un tur nogrimstam, kā klusos ūdeņos. Tomēr viņš eevēroja ari, ka vecā bij untumaiņa, jo vairak reizes lika kuģa meitai kaut ko atnest vaj pa-sneegt, it kā ar to gribetu atzīmet savu atsevišķu stā-vokli starp citeem pee galda.

Pēc kafijas damas steigšus un nevērigi peecēlas un, klusedamas, uzkāpa pa trepem. Peecēlas ari Vitums.

„Kāpsim ari mēs,“ viņš sacīja.

Viņi tūliņ sekoja damam, kuņas pašlaik aiz sevis aiz-sita augšējās trepu gala kopkajītes durvis. Vitums atkal atvēra šās durvis un izlaida Pantritu sev pa preekšu. Viņi abi bez vārda zināja, kadēļ tas tā noteek.

Damas eegāja savā kajītē, līdzās Vituma cellei. Logs bij aizklāts tāpat, kā tas bij bijis jaunā zveedra kajītei.

„Mani vajā seeveetes ideals,“ Pantrits no tāleenes, teoretiski, eesāka, kad viņi bij nosēdušeēs savās agra-kajās veetas.

„Tu gribi sacīt, ka ari šai zilajā zidā ģērbtai ar to kāds sakars,“ Vitums viņu pārtrauca, gribedams ātrak nokļūt pee realā leetas kodola. „Tavs seeveetes ideals, vaj seeveetes ideals vispāri — tā saukata seevišķība?“

„Es neizšķiru.“

„Bet ko tu par šo saki?“

„Vaj viņai nav madonnas acis, gaļām tumšām skropstam, tik lēnas un panesīgi vēligas? Viņa savā zilajā apģērbā un jaunavībā nav kā no šās pasaules,“ Pantrīts eesāka sapņot. „Kā noskaidrota; sevišķi tagad, kur kaņā starp žēlsirdīgajām māsām nākas redzet ja daudz, tad kaislibu nospeestu mūķeni, kuļa ilgojas atsvabinatees no peenākuma un gara; bet šī ir tikai gariska, tik gariska, kā...“

„Redzu — tavs ideāls, runajot ideālu un sapņu valodā.“

„Varbūt. Ideālam vajaga īpašību, kuļas var aizraut veenā momentā. Es jutu, ka teeku aizrauts,“ Pantrīts aizrauti atzinās.

„Es, turpreti, pee viņas redzu kaisliga un gluži nesarežģīta rakstura pazīmes,“ Vītums sacīja. „Kaisligi leektas nāsu līnijas un nobreedušās krūšu formas caur apģērba zilo debesu krāsu nolaižas gluži zemū, pilnīgi gatavas nodotees rokās katram eedrošīgam zemes augļu eevācejam. Tu neredzeji tās acu, kādas slēpus padzirkstīja, kad viņa bij augšā, trepju galā. Tai eespulgā bij smagi zaļš zelts pārvilts ar bailīguma jautru blāvumu. Es zīnu, ko tas nozīmē. Bet viņas svētums nāk no mātes svētulības, ar kādu šī jaunava teek valdīta. Mēs pazīstam izlaidību zem svētulības! Es ari pratišu ceenīt viņas daiļumus; tu nebūsi veens. Es un viņa — veens otru jau esam dzīlak redzejuši,“ Vītums palika jūtīgaks un jokoja vaļīgi.

„Man leekas, damas nav francuzeetes.“

„Labi, runasim par to, ja tev patīk. Bet viņas nebūs ari pilnas vāceetes: tās ir jaukta rāsa. Neleelais, kuplais augums nāk no austrumeem, bet deguni un

seju linijas no Eiropas aristokratijas. Tā saucamās augstākās šķiras mil jauktees, lai uzglabātu cilts grāmatas, kamēr cilti tiru uzturet teem nav dots. Vaj caur izlasi ari tu nenāksi galīgi pee sava vaj savas ideala? Ari mūsu pārrunajamai viru izraudzis māte, bet es domaju, ka tas nebūs sugas virs, neskatotees uz to, ka tu viņas meitu atrodi debesigu un apskaidrotu.“ Vitums palika ironisks, peecelās un vairak nekā ne-teicis, aizgāja un nostājās kuģa preekšgalā.

Pantrits palika sēdot. Viņam no apziņas neizgāja apskaidrotības veids, kuŗš tanī atsaucā ko senu un tālu un nogremdeja viņu veeglās skumjās. — Kā tas savadi. Leelais kaŗš ar tūkstošēem leelgabalū rēceņēem un māveeneem, loŗmeteju ellesputniskajeem parkšķēeneem un simtu tūkstošām breesmīgām un nevainīgi nevajadzīgām nāvem nebij varejis izplēst viņam no dvēseles mazās neeka ģimnazistes. Par viņu bij gājuši Krakovas pakalnu un Polijas lauku eespaidi, smagi un asiņaini kā tūkstošzobaiņi milzu nokaiteta automobiļa riteņi, bet viņa bij kā bijusi. Tās eespaids stāveja starp visām breesmu atmiņām lēns un apskaidrots un likās — veenigais mūžigais. Tas bij tas, kas Maskavā, franču baznicā, viņam bij parādijees pavasari pirms kaŗa un kas viņu bij vadijis pat uz kaŗu. Sis lēnais veids un sejs! Šis meers — uz kaŗu! Ne, tas nebij tikai atmiņa un pārdzivojums, tas bij kas vairak. Kāda daļa tad pārdzivojumam un atmiņai ar šo svešo zilā zīdā ģerbušos jaunavu? Likās, ne vairak, ne mazak, kā asociativa sakariba. Bet tas bij tomēr kas cits. Tas bij ārpus ķermeņa esošais ideals, mānošais ideals, kuŗu radijusi kolektīvā fantazija, māksla, un kuŗš vajaja un speeda dzivi, tiklīdz kāds atgādinajums par to parādijās saveenībā ar īstenību, ar

pašu dzivi, ar meesu, ar seeveeti. Vaj tad teešam šini svešajā jaunavā nav daļa no viņa, neskatotees uz to, ka Vitums, kā Sančo Pansa, mēģināja viņa ideal-sapni izjaukt?

Pulkstens jau bij ap veenu. Pasažeeeri sāka vilkt savas virsdrēbes mugurā. Kapteinis kādai damai kuģa preekšgalā kautko stāstīja; ap viņu bij sastājušees vairaki turisti, kas raudzījās uz preekšu, kurp viņa roka rādīja.

Nyslote — Savonlinna nebij vairs tālu. Pār ūdeņem un pār kokeem redzeja paceļamees Olafsborgas vecos torņus — pelekus un spēcigus. Vecā pils aicināja un beedināja, kā Saima vaktis. Nupat tvaikonis ir eeraudzīts un torni parādisees karogs, skaļš oranžs ar sarkanu! Nupat pūtis taure un kapteinis uzvilks masta galā Somijas Lauvu! Nupat atskanēs Bjerneborgas maršs!

Bet drīz vecee torņi nozuda aiz zaļeem kokeem, aiz zemes kājas, aiz salas, kas tvaikonim greežotees, nonāca preekšā. Parādījās citā veetā cits tornis, ass, teevs, kā eesms: jaunā Nyslotes baznīca. Retas mājas, jumbi un pakalni un arī teem virzījās preekšā salas un pussalas ar preedem un klinšu rageem; ūdeņi palika šauraki un rāva kuģi atrak uz preekšu. Vejš palika rāmaks, viļņi sitās dzirdamaki pret tvaikoņa sāneem; stūre strādāja ātrak, ķēde šladzeja beežak. Pasažeeeri sāka kāpt lejā un augšā, dažam jau rokā somiņa, dažam dzeltensarkanaīs turistu vadonis. Kuģis nozvelās uz gaidamas pilsetas pusi.

Tālumi nozuda, peenāca krasti, šauri ūdeņi, pilseta maza, izkaisīta pa pakalnem, ne jautra, ne bēdīga. Vecā pils bij noslēpusees; senatnei te nebij veetas; 82

tagadnei vajadzēja celtees, veegļai, steidzīgai, darbigai, fabrikiskai kā amerikaneetei.

Flagas ostā stāvošiem tvaikoņiem plandījās dažādas krāsas, tauvās novilkta no masteem līdz bortem. Meijas vēja plivoja un raustījās. Divi, jau ļaužu pilni, gaidīja signalu uz ateesanu; peebrauca steidzīgi pēdeja pasāžeeris un pārlēca pār margam. Trešais pašlaik šķelās projam, sagorījees, atstādams pakal plašu vagu un burzguļojošu ūdeni. Saule bij jautra un ūdeņi vizuļoja. Muzika nāca no aizejošā tvaikoņa un stūres, flagas, vilņi locījās takti; ezers līgojās šini takti, saule šūpojas viņā un zeme greezās šini takti — Bjerneborgas marša takti!

Ostā bij pavadītāji un sagaidītāji jukam. Kamēr „Savonlinna“ virzījās pee malas, ūdeni kuldams un stūri žvaukstinādams, tikmēr atkal veens no tvaikoņiem, eevilcis tauvas un telefona drāti, atķepurojās no krasta un atsveicinājās. Rokas locījās ar mutauteem un cepurem no tvaikoņa pret krastu, no krasta pret bortu. Preeks, svēdeenā atnākt pee ostas, pavadīt savu miļo, seevu, meitu, viru, draugu — lai brauc pa saulaino ezeru! Kur šis tālu var aizbraukt? Pēc dažām deenam būs atpakaļ. Tad sagaidīšana un atkalredzešanās un jauna dzīvība meesā un dvēsele; tās ir mazās pilsetās un meestos ceenijamas dzives ritma linijas un citu leelaku notikumu nemaz tur nav; bet notikumu katra pilsoņa dvēsele tā kāro! Sevišķi vecumā un svēdeenā.

„Savonlinna“ atkal izmeta savas tauvu cilpas, kuņas polimens apmauca ap akmens stabeem. Tad vēl komandas vārds pa trubu uz leju, vēl pāris teikumu pār bortu un kuģis aplkusa.

83 Tika vaļā pasažeeru trokšņi un kustības. Ar somam

rokās stāveja solidas damas un tām līdzīgi kungi pee margam un gaidīja kārtas. Kuģa meita ar bloknotu rokā skraidīja un uzmekleja tos, kuņi nebij vel reķīnu samaksājuši. Kāda dama vēl pīrka biļeti, jo bij uz ceļa aizgulejusees.

Uzkāpa augšā ari Pantrits, kuš bij nogājis pēc savas somas. Tad viņi nokāpa, izkāpa un apstājās uz kra-
sta akmeņeem.

„Bet kur mūsu damas?“ Vītums atskatidamees sacīja.

Damas vēl nebij no kajītes iznākušas; laika tām bij deezgan. Bet aiz dzeltenā kajītes preekškaļa stūļa Vītums redzeja veenu aci ar gaļām tumšām skropstām.

Viņi izspraucās caur ļaudīm un važonī aizbrauca.



„Pīls pamats tīka likts 1475. gadā no Viborgas kom-
tura Erika Totta. Sākumā to cēla no koka, bet jau 1477. gadā Totts pavēleja nojaukt koka cirtumus un to veetā ar sešpadsmit no ārzemem ataīcīnateem meī-
stereem uzcelt mūra pīli. Neskatotees uz visām grū-
tībām, kādas bij jāpārvar pīli ceļot, jo materiāli bij jāpeegādā kaļa vīru apsardzībā, darbs netīka pār-
traukts, bet bij laikā nobeīgts. Turpmakos gadu sīm-
teņos pīls beeži tīka aplenkta, bet 1742. gadā nokļuva kreevu rokā un no tā laika atrodas zem Kreevījas vīrsvaras. Tagad viņa ir zaudejusi katru strateģīsku nozīmī, paleekot tīkai par vērtīgu vēsturīsku pee-
mīneklī.“

„Ta ir ironīja,“ sacīja Pantrits, izlasījis ceļa vadonī vecās Olafsborgas aprakstu.

„Kadeļ ironīja?“ Vītums sīta ar vēzu pret zvanu, kuš karajās ezera šauruma jeb zunda straumes malā. 84

„Ceļa vadons izjoko vēsturi.“

„Ko tu no šās neecīgās grāmatiņas vēlees! Un tu gribi ceenibas pret vēsturi, bet neprasi tās pret dzi-
vi?“ Vītums peebilda, nosēzdamees zunda maļā uz
skaļi zaļa sola.

Vecā pils un beezee mūji uz viņeem atstāja nemeeribas eespaidu.

Vārtu preekšā eekāpa laivā plecigs laivineeks, kuŗš pils preekšā uz akmeņa bij sauli sūcis. Straume gāzās melna un mutuļodama, bet laivineeks veenaldzigi un eerasti vilka drīz veenu airi, drīz otru, drīz abas reizē un laiva nāca galeniski, gāzeledamās pāri, jo viņa bij ar zvanu aicināta. Laivas vārds bij Totts un Pantrits ar Vītumu eekāpa tanī. Laivineeks nerunāja, bet brauca, it kā viņš un laiva būtu veengabalīga būtne. Viņš bij no pagātnes — pili sapratis galīgi un uzņēmis.

Pulkstens bij taisni četri pēc pusdeenas, kad Vītums un Pantrits abi eegāja pa vārteem. Smags vēsums sitās preti zem beezajeem mūreem, kamēr ārā bij spoža saule un zaļums, jautrs un sveicošs, it kā pirmo reizi būtu atvērees pret zelta sauli, vilkdams divu krāsu harmoniju.

Viņi nogreezās pa labi un uzkāpa pa šaureem akmeņa pakāpeeneem patumšā zālē, ar senlaiku baznīcas atleekam. Kāds kandelabrs, kādas freskas ar somiskeem veclairigeem uzraksteem, tur bij kokā greesta katoliska Kristus bilde — ne visai interesanta mākslas tehniskā ziņā, bet kas jautrs un mežonigs brēca preti, — tas bij somu paganisms: spēks, naidis, atreebiba, šausmas, daba un asinis.

85 Vītumam eenāca prātā Valmeeras baznīca, kuŗā viņš pee koŗa un kanceles bij redzejis katoliskus apustuļu

gleznojumus. Tee bij krāsoti no tehniskā ziņā stipraka, bet saturā nabagaka meistera rokas un vareja peederet Dürrrera skolai, bez Dürrrera Italijā smeltā gara eedrosmes. Bet Somijai bij sava skola, paganiska un sveša Eiropas pilsoniskumam, un šo skolu Gallēns novedis renesansē. Tagad Vītumam visgaišāk tika saprotams Lemminkeinens pee Tuonelas — šis paganiskās Somijas nāves un augšamcelšanās tēls.

„Bet vaj tu esi redzejis Lemminkeinenu pee krusta Terioku jaunajā baznīcā?“ viņš jautāja. „Tas ir kāda jauna Gallēna paganiskās skolas meistera gleznots — Somijas krusts, Somijas saules reets, kas blāzmo aiz trūdu pilnā Lemminkeinena. Dzivas šini gleznā ir tikai asinis. Bet nost ar šeem krusteem un trūdeem.“

Viņi pagalmā saštapa pils pārzini, vecu pilsoniti frakā, kuŗš tos gribeja par dzeramnaudu izvadāt.

„Redzu daudz vaj maz, bet es gribu redzet pats. Vadatajs noņem acis,“ Vītums runāja un viņi jau bij eenākuši pa kādām durvim, pa kādām trepem, pa kādu koridoru leelā zālē ar torni un sēdekļeem gar seenam un pils seno pavēlneeku stikla gravīram logos. Zālē bij nesen restaureta ar damu, kas pārdeva skatus. Tur bij ari kāds laipnīgs koka bruņineeks ar zobenu, varbūt no 16. gadu simteņa, pārkrāsots.

„Tas ir Olafs,“ Vītums sacīja.

„Kadēļ ne Totts,“ Pantrīts eejautājās.

„Šini seja ir tikai Olafa vārds — gaiša, veegla dabas mākslineeka vārds, kamēr Totts nozīmē ceetumneecisku kaŗotāju muŗos, kas ar savu pili aizrijees. Es tā senatni jūtu.“

Turisti un turistes nāca un gāja, izsaukdamees, klausidamees vadoņa paskaidrojumos, skatidamees savos 86

Bedekeros un parakstidami veesu grāmata visu savu amatu un kārtu. Vītums eevēroja, ka veesu grāmata milzīgs pārsvars parakstu bij ar tituli: työmies — strādneeks. Strādneeks nāca slavas pilnā Totta veetā. Strādneeks bij lepns uz savu vārdu un nosaukumu, bet viņš parakstija savu vārdu šķībi un gāzēli un ar kļūdu katrā ziņā. Bet ko nozīmeja šī kļūda viņa rakstā un parakstā, ja viņš vareja būt lepns uz savu vārdu! Kas bij Olafs vaj Totts pret viņu! Un vaj viņi savā laikā pavisam māceja parakstīt savu vārdu!? Kas cēla šo pili, ja ne strādneeks, lai pats smaktu viņas pagrabos, kamēr Olafi un Totti šē augšā dzīvoja?

„Šee paraksti ir balss zīmes, kas nodotas par nākotni,“ Vītums peezīmeja: „Un tas noteek pagātnes mūros. Simboliska nozīme.“

Atkal no pagalma pa šaurām akmeņu pakāpem un vēsu, tumšu eju no stāva stāvā, viņi uznāca stūņa torni. Beidzamajā bij apaļi logi, pa kuņēem šaudijās un raustijās vējš, ass, skaļš, vēsi senatnīgs kaņa vējš, kuņā pland karogi, jātnēeku bruņu cepuru pušķi un pleidi pār auļojošu zirgu muguram. Viņš mēģināja gaudot, auret, svilpot, tauret, vaidet, bet skaņas iznāca bailīgas, jo ārs taču bij tik zaļi milīgs un zeltaini saulains.

„To es pirmo reiz eedomāju, ka tālums draud vēsturiski,“ Vītums sacīja Pantritam, kuņš jau taisījās kāpt lejup. „Tālums top vēsturisks, daba pazūd. Kaut kur augšā klintis un kalnos stāvot un redzot vēl tālak un plašak es nevarēju izjust ta, ko raugotees caur šēem šaurajeem lodziņēem. Es dabas tāluma pat neredzu; es esmu torņa sargs, kuņš raugas, vaj tālumā nav kas draudošs, kas varetu pilij uzbrukt.

Pat salas un ūdeņi, līdz pašam apvāršņam, draud pilij. No tureenes var nākt sveši jātneeki, laivas, kaut gan Saims īstenībā ir meerīgs un kluss, brauc tikai lēnas barkas vaj appušķoti tvaikoņi ar glēveem svētdeenas veeseem. Tas nav tagadnes tālums, bet senatnes, ne dabas, bet vēstures tālums, kuŗš redzams pa šeeem vēsturiskeem lūkeem, pa kuŗeeem senak daudz raudzīts un gaidīts uz breesmam un palīgu. Tālums top vēsturisks; daba viņā pazūd.“

„Tu viņu tikai vēsturiski uzņem.“

„Bet es nezīnu ne pils, ne Savo zemes vēstures. Tikai jūtu, ka pils draud tālumam ar torņeeem un mūŗeeem un tālums draud pilij ar savu plašumu. Vaj nav tā, ka vēsture apdraud dabu un daba apdraud vūsturi? Vaj ari Latvijas piļu drupas to pašu nerunā? Tagad man ir saprotamas jūtas, kuŗas rodas, nākot sakarā ar šām piļu drupam, skatotees, peemēram, pār Gauju un zilgajeem meŗeeem. Tur ar tālumā vairak jūtama senatne, nekā daba,“ Vītums runaja.

„Šī senatne vairak būs eekš mums pašeeem. Tās ir senatnes jūtas.“

Viņi kāpa atkal lejup un smagums un senlaicība tos visur pavadija. Viņi izgāja pa visām telpam, uzkāpa un nokāpa no pārejeem diveem torņeeem un beidzot atradās pēc kādas stundas pagalmā, kur auga koki, bālgani un tik ceeši peeglaudūšeem mūŗeeem, kā gribedami tos sagāst vaj padarīt dzīvus, izsūkt ar savām saknem un eekausēt pirmatnībā.

„Tu sacīji, ka senatne ir eekš mums pašeeem. Interesanti, ka tu to saki. Es sen domaju, ka senatne ir eedzimta,“ Vītums eesāka turpinat, kad viņi bij iznākuši pils preekšā.

„Vaj tu nejtūti, ka tevi būtu kaut kas sens un senlatvisks, vaj, labak sakot, senzveedrisks, jo tu pēc latveeša, etnografiski ņemot, maz izskatees. Vaj nav kaut kas zemapzinisks? Kad tu ej kādā Latvijas senatnes veetā, vaj neleekas, ka taisni tavi senči ir bijuši tie, kam sakars ar šo senatni un tevi?“ Vitums turpināja.

„Zinatnē to sauks par eņņemtū eedomu; bet man leekas, ka tam tomēr ir cits pamats. Eedzīmība jeb eedzīmā senatne var būt eekš mums, bet...“

„Vaj tu redzi,“ Vitums peepeši pārtrauca, „viņā pusē sēd mūsu damas!“

Jaunā pašlaik peecelās, peegāja pee zvana un peesita tam ar savu sarkano saules sargu, kā Vitums ar savu vēzu bij peesitis.

Uz zvānu viņi steidzās eekāpt laivā, kuņā laivineeks jau gaidija, un Olafsborgas vārti attālinājās, kamēr pils konturas tika redzamakas.

Pantrits izlēca un peelika roku pee cepures un peectureja laivu, kamēr damas eekāpa, par ko viņas, lai vai atstumjotees, palocija galvas.

Izplestais sarkanais saules sargs reizem tikko manami, staipīgi atplaiksnijās melnajā straumē.

„Ja šī laiva apgāžas, ko tad tu darisi?“

„To pašu, ko tu tadā gadījumā,“ Pantrits mēģināja izvairitees.

„To pašu! Es sliktakā gadījumā sāktu zvanit, bet labakā — sēdetu meerīgi uz sola un gaiditu, kamēr laivineeks jauno nāru peeved klāt,“ Vitums kārdinājās.

„Tu esi apradis ar breesmam, ari tev būtu to veegli izdarit.“

89 Bet Pantritām likās, ka viņš mestos droši melnajā straumē, kuņā raujas plašajā udeņū tālumā. Ak jā,

bet klusošais laivineeks būtu jau viņas izglābis, kamēr viņš tiktu nests bez cerības tālak. Vaj nebij Vitumam taisnība: šāda izturešanās vareja iznākt tikai izlikšanās peenākuma preekša. Ne, bet ja nu es viņu milu? — Viņš nemanot bij nonācis pēc neīsti izjustu romanu iluzijām.

„Muižneeku kārtas tu ar savu darbu nedabutu. Ari Felzenbergs savā laikā to dabujis tikai ar to, ka kapjis un ticis kapats,“ Vitums romantizeja Pantrita romantiku.

Teešam šis moments bij psiholoģiskas terminoloģijas vērts!

Damas apstājas pils preekša un jaunās gaišzila uzvalka debesība un saules sarga sarkanā grēcība uz mirkli reljefi izcēlas pret peleko senatnes muri, nozūdod vārtos.

„Vaj tagad šī sarkanā krāsa drīz neparādisees tur augšā pa kādu torņa lūku kā pateicības mājeens par taveem varoniskeem nodomeem,“ Vitums turpināja.

Pantritām beidzot eepatikas šī beedra zobgaliskā rotaļa, jo tai bij sakars ar viņa ideāla ilgam.

Viņi apgriezās un aizgāja pa čirkstošo ceļiņa granti, caur saulaineem kokeem un pa Totta un Olafa eelām.



Vitums staigāja veens pa Ostas veesnicas istabu un svilpoja kādu jautru dzeesmiņu, kuŗu tas no skolas laikeem beedru pulkā eemilejis un kuŗa eekrita svilpejama, kad jutās jautrs, pēc sabeedribas nokļuvis veenatnē. Vislabākais taisni šis bridis, kad beedris jeb sabeedriba projām. Pantrits bij aizbraucis veens pats ar tvaikoni „Leppāvirtā“, jo tam bij jasteidzas. Vi-

tums, protams, Pantritu neeenida, ne ari bija pret to
*jauns, bet būt ilgak par veenu deenu kopā veenā
istabā viņam tomēr likās pretdraudziski un pretda-
biski. Viņš zināja, ka tiklab vīreeši, kā seeveetes, dzi-
vodami veenmēr veenā istabā kopā, neko nopeetnu
ne domā, ne dara. Zināja, ka peeaugušo veena dzi-
muma ilga kopdzīve noved pee seksuelām anekdotem
un labā gadijumā pee ekzotiskām fantazijām. Tā tas
ir kazarmēs un ceetumos.

Viņš atsēdās šupulkrēsli un, labo kāju leni cila-
dams, eevirzija krēsli ritmiskā šupībā. Tam apkārt
bij šādas leetas: rakstams galds, kumode ar spoguļi,
divi gultas, tepīkiši pee tām, krēsli, mazgajamais galds,
toaletes skapiši, splaujamaais trauks, kamina aizsegs
ar bronzas ogļu stangam, veena veeniga glezna ar
somisku vakaru: meža robotā cekula atspīdums ezerā.
Visas koka leetas slimnīcas krāsā, kadēļ istabas kolo-
rits gaišs, lai gan logs bij pret peleku dēļu žogu, aiz
kuŗa debesis, jumti, skursteņi, dažī koki, telefona drašu
caurlinijoti.

Uz galda tintes pudelē eemērktais spalvas kāts stā-
veja slīpi. Vītums ilgi bez domu skatijās šinī pu-
delē; viņš atpūtās, acis ar gribu peespeezdams pee
veena preekšmeta, tikai it kā apzinīgi atkārtodams:
tinte... tinte. Bet šī doma neveda ne pee kādas aso-
ciācijas, tik veenkārša ta bij, kaut gan kājas kustībai
viņa lika pamazām apstātees, kadēļ apstājās ari šupul-
krēsli. Tad Vītums peecēlās un paskatijās pulkstenī.
Tagad vajadzeja izeet.

Deena bij pašā spožumā, kad viņš gāja pa gaŗo
šauru koka tiltiņu uz Sulosaari. Udeņi rāmi, zaļums
un ēkas atmirdzeja. Vilceens svilpeja neredzams.

91 Vītumā pašlaik sakustejas ta doma, kuŗa viņā ilgu

laiku attīstījas, apņemdama pagātņi. Gandrīz katru deenu nāca klāt kāda jauna variācija un jo vairāk viņš redzēja senātnes un mākslu pieminekļus, jo salīdzināja zemju vēstures un personības šo vēsturu sakarībā, jo dziļāki veidojās doma. Tomēr gala mērķa nevarēja sasniegt; cik arī nelīkās dažreiz tuvu — tomēr palika vēl tālāki. Taisni faktiskā apstiprinājumu nevarēja atrast viņa savadai idejai. Vaj tad viss nebija tikai fantāzija?

Un taisni tagad, pār šauru tiltu ejot, viņa kaut kas uzausa, tik pēpeši, ka viņš baidījās pat, ka šis bālais staru spīdums, kas eesitās naktī tumsā un apgaismoja taisni to veetu, pēe kuņas visvairāk bija vajadzīga šī gaisma — ka šis apgaismojums neaizēet atpakaļ tumsas dziļumos. Viņš steidzās un izņēma kabatas grāmatīņu, kur eedams eezīmeja: a) eksperimentālā metode, b) vēsturiskā metode, c) ģenetiskā metode, d) psiholoģiskā metode, e) okkultiskā metode, f) S-O metode, kuņā pētamais objekts ir arī pētītais subjekts.

Malā pēevilka trīs vertikālas strīpas, kas nozīmeja svarīgumu. Grāmatīņu nobāzīs, jūta, ka prāts eemirdzējas tā, it kā stāvētu ārpus organisma, jo mēnešaina gaisma eesitās acīs, kā no ārpusēs.

Vajadzīga griba, tad metode vedīs pēe mērķa. Griba! — viņš domāja un uzskrēja strauji un ļautri pa asi grantēto celiņu augšā, gaņam leelajam kazino, kuņa balkonā sēdēja un staigāja korpulentas damās, izplūdušās mīksti raibos rītā svārkos un naktī atmiņās, meesiski saldenas un saldummīletājas. No lejas sarunājas kāds senatorisks vēčuks, trīsstūņa cepurē un baltās biksēs. Vaj tas nebija kādai mājas draugs? Vītums steidzīgu domu izlaida caur galvu un gāja ātrak gaņam.

Bet vaj tāda metode nenoved pee ārprāta? Viņš sev pēpeši jautāja. Ticība gribai — kas tas ir? Tas stāv ārpus cilveciskā. Saprast var tikai redzeto, dzirdeto, taustīto, nosvērto, izmērīto. Prāts ir eksperimentāls; kas ārpus eksperimenta, ir ārpus prāta — ārprāts. Ari mākslas ir ārprāts, bet aprasts ārprāts. Es gribu dzīvi darīt par mākslu, es gribu mākslu par dzīvi, es gribu dzīves mākslu! Ne, vēl vairāk — es gribu tikai caur gribu un eedrosmi tikt pee teešamības, pee istenības! Un ja man būs metode, es izbēgšu no ārprāta; ar metodi eespējams to mācīt citeem, kas bez viņas ir ārprāts, bet ārprāts beidzot tas, ko nevar pakal darīt, atkārtot, atdarīt.

Vitums jūta, ka šinī domas virzeenā kaut kas nav skaidrībā. Vaj tad atkal būtu atpakaļ tumsā? Ne, viņš nebij jūcis; starp jukumu un ārprātu viņš redzeja starpību.

Kadēļ es esmu ass, meklejošs, nemeerīgs, revolucionārs, dzīves pārveidības prasošs, senatnīks jūtās, bez gala subjektīvs; kadēļ neesmu liriskas sajūsmības deevinātais, caurmērneeks; kadēļ mekleju dzīves un mākslas saplūšanu, kadēļ nevaru nedomat šo ideju u. t. t., u. t. t. bez gala?! Vaj šās īpašības, darbības, jūtības ir peņemtas, eemācītas, vaj eedzīmtas? — Vitums atkal sev uzbruka. — Ja eemācītas, tad mazvērtīgas, jo katrs var eegūt; ja eedzīmtas, tad jāpeerāda. Kā peerādīt? Ar darbību, sekam vaj eelonību? Eēlonība un sekas kopā — tas bij īstais. Vaj teešam tagad būs sinteze?! Tad beidzot būs izskaidrojams raksturs, jūtība, darbība — pats cilveks! Talants, ģenijs! Ar gribu un eedrosmi: ar paša cilveka īpašībam.

93 Viņš gāja ātri, it kā kur jasteidzas, kaut gan gā-

jeenam mērķis bij tikai eešana. Viņš eeveroja pat vasarnīcas starp preedem uz klintim ar nosaukumeem: Klinšu-pils, Meža-nams, lai eezīmetu pilsonisko patriotismu. Viņš kāpa pa mazu taciņu, nogāja no ta, soļoja pa zāli, leca pār apsūņojošēem graniteem. Jaunās gaismas preeks saplūda ar dabas preeku, kas jautreem bērzīņēem, eglītem, preeditēem, sūnam un ķērpjēem.

Salas visaugstakā pakalnā uzkāpa paviljonā caur lūku uz jumta. Te jau bija trīs: somu students, studente un vecaks laucineeks. Jaunais students izstāstīja apkārtņi, leetodams vēsturi, statistiku, dabas zinības un, uz zunda dzelzsceļa tiltu rādīdams, zināja ta augstumu un inženeera vārdu. Tas bij jaunās ligavainis, patīkams laucineekam: arī viņa znots taisis tādu tiltu un par viņu preecasees cits Helsingforsas universitates pirmkursneeks.

Bet studente droši veen domā, ka viņas nakošais tiltu pārvilks pār vismežonīgaki kaucošo un raujošo Uleo krāci, kur drikst braukt tikai zvērinata krāčlaivu stūrmaņa vadībā, kuŗš pazist katru vilni, katru putu, katru mutuli un burbuli šini ūdens brēkoņā.

Ja, eedrosme un griba! — Vītums vēroja. — Šee patrioti apbrīno savu dzimteni! Ir lepni, ka viss, ko redz, ir pašu inženeeru un meisteru darbs. Viņi eenist greznu un bagatu verdzību, bet nabadzīgu brīvību ceena līdz nāvei! Bet tikai pilsoniski.

Tas saskaneja ar Vītuma eedomajumu un peedereja pee ta, kā krāsa pee apģērba.

Saule bij lejā eemērktā rāmajā ūdenī, starojoša un apzīlbinoša; pilsētas silueti bij aiz tās. Vasara tiklab pār koku galotņem, kā sūnam, jo nu jau projam zee-

meļu vējš, kuŗš sestdeen vēl tik skaudri pee Vilmanstrandes bij leelijees.

Jaunā studente ģērbusees caurspīdīgi un studenta uzvalks gaišs, kaut gan viņu seji bij tik smagi, kā no rupja granita neveikli cirsti. Vītums juta tos kā tauņus, kuŗi siltā vasaras elpā lido pļavā un kuŗus viņš novēro un pār kuŗeem jūtas pāri, tomēr preecadamees par viņu lidojuma un spāņu krāsu harmoniju. Teem bij mīlestība ari; ari viņa doma bij kā mīlestība.

Vasara! Vasara!

Vasara!

Visu pēcpusdeenu Vītums lidoja, lidoja pa sauli un pilsetu, līdz beidzot — peevakares ēnas gaŗi un stāipīgi steepās no bērzeem pār kanalu, kad tvaikonis „Heināvesi“ eelidoja pa darvotēem slūžu vārteem un nostājās starp augstām kalta granita scenam.

Vītums stāveja augšā, atspēdees uz margam pašā preekšgalā. Viņš redzeja, ka slūžu uzraugs izgāja uz preekšejeem vārteem un atrāva aizšautni, pēc kam lejā, gar tvaikoņa preekšgalu sāka burbuļot ūdens, kuŗš greezdamees un mutuļodams vira pa slūžu vārtu apakšu tukšajā telpā. Tvaikonis drebeja un vareja nojaust, ka viņa augšējās margas, pulksteņa rādītāja kustības gaitā atcēlas granita krastā uz augšu. Pasažēeri staigāja un kāpeleja nost un atkal atpakaļ.

Kad Vītums atgriezās, lai eetu kajītē, viņš redzeja, ka tam gluži blakus stāveja jaunā, sarkanā saules sarga dama, veena pati. Viņš tikko neuzgrūdās, tik tuvu bij peenākusi. Vītums pacēla cepuri, kam bij nozīmet atvairošanos, neteicis ne vārda, jo tam likās ne visai pareizi uzrunat, kamēr nezināja, kāda valoda tai varetu būt dzimtā.

„Jūs būtu balteets?“ viņa pasteidzās runat, latviski, ar svešu izrunas kompozīciju un toņojumu.

„Ja, ceenitā jaunkundz. Man preeks še dzirdet mūsu valodu un pee tam no jaunas damas. Jūs ari droši veen esat no tureenēs,“ Vītums, sevi gandrīz izbrīnējees, atbildeja. Brīnītees nenācās gan tadēļ, ka te dzirdeja latviski runajam, — jo šī valoda bij dzirdama neveen Vladivostokā un Ņujorkā, bet ari Australijā, Javā un Sumatrā, bet tadēļ, ka dama te varejusi uznākt veena pati.

„Ja, mēs no Kurzemes. Kaṛabēgles. Gribam Somijā palikt,“ viņa runaja. „Cik labi tas ir, ka jūs no tās puses. Bet sakat, kur jums beedrs, oficeers. Es viņa neredzu uz kuģa.“

„Aizbrauca uz Kuopio.“

„Mēs ari turpu braucam! Cik labi tas ir. Un jūs ari turpat? Cik labi.“

Vītumam viņas vārdi izklausījās kā frazes.

„Ari mums būs patikama jūsu sabeedriba, ja tikai jūs mums atļausat Kuopio jūs apmeklet,“ Vītums atbildeja. „Bet atļaujāt jautat: vaj jūsu pavadone ir jūsu mātes kundze un kadēļ viņa nav še augšā?“

„Viņa nogurusi no ceļa; druscit atpūšas. Man tika tur eekšā garlaicīgi. Atvainojāt, ka esmu tik droša un eesāku ar jums sarunas. Mana māte to nebūtu laidusi.“

Talākā sarunā Vītumam tika zinams, ka damas ir kādas latveešu draudzes mācītāja meita un kundze.

Tēvs palicis Kurzemē, bet viņas pa vācu eenākšanas laiku bijušas Rīgā un tā nejauši izšķirti. Somijas dabā un meerā viņas domajot atspirtgt no grūtībām, kādas jūtamās dzimtenē un cerot drīz peedzīvot atkalredzešanos ar tēvu.

Jaunā dama viņam likās kā tāda, kuŗa uz acumirkli izzagusees no sprosta un tadēļ, steigdamās izsaka vairak, nekā parasti varetu gaidit.

Pa to laiku tvaikonis bij uzcelees augšā un krastmala tagad atradās lejā — pēdu desmit. Pasažeeeri, kuŗi pirms peecpadsmīt minūtem bij varejuši nolēkt taisni no augšējā deķa uz krasta, tagad kāpa pa trepem, jo baseins bij ūdens pilns. Katrā pusē krastam pa veenam slūžu uzraugam greeza svīri, preekšejee vārti atvērās, tvaikonis nosvilpa un eegāja citā ezerā, kuŗš stāveja desmit pēdas augstak par to, no kuŗa pašlaik bij izbroukuši.

„Eekš Kuopio redzesimees,“ jaunā dama sacija, Vitumam roku sneegdama.

Kad tvaikonis, ezera likumā pagreezdamees, deva signalu, ta jau bij kajitē.

Es savā spreedumā neesmu vīlees, — Vitums domaja. Svētuma un lēnuma izteiksmes veetā jautra izlaidība un acis tas pats smagais zelts. Ak tad tadēļ vecā savu bērnu tik ceeši uzraudzija?

Metās vakars, saule slēpās aiz tālajeem kalneem, ezers palika tumšpeleks un vēss vējš pūta eepretī, mezdams svinaiņus viļņus. Tvaikonis steidzās.

Vitums staigaja no kajites virs deķa un atpakaļ, nemeerigs. Viņa kabatas grāmatīņā atzimētā doma prasija pārspreedumu, lai dabutu pretību, caur ko vareja tikt stīpraka un eesakņotees dziļak, jo Vituma daba ari prasija pretvaras, lai panāktu savu uzvaru. Viņš likās sev leels tvaikonis, kuŗš savu speku vareja parādīt tikai okeanā, kamēr upesgrīvā tam jagriļojas un nereti jagulstas smilšu beņķi, nevarigam un pat smeekligam, lai mazee bugseeriši braukā apkārt un

noņem pasažerus, kaut gan no viņa borta vareja šo pašu bugseerišu skursteni eesplaut.

Tadēļ viņam likās, ka tvaikonis par maz steidzas un stunda no slūžam līdz naktsnometnei pārak gaļa.

Beidzot tvaikonis nosējās pee kāda maza ceema, kuļa nosaukums bij kā viņam pašam un kā ezeram, kuļa tas tagad atradās.

Viļņi lēni, lēni un reti skaneja ap tvaikoņa sāneem. Viņš guleja.

Nakts bij blāva.

Rita saulē Vitums redzeja divas baltas augstas būves starp citām zemakām. Veena bij skaidri izšķirama par baznicu, kamēr otra vairak atgādināja fabriku. Bet pati pilsēta tikai maz izcelās tumši mežainā kalna pakājē.

Kad tvaikonis eenāca ostā, viņš eeraudzija krastā stāvam Pantritu. Tikko kuģis bij peestūrejis, Pantrits lēkšus metās pār margam un uzskrēja augšā. Viņi sasveicinājās pēc trīs deenu ilga šķiršanās laika daudz precīgaki, nekā pēc daudz gadeem bijuši.

„Nu, es tev atvedu tavu princesi.“

„Ta!“

„Gaidi tikai, kamēr iznāks.“

„Vaj veena pati?“

„Vaj tu nezini, ka princeses veenas nekad neeet un, ja viņas ir veenas, tad vaj nu nomaldijušās meža, vaj gultā. — Atsēdisimees pagaidam, kamēr nokāpj leelums.“

Viņi apsēdās uz ezera pusi saulē.

Pašlaik abas damas iznāca no savas kajītes, saposušās uz eešanu. Vitums peecēlās un sveicināja. Jaunā palocija galvu.

„Mammā, šis ir tas kungs, par kuŗu es tev sa-
ciju.“

„Ak tā.“

„Tas ir mans beedrs, man preti atnācis.“

„Tad mēs būtu eekš Kuopio visi kopā.“ Vecās
seja izteiksme palika peelaideigaka. „Vaj oficeera kungs
ari paliks eekš Kuopio?“

„Cik ilgi būs eespējams. Vaj mēs varetu jums
peesolit savus pakalpojumas, ceenitā kundze?“

„Pateicos, mums ir nesejs. Te viņš nāk. Uz re-
dzešanas.“



Nedejas divas bij pavaditas un Pantrita dzīve sāka
dabūt ritmu, ja šis ritms ir notikumi, sarežģījumi,
atrežģījumi vaj ari mezgli, kuŗus nevar atraisit, bet
kas teek pārcirsti un dod traģismu, dramatismu vaj
ari komismu.

No sākuma Vītuma un Pantrita satiksme ar Vi-
leniusa kundzi un jaunkundzi bij atturiga, sevišķi no
vecās damas puses, bet pamazam viņi palika tuvaki,
jo damam šinī pilsētā citu paziņu nebij. Sevišķi tuvi-
naja kāds gadījums, kuŗš preekš mazās pilsētas bij
gandrīz romanisks un romantisks, kaut gan ļoti pro-
zaisks un pat atstāstīšanas neceenigs. Veinolaniemi
parka restoracijā jeb ēdeenzālē, kur Pantrits un Vi-
tums mēdza vakariņās eet, kādu sestdeenas vakaru
sēdeja ari Regina ar māti un dzēra kafeju. Turpat
divi tikko no praporščiku skolas iznākuši jauniņi ofi-
ceeri, atbraukuši automobili no Kotkas ar leelu kon-
jaka pudeli un damu, kuŗai dzeltena roze pee cepures.
Viņi apgājās neveen ar savu damu jautri, bet sāka
skaji zimet dažadus izteiceenus ari uz Reginu, līdz

viņu izturešanās dažeem kreetneem ēdeenzales apmekletajeem izlikās tik peedauzīga un nepilsoniska, ka tee skaji aizgāja, atstādami savu kafeju neizdzertu, bet Vitums, teatrali, un abeem oficeereem negaidot, peeprasija atvainošanas damu preekšā un to panāca pat nepeedraudejis ar sekundanteem un dueli, pee kam abi oficeeri gandrīz nobāla un prasību izpildījuši, tūliņ ar savu pudeli un damu aizbrauca.

Šādas Vituma varas eespaids bij tik leels, ka otrā deenā viņš no Reginas saņēma peestūtitas sarkanās neļķes ar smaržīgu vēstuliti. Un kad pee gadijuma viņš par tām pateicās, tad izdaria to tā, ka māte nedzirdeja, ar ko mākslīgi padarīja notikušā izjūtu vēl romantiskaku. Un tikai pēc tam viņi abi ar Pantritu tika uzlūgti pee damam mājās.

„Cik labi, ka mūs apmeklejat!“ vecā kundze eevadija, kamēr Pantrits ar Vitumu, damam rokas noskūpstījuši, nosēdās uz divana, kur Regina tos pasteidzās uzaicināt.

Damas apdzivoja Kalna eelā pee ezera divas neleelas istabas ar klaveereem, uz kuņām Sibeliusa un Palmgrēna kompozīcijas, lai gan kundzei tee jaunee nēpatikot, kamēr Šumanis un Haidns joprojam palika tee augstakee un nēpārspējamakee. Turpreti Reginas jaunkundze pazina ari Kalniņu un Dārziņu un izsacīja nožēlošanu, ka nevarot kaut ko no teem veeseem preekšā celt, jo dzimtenes muzika viņai leekotees mīļaka, nekā zeemeļneeki. Viņa sēdeja šūpuļkrēslā un veegli kustīnaja dzeltenā kurpitē un veegļā zīda zeļķe eeauto kāju, caur ko šūpuļkrēsls lēni ligojās un ta ik pēc desmit sekundem palocīdamās tuvojās Vitumam.

„Kadēļ jūs, Vituma kungs, tādi domīgi?“

„Viņam jāpārdomā dažādas idejas, par kurām tas labprāt nerunā,“ Pantrīts vecai kundzei pastaidzās paskaidrot.

„Ari man, Vituma kungs, neesat neka stāstījuši.“

„Vaj es ceenītā Reginas jaunkundze, būtu jūsu draudzību izpelnījies, ja man savas domas jums jāuztic? Pee tam idejas man nav par slogu.“

„Jaunee latveeši tagad daudz runā par idejām. Kad ej lai Vituma kungs to nedarītu, jo viņš tak ir studējis un daudz reizojis pa svešām zemēm,“ mātē Reginai paskaidroja un tās veetā atbildeja, lai paturetu grožus savā rokā.

„Mammā, Vituma kungs aizvakar stāstīja par saveem peedzivojumeem Jaffā, — tur beduinu puikas, kā haizivis peldot ap kuģeem un meklejot ko nolaupt; ja neļaujot — ar nazi durot. Bet Bucharā Vituma kungs esot no emira dabūjis zvaigzni un ar emira paša roku ticis ēdinats. Stāstat par Bucharu.“

Vitums smīnedams nogaidīja, kad damas apklusis.

„Glūži tā, Reginas jaunkundz, nebij. Tikai ķirgizu jurtā vecakais pats savām rokām saplēsa ceptu aunu un bāza no delnas man mutē, ar ko es tiku pagodinats, kā visceenijamākais veesis. Bet tas damas nevarēs interesēt. Domāju, patīkamaki būs dzirdēt, ka Samarkandā par man pazīstamu latveešu kursisti, kuŗa tur darbojās dabas pētneeku pulciņā, vecs sarts viņai pašai sasolīja četri tūkstoši rubļu, lai eetu pee tā par seevu; viņa prasīja peeci tūkstoši, bet pati ļoti izbijusees atskrēja pee manis, lai glābjot, jo vecais aziats eemīlejees, droši veen atnesīšot peeci tūkstoši un ja pretošotees, paņemšot ar varu. Izrādas, ka videja un sistematizeta eiropete pee sarteem maksā 101 4000—5000 rubļus.“

Vilēnīsa kundze paskatījās uz Vitumu no augšas un nospeedoši, kamēr Regina nolaida acis, jo mātes klātbutnē šo dzirdēt nebij peeklājīgi. Pantrīts to saprata.

„Mans beedrs mīl interesantus pretstatus izmeklet. Pretešķības ir viņa dabā.“

„Tas varetu būt austrumnieciskais eejūtas veids, kur mazak brīžveidības, preti eiropejiskam, kur mekle-tas teek maigas pārejas, kā no zeemas pavasari, no deenas vakarā; bet kadēļ nevar būt tikai zeema un vasara, deena un peepeša nakts, kur nav dažu rene-sanses meisteru ēnu-maiguma? Šinī gadījumā es mē-ģinaju tikai ilustret Vidus-Azijas tautu eerašas un mūsu atteecības pret tām. Vairak neko. Temats peeder pee zinatniskeem. Jūs saprotat, ceenitā kundze.“

Regina turpinaja šūpotees, māksligi ar palocišanos izrādīdama intīmas simpatijas Vituma runai; viņš to arī saprata, kamēr Pantritam bij japeeteek ar jautro balansejošo kājiņu, kuŗa gan neatgādināja baletdejo-tajas kājiņu, ko Puškins savā Oņeginā tā dziļi mīle-dams un saprazdams apdzeed, bet vairak tās nemeer-īgās un pašaizeedzigās kājas, kuŗas saimneecībā dar-bīgi skraida un kam salīdzinajumu atrast nav veegli. Tomēr Pantrīts viņā redzeja tikai madonniskās kā-jas lēno biklumu un atturīgo skaistumu, peemēro-jamu savai daiļuma sajūtai un uzskatam. Nācās arī atzīt, ka šis kājiskais daiļums šūpojās ne tadēļ, lai viņam izrādītu savu labvēlību.

Negaidot Vitums sarunu ar nolūku novirzīja pee latveešu un vācu satīksmes pa kaŗa laiku. Cik Vile-nīsa kundze nemeģināja izvairitees, tomēr bij jaiz-saka šis tas, kas nenācās nemaz veegli, jo viņa izrā-dījās par komplicetaku, nekā vispāri bij domajams. 102

„Ko jūs, jauncie latveši, gribat panākt, ka jūs ejat paši par sevi? Jūs jau tik ilgi ejat paši par sevi, bet jums vēl nav nekas, ko jūs gribat,“ viņa runāja ar izrunas smagumu un vārdus meklējuma. „Vaj mēs neesam vairak nekā septiņsimts gadus apdzīvojuši šo zemi un vaj mēs neesam viņu kopā apdzīvojuši? Bet mēs, vāceši, veenmēr esam bijuši valditāji. Kadēļ? Tadēļ, ka mēs bijām gudraki, un kas ir gudraks, tas ir stipraks. Mūsu bij maz, bet jūsu daudz. Spēks nav eekš daudzuma, to jūs redzat šini breesmigā kaŗā.“

Vitums sevi palika jautrs.

„Bet mēs savu viltību par gudribu nesaucam.“

„Atvainojat — pēc dzimtbūšanas laika arī latveešiem un igauņiem visas skolas ir vaļā, bet viņi saprot tikai naidu pret vācešiem. Vaj tas nav naidis pret zemes vēsturi, bet vēsture ir negrozama un ar naidu pee viņas vismazak padarams. Jūs zināt, ka Stenders, Glūks un citi vīri nebij latveši, kas latveešus apgaismoja, tāpat kā leelakā daļa mācītāju arī tagad nav latveši, bet, paldees Deevam, viņi ir luterāņi un balteeši, un paldees viņiem, ka jūs visi vēl esat latveši, bet ne kreevi. Jums nevajaga turetees atsevišķi, bet ar mums viseem kopā.“

Vitums, redzedams, ka kundze jau beidz, vedināja tālak:

„Bet 1905. gads?“

„Vaj jūs atkal gribat veenu jaunu 1905. gadu? Jūs atkal paspēlesat.“

Kundze uztraucās, bet Regina peegāja pee klaveerem.

„Man kāds Igaunijas barons un maršals 1908. gadā teica, ka mēs 1905. gadā esot uzvarejuši.“

„Uzvarejuši? Kā ta?“

„Mēs sen jau esot tik tālu, ka nevarot tikt turpmak vadīti no citeem. Ari to sacīja tas pats maršals 1908. gadā.“

„Bet mēs, kurzemneeki, tā nedomājam. — Ja, latveešiem ir gan jau labas kūtis un labi lopi. Ari dēli un meitas ir Peterburgā un Maskavā universitātes, bet viņiem nav vēl Baltijas. Baltija ir mums, jo Baltijas vēsture ir mūsu vēsture, mūsu taisīta.“

„Bet mums ir Latvija.“

Kundze ironiski un sausi esmējās.

„Cik vecs ir šitas vārds?! Kur ir tee, kas tur būtu strādājuši, kas Latvijas vēsturi taisījuši būtu? Nav!“

„Pagātne peekrit teem, kam peeder nākotne; bet nākotne ir mūsu, tāpat kā zeme.“

„Un muižas?“

„Tās peeder pee agrarjautājuma, kuŗu ari izšķirs tā, kā tas visā pasaulē pēc kaŗa izšķirsees. Cita ceļa sabeedriskai attīstībai nav. Te veetejā vēsture bez spēka.“

„Bet mēs nezīnam, kā kaŗš beigsees un kāda būs Kreevijā kārtība. Bet vaj jums pasaules politikā ir kāds solījums? Nav! Nu tad — japaleek pee vācešeem un jaeet ar teem kopā. Nav jaturas atsevišķi.“

Kundze uzsvaram peedeļa tādu mājsaimneecisku toni, ka veesa peeklājība tālak runat nepeeļāva.

„Regina, uzspēlē mums kaut ko.“

Vitumam par apmeerinājumu Regina eesāka „Alpenglühn'u“, kuŗu gabalu Latvijā kādas mazpilsētas muzikas skolotāja bērībā tam veenigo bij mācījusi un pati spēlejši visās jautribās un mājsarīkojumos un kuŗš ar savu salkano sparību tam bij daudz vairak apnicis, nekā pati skolotāja.

Varbūt zem muzikas eespaيدا asociatīva atgādina-
juma vecā kundze, pēevirzījusees Vitumam tuvāk, lai
tas labāk sadzirdetu, sacīja:

„Es eepazinos ar veenu somu mācītāja, mana vīra
kolēģa, kundzi, kuŗa te dzīvo vasaras atpūta. Tā kun-
dze arī zināja par latveešeem.“

„Kā viņu sauc?“

„Talonena kundze, viņai vīrs St. Michel‘as apkārtnē
par mācītāju.“

„Ak tā, no Miķeļeem,“ Vitums veenaldzīgi atbildeja,
jo teešam ta bij Aino, kuŗu viņš pirms gadeem So-
mija bij gleznojis un milejis, vēl ļoti jauns būdams.

Kad Regina bij beigusi eesākto gabalu, Vileniusa
kundze izsacīja vēlešanās svētdeen braukt uz kādu no
salam. Pantrīts apņēmas pagādat laivu un būt kopā
ar Vitumu par aīretajeem. Lai būtu interesantaks iz-
braukums, kundze apņēmas uzaīcinat arī sava vīra
kolēģa Talonena kundzi.

Pēc tam viņi izgāja uz parku, jo līdz vakariņam
bij vēl kāda stunda ko gaidīt.

Tas laiks tik tāls un sens, kamēr Vitums bij glez-
nojis Aino un mocījees kā mākslineeks ap viņas acu
problemu un nebij varejis pirti izturet viņas kailā
skaistuma. Tagad radās patīkamas jūtas un vēlešanās
redzet šo kundzi, kuŗu tik tuvu jutis un tik tālu
atstājis. Viņam atmiņā atkārtojās vasara, pavadīta Aino
tēva mājā, brauceenī uz salam un pa ezeru. Istenība
ta nebij tikai Aino veena, kas viņā atmodās, bet
vasara un daba, debesis un zeme varenās saules mir-
dzumā. Viņš tagad zināja, ka milejis neveen Aino,
bet to laiku, to vasaru, mākslu, savu jaunību un jau-
numu, puķes, mežus, klintis, laivas, tvaikoņus, ūde-
ņus — jo tee visi rīteja ap Aino un viņa ap teem.

Tagad, kur tas viss tik tālā pagātnē un atkal atsaukts atjūtā, viņš sāka saprast, ka mīlestībā nav tikai seeveete veen, bet visa dzīve, kuŗā šī seeveete tikai daļa un dažreiz gluži neleela. Vitums zināja, ka viņš Aino satiks, bet viņā tomēr nebij jūtu, kas nozīmētu jaunās mīlestības uzleesmojumu, izņemot veenīgi gribu, padarīt savu dzīvi bagataku, kas bij tomēr kas cits un vēl vairak, nekā mīlestība. Uz to viņš jutās gatavs, tanī gatavībā ari ziņu par Aino uzņēma.

No ezera caur parku metās straujš deenvidus vējš, nezdams valgumu un spēku un Vitums aiz preeka tam preti brāzdamees eekleedzās.



Aino neizskatījās daudz vecaka, lai gan nepilni desmit gadi pagājuši, kamēr Vitums bij aizbraucis un viņa apprecejusees — tikai drusku apaļigaka. Tāds Vitumam bij pirmais eespaids pēc apsveicinašanās. Vileniusa kundze, neka nezinadama, viņus eepazistinaja un Aino, to redzedama ari nelikās Vitumu pazīstam. Viņa nenosarka, bet apjuka un tūliņ nosēdās pee stūres. Viņa bij meistereene motorlaivu vadišanā, bet Pantritā bij izdevees dabūt izbraukšanai motorlaivu.

Vitums nosēdās laivas preekšgalā, preti Aino, bet Pantrīts ar Vileniusu damam uz sānu sēdekļeem.

Tūliņ motors sāka pukstet un maza, zilgana dūmu strāva atsitas krastā un likās, ne skrūve, bet šī strāva atstuma laivu no peeturas.

„Šodeen ir skaista saule,“ Aino sacija.

„Kā arveenu vasarā pār Somijas ezereem,“ Vitums atbildeja.

Aino tūlīn aplusa, bet sarunu eesāka Pantrits ar Reginu, kamēr vecā kundze preecajās par dabu.

Laiva puksteja un drebeja kā sirds veeglā uztraukumā un šķēlās veegli uz preekšu. Aino tureja stūri sev aiz muguras, bet pati skatījās projam uz veenu tālu salas punktu, uz kuŗu bij javada laivas preekšgals. Vitums sēdeja preekšā nenoveršams un kārdinošs. Viņa dusmojās, ka šis gleznotajs, kā ta viņu domās sauca, nosēdees taisni tur un ne citur, jo viņai vajadzeja atceretees jaunību un savu seno, tikko eedeģušos mīlestību pret viņu, un kā šo mīlestību nācees dzēst ar saderinašanos un kļušanu par mācītāja kundzi.

Vitums bij kluss, ne pārsteigts, ne nemeerigs; bet klusešana nāca pilnīgi tam pašam neapzinotees, jo pagātne, kuŗu viņi abi veens preti otram tagad bij noslēpuši citu acim, lika nogaidīt. Tāpat gaidīja arī Aino, kaut gan vēledamās savaldīt savu īgnumu.

Gludais ezera līmenis bij pilns mākoņu un saules. Reginas sarkanais saules sargs atkal atspīdeja udeni, laivas viņu vēzeenu izstaiipits un saraustīts. Visur mudžeja laivas, pilnas sēdetaju un airtaju — seeveešu, vīreešu, bērnu. No dažām nāca pa veenas balss dzee-datai kailai dzeesmai. Steidzās projam no pilsētas — uz salam, uz salam! Šas laivas bij jau pēdejās, kas veda svētdeenas svētītajus pee dabas — pulkstens nāca jau uz desmiteem un ap salam guleja izvilkta daudzās tādas laivas, visas klintīs bij aizņemtas no ļaudim, kuŗi tur kreklos nometušees vārija kafiju, sēdeja, guleja, makšķereja, spēleja mandolinu, runajās vaj skatījās avizēs. Teem, kas nokavejušees, nācās airt garam un arveen tālak.

Mākoņi gumzījās balti, kamolaiņi un reti. Reizem pārskrēja garlaicīga vēsma un sīka ēna.

Vitums nolaida roku gar laivas malu ūdeni, kuŗš siltiņš un spirdzinošs vira ap pirksteem.

Bet Aino skatījās tikai tālumā, kā kapteinis, kad tam kuŗģis gar bīstamu zemūdēns klīnti janovada, kadēļ javēro pēc signalzīmēm, lai stūre pa pareizo līniju novirzītos.

Vīlenīusa kundze mēģīnāja runāt ar Aīno, bet sārūna lāģā neīzdevās, jō nevareja sameklet neka dzīves un domu kopīģa, lai ģan abas ceenīģamu luterāņu mācīģatju atļautās kundzes. Aīno, par Kurzemi apģautadāmās, peerādīģa vīģai mazu erudīģīģu ģeografīģas un etnografīģas ģautajumos, turpreīģi Vīlenīusa kundze neīģināja neka no Helsingforsas sabeedrīģskās dzīves, par kuŗu Aīno labprāt ģrīģeģa runāt un stāstīt. Veenīģi mācīģatju eēnāģumu leeta un produktu cenas, kā arī daģadu apģērģa un māģas peederumu dārdzīģbas ģautajums vīģu sarunu vareģa uzturet pee ģausas dzīģības un tā tuģinat veenu otrāī.

Regīģa preecaģās par skaīsto dabas ģaunumu un nolaida roku ģar malu ūdenī, tāģat kā Vītums. Vīģai patīģa, ka ūdens skrēģa ģurkstēģams caur pīrksteem, skanedams līdzīģi klaveeru tastu īzdoteem augesteem toņeem. Arī ūdenī bīģ mūģīģas rīģms, bet haotīģks.

Pantrīģs tai stāstīģa par Maskavu un par ķaģu, bet šīs stāstīģjums vīģai vīģai tuģu nestāģeģa, neskatotees uz to, ka vīģak reīģes tā eēģautāģās un īģrādīģa daģu īģteresi.

Beīdzot, sava skrēģeēģa mērķī sasneģģusi, laīģa apstāģās pūģstēģ, klusu un veēģlī eeslīģeģa dīģu leelu akmeģu starģā un atdūrās ar ģalu lēģenāģā ķrastā. Vītums īģleca un, uzvīģcis laīģas preeķģģalu uz saūģuma, stēīdzās palīģģet damam pee īģķāģģanas.

No ķrasta veda augeģģup plāģģ, neleelām preeģēm 108

un eglem apaudzis, ļoti klinšains stāvums, kuŗš jau no pilsētas saredzams tālumā zilgans un robots.

Sūnu un skuju smarža ar sveķu gaisu jaukdamās sitās preti un saules apspīdētee laukumi gurdināja, pilni tvanīgas tveices un apžīlbinoši.

Aino eevirzījās tā, ka tai nācās eet kopā ar Vitumu, kuŗš to pabalstīja, vadīdams starp graniteem augšup pret kreetno kalnu. Pantrīts turpreti labprāt palīka ar abām Vileniusa damam un viņam vajadzēja vecai kundzei peedāvat savu palīdzību pee kāpšanas, kamēr Regina vadija māti no otreem sāneem. Viņu gaita palīka gausa, kamēr Aino ar Vitumu drīz atradās tālu preekšā.

„Mans vīrs jūs, Vituma kungs, arveen vēl peemin,“ Aino runāja, izsacījusi atzinību, ka viņš abām damam nedēvis eemesla domāt, ka tee jau kādreiz bijuši pazīstami. „Es jūtos eepreecināta, ka mēs atkal sateekamees, kaut gan nekad vairs nebīj cerams, jo jūs toreiz, pirms gadeem, aizbraucāt tik peepeši un varbūt apbēdināts un atstumts.“

Viņas balsī skaneja tikko manama jūtība, kas rādīja, ka viņa tik labi vēl atceras pēdejo izšķīrošo vakaru.

„Gluži otrādi — es aizbraucu kā brīvs, drošs un patstāvīgs. Bet es labprāt dalos jūsu atkalredzešanās preekā, ja jūs to atļaujāt. — Jūs esat vēl tikpat daiļa, kā bijāt toreiz; mācītāja kundzes stāvoklis maz jums kaitejīs.“

„Ne, man leekas, es par šo stāvokli valdu,“ viņa domīgi sacīja. „Bet jaunība būs gājusi garam.“

Vitums saņēma viņas roku.

109 „Nevajaga tā domāt. Cilveks ir jauns tik ilgi, kamēr viņš pats to grib. Savā tēlā un ari dvēselē jūs

vēl esat pilnīgi jauna, bet gribat savu jaunumu no-
mākt varbūt ar baznīcisko sirdsapziņu un ar atmiņu
nožēli.“

„Dzīve ir tāda,“ Aino resigneja. „Mēs dzīvojam
vairak no atmiņām, nekā no tagadnes un istenības.“

„Jūs gribat sacīt: mēs dzejojām dzīvi; vaj: mēs
gleznojām dzīvi. Bet vaj nevaram otrādi — vaj neva-
ram gleznu vaj dzeju dzīvot?“

„Ja, dažreiz mēs romanus arī pārdzīvojam, daram
teem pakal, pat atkārtojam, un tomēr tas noteek pa
leelai daļai atmiņās un fantāzijā, bet ne pilnā istenībā.“

Aino nolēcās un noplūca veenu Linnejpuķes rozā
zariņu, kuņģi no sūnotā klints kluča smaržoja saulei
preti, reibinādami ar savām meža un purva esen-
cem tā, ka no šās puķītes vareja sajūst pašu meža
gara lidojumu, kas brīvs tika vasaras pusdeenā.

„Varbūt gan maz ir tādu mākslas darbu, kuņģus
varetu dzīvot. Tāda bij grieķu un romeešu deevu
pasaule, kadēļ grieķi un romeeši to prata caurdzīvot.
Es gribētu to pašu un vēl vairak — mākslai un dzi-
vei vajaga tikt saveenoteem, mums vajaga būt kā
deeviem.“ Vītums sāka gandrīz prātot un juta, ka
nonāk pee savas senās domas, kuņģa tomēr dzīvē ne-
vareja atrast apstiprinājuma.

„Bet vaj ar to būs laime?“ Aino jautāja un paska-
tijās Vītumam acis, atbildi gaididama.

„Laime? Visvairak seeveetes jautā — kur ir laime.
Bet nejautā — kas ir laime. Vaj esi laimīgs — preekš
manis tāda jautājuma nav. Laime ir tikai brīžveidīgs
jūtu uzleesmojums — vairak nekas. Viņā pasaulē
vairak neenes, kā jaunu dzīvības apjausmi. Bet griba
— tas ir vairak un augstak nekā laime. Griba tur
cilveku uz kājam, ne laime. Ne laime, bet griba ir

kultura. Par laimi visvairak runā ikdeenigee un tee, kam maz gribas, gribas uz ciņu, uz jaunveidību. Mācība par laimi ir reizē arī padevības mācība, rūpulība likteņu preekšā, jo teešam — laime visleelākā var būt tur, kur vismazak prasības, eekāres, eedrosmes. To arī jūsu vīrs, kā ticības sludinatajs, vislabak izprot un zin peemērot.“

Aino labi atcerejās vārdus par laimi, kuŗus Vītums bij sacijis viņas saderinašanās veesībā.

Viņi gāja ceēši veens otram blakus un Aino juta, ka teek Vītuma varā, jo ta runā un balsī skaneja leela pārleecība un griba, ta griba, par kuŗu tas runaja. Bet, neskatotees uz to, viņas nojautā, kuŗa stāveja zem sistematiskā prāta, bij veens, kas celās pretī šai Vītuma prāta un gribas slavinašanai un meklešanai pēc dzīves un mākslas sakušanas. Tai likās pat, ka dzīve, bez mākslas atsevišķas nodališanas, varetu pažadēt daļu no sevis. Ja viņa būtu palikusi par dzeedataju, par mākslineeci, kā Aino Aktē, vaj ar to būtu vairak laimes, nekā tagad, esot mācītāja kundzei? Skatuves mākslineeces taču stāveja vistuvak Vītuma idealam, bet kadēļ viņas bij gandrīz nelaimigakās starp mākslineekeem? Vaj tadēļ, ka līdz ar viņu dzīves tēlu zuda arī mākslas tēls? Ko te vareja līdzet eedrosme, eekāre, griba?

Tā Aino domas-jūtas greezās burvja lokā apkārt. Bet Vītums tai blakus, šis svešineeks, pēc ilga laika, šis mākslineeks, kuŗu viņas vīrs jo beeži peemineja, skatidamees tās portrejā, kuŗa toreiz Vītumam bij bijusi vairak, nekā Aino pati.

Arī Vītuma domas un atmiņas nogāja pee portrejas un savadi, ka tagad tam portreja likās par maz; kas bij šī glezna pret Aino pašu, pret to romiski

dianisko Aino, kādu viņš to bij pirti redzejis, un pret to zeemeļdionizisko Aino, kuŗa tagad, pati dzīvības un dabas pārpilnība, šinī dzīvību verdošā dabā gāja tam blakus un eelpoja reizē ar viņu svetdeenu un mežu un sauli?

Tikai tagad viņš apzinīgi eeveroja, ka Aino bij ģērbusees somu tautas apģērbā — Savo zemes zemeļu nomales stilā: zila, ar sarkanu lentu ap galvu, vizuļu jostu ap vidu; pee jautrām krūtim divas saktis, kuŗas veena par otru agstak peesprādzetas; un sudraba ķēdite, pee kuŗas karajās šķiltavas un neleels puuko — somu nazis. Viņas veegli zilais svārks tik ļoti saskaneja ar dzedro debesu krāsu! Šās krāsas sasaucās veena pret otru un pati daba harmoniski saplūda ar Aino. Veenkāŗši: viņa bij skaista! Teešam, trūka vēl vecā Kalevalas Veinemeinena, tad būtu viss, — pirmatnejais un kulturiskais veenkop, — daba un māksla. Bet tas bija arī romantiski.

Bet Vītums taču nebij kā Veinemeinens — viņš nebūtu tomēr dzinees šai Aino pakal, nebūtu vairs viņas deļ dzedajis un spēlejis. Bet kadēļ gan ne? Viņš bij par daudz dziveskāŗs, lai atsacītos no tās, bet par daudz dabastāls un subjektīvs, lai varetu peelūgšana pret viņu eedegtees. Viņš gribeja, lai tagad Aino pati nāk, lai viņu atrod. Viņš gribeja Aino, bet nevēlejas padotees.

Arveenu tālak un augstak ejot un runajot tee pavisam bij aizmirsuši Vileniusa damas un Pantritu. Sen vairs neredzeja Reginas zaļganbaltā uzvalka caur kokeem, kuŗš vaj nu bij nogreezees eelejā, eekalnē sānis, vaj arī pavisam, kopā ar Pantritu, apstājees.

Vectam bij tik stāvas klintis, ka vajadzēja apeet, 112 1

vaj tikai ar svārstiņanos tanis uzrāptees un tā virzitees tālak. Vitums palidzeja Aino, pats veenmēr stāvās veetās pirmais uzsteidzees un tad viņai rokas preti sneegdams un to augšup svērdams. Tā viņi veens otram tika tik tuvi, it kā būtu veens ap otru glaudušeēs un glaudijušeēs. Viņi to sajuta kā preeku, pat kā laimi, tāpat kā to, ka divi veen tikuši še augšā un ka pat bez nodoma izdevees nošķirtees no pārejeem. Tagad Vitums domās salīdzināja Aino un Reginu. Cikdaudz pēdeajā tikai izlikās nepeekļūstama un atturīga savā iznesībā un nepeedzīvojusi sarunā, tikdaudz pirmā bij skaļi maiga un strauji vēliga; cikdaudz Reginā vel bij spēcīgu un kairu pumpura gaidu pēc atvēreja saulīgā spēka, tikdaudz Aino smaržoja, kā plaši un bagatīgi izplaucis zeedš, kuŗš veenmēr ilgojas un prasa bauditāja laimes; cikdaudz Reginā slēpās un veidojas tumšpurpura rozes noslēpumotā krāsa, tikdaudz Aino jau bij gaišsārti sudrabota un pretimsteidzīga. Un Vitums starp abeem šeem zeedeem un smaržam un krāsam — starp breestošo, atveramo Reginu un nobreedušo, atvērušos Aino. Viņš juta, ka tās abas ir vasaras greznumam un preekam un kadeļ viņš nevaretu gribet abas? Viņš taču bija vireetis.

Pašā augšā preti stāveja retas egles un leeli, atšķelti graniti, veselu ēku augstumā. Uz veena no teem viņi uzkāpa; Vitums paklāja mēteli un tee apsēdās ēnā un mīkstās sūnās. Teem preekšā salas krasts un kalns nokrita pilnīgi stāvu ezerā un tālu projam aiz mirdzošā ūdens šauruma atkal pacēlās citas tādas pašas kalnu salas, kā ši.

Kājas pār spožas saules apspīdeto klints malu pārlikuši, viņi jutās drusciņ apguruši un sakarsuši no

kāpeena, kadēļ reizem sejos eesizdamās veegla vēsmiņas pūsma tika ļoti patīkama.

„Honkain keskellä mökkini seiso!“ Aino peepeši eesāka veeglu somu tautas dzeesmiņu par pusdeenu, kur veentulīgi zaļā meža būdiņā sēd dzeesmiņas dzeedatājs vaj dzeedataja, līgsmi par zeedošo skaļo vasaru, kuŗa tik sveicama pēc dobjās zeemas.

„Bet mēs tagad neesam vis pa veenam, kā dzeesmiņa grib, bet par daudz savadā sagadijumā,“ Aino pati sevi jautri un aizraujoši pārtrauca. „Es nebiju domajusi, ka mēs vēl kādreiz varetu tiktees,“ viņa veegli atkāŗtoja jau reiz runato, it kā nesasneegtā peepildišanos apjauzdama.

„Ja, bet man nāk prātā, ka jūsu saderinašanās laikā mēs ar postfrōkenu pašā pusnakti taisni tāpat klintsgalā bijām divi, kā tas tagad deenvidā gandrīz atkāŗtojas.“

Vitums bij Aino zeedā eeduris saldu ērksi.

„Ak jūs, jūs pasaules mīletājs! Bet nedomajat, ka es par to jau varetu būt greizsirdīga. Jūs to gribat; nebūšu nemaz.“

„Tas nav teesa: par pasaules mīletāju mani nevar saukt, — es tagad dzimteni vairak milu.“

„Vairak kā seeveeti?“

„Citadaki, nekā seeveeti.“

„Un seeveeti arī milat?“

„Kadēļ gan ne?!“

Peepeši pār kaļģalu pārstumās ātra ēna, redzami plēzdamās un steigdamās projam pār ezeru un salam, izmezdamā vēsu baigumu. Eerūcās asi un strupi pērkons un Vitums ar Aino nebij dabujuši lāģā acis pacelt uz augšu, kad retas leetus lāses teem jau

smagi sitās preti. Tāda bij Somijas vasaras pusdiena — ar leetu no skaidrām debesim.

Aino tikko neekleedzās.

Viņi nošļūca no sēdveetas, steigšus apskatījās pēc patvēruma un gabaliņu pagājuši, atrada citu klinti ar slipumu apakšā, aizvēja pusē, zem kuŗa, kā zem jumta, vareja paslēptes. Klints tomēr bij tik šaura, ka teem nācās ceeši veenam pee otra peespeestees, lai leetus gāze neķertu. Vītums apņēma savu mēteli ap Aino pleceem, un jo stipraks leetus sitās, jo ceešak Aino peespeedās Vītumam, kamēr viņš to nebij dabujis pilnigi savā mēteli.

Gadijumu varetu nosaukt par tādu, kuŗš māksligam romanistam vajadzigs, lai atrastu aklu attaisnojumu savām psiholoģiskām kombinācijām, — ja tikai nebūtu tā, ka koki visapkārt, ezera klusums un tvainainums nebūtu tee, kas tiklab sabeezina leetu, kā ari slēpj to, lai tas būtu peepešaks un pārsteidzošaks.

Lai nu tas būtu veenadi vaj otradi — bet kamēr leetus bij šņākdams aizgājis, kas notika gandrīz tikpat strauji, kā viņa atnākšana — Vītums un Aino bij dabujuši to, kas dažkārt gadeem meklets, nepadodas tikai tadē, ka trūcis veenigi laimīga gadījuma — peemēram, tādas pat romaniskas un romantiskas leetus gāzes, kā šai laimes deenvīdū.



115 Pirmdeen jau agri no rita Pantrits staigāja pa pilsetu, apstādamees pee veikalu skatu logeem, kā senak nemeera brīžos bij darijis Maskavā būdams. Vīrs pleceem frenčsvārkos vēl guleja miklums no vakarejā leetus, jo ari viņš ar mēteli bij glabis, bet abas

damas. Dzidrā rita saule, likās, pa nakti nemaz nebij nogājusi, tik augstu jau viņa stāveja. Snelmaņa skveras kuplee bērzi meta vēsumu glabājošas ēnas pāri eelai, bet pilsētas jaunā muzeja durvju sleegšņa otrā pusē viņas vairs nesasneedza. Ari tvaikoņu peenākšanai vēl par daudz agrs: neveens vēl nebij peestātne eeradees; veenigi kāds mazais „Erkko“, sabozees puksteja, kā leeligs ezis un deļu barkas guleja, kā sestdeen nosējušās, pee saveem tauvu stabeem. Ostas laukuma mazajās ceļļuveidīgajās bodītēs un teltis gan sēdeja seevas un gaidija uz strādneekem, kuņi nokūpejuši vaj izvīduši no muitnicas un preču mājas nāca kafiju, tēju vaj kvasu eedzert vaj eekost sarkanigu desu ar beezu baltmaizes riku. Tēpat ari, gluži demokrātiski, bij eemitinajees klozets, pastāvīgi urkškedams un čurkstedams un šad tad pa vējam palaizdams kā ar svēpekli: komunālā labeerīciba.

Pantrits atkal pētija savu jauno milestību, tapat kā senak Maskavā pirms kaŗa, jo šini ziņā kaŗa eespaيدا seku pee viņa nemanija. Milestiba tik subjektiva jūtība, kā eevainojuma vaj augoņa sāpes vaj kā smaržiga viņa preecigs reibums un pārdrosme, un tomēr Pantrits pee viņas stājās ar objektivo domu metodi. Lai gan psiholoģijā veenigais istakais līdzeklis un metode pašnovērojums, tomēr neveens taču nevareja mīlet tadeļ, lai dabūtu kādu milestibas psiholoģijas mācības grāmatu. Tas vareja ari būt tikpat daudz, kā kad teiktu: ēst vajaga tadeļ, ka ir vēders, bet nevis tadeļ, lai vispusīgi dzīvotu. Ari Pantrits tā nedarija, bet viņa prāts nelikās meerā bez skaidribas un ideala, jo psihiskām kustībam — preekeem, sāpem, pārdomam u. t. t. — šini prātā bij daudz augstaka un noteicošaka nozīme, nekā fiziskām: bez ēšanas cilveks nevar

dzīvot, kā nevar dzīvot bez galvas, bet tam ir fatāla, neapzinīga, zemiski-dabiska virzeena nozīme, — arī neveens kostonis vaj stāds nedzīvo bez ēšanas. Kas ir eevainojums no lodes plecā un kas ir dvēselisks lūzums, peemēram, mīlama cilvēka nāves gadījumā? — Grūti eedomatees, tik sarežģītas jūtas un jūtību, kā mīlestība, bet sarežģītība teek desmitkārtīga, jo šī jūtība ir individuāla, t. i., nevar būt divu līdzīgu mīlestību, ja atstāj neeevērotus, protams, gluži fizioloģiskos izskaidrojumus. Tā tad taisni mīlestībā celoņi vissubjektīvākie, bet sekas objektīvas, kā tas veenmēr pee celoņiskās un seciskās sakarības.

Viņš atcerejās, ka kaŗā vel vairak mīlestības vajadzību sajūtis, vel vairak tuvojees seeveetem, nekā senak, bet ka arī vel vairak attāļinajees no ideāla. Neizvairidamees ne no oficeeru, ne māsu sabeedribas, redzejis arī, ka kaŗš jauc ideālus un ideālu domas, bet sevišķi seeveeti un mīlestību. Šis bij demokrātisks laiks, jo katrs kaŗš pēc savas būtības ir demoss, bet tāds vel vairak leelais pasaules kaŗš, kur gandrīz visa cilvēce nostājās iznīcības un nāves preekšā un — nāve ir neveen demokrātiska, bet augstakās veenlīdzības idejas realizetāja, kamēr dzīve un dzīvība prasa dažādības. Un seeveete nāca ar mīlestību šās veenlīdzības dārza vārtu preekšā, kā ar upuri, ar upuri viseem. Bet viņš grībeja citadas mīlestības, kuŗu varetu peelūgt, kā ideālu.

Reginā Pantrīts bij saskatījis tālu atspulgu no ģimnazistes, kuŗa jaunībā bij mirusi un kuŗai viņš bij pat dzejojis, būdams vel skolneeks un kuŗa tam nu izveidojusees par apskaidrotas, deevišķas seeveetes jeb jaunavības ideālu. Šis domās, jūtās, fantazijā eeveidotais tēls bij, kas Pantritu istenībā mocija. Katrai

seevetei viņš nostādīja preti šo ideālu, kā mēru, un mīlestība vāreja eēnākt tikai tad, ja bij saskaņa ar to. Viņš sev atzinās, ka Reginu eemīlejis no pirmā acūmirkļa, kad to redzejis uz kuģa, jo taisni tad, mātes stingrā klatbūtņē tāni bij visvairak ticis izcīlu šīs viņa ideāla dāļuma veids, kamēr kaislīgā dābā tāni izspeesta. Vakardeenās brauceens un Regina — kādā tā jauna un debesīga smaržojošā dābā bij izskatījusees — eemesli, kas Pantritu padārija ligsmu un prātojošu. Bet kādēļ gan viņai visvairak rūpes dārijis uzvalks, kuŗš leetū mazleet saburzījees, nekā tas, ka Pantrits preecajees par viņu un meklejis tās velības un labvēlības? Tagad viņš, protams, zināja arī, ka runājot ar jaunām dāmām par abstraktām leetām, nevar eegūt viņu simpatijas. Ar dāmām vājadzeja runāt par viņām pašām, par viņu subjektivām atteeksmem, runāt neaprimstoši un neizsīkstoši. Tāda dāmā eedzīmtība un tā viņās audzīnātas. Bet vāj viņš nebīj kā svētais pret deevmātes bīldi?

Snellmāņa eelas galā pee parka negāidot Vītums jāutrs sauca pā gabalu preti:

„Kā būtu, ja mēs šodeen atkal uzņemtos kādū ceļojumu? Vākarejais māni ir ļoti eekārdinājis.“

„Ar laīvu un dāmām?“

„Tev ir zirgi, jo tu esi bātāljoņa komāndeers. Es to pāvisām bīju aīzmīrsīs. Mēs vāram jāt!“

„Bez dāmām?!“

„Tu vākār bīji ar dāmām. Vāreji tūvīnātees ideālam.“

„Ak, vārbūt attālinājos.“

Pantrits resīgneja.

Kād pā telefonū bīj pāsācījis, lāi zaldāts atjāj zīrgus uz parkū, vīņi nosēdās ezermālā uz solā, kur tas 118

sikak attēloja savus vakardeenas eespaidus, neslep-
dams no Vītuma arī savu jūtu.

„Saprotu tavu mīlestības idealismu, madonnismu. Kas ir madonna? Glezna, abstrakcija. Zemiskās, baudkaislās īpašības taču vislabākais pamats madonniskai izteiksmei. Vaj renesansa laika meisteru mākslu deeviskums nav sūks iz pāvestības visgrēcīgākās dzīves eedrošības virpuļeem? Ari Reginas zemiskā daba teek no mātes moralisma abstraheta, madonnizeta. Bet — tad vajaga būt vaj nu mākslas mākslineekam vaj dzi-
ves mākslineekam, vaj abeem kopā; tikai par idea-
listu veen būdams mūžam no ideala attālinasees.“

Tā Vītums paskaidroja beedra stāvokli.

Rīta saulē ezers abpus parkam vizeja meerigs un veenaldzigs un lapu ēnas ar saules vizuļeem ņirbeja pār zaļo mīksto zāli un granteteem eedzeltnejeem celiņeem. Gaiss smaržoja pēc ūdens valguma, dabas zaļuma un ceriņzeedeem, bet balvioletā krāsa reiza ar smaržu Pantritam sitās preti, kā asa skumja no tālas viņpasaules.

Pēc nepilnas pusstundas tee jau sēdeja zirgos un iz-
jāja caur parku lēnam un klusedami, un izrikšoja caur pilsetu, saceldami ap sevi un aiz sevis pakavu dipee-
nus un neleelus putekļu kūleņus. Uz Miķeļu leelceļa neveena brauceja; tikai daža gājeja seeveete apstājas un nikni noskatījās, kā tee laida auļeem un kā sirm-
pelekās putekļu gubas, cik ari nesteidzās veltees, veen-
mēr palika tālu pakal, eevilkdamas sevi šās gājejas un pamazam iznikdams, kamēr jaunas celās un turpi-
nāja eesākto.

Viņi jāja pa lidzenumu, tad mazleet pret kalnu, tad atkal lejā, kur laistijas šaura, gaŗa ezera strēmele un peekļavušās tupeja torpas, tad atkal pret kalnu,

kur ceļš eelecās bērzu birzē, pēc tam izsteepdamees taisns un palikdams veetam ēnains. Apmainijās tikai reteem vārdeem, bet uzņēma sevī sauli, mežus, pļavas, ūdeņu atspulgas. Beidzot palaida pavadas un zirgi speedās blakus viens otram, tā kā jātnieku kājas un sedlu kāpšļi beeži sadūrās kopā.

„Uz zirga es veenmēr jutos stipraks un stāvošs pāri dabai un cilvekeem,“ Pantrits sacija un skatījās tālumā, kur vareja redzet nogāzeniskus laukus, pļavas, ūdeņus un mežus ar kalneem. „Tikai tagad saprotu, kadēļ muižnieku kārtas ļaudis mīl būt jāšus.“

„Tas nav nekas jauns un eevērojams. Jau Kristus jāšus eejāja Jeruzaleme, kaut gan uz ēzeļa. Bet tatari uz zirgeem tikko visu Eiropu neekaņoja. Es gribeju tikai sacīt, ka zemnieeks jāšanu eēnīd, kā greznību un izpreecu. Viņam patik mēslu vāģi: tikuma un darba simbols.“

„Bet vaj mēs neredzetu, ka tagad ir peenācis zemnieku laiks?“

„Ari es to vēlos. Bet mums ir janopušas. Zemniekeem asinīs leen vergs un ta izdeldēšanā paeet veselas paaudzes. To saprot valdošās šķiras un kastas un tas tik veegli saprotams. Pee zemnieku tautam vēl veena leeta, kuŗu varam saukt par traģediju: atcerees latveešu Poruku, igauņu Juhanu Liivu, leišu Čurļoni, somu Aleksi Kivi un Veksellu — tee neizturēja kulturas, jo viņi bij zemnieki.“

„Bet vaj citi to ļoti iztur?“

„Ari es domaju ne, jo citadi visa asins dižciltība neizvērstos zirgu un suņu kultā. Bet es negribu runat par deģeneraciju, bet par zemnieku eedzimtās eedrosmes trūkumu. Ari garigos darbos vajadzigs pārakuma talants, lai pēc vēsturiskās taisnības meklejot ne-

paliktu sentimentāls un asarains. Kad mūsu zemnieciskās dvēseles beigs vaimanāt par 700 gadu verdzību? Kāds velns teem leedz tikt pārakeem! Bet latveešu liriskā dvēsele bez vaidešanas nevar dzīvot.“

„Tu esi par daudz subjektīvs; tu eedomajees tikai dažas parādības, kamēr visā kopībā latveeši tādi nemaz nebūs. To peerāda labās sekmes dažādās administratīvās veetās un jo sevišķi bataljoni, kas vēl nav pilnu gadu veca kaļa veeniba.“

„Mīļais draugs, vaj tad tas nepeerāda taisni to, ko es saku: mēs esam labi kalpi?! Latviskas dzīves bataljonu vadībā nav; tur nav nekādas dzīves.“ Vītums pat eekarsās. „Vaj tu neesi dzirdējis, ka oficeeri žēlojas par garlaicību? Garlaicība ir tur, kur nav dzīves. Bet labi, ja no tukšuma var leģendas taisīt; bet leģendas bez kompozīcijas, jo mūsu dzīvē kompozīcijai vēl nav veelas. Nav notikumu, jo nav īstu cīņu. Cīņas tikai avizes un beedribas, ja atskaita dažus individualus dvēseliskus pārdzīvojumus. Tadēļ arī latveešu labākā literatūra ir individualā virzeena, vaj idiliskā impresija. No ka lai rakstneeks komponē dzīves romanu? Reala virzeena vaj episkam rakstneekam tadēļ ļoti grūti tikt augšup, bet romantikai vispār maza nākotne. To jau apjaužam.“

„Kaļu es par notikumu neuzskatu; tas caur tagadejo mašīnu varu japeņņem par masu, par gūzmu, kas stāv ārpus cilveka un kulturas — tas ir kā liktenis. Cilveka drosme un varonība te ir neeks. Visgudrako un visizveicīgako uzvar tāds nelga, kuŗš tikko prot šautnē patronu eelikt un eectupees pasleptuvē.“

121 „Vaj tas tomēr neapstiprina mana uzskata?“ Vītums jo projam eejūsminajās. „Vismazak būtu japanes tas,

ka citi uzmetas par mūsu likteņiem, jo brīvē un eedrošigee ceļas arī pret katru tā saukto likteni.“

Saule arveem vairak sāka rādīt savu visvaldonību un viņem bij jaturas leelceļa enas puse, lai nebūtu jāvīst. Vitums pavilka sedlu kāpšļa noslīdejušo sprādzi uz augšu un pēc tam, rādīdams ar jājamo pātāgu pār eeļeju uz ezeru, sacija:

„Apluko tō jauno mājiņu.“

Pee eglem ezermalā bij būdneeka māja — torpa, veentuja starp mežem un akmeņem, celta uz klints, jauniņa, maziņa, sarkanām seenam, divām baltām aplodzēm — atspoguļojās ezera kopā ar svaigēem bērziņem. Rudzu pūrveeta un kartupeļu vagas, apžogotas veetam ar tūnu un krauteem akmeņem — tā bij visa torpara bagatība, ja atskaita pirti un kokeem sasleeto kūti. Viss redzamais izteikts dzejneeka Eino Leino torpara dzeesmā par laimi, aizeet projām meža veentulībā pee ezera, bez draugeem un darba beedreem uzcelt mājiņu, neejot pēc svētības ne pee mācitāja, ne pee šķestera, ne pee mantrausigā lauku tirgotāja; par laimi, štāvet vasaras vakaros pee blāzmotā ūdens un bailīgā cerībā vērot breedušās vārpas un kā sestdeenā no pirtiņas vijas augšup zilgano dūmu posmi; par laimi, sēri raudzitees uz gaŗo, mūžam tukšo leelceļu, kadeļ gan nenāk kāds ceļa gājejs pasautetees saldajā pirtī; par laimi, zināt un just, ka leelā apkārtne nekad nevarēs peedot, ka bez viņas leeligās palīdzības tika laimīgi celta šī būdiņa.

„Un tomēr,“ Vitums turpināja, „katrs par sevi zemneeki nedrīkst eedrošinātees, kā muižneeki, kuŗu asiņīs tradīcija, vēsture, neželība. Kustoņus un laukus kopdams zemneeks palicis želīgs. Arī politikā viņš lopkopis un veġetareets. Mūsu zemneecības un tās

ideologu domašana atbalstas tikai uz zemiska, mate-
realā principa un uz impresioniskās eejusmas, ne uz
sekas paredzoša, veidojoša prāta. Tu gribi eebilst:
zemneeks ticis sūkts un speests. Labi, bet nekādā ziņā
viņš apspedejeus neeenid to pātagas dēļ, bet gan ta-
dēļ, ka viņam nav jēgas par to, ka cilveks ir vairak,
nekā zemneeks, kungs un ķēniņš.“

„Bet saki tu to atklāti un attisti šās domas plašaki,
tad droši veen tu būsi revolucionars — revolucionars
pret latveešu tautu. Tu vari tikt teesats.“

Vitums ar asu žestu rādija uz granitu ceļmalā:

„Ari šis akmens ir revolucionars! Tās formas un
linijas, kuņas attista viņš kopā ar citeem celtnē eemū-
reteem materialeem — tās runā uz cilveku. Ja es
nebūtu revolucionars, tad būtu tikai materials, kuŗš
kāda meža beezoknī apsūnojis gaida uz eemūrešanu
— teatŗa ēkā vaj universitates namā. Viss daiļais,
kas aizkustina un veido cilveka domas, jūtas, dvēseli
— ir revolucionars.“

„Bet tu tomēr runā preti tam, ko nesen vel pee
Vileniusa kundzes aizstāveji.“

„Ne. Ari mums ir senatne, vecaka, leelaka, ipatne-
jaka. Ta ir jaapstiprina un janostiprina, lai caur viņu
nākotne būtu stipraka.“

„Bet tu pats,“ Pantrits uzmanīgi turpināja: „tu pats
ari taču esi zemneeks, tāpat, kā es un mēs visi.“

Vituma acis eemirdzejās viltīgā spītā un tā, it kā
viņš ar sānis pret Pantritu pagreesto skatu jau visu
būtu sacijis. Tas dzēligi un līgsmi saukšus izsaucās:

„Ne, mans draugs, es esmu no virsaišceem!“

123 Pantrits nezinaja, ko atbildet un teem peestājas klu-
sums. Zirgu pakavu dipeeni bij pirmo reiz viņeem

abeem skaidri sadzirdami un vēja šalts, apsei caur-skreedama, atgādināja dabu un laiku.

„Tu brīnees, tu esi pārsteigts?“ Vītums slēpumaini paleecās pret Pantritu. „Es tev varu pastāstīt arī vairak. Tu gribesi tak zināt, kur mans novads? Ja? Kur mani, manis nicinatee zemneeki? Ja? Tu neka nesaki! Vaj tu izbijejs? Nebīstees; mans novads ir Tolovas zeemeļaustruma kalnos. Tu esi valmeereetis, varbūt prātīgā un panesīgā Trikates Tāivalža pēcnācejs; tadēļ tev vajaga zināt šos kalnus, kuŗos mani tēvi ir Latvijas zemi sargājuši pret kreeveem un igauņeem. Tur bij Rāmava, tur ir mans pilskalns ar pērļonā zaigajošu ezeru. Vaj tu esi tur bijis? No tureenes var pārredzet visu Latviju. Un tur guļ nākotne, nevis tavā valmeereēšu Zilajā kalnā, zem kuŗa Pumpurs paguldijis līvu Imantu ar Barbarossas mironļa svārkeem! Ši kalngalu nākotne ir jamodina. — Es esmu virsaitis. Es esmu īstais; Imanta manā preekšā tikai spoks!“

Vītums strauji izsteepa roku gaisā uz preekšu, it kā sev ceļu pašķirdams.

Pantritam peepeši izskreĶa jūta caur galvu: vaj tikai — un viņš kautrejās tālak domāt, lai neizsacitu pee sevis apzinīgi: ārprātigs. Vītuma balss skaneĶa savadi saldi, kā kāda kārdinoša eejūsma, nevis kā sākumā, gribas un pārleecibas pilna. Tikai pēc brīĶa klusešanas, kad Vītums bij atkārtojis jautajumu — vaj izbijejs? — tikai tad Pantrits uzmanīgi jautaja:

„Bet ja nu sacitu, ka tev nav nekādu zinatnisku peerādijumu?“

„Ar ko zinatniskee peerādijumi būtu zinatniski? Caur ko viņi būtu zinatniskaki, nekā mani vārdi?! Vaj tev 124

ir gadu skaitļi vaj kāda statistika? Nav? Tā tad negatīvais à priori, tāpat kā es.“

„Bet vaj tu, savu virsaitību sludinādams, vispār neej pret demokrātiju?“

„Tukšības, slinkuma, leekēdības, laupīšanas virsaitības es neilgojos.“

„Bet kā tu tagadējā dzīvē sevi peerādīsi?“

„Jaizputina tēva-dēliņu un mātes-meitiņu melīgā, mīkstulības un biržas pelekā bajaranība.“

„Tu esi mitu radītājs.“

„Vaj es nedrīkstētu sevi, dzīvu cilvēku, māksliski saveenot ar vēsturi? Vaj vēsturi un mitus dzejot būtu tikai vēsturņeeķu privileģija? Un tavs madonnas kults — kas tas ir? Mīts vaj mistifikacija?“

Pantrīts neatbildeja.

„Ja, es esmu tikai ceļotājs, klaidonis; es gribu būt viss un visur; es gribu pasauli! Tā mācos dzīves mākslu, jo valdņeeķs ir dzīves mākslņeeķs.“

Viņš eesita zirgam sparīgi ar jājamo pātāgu, tā ka tas peepeši uz veetas sacelās pakāļkājās un, pārsteigts, metās auļos projam.

Pantrīts palika domīgs pakāļ.

Miti, miti.



Leelais ritms!

Nav neka cita, kā mūžīgā kosmosa mūžīgais ritms, ritms — ārpus ritma haoss. Nav neka cita, — kā daba; cilvēks ir dabas leelā ritma daļa, akords mūžīgajā simfonijā. Ja viņš nebūtu ritma daļa, tas būtu tikai haoss.

125 Un cilvēks nevar nostātees pret kosmisko ritmu, bet savā dzīvībā, dzīvē un darbā teecas ritet šo ritmu.

Kuŗam aŗaks un plūstoŗaks savs ritms, tas vairak peeder visuma ritmam; jo stipraks veenpatnis, jo vairak rit, jo vairak rit, jo vairak tam harmonijas ar visumu. Kuŗŗ vairak atŗķiras, tas vairak veenojas — visuma ritma likums. Mūŗigā daŗadiba — mūŗigā veenadiba.

Kas dzīvo — rit, kas milē — rit, kas domā — rit, kas strādā — rit. Maksimalēeks rit savā makslā — ap maksimalēeku rit daŗa dabas, kā veela, bet ar ņo daŗu dabas, pārraditu veidos kā ar savu īpaŗu sistemu tas rit visumā, kā leelaka daŗadiba un visumu papildinoŗa veeniba. Papildinat visuma ritmu, nozīmē radit leelaku veenibu un veenadibu, radit leelaku veenadibu, — bŭt mūŗigam.

Mon-Sen-Miŗelā eeslodzitis revolucijas cīnitajs Blanki, redzedams no saveem dziļumeem naktīs pa logu bezgaligajos augstumos tikai mazu zvaigŗņu plankumu, uzrakstījis astronomisku traktatu: miljoneem tādu paŗu Sauŗu, Marsu, Veneru, kā mŭsu sistemā, un dzīvības veidi un kustības veenadi un atteecīgi mŭsejeem; kosmiskajā visumā miljoneem Mon-Sen-Miŗeŗu, kuŗos katrā pa veenam vecam Blanki. Tā ņis trīsdesmit septiņus gadus ceetumu mŭŗos pavadījuŗais vecais Francijas revolucionars izjutis visuma ritmu, ko uzņēmis revolucijas stāstitajs Anatols Franss, saprazdams Blanki taisnibu, un kuŗā pasaules skatā tilpst indu meerigais Rabindranats Tagore un latvju nemeerigais Rainis, kā ceŗŗi blakus ritoŗi beedri.

Tā prātoja sestu deenu Vitolds Vitums, no rita agrumeem izmetees spoŗā kailumā uz plakanāŗ klints zem Savinlahti kalna, ezermalā. Saules visvarenā brīniŗķiba visaptveroŗeem spārneem ņūpoja viŗu veenā ritmā ar ņdeņeem, preeŗu ņalkam, vēju vēzeeneem

un nakts bālo debesu klusumu, kad tas apmetees akmens kalna eedzirklē uz sūnainā vesekļa, izstaroja deenās sasūkto saules siltumu un gaismu, kas ar savu enerģiju klintis stuma nost no viņa, pildidama telpu ar fosforību kā ultravioleeteem stareem. Leetus gāzes šņākdāmas uzņēma viņu sevi, skalodamas un plūdinadamas, tāpat kā caur viņu riteja mirdzošas ūdeņu ziļu virknes, un kad dažreiz žokļu drebuļos zobī sasītās kopā, saules ilgas atsvēra visu pagātņi, tiklab senak pārdzīvoto mīlestību pret Aino, kā pret citām — un viņš laidās zaļā zalē melni brūns, vingrs un vibrejošs, kā savilkts stops. Blāknais akmenis, ap kuņu gadu simteņeem ritejuši ūdeņi, padevīgs guleja zem Vituma, kuņš jutās tam cauri ritam un ar saveem saules pilnajeem nerveem eeaugam caur granitiskajeem atomeem, kā bērzs ar sakņem speežas klinšu plaisas, neveen izstūkdams mineraliskos kausejumus, bet plēzdams, šķeldams, ārdidams.

Ar granīta atomeem veenā ritmā, ar Zemi, Mēnesi, Veneru, Sauli, Polarzvaigzņi, Sīriusu, visuma daļa, visuma enerģija, caur saules spārņeem nolaidees Savinlahti kalna pakāje — tas ir Vitums. Daļa leelajā ritmā. Simteem pretritmu, tāpat kā lapas pee koku zareem, kā vecee revoluciju Blanki kosmiskajos Mon-Sen-Mišeļu kazematos, simteem pret-Vitumu rit caur telpu, rit kādā X sistēmā ap viņu un viņš ap teem — veenadīgi un dažadīgi, veenpatnīgi un daudzoknīgi, mainīgi un mūžīgi.

Vaj S-O metode, par kuņu viņš Sulosaari savā kabatas grāmatīņā peeziņejis, nebij apveenojama šīnī sistēmā? Ritma sistema reizē objektīva un subjektīva peekļūšana: Vitums riteja pats un ap viņu riteja. Kur viņš pats ar sevi, ar savu dveseli un darbu dara

eespaidu uz visuma ritmu, tur subjektivība, kur visuma ritms, eeveidojees dzīvē, viņu aizrāva, tur objektivība.

Ak, mūžīgā ritešana ap sauli, caur sauli, ritešana augšup un lejup un saules ritešana ap akmeni, ap Vitumu, ap un caur viņa nerveem un darbu; mūžīgā mainība un mūžīgā veenadība! Lidz apnikumam!

Bet mākslas darbs, būdams dzīvība par sevi, un kā galīga objektivība ritedams, dod citeem ritmeem ipašu eespaidu — viņš ir atsvabināta griba, mesta dzīves visumā kā rēgs — mits. Vaj griba, tapusi par mitu, nav it kā šķērslis visuma harmonijai, ritmu nemeers?

It kā.

Vitums svērās un svārstījās starp kalneem augšup un lejup un viņa preekšā plētās un platijās ūdeņi, meži un tālumā miglains zilums un debesu saulainais blāvums. Un apnika: ritms jau palika par Deevu! Deevs bij ritma veenmuļums, kas plūda dvēselei pāri. Un apnika!

Vitums gribēja: viņš palika ļauns. Nāca nemeers. Viņš neceenija vairs Deeva dabas, viņa darba. Cēlās preti un kļuva jau neleels Sātans, kreetns Perkele!

Cik veegli un jauki kļūt par Sātanu!

Visskaistākā Deeva deenvidā, kad meers visbrīnišķaks un kad tas Kungs savā saulē sildījās — kails Vitums uzkāpa augšā ezera krastā un saspringts paņēma veenu no vaļigeem klinšu klučeem, sasteepās kājas un rokās, acis izvēlis, cēla to un zvela pāri par malu, lai veļas! Lai jūk šis brīnišķais meers! Lai put ta Kunga deendusa!

Granits grāvās no klints uz klinti, leja duneja dārdeenu pilna, sēra smaka vēlās augšup un atbals metās

kalnā un eelejā tāli un plaši, sitās ličos un viņpus teem un aizplūda pār šaurumu, nozuzdama leelajā pamalē.

Un tāluma zilgmē iz ūdeņa šauruma iznira laiva. Airi cilajās kā spārni un laivineeks pa meerigo līmeni lidoja šurp.

Vītums sveeda vēl un kad grāveeni atsitās krastos, laivineeks nikni stēidzās, it kā taures aicināts.

Klusums palika klusaks un braucejs lidoja un viņa laiva jau šūpojās lejā aiz preežu galotnem zem Vītuma.

Bet viņš laida trešo klinti, kuņas smeekli bij izaicinoši; viņš gribeja, lai braucejs parādas augšup. Kas viņš tāds ir!?

Vaj varbūt tas ir viņa klintis un tas veenigais var ar tām ritet pa sauli? Lai nāk!

Bet jau augšā!

O!

O, bārda!

Pār leelajeem mateem maza apaļa ādas cepurite, tumšā izrakstīta ar dzeltenu un sarkanu.

Daudz gadus tas pārdomājis katru vārdu:

„Ko smejees, lauzdams manu meeru?“

„Man vairs nepatik šis meers!“

„Kas tu esi?“

„Es gribu būt!“

Vecais aizbāza īkšus aiz šaurās ādas jostas, pee kuņas labos sānos pitā tāšu makstī karajās puuko:

„Kas būt?“

„Atzinošs.“

„Mani atzisti?“

Vītums sauca:

„Veinemeinens!“

Bārda drebeja:

„Tu esi ļauns.“

Caur bērzu zaļumu nomirdzeja svārku eeloku sarkanā švitra un laiva jau lidoja lejā gar preežu galotnēm zem Vituma.

Annapas ajan kulua — aizeet tagadejee laiki — skaneja Kalevala caur kokeem.

Tagad Vitums zināja, kam viņš parādas. Veenīgi meisters Aksels Gallēns to bij redzejis.



Kad Vitums atkal bij pilsētā, peevakarē pee viņa peepēši eēnāca Regina, uztraukta un aizmirzdamā pat durvis aiztaisīt. Jau vairakkārt pee dzīvokļa saimniecees frōken Stenius apjautajusees par Vitumu un viņa nozušanas eemesleem un nekādā skaidrībā netikusi, viņa mocijas ar tukšības pildišanas ilgam un garlaicību; sevišķi mātes pastāvīgā visu viņas kustību līdzzināšanas un pārraudzišanas māksla noveda to pee galīga nemeera.

Kad Vitums bij aiz viņas aiztaisījis durvis, Regina izvilka neleelu kuveru un pasneedza:

„Jums no Talonena kundzes vēstule.“

„Vaj tadēļ jums vajadzētu būt tik uztrauktai un steidzīgai?“

„It nemaz.“

„Tad vēl cits kāds eemesls?“

Izjokota viņa acumirkli nezināja vairak ko atbildēt — peegāja pee loga, pa kuŗu vareja redzet Veinola-niemi parka zaļo beezokni, vizošo ezeru un tam pāri leelkapitalista Saastamoinena spoļu fabriku, balti brēcošu uz tumšā mežu fona.

Skats pār ezeru Reginu nemaz nevarēja apmeerinat; tas atspulgoja tikai netīri zilgano ikdeenību, zem kuņas taču slēpjas sarkanas ilgas un mēļas sēras. Dabas blāvums arī viņā tikai mākslīgi eeaudzinats, lai šās pašas dabas oranžā, sārtā un sarkanā dzīve netiktu brīva.

Vītums pa savām prombūtnes deenam viņas meera limeņos bij ticis kā no stāvokļa mests akmens, kas ar vareneem grāveeneem izsauc noslēpto. Un nupat viņa jautri ceetais izjokojums — ne izjokojums, bet jautajums eešķīla leesmu un versmi. Regina peespeeda galvu pee rūtes, kuņā asi atspīdeja pēcpusdeenas saule, pee kam kabatā turetā roka saspeeda naudas maciņu tik stipri, ka metali nošķindejās.

Ak, tad Aino tikam pārcēlusees no pilsētas uz ārsta vasarnicu pee ezera preti Savinlahti kalnam, pee savas studiju beedrenes no Helsingforsas laikeem?

„Ceenijamo beedri!“ — Aino rakstīja savā druknajā rokrakstā, leelvēderaineem gaņajeem burteem un veetam aprautām, veetam smalki un lidojoši veidotām burtu kājiņām. Ceenijamo beedri — tas bij deezgan tuvi un atturīgi.

„Kadeļ jūs tik nejauši bijāt nozuduši? Un kadeļ neka nesacijāt? Es mocos. Tik romantiska satikšanās! Vaj tad var būt tik reala šķiršanās? Veca draudzība nevērtīga! Jauni eeguvumi... Vaj dzīves mākslineekam tomēr neder viss? Ari vecais. Vaj arī šī vasara nebūs tukša? Bula vasara! Bez sarkaneem zeedeem. Bez laimes. Ak, ja, jums laimes nevajaga. Bet man. Esmu seeveete. Jūs tā sacijāt. Es jums pāri dariju toreiz Helsingforsā. Kad bijām kafejnicā un nācāt man

uz eelas pakal kā svešineeks. Tas pirms daudz gadeem. Tad jūs maldināju, izsmēju. Un tomēr — no ta vakara Jūs milu. Kadeļ? Nav jaatbild. Es Jūs apskaužu: Jūs varat būt brīvs. Atraisat arī mani. Neatkarība ir augstākais. Tagad es saprotu Jūsu vārdus toreiz — manā nelaimīgā saderināšanās deenā. Darat mani brīvu un Jūs būsat man devuši visu. Brīvu uz veenu brīdi, veenu nakti! Jūsu mīlestība man ir brīvība. Es gaidu!

Tagad Jūsu visa

Aino.“

Regina pagreezusees ar muguru pret logu, saules apspīdeta, vēroja, kamēr Vītums lasija. Beidzis, viņš atzvēlās veegli atpakaļ un peepeši palika ligšms, un šini brīdi viņi eeskatījās veens otrā. Smajš saules plūdums eemetās dzirkstoša vīna bokalā! In vino veritas!

Regina tūliņ zināja, ko nozīmeja šī vēstule un nemanot tai savilkās rokas dūres, krūtis pacelās plaši un draudoši un ta steigšus pee galda peegājusi, paņēma vēstuli, kuŗu Vītums tur pēc izlasišanas uzlika.

„Jums to vēl neder lasit: jūs esat par jaunu,“ viņš jautri sacija.

„Tā!“

Regina vairak izelpoja, nekā izrunāja, tik sacilata bij viņas jaunā būtne. Tani vira brīnišķīgs maisijums, gluži kā uz spēcīgām leesmam noliktā raganu zalvju katlā. Teešam vajadzeja apjaukt, lai nogatavojas pilnīgā elliska trakojuuma spēkā!

Vēstuli viņa eebāza savā svārka kabatā un atgāja atkal pee loga. Bet vaj ar vēstuli kas līdzets! — viņa 132

sevi eesaucās, gāzdamās ar visu butni pret savu bree-
stošo breceenu.

Vitums peecēlās vēl ligsmaks un saules apspīdētis
izskatījās kvēlojošs. Viņš pagāja pāris soļus pret Re-
ginu un skaļi eesmējās:

„Vēstule jums neka nepalīdzēs.“

Teešam tas izrunāja viņas jūtas, viņš uztvēris tās
butni, nemeerīgu un alkstošu.

Reginā eesitās apjukums, jo Vituma vārdi eenesa
analīzi, caur ko sāka zust līdzsvars. Domas, apzinībā
un apdomībā vezdamas, sāka atņemt varu viņas dzirk-
stošam, smagajam un nemeerīgi saskaņotam būtis-
kajam spēkam. Tomēr Vituma saules pārpildītais tu-
vums drīz atkal atvirzīja nevajadzīgo. Viņa atslējās
ar muguru pret palodu vibrejoši un saucoši.

„Atņemam man viņu. Es gribu, lai jūs atņemam!“

Vitums saprata un uztvēra visas viņas spēku ņirbo-
šās kustības; īstenībā bij sapratis jau no pirmā sa-
stapšanās acumirkļa uz tvaikoņa.

„To runadama jūs atņemam man atņemšanas ee-
spēju. Vēstule būs jaatdod bez manas varas izlee-
tošanas.“

Reginai atkal sarāvās pirksti dūrēs. Šupukrēsls no
jauna dabuja līdzsvaru: viņas būtiskee sleptee spēki
bij nonākuši lejā: viņas acis eekveloja šausmas, pee-
pešas, asas, šķeļošas. Turpat bezdībēns — viņš eeraus
un mūžam vairs nevarēs tikt augšā. Šis apdomības
sagatavotais līdzsvars, šī momenta iziršana teešam
šausmigakais bezdībēns, kādā jebkad varetu nogāstees,
bezdībēns, kuŗš eespēja aprīt vairak nekā pusi no
visas dzīvības un visa mūža vērtības!

Un viņa eegrūda roku dziļi svārku kabatā un ap-
rautā žestā izvilka noslēpto vēstuli.

„Nemat viņu, ņemat!“

Viņa sacelās, paspēra kāju uz preekšu un izsteepa roku ar saņņaugto kuveru pret Vitumu.

Šinī acumirkli Vitums Regīnā beidza redzet to saimneeciski-veikaliskās un veenmuļi-melīgi padevigās izteiksmes veidu, kāds raksturīgs vecpilsoniskā romantikā raudzetām Greetiņām. Regīnas Greetiņa galīgi nomesta un Vitums peepeši sajuta savā preekšā tikai seeveeti, jaunu, tikko atplaukušu un degoši zeedošu, saules uguns un kūsošu smaržu pilnu, gatavu savā daiļumā un gatavu kā dzīvības preeka vērtību.

Viņas lūpas bij zeedveidīgi pusviru un caur meļo plāno neleelā četrstūrainā dekoltejuma blāzi krātis likās sūcamees cauri, kā smalkakee austrumzemju rožu aromi. Seeveete brīva! Tikai brīvu Vitums vareja mīlet, kā to Aino bij sapratusi, bet šī brīvība jauna un zeedoša — Aino bij aizkavejusees.

Sātans celās savā skaistumā, nemeerīgs un kaitejošs — tas pats, kas bij izsaucis Veinemeinenu. Ta Kunga gods pagalam!

Vitums saņņema Regīnas roku tomēr nesteigdamees. Tas redzeja, ka viņas veegla oranžā cepurite atsitusees pakausi pār tumšajeem, gandrīz melnajeem mateem, kuņi jāucās uz eebrūnganās peeres vaļīgi un nebēdīgi, pee kam acis skatījās projām, drusciņ augšup paceltas.

Vitumam izlidoja caur domām: lai nāk!

Tas bij dziļās dzīvības, laimes, brīvības atvaras acumirkli.

Regīna atvilka roku.

„Atņemat!“

Viņa jau bij skaidrībā par uzbrukumu un peepeši 134

pārvērtusees uz ciņu gatava. Nu ta bij dabujusi varu, bet šī vara viņas brīvība.

Vītums skaļi eesmējas, līgsms un laimīgs, kā uzvilks stops, kam bultai mērķis garamneeejošs.

Tikko Regina saburzīto vēstulīti no jauna paspējusi pagrūst savā svārka kabatā, arī Vītums savu roku bij eēšāvis turpat. Kamēr ar otru roku viņš Reginu apskāva ap vidu, tikmēr šās divas rokas ciniņās viņas svārkos, dedzīgas un nepalaidīgas, reizem aizmezdāmās starp viņas kājam, uztrauktas un kautras, un saleekdamas Reginu trisošos smeeklos un nejaušās izsauksmēs, gandrīz nevarīgu un beigtu. Brīži drāzās kā vētra un atkal viņa peepēši tika vingra un spēcīga un likās, druskās satreektu desmit Vītumus; bet drīz jau pēc tam viņas krūtis bij ceeši peeglaustas pee Vītuma un rokai aizmirsās turet vēstulīti, kuņas nozīme ar to jau pagājusi. Tāpat Vītuma roka tās vairs nemekleja, bet, aizrauts no Reginas jaunā spēka brāzmas, viņš jau kā uzvaretājs un kā pārspētais skūpstija viņas kailās krūtis. Brīži šāvās zibenīgi un katrā no teem veenojās simteem vibrāciju, it kā sulīgs sarkanums pārmaiņus liniņās ar beezu zaļumu, veens otru papildinādami nīrbetu savā krāsu dzīvības harmoniskā brīvība. Blūze sen guleja uz grīdas, kaunīga un nevarīga, kā skulptora tikko nobeigto tēlu segušais preekšgars tanī brīdī, kad mākslineeks saveem izredzeteem sarīko pārsteigumu, pirmo reizi teem atklādams savu jaunradīto.

Venera iz jūras putam! Bet kas gan ir šī agrā renesansa Venera pret šo dzīvības augsto renesansu, — šī glezna?!

135 Nožēlojamais Sandro Botičelli! Tavs radīts attēls tikai neecīgs palīga līdzeklis aprakstīt vellisko brī-

nišķību, kas vērās un kas dzīvoja, kas līgsmoja Vitumā un kas gavileja Regina šini brīdi! Pēcpusdeenas saule viņas tēls ar savu dzidro kailumu mirdzeja sāta zelta zeedošā neaizsneedzamībā. Kas bij deevība šini brīdi? Pilnīgākā neesības garlaicība! Tikai no viņēm abeem cēlusees saule un caur viņēm mijās deena ar nakti un no viņēm pastāveja pasaule — veenigi!

Individualais un sabeedriskais!

Gals un sākums!

Ritmiskais kosmoss!

Leelā Ritma Augstākā Sintēze!

Sarkano skaliju gubernatora mājas jumts un koki aiz ta jau bij paritejuši visu redzošai un vadošai saulei preekšā, kad Regina atcerejās, ka māte to ap pulksten septiņiem gaidis mājās. Viņa sasprauda matus, aizpogāja pēdejo pogu un peegāja klusedama pee spoguļa. Seju eeraudzijusi, steidzīgi nolaida acis: tur taču skatījās ta pati viņa, kas katru deenu vairakkārt raudzijusees preti, tagad tikai drusciņ apmulsusi, it kā zem siltām segam notvikusi un pamodusees, bet šis sejs skatījās tā, ka viņa, satrukusees, nokaunejās: ta spoguļi agrakejā Regina — eeraudzija viņu, citu Reginu, jauno Reginu. Divas svešas būtnes te sastapās: kuŗa gan nu bij istā, kuŗa neistā? Leelais pārdzīvojums, pārjutums, varenais un jaukais, šausmīgais un līgsmais, elliskais un debesiskais — tas šaipus spoguļa, bet spoguļi vēl senais, greetiņiskais, meerīgais, vēlīgais, saimneeciskais. Viņa nebij vēl pārveidota, bet tikai pārmainīta: realā Regina bij šai pusē, bet moraliskā spoguļi.

Vitums to brīdi sēdēja kreslā pee loga, veegls un līgsmis. Viņš juta peevakares gaisa plūsmu, eterisku 136

un veegli elpojamu, kā pēc perkoņa negaisa, kad vaļavīksna un rāsas zīles vel zib kokos.

Regina steidzās. Aizmirsusees sneedza Vitumam roku, kuŗu viņš, nolecees, skūpstīja.

Pa eelu aizskaneja soļi, ātri un bēgoši.



Nakošā deenā Pantrīts ap pusdeenas laiku satika Reginu veenu pašu Veinolaniemi parkā. Pret sveicinajumu viņa izlikās pārsteigta un gribēja jautāt pēc Vituma, bet pasacīja tikai:

„Kur jūs bijāt, kad mūs neapmeklējāt? Mamma pēc jums apvaicājas Talonena kundzei.“

„Garlaikojos un šaubījos.“

„Jūs tik lakoniski. Bet kur jūsu draugs Vitums?“

„Viņš pilsētā vairs reti uzturas. Tik mežos, kalnos vaj salās.“

„Es biju domājusi, ka jūs abi kopā turatees un esat draugi.“

„Kadē?“ Pantrīts palika gandrīz īgns. „Draudzība ir šaubīga sajūta. Patstāvīgi cilvēki to eēnid. Ja kāds runā par draudzību, ar to viņš jau zem cita eespaīda. Es nemekleju draudzības.“

Pantrīts kļuva romantiski sērs.

Regina eesmejas tam seja:

„Tad jūs meklejat mīlestības.“

„Ja.“

„Novēlu jums laimi uz to.“

Pantrīts neatbildeja.

Gar klīnti, kuŗai viņi tuvojās, pašlaik stāvu laivā aizirās gaŗam kāda someete, skaļi dzeedadama. Motīvs bij tik ass, ka Pantrīts dzeesmas ritmu sajūta ka

siteitenus pret sava nemitīgi prātojošā prāta muguru. Kad motīvs mainījās ar kādu citu, veeglu un ligojošu, viņš no jauna eesāka:

„Kadēļ jūs ironizejat, Reginas jaunkundz. Vaj man teešam nebūtu laimes, tās mīlestības peepildījumu atrast, par ko es sarņoju — — sarņoju jau sen?“

„Es nesaprotu.“

„Nesaprotat?“

Pēc tam Pantrīts ilgi runāja par deevisko skaitstumu, seeveetē liktu, par sāpem pēc ideala, par to, kā viņš šķīris zemisko no garīga un nekad nevarējis atrast mūžīgi seevišķā, kas pilnīgi un ģetiski celtu augšup. Mīlestība uz mūžīgi seevišķo viņu padarījusi nelaimīgu. Ari Reginā viņš atradis daļu ideala un tomēr, tomēr — —

Viņš plaši analizeja un citkārtējais ta ironiskais tonis bij palicis tik veentulīgs, ka ari Regina beidzot nopūtās, bet atstumjoši sacīja:

„Viss guļ eekš jums pašem. Jūsu ideāls ir veena, veena abstrakcija,“ viņa mekleja valodas. „Virs zemes tāda nav.“

Beidzot tee nosēdās sporta laukuma malā uz sola un sāka vērot, kā muskulaini puskailli jaunekļi vingrinājās diska mešanā un šķēpa sveešanā, bezbēdīgi, kailām galvām, iseem pār peeri nolaistēm mateem, kā senee greekī.

Nāca Reginas māte ar kādu svešu kungu un Vitumu.

„Mēs, Regina, ar Jukstiņ kungu tevi meklejām jau ilgi; tikai mūsu Vitum kungs mūs uzveda uz istā ceļa,“ vecā runāja līgsmi un neapturami un eepazīstināja Pantrītu ar Jukstiņu, nosaukdama pēdejo par jurīstu un redaktoru no Rīgas.

Viņi šo vārdu pazina labi, lai gan latvešu avizes pēdējā laikā lasījuši tikai retumis.

Jukstiņš moderni ģērbees, ar pusgaišas krāsas uzmanīgi audzētu bārdiņu, kuŗa viņa seju padarīja līdzīgu Nikolaja II. sejām, ta jaunības deenās, neizņemot pat matu sukajuma un vaibstu nenoteicamības un acu pusmongoliskā blisinajuma. Ar to viņš izskatījās kā tikko cēlees, bet vēl nepaspējis meegu izberst no acīm. Studijas beidzis, un savas juridiskās beztalantības dēļ nevarēdams advokata prakses atrast pat pee veegli ap stūri apdedameem saimneektēveem, pateicotees caur korporāciju nodibinateem sakareem ar pilsonisko banku aprindām, viņš bij ātrā laikā tomēr uzstrādājees par deenas avizes redaktoru.

Bet sevišķi pee ta tam palidzeja seeveetes un pilsoņu dzimtās laistās intrigas, kuŗas liberalistiskee vecpilsoņi sauca par realpolitiku. Liberalis pēc sava rakstura vājības un nacionalists korporācijas krāsu dēļ, viņš līdz kara sākumam — iztēredams kreetnas sumas ar avizi, kuŗu viņas politiskās neeeņēmības dēļ pat pilsoņi ļoti reti lasīja — tomēr bij eeguvis sev aiz muguras partiju, sastāvošu no astoņem namu ipašneekēem, starp kuŗeem četri banku direktori, un no teem peesvaidītām brīvo profesiju nenoteiktībam. Pretpartija bij par veenu locekli mazaka, bet tā kā tāni par veenu direktoru vairak, tad konflikts — caur avizi eevadīts atklātībā — nokļuva tik tālu, ka avize no Rīgas bij kara apstākļu dēļ jāevakuē uz mazpilsētu, lai Jukstiņš varetu noturetees savā labi samaksatā amatā. Tagad šis durvjusargs bij vasaras atvaļinājumā.

139 Runaja tas peeklājīgi, bet smalkai un attīstītai izjūtai nespeja noslēpt savas runas būtības banalitētes, kā

ists korporelis. Izturešanās pret damam, bet sevišķi pret veco, plūda ļoti uzmanīgā maigumā.

Viņš steidzīgi apbrīvoja parku, ar pāris vārdeem peemineja sportistus, kuŗi tam likās vairak no strādneeku aprindam, apzīmedams ar: tee tur — stāstija, pret Reginu vērzdamees, savus ceļa peedzivojumus un izsaucās par dabas jaukumeem, eeminedamees, ka Baltenland — to aizleegtās valodas dēļ teica klusam — savā kulturā sacenšotees ar Somiju, kaut gan latveeši vēl esot vaj bērna autos.

„Vaj drikstu jūs pavadīt?“ beidzot viņš eesānis greezās pee Reginas, kuŗa visu laiku kluseja un skatījās projam.

Māte, to redzedama, sacija:

„Regīna.“

Pēc tam Jukstiņš ar Reginu sāka eet līdzās, nogreezdamees pār tiltiņu.

Vitums ar Pantritu gāja pa lapoto ēnaino aleju uz peldu skolu. Pantrits jo projam bij sērīgs un domīgs, tā kā Vitums nepalika nejautājis, kas viņam šodeen kaitot, pee kam pats pasteidzās atbildēt — tik skaidri tam bij eemesli — uzsvērdams:

„Tu jau senak esi mīlejis aplam.“

„Vaj ideala deevinašana būtu aplamība?“

„Ja tas noteek tā, kā pee tevis.“

„Kā?“

„Tu Regīnā kaut ko mīle — ta ir daļa no tava ideala.“

„Labi.“

„Nu tad pee pārejās daļās peeleeec zemisko mēr-
auklu, jo esam virs zemes.“

Tā ari viņa runāja — Pantritam peepeši eesitās, bet viņš negribot jautāja:

„Vaj tu to darītu?“

„Esmu darijis. Šinī veetā brīžiba ir augstaka, nekā mūžiba. Tu palaidi brīdi — viņš mekleja mani. Ja laime ir, tad tikai brīdi. Regina to saprot.“

„Regina — —“

„Esi meerīgs. Idealisti visi ir moralisti.“

Pantrīts apmulsā:

„Tu esi egoists!“

„Tā tad daļa no cilvēces. — Bet man bij Limbažu jūrmaļā pazīstama kāda jaunava, kuŗa izbraukusi no Rīgas jūŗu un vasaru baudīt. Eedomajusees, ka viņai tārps galvā, kuŗš to izgraudīs. Ari tev ir tāds tārps galvā!“

„Tu gribi mani izjokot.“

„Kā tev patīk, bet nav tālu no tā, ka tu nodibināsi kādu reliģisku sektu, eesākdams svetā Vitta deju, kā Novalis pa savu dzeju. Ja ne to, tad paliksi sentimentāls, kā Poruks, peelīkdams pee puķu pušķa zīmiti: peedodat, ka es jūs plūcu... Jo abstrākcija mīlestībā ir slimība.“

Pantrīts neiztureja un sasārta. Pee peldetavas durvim viņš apsitās un ne vārda neteicis aizgāja projām.

Te Vitumam, peldu celles atslēgu paprasījušam, eennāca prātā maza analīze: Cilvēks, kuŗš pastāvīgi sūdzas citeem par savām ceešanām, ir leels patmīlis, nespēcīgs un rupjš. Kā patmīlis viņš domā, ka tikai tam veen ir netaisnība ar viņa ceešanām, ka viņam veen teesība būt nelāimīgam; nespēcīgs viņš ir ar to, ka, savas bedas citeem atgādinādam, gaida no teem palīdzības, pats nevēredams sevī atbalsta atrast; rupjš, ka savas personiskās sāpes grib padarīt par visu citu leetu, uzbāžas ar tām. Beidzot, viņš ir arī domu un spreedumu nespējīgs, aprobežots, jo žēlotees par sā-

pem, nozīmē, sudzetees par notikušo — nenovēršamo, bet nevis meklet cēloņus un ceļus, kā atsvabināt sevi un citus no tamlīdzīga stāvokļa.

Mīlestība, sentimentalitāte — Pantritā bija veens un tas pats — un sentimentālee leelās leetās gandrīz veenmēr ir barbari.

Vītums smaididams noģērbās savā cellē un vingri no stalažam uz galvas eelidoja ūdeni, eepreekš rokas, bultveidīgi saliktas, uz preekšu izsteepis. Viņš nira un peldeja, pēc kam izkāpa uz peldu platformas starp citeem kaileem slaideem vīreešeem, kuŗu muskuļi, darbā rūditi, pee kājam un rokam ļumeja, droši un gatavi pilditees ar enerģiju, kā buras ar vēju — tiklīdz griba teem paveletu. Tur bij Polikleta atleti, veegli uz veenas kājas atsperdamees, un Praksiteļa graciozee Hermesi, bet Vītums starp viņeem bij kā Skopasa skolas Apollons, kam veeglums kailumā pārspēja spēka izteiksmi. Ari viņa stāva izteiksme tāda, kā Belvederas Apollonam, kuŗš tikko palaidis bultu, bet kuŗa augums vēl kaisli vibrē mērķa gribas ritmā. Saules nodedzinātā melnbrūnā āda viņa augumam deva smalkam samtam līdzīgu maigumu, izrotatu leelām mirdzošām sudrabainām ūdens lāsu pārlem.

Tikko Vītums bij atgūlees uz slīpi peesaulē peesleetā sola, lai eedotos atkal saulē, kā bij tani eekusis Savinlahti kalnā — no platformas otrā gala tām tuvojas kāds vīrs, jau ap vēderu no vecuma apkrunkojušos baltgleznu ādu, sevišķi gaŗeem, it kā nedabīgi izstaipiteem locekļeem. Viņa galva nebij leela, tomēr ar savām ūsam un seja laipnību atgādināja Blaumaņa galvu. Svešais peenāca un sāka runatees, no ka Vītums dabuja zināt, ka tas kāds profesors, zveedrs, no Helsingforsas. Viņš bij tā eeinteresets par Vītuma au-

gumu, locekļu proporciju un ādas maigumu, ka saldi un sēri un jautri-veeglprātīgi smaididams vairak reizes noglaudīja viņa vēderu, cik daudz veen tas bij eespējams un izsacīja gan literariskus, gan zinatniskus komplimentus viņa ādas ipašībam. Beidzot tas tā aizrāvās, ka tam lūpas un rokas sāka preekā drebet un viņa smails palika gluži bērnišķīgs, pee kam viņš nolēcās un noskūpstīja Vītumu zem nabas.

Smalks mākslas pazinejs! Vītums nospļāvās un eelēca ūdenī, lai noskalotu skūpstu, no kuŗa tam tika kauns.

Pēc sadursmes ar Pantritu Vītums, mājā aizgājis, nodevās „Tūkstoš un veenas nakts“ lasīšanai. Citu grāmatu tam nebij, bet šee austrumu stāsti saistīja ar savu veenkāršību un notikumu leelo bagatību. Visbrīnišķīgakā grāmata un arī visdabīskakā, gadu simteņu eesvētīta un krāsu mirdzumā izstarota pa visu pasauli: no sudraba makstīm izvilktis spoži slīpets kinžals, kuŗa dārgā spala laistas slaidi veidotā deļotajas rokā, aizgrābdams skatitājus, kad bezbēdīgi vērsās pret pašas deļotajas krūtīm, it kā tās pāršķelt grībedams, vaj dažados ritmos vēzeļas pa gaisu, it kā mekle-dams eenaidneeka sirds tumšsārto asiņu, lai viņas varetu sūktees pār spalas dārgakmeņu krāsu daudzē-ļado dažādību. Šausmigā brīnišķība!

Nu Vītumam atkal patika pilsēta un no rīteem viņš gāja uz parku, kur satika arī Jukstiņu, kas te spēķi vīcinadams mēdza pastaigatees. Tas likās ļoti pree-cīgs sastopamees un jutās ar Vītumu jau otrā rītā sateekotees tik intimi — kā viņš pats pastāvīgi sacīja —

143 ka apsveicinotees eedriksteļās izleētot savu aprasto de-

vizes sveiceenu: Deevs svēti Latviju, ko bij aizņēmes no kāda bijušā studiju beedra. Sveiceenu viņš palaida gan tikai tad, kad bij ar Vītumu veeni, kamēr abu vācu valdības orientācijas damu sabeedribā no ta atturejās, kā no karjerai kaitīga. Nostādamees klau-sitaja lomā, Vītums ar dažeem jautajumeem dabuja eepazītees ar Jukstiņa politisko preču sikumeem, kuři pilnigi saskaneja ar viņa izskatu. Jukstiņš izskaidroja: pee mums, latveešeem, bez šaubam, eespējama tikai veselīga realpolitika un visi labi domajoši tauteeši pašsaprotami arī to peekopj, atturedamees no viseem pārsteigteem, labi nepārdomateem soļeem — pa kreisi līdz vesela prāta linijai un kulturas atziņu mitnei un pa labi līdz teem, kuři nespējigi atzit atjaunotās Latvijas uzdevumus un šauri partejisko, kopojotees ap šaurakās dzimtenes vispārības darbu, peeleeot pee ta rokas.

Uz jautajumu, kā viņš savā avizē šo realpolitiku izvedot, Jukstiņam bij ne mazais brīnums, ka tā varot jautat — vaj tad viņa laikraksts, kuŗš veltīts tautas plašākām aprindam, Vītumam nebūtu, ar atļauju teikt, pazistams! Tomēr viņš neatsacijās arī te izskaidrot, ka viņš veenmēr visus un visur pašsaprotami aicinājis atturetees no pārsteigteem un nepārdomateem soļeem, nogaidot leetu pašatrisinašanos un nesteidzotees notikumeem preekšā, kas, bez šaubam, varot būt veenigi pareizais un jau sen pārbauditais realpolitiskais ceļš.

Vītumam šee izskaidrojumi tik jocīgi eepatikās, ka viņš katru deenu, kad veen satikās, izaicināja Jukstiņu tos dažādās fražīgās variacijās atkārtot, beigās paglaimodams, ka tā sarunajotees izleekotees, ka katru deenu lasot Jukstiņa ceenijamā laikraksta ēevadus.

Tā pagāja nedēļa.

Zem Jukstiņa klātbūtnes eespaida satiksme ar Reginu un veco kundzi bij tikai ārpusiska, un ar gadījuma raksturu. Izrādījās, ka Jukstiņš, kurš jau no skolas gadeem Vileniusu ģimenē pazīstams, bij atklājis savu vēlēšanos — Reginu precēt, ar to eepreecinadams veco kundzi, ar kuŗu sarunājās tikai vāciski, kaut gan uzmanīgi, jo šī valoda no kuŗa sākuma bij aizleegta un tikusi bistama.

Pantrīts no Vītuma izvairījās, kadēļ satiksme ar Jukstiņu vareja noderēt kā dažreiz eekārotas uzjautriņašanās līdzeklis.

Vītums, kā sevišķi pēc veentulīgām deenam paradis, atkal mekleja cilveku draudzības; publiska preeka sajūta viņu pārņēma, kad eegāja Societetshuseŕa koncerta zālē, kur kuŗa spekulācijas sabreedušee pilsoņi ligsmojās ap veeglām baletesem vaj pusklauniskeem akteereem, paši sēdedami ar savu pakaušu mēnešeeem kristala spoguļu preekšā, resnos, gredzenu pilnos pirkstos turedami resnus cigarus. Vēl vairak viņu peevilka socialistu kafejnica, kur vakaros sanāca no darba noguruši strādneeki, sarepejušām rokam, saleektām muguram, pee sveedrainām peerem peelipušeem mateem un dzēligām krunkam ap bultveidīga skata acim. Kafijas smarša asi lidoja pa masīvu, zaļi krāsotu koka krēslu un galdiņu pilno telpu, kur bij socialistiskas avizes un kur katrs jutās pilnīgi savā atmosferā un savā apkārtņē, jo visi bij veenadi — ari kafejnīcas saimneece un viņas meita apkalpone, kuŗu gultas stāveja turpat, dibinistabā, kas ari tika eeskaitīta vajadzības gadījumeem kafejnīcas telpās, kopā ar kumodi un puķem. Vītumu še pārņēma leela veentulības sajūta, tāda, kāda citur tam līdz šim neuznāca, jo te

viņš gribeja būt līdzīgs savā dvēselē, savās jūtās, savā gribā un pat savās roku kustībās — līdzīgs katram no šiem strādneekem. Ar akmeni un ūdeni viņš riteja veenadakā ritmā, nekā ar teem strādneekem, kuņi te sanāca, nekā ar to darbu, kuņu viņi strādāja. Tas nevarēja ritēt veenkop ar to verga darbu, kuņš tika pārdots, lai viņa daritajs strādneeks varetu dzīvot un, mūžīgi strādājot, tikt izleetots tikai kā zāģis, āmurs, vaj mašinas rats, lai viņa ražojumu eegutu cits, tas, kam nauda un kuņš samaksāja tikai tikdaudz, lai šis rīks katru deenu veenadi un neatlaidīgi varetu kustetees. Viņa alga nebij vairak nekas, kā eļļa mašīnā, lai asis neaizdegas vaj nesadilst, lai fabrikants vairak varetu eegūt. Un kas ta par savadu pretrunu: Vitums nebij neka darijis, lai varetu maksat par savu kafijas tasiti. Tas bij viņa tēva un mātes darbs, kuņam peeveenots klāt arī šādu pašu kā še sēdošee strādneeku-kalpu darbs, pārvērsts naudā un mantots. Un tas bij tas, kas neļāva būt būtiski saskanošam ar šiem strādneekem, kaut gan Vituma prāts viņu pusē un par strādneeku taisnību, lai darbu padaritu brīvu, lai darbu ar viņa brīvību padaritu par preeku. Vajadzeja katram eegūt visu sava darba vērtību, lai darbs būtu preeks. Šis pavisam materialais un kapitaliskais apstākļis bij tas, kas būtiski viņus šķīra — šķīra Vitumu no ša ceetā, asā strādneeka, ar kuņu viņi vareja sēdet veenā istabā, pee veena galdiņa un dzert veenadu kafiju. Viņam vajadzeja arī materieli kļūt līdzīgam šiem strādneekem, lai nobraucitos arī tās zelta zvīņas, kas caur savadako dzīves veidu, peedzīvojumu dažādo raksturu un izglītības gājeenu uzaukušas pār viņa būtni. Vajadzeja meesiski un materieli izproletarizetees, lai pilnīgi saplūstu veenā ritmā

ar šeem beedreem, kuŗus viņš ar gribu un prātu sev par tādeem tureja.

Ši doma Vitumā veenmēr no jauna dabuja savu apstiprinajumu, tiklīdz viņš peeskāras apstākļeem, kam sakarība ar viņas celonibu. Kā istabā nejauši eelidojis zvirbulis, viņš sitās pret loga rūti, bet netika ārā, jo vajadzeja rūti sasist. Un tomēr viņš sitās. Ta viņa dzīve — visurīga un visada, katrejados apstākļos citada. Tāda dzīve. Un vaj tādai vajadzeja tai būt?

Svētdeenas vakarā Vitums eeradās pilsētas strādneeku namā uz tautas svētkeem, kā somu strādneeki sauca savus izrikojumus ar diletantiskeem preekšnesumeem un balli pēc tam. Tur sanācis leelais vairums no teem, kuŗi strādāja Saastamoinena spoļu fabrika, kuŗas ēkas un skursteņus un masīvās bērza malkas eelas fabrikas dārzā viņš pa savas istabas logu vareja redzet pār ezera kāju aiz kokeem. Marksa, Bebeļa, Lassaļa portrejas bij pee seenam starp šeem strādneekeem — kas nozīmeja to prātu un gribu, kas cinijusees un vēl joprojam socialistiskajā ideoloģijā ciniņas par viņu taisnību, par viņu nākotni, par darba atsvabinašanu un darba preeku. Ari viņi nebij tādi strādneeki bijuši, preekš kadeem paši cinijušees un kuŗu pasaules uzskatu veidojuši. Vaj tad ari viņam nevoreja būt socialistiskās ciņas gribas, kaut gan viņš bij inteliģents, kuŗš pašlaik nedzīvoja no sava darba? Vaj tadēļ viņš nevoreja būt derigs loceklis šini proletariskajā ciņas ritmā? Kā Markss, Krapotkins un daudzi? Tas sev jautaja.

147 Pee klaveerem — jo preekšnesumi bij beigušees — zāles kaktā sēdeja kāda sausneja jaunava, kuŗu Vitums nodomaja par vecmeitu un kuŗas apģērbs, sejs un augums atgādinaja kaut ko tādu, kas kaut kur

būtu speests, sūkts, vilats un valkats un beidzot izmests laukā kā nederīgs. Varbūt senak viņa spēlejši Societethuset'ā pilsoneem — pirms kara, kad leelakas kapitāla apgrozības trūkuma dēļ tur vēl nebija iespējams eerikot baletu un koncertus, — bet tagad tur vairs nedereja. Viņas seja teešam staroja lūzuma zīmes no dzīves apstākļu pārmaiņas un varbūt arī viņas pasaules uzskats pārlūzis vidū pušu: teešam ta izskatījās kā slimību pārceetusi un arī savadi kautra, kā vēl neuzņemta jaunā sabeedribā. Tiklidz viņa pārtrauca savas klimstošās valša skaņas, tūliņ nāca skāji nokarsuši jaunekļi un lika spēlet polku; tiklidz to noplaukšķināja, vajadzēja laist valā Pas d'Espagne, un tā bez apstājas, ar neatlaidību un steigu, it kā šī dejojajeem būtu pēdeja reize.

Vitums svešs sēdeja nomaļus, zem sarkaneem karoģeem, kuŗi no seenas pastāvīgi sauca savus drošos cīņas un taisnības zelta lozungus. Daudzi no dejojajeem un dejojajām savos veegļajos, veenkāršajos svētdēenas uzvalkos bij tik nopeetņi, it kā lasītu savu avīzi, vaj tik smagneji ceeti, kā kad rikotos galdneeka darbnicā ar ēveli vaj zaģi. Gaišo un gaišdzeltēno matu šķipsnas lipa daudzēem pee peerem, tāpat kā kafējnicā no darba atgreetēes. Verga darbs smagi guļēja uz viņa riku izpreecas, kuŗa nespēja būt isti brīvi ligisma, bet kuŗai vajadzēja būt nopeetņai, steidzīgai, neatlaidīgai, zinot, ka tādas eespējamās pagadu tikai reizes desmit vaj divpadsmit. Tadēļ taisni bezbēdībai un asprātībai, kā reti valā topošām, vāja dzeja būt valīgām un realām, jo nebija laika izveidot kādus simbolus un jūtu smalkumus. Kad Eino paziņa un darba beedrene dejoja ar Vilho pirmajam gaŗām, tas parāva jaunavu aiz gužas un plati smineja, kamer 148

Juho, gribedams savu dzīvokļa kaimiņu Pekku pakaitinat, novilkta sev klepi viņa dejot beigušo Lempi un tureja to ar abām rokām ap krūtīm, neskatoties uz viņas plaši nikno pretimturešanos, izlokoties ar visu plānā vasaras uzvalciņā slēpto sulīgo augumu.

Vitumam eesitās galvā: tas ir banāli — tas noteek zem sarkanajeem karogeem un starp socialisma pravēšu ģimetnem! — Bet peepeši tas sevi pārmācija: pilsons! Pilsons tikai tā var domāt, pilsons, kuŗam visadu līdzekļu peegudrots, kā slēpt savas teešām banālās kustības, dziņas, jūtas, domas. Societetshusetā katrs kaŗa spekulanta pilsoņa resnais beezajos gredzenos eebāstais pirksts desmitkārt banālais, nekā visa šī strādneeku balle kopā! Še vārds banāls nemaz nepeederejās. Šis dejas virpulis ar visām viņa steidzīgām un vaļīgām epizodem peedereja pee ta paša leelā dzīves ritma, kuŗu Vitums izjutis Savinlahti kalnāja un ar Reginu, šo pilsonisko jaunavu; kustības bij daļa no saules un daļa no kosmosa kustībam. Viņas bij dabiskas un leecināja par drošu un spēcīgu dzīvības preeku, kas riteja šinis naudas maisu varā pagremdetajos augumos.

Kad spēletāja, aiz noguruma ar visu ķermeni līdz locidamās bij eesākusi damu valsi, pee Vituma peenāca edeenāles apkalpone, kuŗa viņu pazina — veegla, padrukna, ģerbusees zilganbaltā vaļīgā franču revolucijas laika modes uzvalkā — slaidi pamišā pār krūtīm, vidū pārjostā ar skaļi sarkanu plaškrokainu zīda seenamo jostu. Baltu mutautiņu sauļā sažņaugusi viņa palocijās un uzaicināja Vitumu. Viņi eesāka.

Šini brīdi Vitums redzeja zāle eenākam trijus: Jukstiņu, Reginu un Pantritu, kas visi nostājās netālu no durvim.

Viņi dejoja blakus, garām, cauri, apkārt citeem, kuņi savukārt riteja ap un gar teem, nogrimuši savās kustībās, nemaz neļaujoties traucēties no pārejiem. Lai gan kāju švikstoņa veco klaveeru skaņas reizem pilnīgi pārspeja, tomēr ritma trūka tikai teem, kas vēl nekad nebij mācejuši ritet.

Vitums ar jauno apkalponi runāja dažus vārdus, pasmaidīja veens otram un tūlīt jutās viseem tuvaks, nekā eēnākot.

Viņi apstājās tikai tad, kad apstājās klaveeres. Vitums klusedams un ar gandarijumu noskūpstīja jaunās strādneeces roku. Likās, ka pārdomājumi grozījuši viņa jūtību, darijuši eespaīdu uz būtiskā ritma virzeenu.

Ak, ja, — Jukstiņš bij izteicees, ka tas, kā žurnālists un politiķis, vēlotees eepazītees ar somu strādneecības dzīvi: lai varetu arī saveem lasītajeeem celt preekšā kaut ko socialpolitīsku. Nu viņš atnācis novērot šo dzīvi — Vitumam eēnāca prātā. Bet viņš atcerejās arī, ka pirms gadeem, neskatotees uz to, ka bijis revolucionārs, tāpat ņēmis šo novērošanu no augšas, gan ne ar gluži jukstiņiskeem, bet ar maksliškeem nolukeem — kā veelu. Arī trīs policīsti stāveja aiz durvīm un novēroja, vaj šī dejojošā masa neizdejo kaut ko naidīgu tam, ko valsts eetaise sauca par kārtību, bet kas ne ar ko neatšķīrās no netaisnības.

Atsveicinājeees no savas dejas beedrenes, Vitums spraucās uz durvju pusi. Jukstiņš jau pa gabalu laidās preti:

„Es redzu, jūs te ļoti omulīgi jūtatees, šīni šausmīgajā burzmā un putekļos, kamēr mēs tikko eēnākuši, gribam tūlīt dotees projām, lai palīktu sāni veseli. 150

Es pašsaprotami nespeju suminošas atsauksmes dot par redzeto.“

Vitums, neatbildejis, gāja projam un tam sekoja arī Jukstiņš ar Reginu, ko pavadīja Pantrits, pilns sentimentalas nelaimības. Pa Minnas Kanth ceļu ejot teem pagāja garam divas jaunavas, kuņas sarunājās latviski, izskatā drusciņ atgādinadamas Peterburgas kursistes.

Jukstiņš sāka jokot:

„Atkal tauteeši! Pilna pasaule, kā žīdu. Bez šaubam te varēs nodibināt kādu progresīvu beedribu un izrādīt lugas tikai ar sabeedrisku un idejisku nozīmi un bez šaubam ziņot reiz par nedeļu „Jaunā Vardā“ par leeliskām beedrošanās sekmēm, suminot demokratisma uzvaru.“

Bet Regina negaidot palika skarba:

„Vituma kungs, varbūt jūs arī šām rokas nobučoseet — šām baronu Klodtu ķekšam?“

Vitums preti, ass:

„Nav eemesla šovakar jūsejo augsti aristokratisko rociņu eekārot.“

Bet Jukstiņš eevilkās mikstiņš starpā:

„Par to atleek tikai preecatees, ka mūsu tauteetes arī svešumā neaizmirst savu dārgo mātes valodu, kas bez šaubam leecina par attistitu nacionalu pašapziņu. Bet kas zimejas uz to, ka Vituma kungs balle teešam noskūpstija kādai tur roku, tad ta nebūšana bez šaubam nav nopeetni ņemama, turpreti uzskatama kā pašsaprotama jaunības pārgalvība,“ viņš pat korporēliski peedeja: „bez nāvigām sekam. He, he, he.“

Atceredamees ikdeenišķās politiskās sarunas ar Jukstiņu parkā, Vitums palika peepeši divkārt asaks, jo

tagad jūta istās atbildes brīdi nogatavojušos. Viņš šāvas kā zilganspožs zibens no melna mākoņa:

„Jūs esat istis vēderrunatajs!“

„Tas ir — e...“

„Tas ir tikdaudz, ka katra jūsu uzslava jau ir nel-dzība, tāpat kā jūsu nacionalisms!“

„Ja es pareizi saprotu, tad man starp citu jasaka, ka jūs nemākat realpolitiski domāt.“

„Jūsu realpolitika ir romantiska alus galda nelee-tība, jo jums nekad nav dūšas leetas un prasības no-saukt istā vārdā!“

Jukstiņš apstājās:

„Jūs bez šaubam paleekat personigs!“

„Jūsu mērķis — vāciskā meetpilsoniskā familija, ka visēem tauteešēem pēc profesijas!“

„Neapvainojat damu!“

„Aizstāvat savu damu, nelga!“

„Es prasu gandarijumu, jeb es būšu speests gree-tees pēc somu policijas laipnās palīdzības.“

„Ta ir vispilnīgākā realpolitika!“

„Jūs mani apvainojat! — Auf der Strasse, pfui...“
viņš peepeši sāka runat ar Reginu vāciski, uzaicina-dams to eet; tomēr apdomajees greezās vēl pee Pantrita:

„Oficeera kungs, jūs dzirdejat.“

Bet Pantrits, ne vārda neteicis, negaidot pārgāja pār eelu un skverā nolidis apsēdās, kamēr Vitums palika veens pats.

Nakts izšķīra. Bālā debess bez zvaigzņem meta klusumu eelās, pār nameem, skverā, gar baznīcas torni. Pantrita siluets egrīma kokos tikko manams. Vituma soļi aizdipeja blāvajā klusumā veentulīgi un veen-aldzīgi.



Tas ir labi, ka mana saimniece zveedreete, bet ne someete — Vitums savā istabā šupulkreslā atzvēlees laida kā dūmus caur smadzenem. Somu sakaltušās pilsoniskās damas man vel mazak patik, kā zveedru — gāja veens dūmu riņķis. Fröken Stenius, šai vecmeitai nav taču cita dzīves darba un mērķa, kā šī rūpigā uzmanība pret saveem irneekeem, jauneem ļaudim, kādeem visu mūžu viņa istabas iznomajusi un no kuņeem pārtikusi meesigi un garigi. — Vel veens dūmu loks, slaidi kāpjošs: kuņus katru milejusi, ilgodamās mūžīgās vīreetības, tāpat kā Pantrits seeveetības ideala. Ak, — pat ne vīreetības, tikai kādas daļiņas no vīreešu tā sauktā apgarojuma! Un deezgan. Vareja pildit mūžu. Dzīvokļa eedzīvotaji mainijās kā leetus gāzes un no katra viņā teceja daļa, kā palasēs noliktā baļļa. Kāds liktens — Dūmu loks izleecas kā kondora kakls un nobeidzas asā knābi.

Ārā pašlaik veegli lija. Acis pavērsās pret logu un viņš redzeja leetus ziļu pilnas telefona drātis, kādēļ eenāca prātā istaba Nyslottes veesnicā. Un istaba? Viņš jau apradis un te neko neredzeja apzinīgi; bet nu sāka peepeši skaitit pee pirksteem visas eerikojuma daļas. Ak, šis Snellmans pee seenas, tāpat kā senak Helsingforsā Šaumans. Še oficielee. Grāmatu plaukts un dažadi neeciņi uz ta; bet ar zaļu apdarinātā baltā plaukta preekškaļa vidū izšūts leels sarkans Somijas vapens ar zelt-dzeltenu lauvu, kas pacēlis vakareiropejisku smailo zobenu, bet min zem kājam liko austrumneecisko, lepns un ciņas leeligs. Ari oficiels. Balti krāsotā kumode un dzelzs gulta, rakstams galds un leels filodendrons kaktā pret logu. Uz rakstamgalda sveces un spičkas un visi sīkumi ar leelu rūpību, — bet pār galdu Edelfelta glezna: gene-

ralis Döblens notur apraudzi somu kaŗa pulkeem pee Jutas pēc tam, kad tee no kreeveem ceetuŗi daudz ciŗas. Eevainots noasiŗojis zaldats izsteepj roku ar flinti, teikdams sausā klasiŗa Runeberga vārdeem: ģenerali, vēl bise ir! — Ari oficieli. Tautskolās mācams, — Vitums konstateja zem lectus siteenu ritma aiz loga. Vaj katras ciŗas emblemas, palikdamas oficialas, neepilsoŗojas, — sastingst, nedzivo vairs? Döblens pee Jutas — viŗš ņinis nedeļās ņo gleznu tikko eevēroŗis, lai gan ta bij daudzās mājās un istabās. Bet ta jau mūŗigās mainibas aksioma: grimstoŗais, esoŗais, topoŗais. Esoŗais nozīme: eepilsoŗojees. Kalngali jau peeder pretciŗai — pilsoniskumam; ceļi augŗup: ciŗai — pretpilsoniskumam.

Drebat kalngali! Lai dzivo kāpeji!

Eenāca Regina.

Ne topoŗi uztrauktā un ilgu mocitā Regina, bet tāda, kas apzinas sevī teesibas uz kaut ko un nāk ņās teesibas izmantot. Oficialā Regina.

Vitums atcerejās no jauna vakarejo uz eelas notikuŗo blāvas nakts konfliktu, kuŗu viŗš sevi bij no-saucis par blāvo konfliktu, jo realpolitikas krāsa blāva — un saprata ari no Reginas seja izteiksmes, ka viŗas apmeklejuma cēlons visvairak vareja būt ņis konflikts. Viŗa atsitās ari sagrauzuma un eekŗejas ciŗas pēdas, bet nevareja nojaust, ka tanī būtu noticis kāds lū-zums; preekŗ ta viŗa bij par mikstu.

„Es nāku pee jums.“

Un viŗa aplkusa.

„Vaj Jukstiŗš jums no izgāŗsnakts nepatik?“

Atkal neleels starpbrīdis.

„Kā jūs varat tā sacit pēc tam, kas starp mums bijis?“

„Ne starp mums, tikai ar mums.“

Viņa noslēja kaktā leetus sargu, no kuŗa, rokās turot, bij peetecejusi apaļīga ūdens palte.

„Kur jūs brauksat? Es braukšu jums līdz. Brauksim tūliņ ar nakts vilceenu.“

„Kad braukšu, tad veens pats.“

Aizskārta savās domātās teesībās, Regina sacēlās, bet tūliņ atbruka, jo Vitums izskatījās par daudz no- teikts un negrozams. Viņš peecēlās kājās un runāja kā vārdus skaitidams:

„Jūsu sabeedriskais stāvoklis, audzinašana un tā tad jūsu daba ir peemērota tam, ko preekš jums iz- vēlas jūsu mātes kundze. Preekš jums ir Jukstiņš.“

„Bet ja es pati būtu izvēlejušies jūs?“

„Es turpreti jūs ne, jo nevaru jūs iztēlot sev tādu, kāda neesat, kā to dara mans beedrs Pantrits. Juk- stiņš ir jums peemērots un jūs viņam — tas ir reali.“

„Bet ja nu jūs mani emancipejat jeb padarat brīvu, kā jūs sacijāt?“

„Varu pret jums tikai cīnīties, un kas te nav cīņa, tas ir romantika. Bēgt ar jums, kā vecos romanos!? Reali ir tikai tas, kādi mēs veens un otrs esam, bet ja mēs domajam, ka esam vaj būsīm saskanīgi — tad teekam romantiķi. Bet uz romantikas nevar di- binat realu dzīvi.“

„Jūsu teorija ir necilvecīga!“

„Cilvecīgs ir Jukstiņš, jo viņš jūs precēs.“

„No jums es to negaidīju.“

„Un no jums es varu gaidīt tikai to, ka paleekat par seevu realpolitīkam.“

„Jūs esat nekaunīgs!“

„Kaunīgam grūti jūs pārlecināt.“

„Neleectis!“

Regina nikni eebrecās un metās arā. Vitums steig-
damees devās pakaļ un notvera viņu durvīs aiz rokas:
„Pagaidat.“

Viņa bij pārsteigta.

Bet Vitums ātri paņēma no kakta Reginas slapjo
leetus sargu un espeeda tai rokā, smaididams:

„Neaizmirstat.“

Tad atsedās pee galda.

Gar logu lejā dipeja bēgoši soļi, taisni tāpat, kā
tani saulainajā deenā.

Viņš rakstīja:

„Daiļā Aino!

Lai gan Jūsu ugunīgā vēstule ļoti sološa, to-
mēr pēc maneeem pēdejo deenu pārdomajumeem
un pārdzīvojumeem, kuŗeem pamats jau likts tanīs
Jums pazīstamajos senajos brīžos — es nevaru
Jums atbildēt tā, kā Jūs to veļetos. Preecajos
par to, ka Jūs meklejat manis, jo tas nozīmē,
ka neesat meerā ar ikdeenibu. Bet mani eegu-
vušai Jums būs eegūta arī ikdeeniba, veenigais
glābiņš no kuŗas būtu Jūsu mācitāja kundzes
sirdsapziņa, kuŗa pārņemtu grēku, kad Jūsu vīrs
svētdeenās no kanceles teesās draudzi un kad Jūs
sēdesat netālu no altara viseem preekšā, jo Jūsu
grēks varetu būt preekšzīmigs. Bet ja Jums ne-
paliktu grēka apziņas, tad viss būtu tukša kaisli-
bas peepildišana, tāpat kā saldumu eekāres apmee-
rinašana pa ceļenu starpu teatŗa zālē. Dot Jūsu
grēka apziņai veelu, nozīmetu — dot varu Jūsu
viram un mācitajam (bet šādus morales korpo-
reļus es nāvīgi nīstu) par Jums, par Jūsu dvēseli.
Dot Jūsu spēcīgajam mīlestības brēceenam atal-

gojumu, nozimetu ari — dot uzvaru, kaut brīžveidīgu, par mani. Bet tā ka es esmu egoists, kā visi, un pee tam gribu savu egoismu izkopt, tad šī vara stātos man ceļā un varetu samulsināt to uzvaru, kuŗu senak panācu par Jums ar tādu pašu atteikšanos, kā tagad, — jo Jūs bijāt mans mākslas modelis. Ko eesāks mākslineeks, ja tam nebūs varas par modeli un veelu?!

Speežu Jūsu roku,
atturībā V. V.“



Redaktors Jukstiņš redzeja sapni. Tam labi pazīstamā Rīgas mācītāja Šlaukas ceenigmāte — bezzodains radijums ar seja profilu no peeres līdz gāmuram 99 gradu linijā — sāka runāt: mans vīrs prāvests, viņam brīv visur eet — pee jezuiteem, pee lutereem, veesīgās beedribās, avižu redakcijās. Viņš mums eerikos milzīgu redakciju, tur būsīm tikai mēs par avizi... — Viņas krunkainā mute meta seekalu pūšļus uz visām pusem un ta pati izplētās milzīgā krinolinā un peepildīja istabu, eežņaugdama Jukstiņu savu brunču krokās un mekledama skūpstīt. Ne, ne! viņš elsa: ta taču esat jūs! Nemoraliski! Šausmas! Es mostos. — Чорт возми! — tas kreeviski nospļāvās. Viņa galva bij eespraukusees starp seenu un spilveneem uz gultas šķautnes, kas visa sapņa cēlons.

Bij laiks celtees, jo saule nāca brokastlaikā, sakarседama istabu un padaridama smago gaisu vēl smagaku.

157 Tikai dažas deenas no ta briža, kur Vītums viņu Reginas klātbūtnē mēģināja diskreditēt — viņš do-

maja — un tomēr bez eespaيدا, jo nolūks spoži izdevees: saderinašanās ar Reginu notikusi klusi, tikai Vileniusa kundzei veenai pašai savu mātes svētību neleedzot. Šorit vēl jaizsūta kartes un tad var braukt. Regina nevēlas ilgak palikt šai nolādētā pilsetā, kā viņa to nosaukusi, un par to atleek tikai preecatees.

Jukstiņš nosēdās tāpat apakšbiksēs un kreklā pee galda un sāka rākstīt adreses un bāst kartites mazos kuveriņos. Vārds uzdrukats: Johannes Juxtine. Viņam eedūrās galvā sauss zars: vajadzeja gan ari latviski, bet ko tur velti teretees; Rīgas tauteeši bez šaubam ļaunā neņems. Bet Reginas mātei tā patīkamak.

Uz pastu eedams viņš satika Pantritu, izņēma no kabatas grāmatiņas kuveriņu ar adresi un pasneedza:

„Officeera kungs, mēs šodeen aizbraucam, dzīvojat veseli!“

Viņš speeda roku un runaja ļoti jūteliģa un leekuligā balsi, kā pee kapa.

Pantrits ziņu uzņēma apjukuši, turpinadams savu gājumu tālak, pavisam veentulīģs un domīģs.

Regina ari projam — šos vārdus tas greeza vairakkārt riņķi, kā drejratu.

Saules vēdeklis meta starus plaši un silti. Pantrits apsēdās Snellmaņa skverā uz sola. Tūliņ peeskreja sacenzdamees divi zābaku tiritaji puikas ar savām darba lādītem, jo officeera kungam vajadzešot putekļus notirit. Sinī veenaldzībā, kamēr puika tusnidams spodrināja zābakus, tam visreljefak eesitās acis un apziņā apkārtne, vēl skaidrak un ar asakām krāsu konturam, nekā pirmā deenā, kad viņi abi ar Vitumu tepat bij sēdejuši. Bērzu lapu toņi saulē bij zaļzelta, jaukdamees ar gluži spožeem saules nīrbeeneem un tumšzaļām ēnam, kuņģas reizem eesitās it kā acis mā-

nošs, tikko jaužams veegls sarkanums, — un augšā aiz šeem bērzeem guleja baznica, uz kuņu veda leels daudzums plašu granita pakāpju. Eesānis — jaunās muzeja ēkas mūri durvju eevilktnē un torņa izcilnis stūri ar logeem. Visi kājceliņi, pa kuņeem pastāvīgi gāja laudis, sanāca vidū pee Snellmaņa peeminekļa, ap ko zeedeja meetpilsones fuksijas un purvabridejas begonijas, sastādītas veenā klumbā. Snellmans, somu nacionalo centeenu atmodas laika virs — kā latvju Beezbārdis vaj Valdemars — skatījās ar savu eega-reno vecsomisko seju bistveidīgs, kā istis savas draudzēs mācītais un gans, kaut gan viņa mugura pagreesta pret baznicu un lai gan tas bijis tikai redaktors, kas dzivojis šini pilsētā, tāpat kā savā laikā dzejnece Minna Kanth un viņas nelaimīgais mīļais — Aulis Vesterlunds, ar kuņu blakus teem kapsētā kapi, pēdejam ar vidū pārļautu melnu kolonnu. — Pantrita domas pamazam bij eevilkušās pilsētas kapsētā.

Kad, Snellmani aplūkojot, Pantrits bij eedomajees ari Vesterlundu — tam eenāca prātā Regina. Viņš izņēma Jukstiņa doto kuveriņu, kas vel reiz apstiprināja, kā viss izšķīrees. Aizmirsās maksat zābaku puikam, kuņš, darbu pabeidzis, jau sen gaidīja. Peepeši viņš sajuta Vituma taisnību, kur tas pee peldu skolas uzbrucis ar vārdu siteeneem. Milestības jūtas visas kūpeja ap viņu, kā zila dūmaka bula vasarā, kad saule izskatas sarkana un baiga, kā caur apkvēpinātu stiklu skatama.

Viņš gāja uz Veinolas eelu, jo veenīgā atbilde un apmeerinājums vareja būt tikai Vitums. Bet frōken Stenius vareja pasacīt tikai to, ka viņš jau aizvakar aizbraucis. Uz kureeni — nezinams. Pavisam? Domājams.

Bij jaet uz kazarmi un jaizpilda kartejas deenesta darišanas, kuņas Pantrits tureja kā pilnigi ārpus laika un telpas esošas. Veenigi oficeera uzvalks, kā gandrīz viseem, viņu saistija ar zinamu kastas-profesijas un estetisku tradīciju, vaj godkāribas sajūtu. Tādi deenesta ziņā un arī dzīvē bij vairums oficeeru, tikai leelaki karjeristi un ārpusejas civilizācijas un monarķiskās varmācības tradīciju vergi.

Kad nejauši tukšajā, sausakmeņainā tirgus laukumā pēevakarē viņš satika no savas lauku vasaras mitnes pilsētā eebraukušo Aino, tad arī ta zināja, ka Vituma vairs te nav. Veens otru viņi nevarēja meerināt, jo nevarēja runāt par savām intimitetēm, būdami vēl pilnīgi sveši. Tomēr savā atstātībā sajūtās veens pret otru deezgan labi un labvēlīgi un atrada par eepreecinājumu, eēt kopā ārpus pilsētas sausa-jeem putekļeem, novērot Puijo kalnā saules reetu un vakaru.

Pa meža ceļu bij ko kāpt kādas divi verstes augšup. Viņi nesteidzās, bet arī nerunāja neka, izņemot apstāšanos pēe dabas sikumeem, vaj gaisa svaigā vēsuma, kas sitās preti no egļu beezokņeem.

Tā viņi, āreji veenaldzīgi un gurdēni, eekšeji resigneti, nemeerīgi, kāpa pa plašajām riņķa trepēm kretni pār kalngala egļem pāri stāvošajā turistu interesēs celtajā ķeeģeļu torni. Kāpdama Aino reizēm satrūkas un sadrebejās, jo augstuma sajūta to baidīja — ne tā, kā tas uz ezera laivā. Viņi bij istā laikā, jo pašlaik, kad tee izkāpa pa lūka durvim uz jumta, saule laidās tālajos zeemeļu ezeros, papreekš izlidusi pa pelekzilgana mākoņa apakšu, to eesārti nozeltidama. Leelajos ezeru plašumos, kuņi izlaisti visapkārt starp kalneem un mežeem, daudzās salas izskatījās kā va-

kara mākoņu ēnas, nolaistas lai naktsblāvumam būtu kur atbalstītees. Divas no tāleenes atbraukušas zveedreetes, rūpīgu skolotāju izskatā, sentimentali deklamēja saules reetam peemērotu dzejoli, veena otru pārtraukdamas un pārlabodamas. Trīs somu strādneeku jauneklī izsacīja savā starpā zobgalīgas peeziemes šim oficialam dabas ceenijumam, kamēr pilsēta saules pretpusē guleja kalna ēnā, kuŗa steepās vēl talu pār ūdeņeem aiz ostas, un saulei aizgrimstot saplūda kopā ar vakaru. Putekļu dūmaka, it kā no karstas krāsnes izkūpināti pelni, karajās gaisā pār bālaļeem nameem un pelekeem kokeem un pār baznīcas četrkantaino torni. Preču vilceens smagi vilkāš no Sv. Miķeļa puses augšup, steepdams gaŗu dūmu viruli sev pakaļ un pee pārbraucamām veetam izmisīgi zvaidams. Tālee kalni pret deenvīdvakareem bij nāvīga meera pilni un viņu zilganās migļainās konturas saguma pelekēnainā apvārsnī sēri un gaŗlaicīgi.

Tāds pats bij tas dzejiskais jūlija vakars!

Nokāpuši un apstājušees gabaliņu no torņa, aiz kuŗa pret blāzmu slējās egļu galotņu tumšee siluēti, viņi redzeja sekošo:

Augšā, uz pašas torņa malas stāveja cilveks uz rokam, ar galvu uz zemi, kājam izplēstām augšup pret blāzmu. Viņa neleelais melnais siluēts pret vakara eesārtām debesim izcēlās spēcīgi un draudoši un mistiski.

Aino eekleedzās.

Tas bij veens no strādneeku jauneklēem, kas zobojās par zveedreešu vakara-baudišanu tur augšā!

Pantrīts sajuta kā peepešu plakanisku siteenu visgarām pa muguru, jo viņš nojanda, ko šis šausmigais siluēts nozīmeja. Ja, tas izsmēja — izsmēja arī Pan-

tritu, viņa jūtas un jūtību un visus tam līdzīgus un līdzīgus.

Abi reizē ar Aino viņi aizgriezās un acis nolaidīši, ne vārda nerunādami, sāka eet. Viņi nedrīkšteja skatīties, jo šī parādība bij parak zobgalīga, lai nebūtu kauns.

Eelas jau bij pavisam klusas, kad viņi pilsetā šķiras.

No ta vakara Pantrits palika veens.

Kad viņš staigāja pa eelam, tam patika, kā senak Maskavā, apstātees pee veikalu logeem un skatītees tanis un eevērot pārmaiņas, ja tās kādu deenu notikušas. Pilsetā viņa jūtībai sitas preti kā veegla, gandrīz smaidoša masa — gaiši krāsotu koka māju masa, ar reteem, zemiski pelekeem granita namu smagakeem plankumeem.

Soļi sitās pret asfalta trotuareem kā pret parakmeņojušos vilnu — tāda bij sajūta un šai sajūtai peeskaneja peešu meļa skaņa, reizē šķindīgi uzbrūkoša un sēra, kā no kapu zvaneem.

Bij eestājees jauns jūtības posms.

Viņš gaidīja, pastāvīgi gaidīja, bet ko gaidīja — tas tam pašam gluži veenaldzīgi. Ko tad gan vispāri vareja gaidīt? Eņģeļus nolaižamees un augšup uznesam Abrama klepī, kā ticiba eeticinajusi, vaj izplūstam atomos pa zemes virsu, neapzinīgi nonākot saules varā, kamēr šee atomi eeaug zālē, puķēs, kokos, kustoņos, cilvēkos, teek eestrādāti istableetās vaj eeauti drēbēs? Kas zin, pēc gadu simteņa varbūt kādu daļu no viņa valkās kāda daiļa jaunava ap savām peesmaržotām krūtīm, pee kuņģam speedis jaunekli, viņam līdzīgu, kuņģ, tāpat kā viņš, ilgosees mūžīgās seeveetības. Bet vaj uz šām krūtīm starp mīlestības ritmu tai būtu tuvāk tikts?

Un kā dārzā veja pūsts ābols pa pakausi, tā viņam esitās Vītuma teiktee vārdi par tāru.

Bet gaidība kā mērķis bij apmeerinoša.

Gaidibai vajadzeja ari realas izteiksmes. Un pulksten septiņos no riteem Pantrits bij ostmalā un sēdeja tur, kājas pār deļu apšuvumu pārlicis. Riti pastā-veja saulaini un jautri, zivtiņas spēlejās ūdens virsū, netālu no Pantrita kājam, bet strādneeki nesa no barkam deļus vagonos un no vagonēem pilnus smaržīgu miltu maisus barkās, lai izvadatu pa zeemeļeem, kur maizes trūka. See strādneeki bij breesmigi: baltām acim tee skatijās caur peeri uz Pantritu un viņa katru deenu tīrito mundeeru, paši būdami miltu peesūkušees vēl vairak, nekā viņu nesamee maisi. Asi dzelzs aķi grozijās viņu ceetajās, muskuļainajās rokās, glūnedami uz eeciršanos grozamos vaj ceļamos maisos. Lādejamā krāna drizuļi, ritināti un virināti čirksteja savu dzelzs zvirbuļa dzeesmu, asu, sausu, pēc vēl vairak un vairak brēkdami. Pār šām likajām strādneeku muguram plūda baltmaize, lai naktu uz banku direktoru, fabrikantu, inženeeru, ģeneraļu, oficeeru, leelu daudzstāvainu namu ipašneeku un daudzu teem līdzīgu galdeem, lai to bērneem būtu sārti vaigi un seevam pilnas krūtis, ka nespeež smagi zelta medaljoni. Blankas blākšķeja, mestas ar strādneeku ritmiski un veenmēriģi eekārtotām kustibam, pee kam katrs blākšķeens no darba devejeem — zemes, meža, koku, fabriku, kuģu ipašneekeem — bij apreķinats naudā, šini visleeliskakajā cilveka verdzinašanas izgudrojumā.

163 Bet Pantrits ta neeevēroja, tikai skatijās pār ūdeņeem, no kuņēnes — no zemes aizkājes pa kreisi vajadzeja izlist tvaikoņam „Kiuruvesi“ vaj „Lokki“, kamēr no labās puses, no aizsales, vajadzeja kļūt re-

dzamam „Heināvesi“. Lāgeem pasitās saules pilna sveķu smarža no strādneeku mestajām blankām, lāgeem pagāja garam baltā garsvārkā tērpts policists, nīķeletām pogām un neleelu zobentiņu, brižeem kreevu žandarms, savā zilbiksībā. Viņu abu rokas atradās ostas kārtība un ipašneeku peļņas drošība.

Bet kad peenāca mazais „Orivesi“, atvezdams laucineekus ar grozeem un paunam mugurās un dažu resnīgu tirgotāju peedevam, kuŗš pats savu paku nenesa, Pantrīts zināja, ka būs klāt arī citi. Un drīz steidzās no visām pusēm peeci, seši, veens pēc otra, — taures, ostu samanijušas, skaneja precīgas, un nepagāja ne desmit minutes, kad pee visiem eerastajeem peeseenameem stabeem jau bij pa tvaikoņam. Visbeidzamais nāca leelais „Heināvesi“, vezdams vistālākos pasažeerus un visceenīgākos, kuŗi paši nemēdza nest arī rokas somu. Ostmala ļaužu pilnumā kustējās un grozijās, važoņi paceetīgi gaidīja uz peļņu, pasažeeri raudzījās pēc paziņam.

Tā atkātojās ik ritā, bet Pantrīts nekad neka nesagaidīja. Reizem tikai, kad augstee pasažeeri nokāpuši un noklīduši, no trešās klases telpām izkāpa kāda izbijusees govs, ausis šķurstidama, vaj otra gada bullens, kuŗi gāja veesos uz meesneeku, un tad tvaikonis tukšs un kuģa kalps noteikti, kā uzvilks pulkstens, meta virvē peesetu spaini ūdenī un, uzvilcis to pār bortu, izlēja pār kuģa virsu. Viņš steidzās mazgat un spodrināt, lai pēc dažām stundām varetu laistees atpakaļ.

Gaidība palika gaŗlaicīga, riti vejaini un mākoņaini, jo nāca jau augusts virsu.

Tad Pantrīts staigāja vakarā pa parku, kur šalca valgs vējš un misiņkrāsains mēnesis jau redzams gar 164

makoņeem, jo nakts jau kreetni atdalijās no vaka-
reem un riteem. Viņam eedūrās atmiņā kāda mē-
neša nakts Valmeerā, skolas gados, kad baznīcas tornis
leetu aplijis spiguļoja un Gauja gar vītoleem sudra-
baina, bet uz vecās kapšetas mūra gar simtgradu lee-
pam ložņaja balts domino ar melnu spalvu pee ce-
pures — viņš pats. Atklida prātā arī mazam esot
mātes vērpšana pee ratiņa: ilgā, gaŗā dzija, kuŗa vilkās
no kodeļas, kā nenovēršama mūžiba.

Ši gaŗā dzija tinās arī tagad vēl — kad gan būs
laiks duset — kā Porukam? — Pantritam nakti gultā
gulošam žvadzeja apkārt. — Duset kā Porukam. —
„Eet nelaimīgs dzejneeks nelaikā duset“ — izplūcās no
kodeļas linu šķipsna un greezās dzijā. — „Un sma-
gais sera vezums pa olnīcu vārpas beŗ.“ — „Skalš
jaunības sauceens pamostas, kad sēdu pee vecā galda.“
— „Un galda galā nāve bālā sēd. Ta lēnam sirdis
un aknas ed.“ — „Kad viņa uz pļavu nāks vaiņagus
vīt — tad es to saķeršu!“ — „Jau viņas klusā dzeesma
skan: Es zinu, viņas dēļ ir bojā jāeet man.“ — Leels
pakulu mezgls vēlās caur pirksteem, eegreezdamees
ratiņa spārnā: — „Dod manim kapa veetu.“ — Un
tad kā spalīs, siks un nemeerīgs: „Negaidi manis.“ —
„Es milu nebījušo.“ — „Zilīzan, Zilīzan!“ — kāda
balss sauca.

Un šī dzija vilkās gaŗa, gaŗa, bezgalīga un galva
kā spole ar zobaino spārnū greezās riņķī, tīdama
un urkdama, kādas paminas un auklas dzīta. Vel-
lads ratiņš!

Viņš guleja augšpedus, pulkstens tikšķēja uz krēsļa
blakus un istaba nakts pustumsas pilna. Viņš izsteepa
kreiso roku: krampji, drusciņ karstums. — Ak gra-
nīta kalns gulstas uz galvas, saspeedis plakanu kā

karašu. Nekur vairs netikšu — tā veenmer butnē brēkts. Un pulsa nemaz nav! Nāves šausmas istabā! Sirds stāsees un viss būs pagalam. Kā mātes ratiņš. — Tagad tikai sākas tas, uz ko visu mūžu gatavojees... Poruku turpinat. Ak, tev paleek viss — tu veena zinasi, ko darit! Cik brēesmigi un veegli! Pa muguru sit šausmas! Jau vakars projam, rits ir klāt!

Tagad tikai sākas tas, uz ko visu mūžu gatavojees. — —

No rita Pantrits eesneedza raportu preekšneecibai, lai viņu tuliņ pārceeltu uz pozicijam.

Si ir ta dzeesma par Zilizanu.



Kad Vitums atkal gāja gar ostu, pa eelam, pa parku — visur preti sneedzās rudens un pilsetā nebij vairs arī Pantrita, tāpat, kā nebij tās saules pilnās pelnu krāsas dūmakas, kas vasarā guleja gaisā pār nameem. Vēsums un dzīvs svaigums eelkrustos devās preti ar vēju, kas svedea ūdeņu un mākoņu valgumu gar vaigeem. Snellmaņa biste skverā mitra un dabujusi tumšu krāsu, bet fuksijas un begonijas ap postamentu jau apbirušas, jo viņu vasaras uzdevums izpildits. Smagnejas un raibi dzeltenigas retas berzu lapas krita gar apsmirkušēem soleem uz mikleem ceļiņu zvirgzdeem.

Peldu skola tukša un aizslēgta, tāpat kā parka restoracija, kuņas balkona smagos preekškarus pludināja vējš, reize droši un nebēdīgi kratidams elektrisko lampiņu gaismu. Preedes šalca un ligojās tam preti, bet maz spēja aizsargat no revolucionarajeem 166

brāzeneem, kuņi, pār ezera plašumu auļodami nesās gar salam pret krasteem, gāzedami peeslēgtās motorlaivas un mezdami skaņas viņu galotnes pret klin-
tim. Beezu, smagu mākoņu guzmas gumbajās pa
augšu.

Vitums, mēteļi eepogajeēs, gāja bez mērķa, ātreem soļeem pa parka riņķa ceļeem un preecajās, ka vējš, sabeedrodamees ar tumsu, palika neatlaidīgaks un pār-
drošaks. Odens malā viņš laida sejā skadras mikluma dzirkstis, jautri vēzedams viņu galotnem. Tālumā, driz zaļo, driz sarkano redzokli pagreezdama, mirkšķi-
naja nemeerīgā signala acs. Vitumu vareni eepree-
ceja rudens nežēligās pārveidības nemeerigo spēku
neatlaidīgā un straujā rīcība: nozeedejušais un no-
breedušais jasagrauj un jasakrauj kā barības veela
nākotnei. Tikai kā veela.

Viņš bij izbraucis Uleo tumšās vērpētes un izgājis
Kemi krastus, kur vēl mežos elpoja dzīvā paganisma
zeemeļiskais pretneecības gars, baznicu viltīgās ver-
dzības nenomākts. Šo ceļu inercija viņu arī tagad,
vēlā vakarā, dzina apkārt pa parku. Viņš bij no
ceļotāju cilts, kā gleznotajs Roze un Udris un kā
Fallijs; nemeerneeks ar sevi un apkārtņi.

Še, šini pilsētā tikai kārtība, tikai labi — Vituma
domas nemeerīgi riteja — vajaga kaut ko izdarīt tādu,
kas ir pret šo kārtību, kas ir ļauni. Sveest akmeni šini
meerā! Kārtības pilsonība perinajās pat sportā un
strādneeku ballē. Un šee parka ceļi — tik tiri un
kārtīgi. Nelabi paleek no kārtīgās veenmuļības! Aiz-
vilkt kaut nogāsto preedi uz ceļa, lai izjūk šī kārtība
kaut uz veenu nakti! Izcelt te tās kārtīgi smirdošās
divu nullu būdas durvis! Apgreest Snellmaņa seju
pret baznicu! — Vitums jokoja ar sevi. Samainīt

peecu avižu redakciju izkārtnes, lai apjūk virzeeni! Ak šī pilsoniskā kultūra! — Viņa doma sita kā ar āmuru: jaemet cilvecē milzīgs akmens, kas sagrauj šo vecārtīgo puzni, lai būtu jauns un brīvs darbs!

Un viņa cēlās it kā atbilde: jaunā demokrātija sveež akmeni. Bet demokrātija meklē arī sagrābt visu, ko viņas eenaideeki cēluši — grib eegūt laupījumu.

Vītums tika sevī vējaini nemeerīgs, kā pats vakars, kuŗā viņš dzīvoja. Pretrunas daudzijās un šalca kā vilņi. Kā gan pašam ar sevi tikt galā? Vaj viņš bij tikai tāds dzimtenes mekletājs svešumā, vaj kas vairak?

Vilņi sitās neatlaidīgi; vēlās veens plašs, baltputu galotni, leelas brāzmas grūsts: vaj arī es beidzot neesmu tikai no teem individuēlajiem inteligēntiem, kuŗi metas no veenas seenas pret otru, šaubas un cīnidamees sevī saplok, neatrazdami pamata, tāpat kā pamata nav arī kosmiskajam ritmam, jo trūkst pirm-cēloņa izskaidrojuma. Bet kas, kā verpetē, leek mestees no veena krasta otrā un atpakaļ, neatrodot peetvertnes ne pee veena, — tas ir vidus ceļš — mūžīgā dilemma — bula vasara — dūmaka un gruzdoņa. Individa spēks par mazu, lai tiktū ārā no vidus ceļa; tikai masa ir pamats individa spēkam.

Atkal jauns vilnis, mezdamees vel niknak: socialās attecības mūžam šķels tautas — kamēr nebūs socialisma iznīdetas. Veenīgi socialisms var dot veenibu, vedot pee galejas cilvecības — galejā internacionālismā tiritas, veidotas, pārveidotas. Lai dzīvo socialisms! — vilņa galotne skaneja pret klinti. — Bet cik ilgi? Mūžīgā mainība — mūžīgā dažādība-veenadība: liktenība par daudz eezidusees būtņēs. Varbūt nepilnīgas šīs būtnes — tukšas!

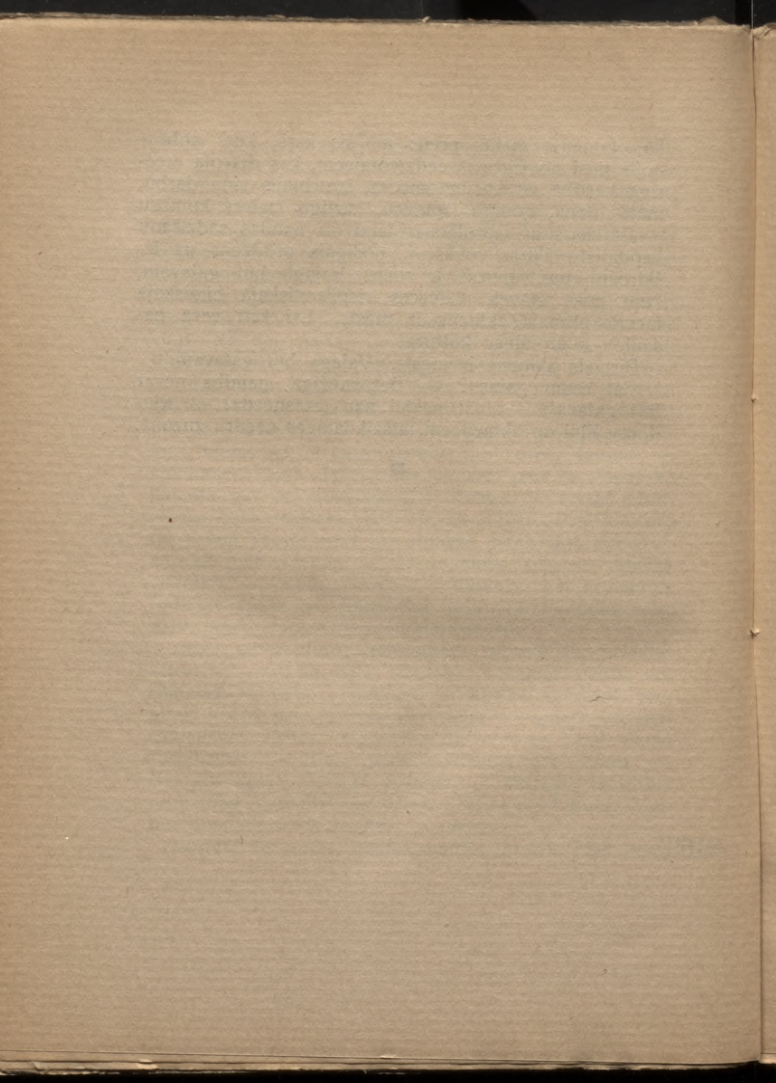
Norima šis vilnis, atsitās smiltis un cits viņa veetā 168

kā oponents metās preti: un šis kaŗš, kuŗš apbruņojis pusi no Eiropas eedzivotajeem, kas dzivoja meerīgā kārtībā un kārtīgā meerā, iznīcinajis viņu darbu, mājas dzīvi, godīgo izpreecu, kārtīgo maizes kumosu — šis kaŗš ar izproletarizešanu un naudas sadzišanu kapitalistu šķiras rokās, ir pēdigais grūdeens uz izšķirošu cīņu. Eeroči ir rokā. Vajaga būt gatavam, kuŗā pusē stāvet. Cilveces vispilsoniskajā biržiskajā meerā pirmais akmens ir mests. Lai krit vecā pasaule — un viņas kultura!

Pirmais akmens ir mests. Vajaga būt gatavam.

Vaj esmu gatavs? — Bet mūžīgā mainība nevar būt gatava, — viņai nekad nav jāsasneedz! — Rindojās vilņi ap akmeņeem, atšalkdamees needru zuzoņā.





3

36

Leekas, neveenā pilsētā virs zemes nav tik daudz neleelu namu, kā Maskavā. Daudzi no teem aicina ar savu Kreevijas arhitekturas zeedulaiku veeglo slaido renesansisko liniju un ornamentojuma bagatību, kamēr citi slēpjas aiz papelem vaj pusaugu viksnam, balti pret skaļo debesu dzeedrumu. Tās ir veenmājas, kas atgādina bijušo muižneecibas kulturu, tāpat kā Kiprenska un Venecianova gleznas, vaj Puškina un Baratinska dzeja.

Bet turpat, turpat aiz teem ir ari tee brūni krāsotee, aplupušee un apsūbejušee koka nameli, kas no eelas puses aizsegti ar blākiskajeem peecstāvneekem, šķībi speežas pee kāda brandmūŗa ķeeģeļu seenas, nabadzīgi un sagubuši, dažreiz pušķodamees paplukušu ceriņu vaj pleederu krūmu kankareem. Viņi glabā to raksturību, kāda pirms trīsdesmit gadeem bijusi ipatneja tām pilsētas daļam, kuŗas tad vēl neskaitījās centrā.

Dzīvoklis Nr. 10, veens no desmiteem tūkstošeeem desmito numuru, bija šādas mājas otrā stāvā, pa labi no trepem. Durvju zvana rokturis dreijata bērza koka, sarūsejuša dzelzs kāta galā, bet četrkantīgs skārds ar norūsejušu numuru peesists augšā virs slenģa. Pašas durvis polstetas un apsistas ar melnu vaska drānu.

Dzīvokļa saimneece — kaut kas damai līdzīgs — ģērbusees melnā samtā, kuŗš labi peestāveja viņas platai brūnai frizurai un kuplam sejam. Istaba ar atsevišķu eeeju no koridora, ar platu dzelzsgultu, divanu, divi galdeem, mazgājamo eetaisi, etaŗeru un

krāsni. Vispatīkamākais bija peeputejušais tepīķis, aizklāts aiz gultas gar seenu un saimneces laipnība, kuŗai parādotes katrs viņas vārds locījās līdz zemei, pee kam nebija starpības starp istabas labuma eeteikšanu vaj želošanos par grūteem laikeem vaj ari kad sacija:

„Un tējmašina, kad vēlatees — vaj četrreiz deenā!“

Tanī istabā dzivoja Vitolds Vitums 1917. gada februari, pēc tam, kad vairak nekā desmit gadi pagājuši, kamēr bija sācis savu klaidonigo emigranta dzīvi.

Desmit gadi. Sakumā speests slāpstitees, bet vēlāk eemilejis šo dzīvi un pēc inercijas šai dzīvei eelāvees. Emigranta dzīve tam jau bija palikusi par profesiju, tik eedzivota ta bija, un tapēc nebija nekāds brīnumš, ka viņam attistijās pat sava dzīves-mākslas teorija.

Dzivot bija nācees mainigos apstākļos un apkārtņē, reti sastopotees ar noteikta sabeedriska virzeena cilvekeem. Tā viņš eemileja klejot no veenas pilsētas uz otru, no veena zemes stūra citā. Sākumā uz to bija speedusi ista nepeeceesāmība, vēlāk viņš pats mekleja šās nepeeceesāmības, un kad nebija, izdomaja to.

Tā klejojot bija attistijusees viņa esiba ar sevišķām īpašībām; galvenā no tām — nemeers ar šodeenu, ar sasneegto; dziņa, teeksme veenmēr nost no esošā, trauksme pret nesasneegto, nezinamo. Bet tā kā viss notika individueli, ar individueleem līdzekļeem un saistibām, tad dabīgi, ka viņš, bija izveidojees par ļoti patstāvīgu, noteiktu gribas-veenību, bet beeži mainameem uzskateem, kas labi saskaneja ar viņa pamatjūtību, kuŗa eelāvās tikai mūžigai mainībai un ar to veenigo veen meerinājās. Tas viss notika pašam it

kā neapzinotees, kaut gan viņš gluži pamatīgi prata un centās analizēt savas gaitas.

Pēc sastapšanās un izšķiršanās ar Pantritu un neleelajiem 1916. gada vasaras pēdzīvojumiem Somijā, Vitums bija speests eegrozītes tā, lai nebūtu jāteek mobilizētam, jo viņš savu ādu kārā negribēja laist vispirms jau tapēc veen, ka neticeja neveenam patriotisma sludinajumam. Tos visus viņš atzina neveen par bezkaunīgi mānīgiem, bet arī par muļķīgi nai-veem. Turpreti kārā mērķus viņš nevarēja saprast tapēc, ka par šiem mērķem kārojot šee pašī mērķī tika nevis sasneegti, bet iznīcināti.

Lai izvairītos no eesaukšanas, Kreevijā budams viņš aizlaidās uz tādu Sibīrijas stūri, kur vēl nebija izsludināta viņa gadu otrās šķīras zemes sargu mobilizācija. Bet iznāca tā, ka tēvs, turīgs Latvijas saimneeks, arī bija padots kārā vētram, jo fronte bij eenākusi arī viņa īpašumā. Tapēc viņš laidās bēgt no savas dzimtenes un tēvu tēvu sētas un — ar tēva bēgļu gaitām Vitumam sāka peetrūkt naudas. Tas speeda viņu pamanītees un, uzmanīgi Maskavā atbraukušam, eerīkotees kādā aizmugures eestādē, kuŗā atsvabināja no eesaukšanas aktivajā armijā. Šinī armijas apgādības eestādē nebija neveena citāda: visi vaj nu jau eepreekš vaj pašā pēdeja brīdī tani eerīkojušees, neskatotees pat uz to, ka viss leelais vairums no teem ļoti asi un nikni patrioti un kārā peekriteji līdz galīgai uzvarai. Tikai patriotisma darbu tee nesaprata kā savas ādas glābšanu, bet veenīgi kā strādāšanu frontes varoņu labā līdz eenaidneeka satreekšanai.

Tā Vitums bija eerīkojees 1917. gada zeemā.

Tā peenāca deena, kad cars tika nogāsts un eesākās.
Eesākās leelā revolucija.

„Otrais akmens ir mests!“ domāja Vitums, negaidīto un tomēr gaidīto ziņu rīta avīzēs lasīdams. Viņam nāca prātā nemeerīgais rudensvēju vakars Kuopio pilsetas parkā, ezera līčos, kur bija domājis par kaņu un nemeeru.

Nodrebejās veckrunkotā zemes mugura. No Kamčatkas līdz Patagonijai.

Cik labi dzīvot leelu kustību laikos, cik varena laime, peedalītees reizē kā virzītajam-celoņam, reizē kā sastāvdaļai — virzītam. Viss ir virzums. Prātoja Vitums saskanīgi ar savu mainības izjūtu.

Kādi apskaužami ir leelo kustību laiku dalībnieki un leecīnieki! Veenīgi viņu mūži ir tee, kas izleetoti visleetderīgāki dzīves mehānismā, jo viņiem izdodas eespejami augstāko kustības un ātruma pakāpi sasniegt. Nav teesa, ka ātri bojā gājušee kustību dalībnieki būtu maz dzīvojuši. Tee ir vecāki par vispeedzīvojušākeem sirmgalvjiem lēnos laikos. Tikai tapēc var degt un kūpet gausās lampiņas, ka ir straujee, žilbigee zibeņi.

Sakumā likās, ka Vitumam ilgāk nav lemts dzīvot, kā tikai šās marta un aprīļa deenas 1917. gadā! Likās, ka nu peenācis veenīgais īstais uzdevums, kuŗam viņa esība nolemta jau pirms pirmcēlonības izcelšanās.

Bet nebija vairs laika prātot, analizēt — vajadzēja tikai ļautes virzīt un virzītees.

Bet kā?

Pirmais eekustīnājums notika sekoši.

Kad trešā deenā pēc Nikolaja II. notreekšanas no varas, Vitums, laimīgs ļaužu kustībā eeplūdis virzījās pa Tveras eelu — pavisam mazi skolnieki barā 176

bij apstājuši vairākus policistus, kuŗi izbijušees tureja rokas uz saveem zobeneem, lai tos teem neatņemtu. Viņi neizskatījās vairs ne bīstami, ne draudoši, bet līdzīgi dāvanu lūdžeem, gribeja vēl izvairitees no sava amata atdošanas. Bet mazee puikas, kuŗi paši bija par sikeem, lai garajeem, plecigajeem vīreem ķertos klāt ar varu, sāka kauninat garamgājejus: vaj tad teešam neveena neesot, kas prastu izpildit revolucionara peenākumu un atbrūņot cara kalpus!

Vitumam likās, ka tas ir arī viņa peenākums, izpildit šo bērnu pavēles, kuŗas bija pārmetums viņa revolucijas preeka baltrocībai un savrūpībai, un viņš paspērās uz preekšu, lai daritu.

„Beedri Vitum, vaj tas esat jūs, beedri Vitum!?”

Viņš dzirdeja saucam, apskatījās un neka nesaprata; tikai šis sauceens izjauca viņa nodomu, tā kā tas palika rokas nepeelicis pee policistu eeročeeem.

Garamgājeju jau bija salasijees tik daudz ap policisteem, ka tee paši, baididamees sakaitinat revolucionarās jūtas, noņēma savus eeročus un driz veen senak tik bargee gorodovoji bija neveen bez zobeneem un revolvereem, bet arī bez cepuru nozīmēm un uzplečeem. Tikai tagad pee Vituma peenāca ar diveem atņemteem revolvereem rokās — kas! Viņa ar pasi pirms desmit gadeem tam peevestā seeva, ar kuŗu viņš Peterburgā bija dzivojis veenā istabā savas emigranta gaitas sākumā.

Viņa aizbāza abus revolverus aiz savas ādas jostas un tikai tad sneedza Vitumam roku. Viņi tureja veens otra roku un skatījās veens otrā un gribeja it kā kaut ko līgsmu izsacīt, gribeja izbrīnitees un vēl šā vaj tā izrādīt tos apstākļus, kādos tee sastapās, bet nevoreja pat saprast, kā eesākt.

Beidzot, kad jau atbruņotie policisti bija projam un atbruņotāji sāka izklist, Vituma bijusē pases seeva, toreizējā kursiste, stingri sacīja:

„Beedri Vitum, jūs nerīkojāties kā revolucionārs un arī kā vīreets ne: jūs neesat paņēmuši sev neveena eeroča!“

„Vaj revolūcija jau nav notikusi?“ Vitums mēģināja taisnoties.

„Naivais! Ir vairak nekā skaidri, ka vēl būs jakaujas. Un kā vēl! Un tam, kuŗš tad nebūs apbruņots, nevarēs būt nekādas nozīmes.“

Viņa runāja tik asi, ka Vitums pat apjuka.

„Nuja,“ viņa turpināja, „varbūt arī labak, ka tādi kā jūs, paleekat neapbruņoti, jo nav taču zināms, kur izšķīrošā brīdī peesleesāties. Ar savām virsaitiskām teeksmem droši veen pee virsneekeem un muižneekeem.“

Viņa paskatījās asi, it kā pētīja un turpināja:

„Ko jūs tagad darat? Varbūt varetu jums kādu darbu uzdot? Es nupat kā eebraucu no provinces — izvadāju gan tikai literatūru. Vaj jums kādi sakari ar organizācijām ir?“

„Neesmu uzturējis vaj, labak sakot, nav bijis izdevības uzturet.“

„Kā? Neesat uzturējis! Un to var sacīt tagad! Labi. Atnākat pirmdeem uz latveešu bēgļu mitiņu, aiz Kurskas peestātnes.“ Viņa pasacīja adresi.

„Ja gadisees pa ceļam.“ Vitums gribēja viņas darbīgo temperamentu atdzēsēt, tapēc runāja tiši atturīgi. Bet tas padarīja to vēl asaku. Viņas balss, kuŗa jau tā bija skarba, palika ļoti ceeta:

„Kā, ja gadisees pa ceļam! Ko tas nozīmē?“

„To, ka neapsolos.“

„Tā tad — ari revolūcija jums tikai personīgeem labumeem, egoistiskai baudai, kā vīseem muižneekeem. Bet darīt, strādāt tai un nākotnes sabeedribai jums, Kurzemes pelekeem baroneem, nenāk prātā!“

„Es teešam gandrīz tikai vēroju, domāju un ļoti preecajos. Atzīstos, ka jums taisnība.“

„Sajūsmitīge! No teem leels labums nav gaidams.“

Sarunas šādā virzeenā turpinājās tikmēr, kamēr Vītums nebija sev atzīmejis gaidamā mītiņa veetas adresi un ari apsoliēes to apmeklet. Pēc tam tikai eesākās pāris vārdos runa par citām leetam, pee kam viņa nejaušā seeva pastāstīja, ka esot pa to laiku bijusi precejusees un šķīrusees un vaj nu tam par godu vaj kaunu, paturejusi Vītuma uzvārdu līdz šai deenai. Tagad turpreti dzīvojojot veenkārši ar kādu beedri — kamēr veens otram apnikšot.

„Laikam garīgā tuvība,“ Vītums it kā jokoja.

„Nevar teikt, ka ari bez negarīgās, ja zinām, ka garīga neka nav, bet ir tikai tas, kas ir.“

Pēc tam viņi šķīrās un aizgāja katrs savu ceļu.

Vītums jutās ar šo negaidīto satiksmi izsists no savas sajūsmitīgas sleedem. Antonijai Vītum, viņa seevai, bija taisnība: tam nebija tagad sabeedriskā peeturas punkta jeb organizatorisku sakaru. Ari ar latveešu bēgļu organizācijam Vītumam nebija nekādas satiksmitīes, pat ne tikdaudz, kā caur tēvu, kā Kurzemes kaņa bēgli, jo tas neatradās Maskavā, bet kaut kur starp Tveru un Rževu.

Revolūcijas pirmās deenas gāja milīgi. Vecās policijas veetā peeteicās daudz miliču; sabeedriskās organizācijas klausijās sabeedriskajā domā; smagee auto, bruņotu strādneeku pilni, šad tad izkaisīja pa pilsētu strādneeku un zaldatu deputātu padomes uzsaukumus;

vaj ta bija strādneeku darbība, vaj liberaļu — visu sedza sarkanee karogi.

Sāka vairak kustetees ari nacionalee problemi. Poļi, leiši, ukraiņi, armenji, gruziņi, tatari, ebreji un beidzot ari latveeši — katreem savi nacionalee ideali: autonomijas un patstāvības. Latveešem nebija vēl zemstes — tas bija pilsonības ideāls bijis jau ilgu gadu un neveen Petrogradas latveešu bēgļu central-komitejā apveenotee advokati, bet ari Maskavas Pokrovas eelas komitejas juristi bija nobaidijušees, ka tikai tagad, runājot par Polijas un Leetavas patstāvību, neteek aizmirsts Baltijas zemstes jautajums, kuŗu deputateem Goldmanam un Zališam pa kara laiku tešam bija izdevees valsts domē ar pāris vārdeem peeminet. Tā vareja izgaist beidzamās cerības uz kanclejas darbu skoloteem tauteešem un tad jau bija gandrīz vaj labak tā, kā pašlaik, kur visi latveešu juristi, līdz pašam pēdejam, bija dabujuši algotas veetas bēgļu apgādībā.

Tapēc viņi mekleja kaut ko eesākt un kāds no advokateem, izsacijis dziļu nožēlošanu par to, ka vairs nav cara, kam latveešu tautas padevības jūtas izteikt, — bija izdomajis, ka vajadzētu tomēr braukt ar deputaciju pee valsts domes preekšsēdetaja Rodzjanko, un apleecināt, ka latveeši nav tādi valsts nodeveji, ka poļi un kā leiši, un ka viņi autonomijai nav sagatavoti.

Bet neskatotees uz to, sarkanee karogi laukumos, pee nameem, automobiļos un durkļu galos nebeidza plīvot un revolucijas svētku sajūsma negribeja visrimtees. Pat darbu neveens vairs neredzeja un nejūta; nemanija, ka spīdeja saule, ka teceja palases, ka kusa sneegs, kā nāca pavasars.

Ari Vitumam tas viss likās tik veenaldzigs, salidzi-
not ar revolucijas izjūtu, ka pat caurajās kalašās ne-
pamanija eespeežamees marta ūdens dulķi, kad stai-
gaja pa dzivajām eelam.

Zemstu veenībā, kur Vitums strādaja, sākās pama-
zam nogrupešanās, tāpat kā viņa bija sākusees visā
cītā sabeedriba. Parādijās socialrevolucionari, social-
demokrati — leelineeciskais un mazineeciskais virzeens.
Leelineeki bija zemakee eerēdņi un kalpotaji, šveicari,
sētneeki un teem līdzigi; socialrevolucionari un mazi-
neeki videjee, bet liberaļi augstakee. Monarķista vairs
nebija neveena un ja veens no zemstu kņazeem kādu
reizi eeminejās, ka Nikolaja II. brālis, leelkņazs Mi-
chails būtu bijis labs un liberals valdneeks, tad tikai
tapēc, kā pats vēlāk peežimeja, lai pārbauditu, vaj tādu
valodu vēl drikst runat. Še Vitums palika joprojam
savrūp, ne tapēc, ka neatzītu revoluciju, bet tapēc,
ka visi šee socialrevolucionari, kuŗu peepeši bija sara-
dees tāds milzums, tam atstāja šaubīgu eespaaidu, jo —
vēl vakar, aizvakar viņi bija spelejuši kreetnus leel-
kungus un preekšneekus, bet peepeši, pēc neeka cara
nogāšanās, sāka runat, ka zeme ir deeva un ka zeme
neveenam nepeeder un ka zeme jadabū teem, kas
viņu paši apstrādā. Vaj tad teešam viņi būtu bijuši
tee paši, kas savas muižas vaj pusmuižas apstrādā
paši savām rokām, un ja neapstrādātu, vaj atdotu šo
zemi deevam, t. i. teem, kuŗeem viņas nebija? Tā
Vitums sevi brīnijās.

Un tomēr ari leelee eekaŗotaji un patrioti palika
savadaki. Par kaŗa mērķeem sāka rakstit no gara
veedokļa, tas ir — negribeja atklāti minet jūŗas šau-
rumus un Konstantinopoli par eekaŗojameem pēc tam,
kad stiprā franču flote bija palikusi pee Galipoles

stāvot. Runāja pēc Jevgeņija Trubeckoja brošūram par kreevu valsts uzdevumeem, par kulturas glābšanu, par trešo Romu ne militari imperialistiska, bet tikai simboliskā nozīmē.

Tā izlikās, ka viss vedinajas no carisma smakam, tīrās no melna draņķa.

Vitums sāka prātot pēc peeturas punkta. Teešam, bija it kā savadi, ka tikai tagad ta trūkums parādijas. Starp šiem patrioteem, šķīstošiem un irstošiem, nebija bijis grūti būt ceetam un stingram veenam pašam par sevi. Gandrīz jau apjaust sāka, ka stiprs tikai tapec, ka apkārtne tik nestipra. Kur bija dzīvesmākslas teorija? Cik atkarīga no dzīves-apkārtnes katrreizējā stāvokļa! Likās galīgi izirusi. Un preecajotees veen un novērojot vajadzēja atsākt atkal visu no gala — palikt par veenkāršu mākslineeku-apceretaju, ne virzītaju, kādam nācās būt dzīvesmākslineekam.

Ta prātojot arveenu vairak notika dažādu grupu, organizaciju, partiju sapulces. Bija dzirdami lozungi par dziļu agrarreformu, par zemes dališanu, par strādneeku, zaldatu, zemneeku deputatu padomju varu. Viņa darba beedri zemstu saveenībā vēl maz apjauda, ko tas nozīmeja, kaut gan franču revolucijas vēsturi un 1848. gada notikumus zināja.

Protams, ka viss tas nevēreja eet garam bēgļu patversmem un Pokrovkas eelai. Tur bija manama leela drūzmešanas. Kāds no preekšneecibas, Resnais Tumsnišs, pliku galvu, veenmēr labsirdīgi dumjš, izceptu kāli atgādinošs, sāka atmest visam ar roku, teikdams, ka viņš jau sen domajis, ka cars kritis, tikai nedrīkstejis neveenam ta teikt. Turpreti Vecais Drakke ar Mozus bārdu vēl gan gribeja eeteptees, jo viņam likās, ka revolucija ir tikai tāda acu apmāni-

šana, bet vecā dzīveskārtība mūžam negrozama. Sākumā viņi nejutās vairs tik cildeni savos amatos, bet vēlāk šos amatus teem vairs neatstāja. Pee vārteem un sētā pastāvīgi sarunajās bēgļu grupas par pārvēlēšanām un pārkārtošanām, vaj veenkārši par notreekšanu. Visi runaja tikai uz kreiso pusi, uz labo vairs nemaz negribeja runat. Pat vecas kurzemneeku saimneeku mātes — pat tās!

Tadas bija pirmās deenas.



Bēgļu mitiņš notika kādā neleela zālē, otrā stāvā, namā, kas atradās veenā šķērseeliņā aiz Kurskas peestātnes. Zālite bija galīgi pilna; laudis stāveja koridoros, garderobes telpās, uz trepem un patrepu pakrēšļos.

„Kundziņš!“ Vītums dzirdeja uz sevi zīmetu teiceenu, kad spraucās cauri, lai varetu nokļūt kaut pee durvim, ja ne redzet, kas noteek zālē, tad vismaz dzirdet kaut ko no ta, kas tur tiktū runats. Tā teikt bija ari eemesls, jo viņa, kaut ari kreetni apvalkatais mētels, samērā ar pārejo apģērbeem, bija peeteekoši kundzisks.

Viņam bija vēlēšanās sastapt Antoniju, bet to nekur nevareja redzet, lai gan viņš peespraucās tādā veetā, no kuņas tomēr vareja pārskatīt zāles preekšdaļu un labu teesu apmekletaju. Tur sēdeja veci vīri un pusaudži, māmiņas un meitenes, un mātes ar mazeem bērneem klēpi, — visi nabadzīgi, izvārguši, panikuši, izpuruši, nodriskatās drēbēs vaj strādneeku blūzes zem veceem mēteļeem. Kā apģērbā bija veenadība, tā ari sapulces kolektivajās domās, jutās un gribā. Daudz

pāridarījuma, netaisnības, pazemojuma, nicinašanas līdz šim bija peedzīvots visās malu malās — gan bēgulojot, gan mājās, gan uz ceļa, gan patversmē, gan uz eelas, gan darbā, gan darba trūkumā — gan bēgļu organizācijās, kā pirmajās eestādēs, pee kuņām nācees greestees deļ palīdzības. Viss sakrājees deenam, mēnešeeem, gadeem. Saslāņojees sikām plāksnem cits uz cita, noceetejis, sablīvejees naidā, vēl nenoteiktā — uz ko isti, preť ko un kā izvīzamā. Tagad nu, šīnī mītiņā šim kolektīvā naida noblīvejumam jadabū savs vārds, savs nosaukums, savs atraisījums un virzums, noteiktā un noskaidrotā liniņā uz darbu!

To Vitums visu labi sajuta, redzeja un saprata, — to apslēpto spēku, kuŗu vajadzeja tikai sakrāt un kristalizet pa šādām zālem un zālitem, līdzīgām kondensatoreem — sakrāt veenā leelā, milzu kolektīvā krātuvē pa visu pasauli, lai noteiktu Pasaules Leelā Revolūcija. Viņš ari juta un zināja, ka bija bīstami, ļoti bīstami būt pretejam šai enerģijai: ja viņa bija pozitīva, nevareja būt negatīvs, ja negatīva, nevareja būt pozitīvs: no peeskāreena vareja izšķiltees nāvīga dzirksts vaj iznīcīnošs treeceens. To labi jau peerādīja nejaušā peezīme caurspraucotees uz zāli. Nācās būt vismaz neītralam.

To saprazdams, Vitums eespeedās kaut kur ēnainā nomalē eepreti durvim. Tikko viņš bija norīkojees, tribīnē uznāca tribuns, garš, pajauns cilvēks, eeapaļu seju, veenkāršā kameeļspalvas zeemas sporta vaj slēpotāja kamzoli, kuŗa apkakle aplocīta ap kaklu tāpat, kā peedurknes ap rokām: peeguļoši, silti. Tas bija Daniševskis. — nesen vēl izraidīts uz Sibīriju, bet nu jau te klāt, darbīgs un neatlaidīgs, gluži kā tāds, kuŗš jau trimdā sagatavojees šādām mītiņām, zinādams,

ka tam katrā ziņā janoteek. Viņš arī eesāka tā, kā kad viss būtu bijis jau eepreekš skaidri un negrozami noorganizets, gatavs, un tagad tikai japakapjas tribīne un japasaka, lai neaizmirstas. Un teešam — ja eevero kolektīva noslāņojumu, tā tas arī bija.

Daniševskis noskaidroja tekošo momentu; konstatēja pagaidu valdības kapitalistisko raksturu, apskatīja Kerenska lomu tani un atteecībā ar strādneeku un zaldatu padomem, analīzeja socialrevolucionāru lomu un rezīmeja, ka darba tauta šimbrīžam to var pabalstīt tikai tiktā, ciktā, u. t. t. Turpreti tagad peenācis brīdis, kur apbruņoteem visu tautu strādneekem jābeidz savā starpā apkautes, bet jāgriež eeroči pret kapitalisteem pašem, kuři organizējuši šo apkaušanos, un jānotreec darba ļaužu izsūceji uz vīseem laikeem, t. i. jāsaġatavo socialā revolūcija. Un tad viņš peegriezās teeši bēgļu leetam un sacīja, ka nevarot būt nekādas asins izleešanas tā sauktā dzimtenes labā un pee tam peebilda:

„Kas ir Kurzeme? Kas ir šī dzimtene, salīdzinot ar šo visas Eiropas ugunsgrēku? Ta ir caura zeķe, kuři no deġošas mājas grib vēl izraut — nekas vairak!“

Pee šeem vārdeem it kā nedzirdami kaut kas izšalca caur visu mītiņu, kā kaut kas neredzami sakuštejās, nodrebejās pašos dziļumos, jo ġadeem bija dzirdets pavisam pretejs, neatlaidīgi un nenovēršami un tagad — caura zeķe! Par Kurzemes atpakaļeekaņošanu bija runāts, rakstīts, domāts, aġitets un dzeedats mēnešeem, ġadeem; visai tautai vajadzēja krist par Kurzemi nāvē — tāds bija attīstītees psihiskais noslāņojums un nu viņam peegrāvās šāds treeceens!

185 Arī Vītums savā ēnainā veetā stāvedams bija pār-

steigts par šēem vārdeem un tani brīdi neko vairak nepaguva izjust, kā jautajumu:

„Bet kas tad notiks ar mana teva māju!“

Tanī brīdi viņš eeraudzija zālē aiz tribīnes pa sānu durvim cenākam Antoniju ar paku rokā. To viņa, turpat Daniševskam runājot atseja vaļā un pēc tam, kad bija beigts, izdaliņa mītiņam uzsaukumus.

Vitums nogaidiņa, kamēr mītiņš, pēc beigam, sāka izklist, lai varetu sastaptees ar Antoniju un vismaz peerādit tai, ka ir atnācis.

Pirmais, ko Vitums pee viņas eevēroja, bija tas, ka veens no tani deenā gorodovojam atņemteem revolvereem bija tai aiz ādas jostas. Viņa izskatijās mazleet bāla, bet ceetu, gandrīz niknu seju, ģērbusees melnā svārkā, melnā ādas pūsmetelī, bet tagad cepure bija sarkana.

Viņa steidzigi, nevaļīgi apsveicinajās un Vitums tā paguva pasacit tikai to, ka pēc pirmās redzešanās Maskavas revolucionarajās eelās viņš paguvis nakt pee atziņas, ka viņas toreiz teikteem vārdeem laba daļa taisnības.

„Tā tad jūs gatavojatees nosvērtees uz proletarisko pusi? Vel es tam neticu, jo ari esmu pārdomajusi pēc šās pašas pirmās sastapšanās: vaj saimneekdeli un inteliģenti pēc profesijas tur spēs eederet? Tas ir diskutejams jautajums.“

„Taisnība jums ir atkal: ne laukstrādneeks, ne fabriķas strādneeks es neesmu, bet taisni tāpat, kā jūs,“ Vituma balsi bija asums.

„Man nav šodeen laika. Atnākat ceturtddeenās — pulksten peecos.“ Viņa nosauca adresi, pastāstija eeju. „Tur jūs eepazīsatees ar kreevu beedreem un tagadejās revolucijas uzdevumeem. Ja noskaidrosees

jūsu noderīgums, tad runasim ilgak. Tagad šveiki. Neaizmirstat — ceturtdēnās, pulksten peecos.“

Vitums palika apjukumā. Viņš jau senak pēc individuēlas izglītības, pārdzīvojumeem un peedzīvoju-meem bija domajees pāraks neveen par Antoniju, bet ari par daudzēem un daudzām tai līdzigēem. Tagad — šinis deenās visu laiku bija izrādijees otradi — viņš, individuēlais varonis, nevareja tikt vairs tālak par katru mitiņa apmekletaju. Izrādijās, ka revolucijas darbam nebija vajadzigi un derigi nekādi individuēli smalkumi un labās izglītības sīkumi. Revolucijas darba kolek-tīva gaita, kopīgā uzvara un gatavība pašatsacigai dar-bibai — bija daudz leelaka vērtība. Tas Antoniju pa-cēla tāpat, kā daudzus viņai līdzigus, kas pa veenam atsevišķi līdz šim bijuši mazi. Turpreti viņš, kuš savā savadajā emigrantiskajā veenātnē un raksturā bija ju-tees stīprs, palika ķepurojotees, līdzigi uz sausuma izmestam ūdens kukaiņam.

Mitiņš jau bija gandrīz galīgi izklidis, kad Vitolds Vitums izgāja sētā un pēc tam uz trotuara. Pee vār-teem stāveja pulciņš jaunekļu un lasija Antonijas iz-dalitās proklamācijas. Tee visi bija Kurzemes lauku jauneeši — dažs izbēdzis vēl kā zēns, no ganeem, kopā ar saimneeka govim, aitam, cūkām, protams, kājam, kamēr saimneeks ar saimneeci paši bija brau-kuši divjūgu orē. Tani acumirkli, kad Vitumam ee-nāca smadzenēs aina, ka taisni tā savu māju vareja būt atstājis ari viņa tēvs ar saveem kalpeem un ga-neem, kāds no šēem jaunekļēem peezimeja:

„Paraug' kur aizeet tas pats, kas pīrmit mums spraucās preekšā.“

187 Vitumam no šēem vārdeem tika nevis dusmas, bet skumji. Jau otro reizi. Vaj tad teešam viņš tāds

kundziņš bija? Ari viņam bija novalkats uzvalks un tikai sava darba alga.

Viņš gāja pa pavasarīgām eelam, kur baltee zaļeem jumteem muižneeciskee namiņi ar mezonineem un bal-koneem visur rēgojās preti un pumpuroti viksnu zari nosteepās pār žogeem. Palases veetam pileja no ro-boteem jumtu un stūru apkalumeem, bet leele smago važoņu zirgi, milzigām, kupli spalvotām kājam vilka peekrautus vezumus uz staciju un dzelzs vadgas ap-rauti eeskanējās šur tur pret eelas akmeņeem, kur sētneeki izlauza pēdejo saledojušo.

Bija jau kreetni vēls vakars, kad Vitums nonāca pee sava dzīvokļa ar melno vaska drānu apsistajām durvim un parāva veco zvana rokturi. Sarūsejusē zvana drāte čiksteja un zvans, notinkšķejis, likās nokritam, kad saimnece samta blūzē viņu eelaida, teikdama:

„Uz jums, Vitold Jurjevič, gaida kāds kungs — vaj beedrs — nezinu kā godinat. Es viņu eelaidu jūsu istabā.“

Tas bija Zuzuls, jaunais saimneekdels no Helsing-forsas laikeem. Drusciņ apvēlees vēderiņā; bārdiņa ta pati labi koptā, kas toreiz, bet kreetni leelaka. Va-reja pat sacīt, ka vecaks tas neko daudz neizskatijas, bet eevērojami solidaks un pašapzinigaks.

Vitolds Vitums izsacīja izbrinišanos, ka nu visi sa-rodotees Kreevijas galvas pilsetās, bet sevišķi Maskavā; vaj tikai vēl dažs labs no vecajeem emigranteem kaut kur peepēši nebūšot preti. Viņam eenāca prāta ari Antonijas nejaušā sastapšana.

Izrādījās, ka Zuzuls sen, sen vairs nebij emigrants, jo jau pirms astoņeem vaj vairak gadeem ta turigee Rīgas radi bija panākuši viņa politiskās leetiņas likvi-dešanu gubernatora kancelejā. Tagad Zuzuls bija tikai 188

kaŗa bēglis, dzimteni jeb māju atstājuŗais, ar mantu pasaulē, bet ari kaŗa deenestam un kaŗam izbēguŗais, izbŗakētais.

Saimnece eenesa tejmaŗinu un viņi eesāka dzert un pasausos vārdos pārrunat senās leetas, atsaucot atmiņā Helsingforsas laikus. Kad tas bija izdarīts, kad bija minets Saimneeks, Jānis Asars, Skalbe, Austriņŗ, jaunā zveedreete un citi, tad Zuzuls teica:

„Man, redzat, ir veena praktiska vajadzība, kadē, redzat, adresu galdā biju speests meklet jūsu adresi. Redzat, mēs Maskavas latveŗi, inteligēntee, pilsoniski domajoŗee sabeedriskee darbīneeki sasaucam sestdeen leelu nacionalu tautas sapulci. Grandiozu tautas sapulci. Tā sakot visus kurzemneekus kopā. Redzat, mēs gribam runat par mūsu dzimtās zemes atpakaļeekaŗoŗšanu, par strēlneeku pulku papildīnaŗanu ŗīnī nolūkā un par zemstes jautajumu Baltijas guberņās.“

Vitums peemineja, ka viņŗ nupat no veenas leelas Kurzemes bēglu sapulces tīkko nākdams.

„Ak tā, ak tā! Bet, redzat, tee, tee socialisti un kādi nekādi salaŗņas! Mēs zinam, zinam. Bet mēs, redzat, taisni tapēc gribam savu nacionalo tautas sapulci sasaukt, lai atturetu ļaudis no viņu kaitīgās aŗitācijas. Viņi ir dzimtenes nodeveji. Viņi grib pār-dot Kurzemi Viļumam. Tee negrib kaŗot un musina zaldatus uz dumpi. Redzat, taisni pret teem.“

„Es saprotu,“ Vitums sacīja, „bet ko es ŗai leeta praktiski lai darītu?“

„Redzat, mums nav to runataju. Jūs zinat, ka mums ir vīri gudrām galvam, bet nav apdāvinati ar runas mākslu. Es zīnu, ka jūs esat labs orators un tapēc mēs nospredām, parādīt jums to godu un greestees pee jums ŗīnī mūsu nacionalajā, tā sakot, leetā.“

„Bet kur tad paleek Resnais Tumsīņš, Vecais Drakke, Pauļuks, Juraševskis — visi Kurzemes advokati? Jūs taču varetu ataicināt arī Čaksti no Petrogradas; viņš arī ir Kurzemes jurists.“

„Ne, ne, redzat, jūs peet tam būtu tā kā vel no kreevu zemstu saveenibas puses; leelaka ceeniba, ja nāk no sveštauteešēem. Un bez tam, redzat, jūs varetu dot sīkakus paskaidrojūmus par zemstu eekartu un kāds labūms no tām. Tas mums ļoti vajadzīgs. Citādi kreevi saprot mūsu centeenus greizi, domādami, ka mēs kādas tur autonomijas prasām.“

„Bet ja nu es arī autonomiju gribētu prasīt?“ Vitums mēģināja pētīt.

„To tik ne, to tik ne, Vituma kungs! Čakste aizbrauca uz Kazanū tureenē bēgleem noskaidrot Baltijas zemstē vajadzību. Un jūs gribat sajaukt mūsu politikas kartis. To nevar. Vecais Drakke un Pauļuks tad mūs abus notūretu par — par verrūckt.“

„Tā tad jūs, Zuzuļa kungs, redzat, ka es jums nederu.“

„Bet jūs taču runasat tā, kā domājam mēs — kā Štraussmans, Pauļuks, Čakste, es un citi mūsu tautas leelakee politiķi.“

„Ne, tā es nerunašu.“

„Jūs tā nerunasat?!“ Zuzuls likās paleekam dusmīgs un it kā pavēloša atreebiba bija ta balss noskaņā. „Jums laikam nekad nav bijusi darišana ar realpolitiku, ar veselīgu realpolitiku? Vaj tad jūsu tēvam Kurzemē nav dzimtas mājas, kuŗas mantosat jūs? Vaj tās nevajaga dabūt atpakaļ? Ko? Bet ja Daniševska un citu pasaules klaidoņu saāģitēti strēlneeki vairs negribēs eet uzbrukumā, tad jūs savas tēva mājas nekad nedabusat.“

Pa vairak nekā desmit gadu laiku, kamēr Vītums šas mājas nebija redzejis, ta tam bija palikusi gluži veenaldzīga. Pat lāgā vairs atmiņā neatspoguļojās viņas izskats un eekārta. Viņš sacija:

„Jūsu leelajeem politiķeem ari tur mājas, tapēc, lai runā veen tee.“

„Bet mēs par jums, redzat, esam dzirdejuši, kā par mūsu virsaitības sludinataju. Kapitans Pantrit kungs un redaktors Jukstiņ kungs par jums ir atsaukušees kā par ļoti derigu, pardon, kreetnu tauteeti!“ Zuzuls mēģināja ķertees pee pēdeja.

„Hoho!“ Vītums sāka smeetees. „Jukstiņš, redaktors Jukstiņš! Ja Jukstiņš par mani būtu ļoti labi atsaucees, tad tas preekš manis būtu ļoti, ļoti nožēlojami!“ Vītums pat nopūtās.

„Atvainojat, bet es gribeju teikt — Jukstiņa kundze.“

Vītums atminejās un saprata: ta, tāpat, kā viņas aprindū seeveetes ceena grēku pret seeveeti, bet nedomā par konsekvento uzticibu tai. — To nodomajis, Vītums runaja tājak:

„Tas, labakā gadījumā, ir pārpratums. Par tādu virsaitību, kāda viņeem vajadzīga, es nekad neesmu domajis. Un kāda jūsu zemstes jautajumeem un Kurzemes māju leetam ar to būtu sakariba?“

Vītums palika drusciņ nemeerigs. Zuzuļa bārdiņa un vēderiņš viņā sāka sacelt ignumu. Bet tā kā tomēr no mitiņa un ilga gājeena svaigā gaisā viņš bija noskaņots uz pārdomam, tad izvairijās no savas parastās radikalās izteiksmes.

Zuzuls mekleja vārdu, ar ko atkāptees:

„Tā tad jūs ne — ne —“

191 „Ja, pilsoni Zuzul, es jūsu nacionalajā tautas sapulcē par oratoru peedalitees nevaru. Kur dar-

bojas Jukstiņš un jukstineeši, tur es jātu nejauku liķu smaku!“

Zuzuls steigšus izdzēra no glāzes pēdejo tējas malku, noglaidīja bārdiņu, izvilka un izsūkstīja ūsu caur lūpām un peecēlās. Pēc tam drusku dreboši nostomījas un sacīja:

„Tā tad jūs esat ar teem, kas mūsu dzimteni nosauc par cauri zeķi — ar tautas noleedzejeem!“

Vitums neka neatbildeja. Viņam reebās eesākt ar šo cilvēku jebkādu polemiku vaj kaut kā attaisnotees. Viss, ko tas runā, tam bija garlaicīgs, stāipīgs, izvalkats, līdzīgs caurai zeķei. Bija leeki enerģiju tēret mēģinot kaut ko eestāstit vaj pārleecināt.

Vel bārdiņu otrreiz noglaidījis, Zuzuls pasteepa apalīgo roku, uzvilka mēteli ar bebrādas apkakli un, paņēmis speeķi ar baltu roktura bumbiņu galā, miksti izgāja pa durvim.

Veens palicis, Vitums atlaidās saimneeces ēkstošajā divanā, uzlika kājas uz tabureta un palika nekustīgs.

Masas, eeīas, karogi, sapulces — visas šās deenas, straujas, skaļas, sabeedrīskas. Un tagad — vaj nu lai meerā pārdomatu un analizetu noteekošo — ar kājam uz tabureta, pazviļus uz izdiluša divana, pēc izdzertas tējas glāzes un Zuzuļa aizeešanas?

Pēc brīža izrādījās, ka ne tapēc šis stāvoklis. Bet tapēc, ka Zuzuļa atgādinātās leetas un uzaicinājums tam uzdeva jautājumus. Te, lūk, bija šā gludā un negaidītā apmeklejuma pozitīvā puse. Izrādījās, ka garlaicība un mīkstā stāipība, kas bija žāvajusees preti no ša cilvēka — nemaz nebija tā veenkārši gaļamlaižama un aizmirstama. Ja arī Vitumam pretīgi un reebīgi būtu bijis nodarbotees ar jautājumeem, kuŗu

eerosinatajs bijis Zuzuls, tomēr fakts palika neizbēgams, kā jau fakts.

Lūk, šee jautajumi: 1) bēgļu mitiņš ar Daņiševska runu un Antonijas uzaicinajumu, darbotees uz kreiso pusi, uz revolūcijas padziļinašanu; 2) turpat, gandrīz tai pašā stundā Zuzuļa eelūgums, dotees uz labo pusi, atpakaļ, uz revolūcijas apturešanu un likvidešanu. — Un galvenais — centralais: pee viņa veena greezušees kā veena, tā otrs.

Kas tad es esmu, — Vitums domaja, — par savejo mani tur atpakaješoee, par savejo grib uz preekšu virzošee. Tā iznāk: inteliģents, ar zinamu daudzumu zinašanu, peedzivojumu — centrs un centrā. Centrs leekas vajadzīgs labam spārnam, vajadzīgs kreisam spārnam. Bet vaj tad centrs nenožīmē stāvošo punktu, sastingumu. Vaj inteliģentība nav ta pūce, kas tup smadzenēs, garīgums, kas cilveku izžāvē? Domat vajaga, vajaga! Bet domat it nemaz nav dzīvot, bet tikai papildu process pee dzīves, kuš visvairak noved pee leelā slēdzeena, pee NE. Domat dzīvošanai, ne dzīvot domašanai. Bet vaj šām prettezem nav veens punkts, kuŗā tās saveenodamās savstarpeji iznicinas? Vaj es taisni neesmu nolikts šai punktā? Vaj pats neesmu tas punkts? Šis ir posta punkts. Vispār, kur prettezes sateekas, tur posta punkts. No ta jasargas, kaut tas būtu ari sholastiski! Nost centru! Nost posta punktu!

Vitums peecēlās kājās, pārtraukdams savu ne visai celoņsakarīgo domu procesu. Saimneece peeklauveja, eenāca, iznesa tejmašinu, pasacija ar labu nakti. Bet viņš pagājās pa istabu un apstājās. Laiks izšķirtees, bet viņš šaubijas. Atkal tas pats process: Šaubas esot

193 visa pirmcēlons, tā tad — idealistiski: pati deevība.

Bet šaubas līdzīgas arī tām torfa plavam, kurās bija gadus atpakaļ Sibīrijā, un kurās, aizdegušās, saules deenu peepildīja ar necaurredzamu dūmaku, krēslu un gruzduma smaku. Daudzeem kilometreem izdedzis viss melns, koki sakrituši cits par citu, vēl zaļam, čokurā sarautām lapam, bet stāvošee pārgruzdušām saknem sēri-šausmīgi vaimanā, kad vejš tanis eekļaujās. Šaubas. Revolūcija: atturet vaj padziļinat. Tā tad: ne šaubitees, ne rezervetees, bet darbotees!

Tāds bija Vitums emigrants izšķirošā laika sākumā.



Tramvajs bija pārpildīts līdz beidzamai iespējai, tomēr Vitumam izdevās kreiso kāju eespraukt starp citām uz kāpšļa un ar labo roku peeķertees pee turekļa. Tā atkarus viņš aizbrauca pa Dārza eelu gandrīz līdz pašam Arbata rajonam. Nokāpa bijeti nenopircis, jo konduktors vēl nebija paguvis viseem peekļūt; bet ja arī tas būtu noticis, Vitumam, tāpat, kā daudzeem citeem braucejeem, būtu bijis pa preekšu janokāpj no tramvaja uz eelas un tikai tad jamaksā, jo rokas bija aizņemtas turotees, kapēc nevarēja nauđu izņemt. Tāds revolūcijas pavasari bija ļaužu sastrēgums.

Vitums maldījās pa vairakām mazām eeliņam, apjautajās diveem jaunekļeem, kuri kādā sfūri stāveja rokam veens otram muguru apkampuši, un, pirms atbildeja, atjokoja: „Мы два брата с Арбата!“ Beidzot kāda līka eeliņa izrādījās par mekleto.

Viņš eegāja sētā, kuŗa bija bruģeta veenā puse rupjeem laukakmeņeem, otrā ar asfaltu un kur mētajas dažādi atkritumi un tukšas mucas. Izgāja cauri 194

pa otru izbrauci otrā sētā un beidzamā četrstāvu nama pēdejās trepēs augšā uzkāpis peežvanija. Kamēr durvis tika atslēgtas, viņš paguva apskatīt trepju platformu, kur sakrautas dažādas lādes, kur bija peelee-kamee skapji un kur ložņaja divi kaķi un kur preti sitās arī dažādu veelu sasmakums.

Noteiktam laikam jau bija pāri, kapēc izrādījās, ka visi šai laikā nāceji jau sanākuši. Eelaida Antonija, eeveda pa patumšu koridoru neleelā istabā, kur sēdēja seši cilvēki. Vitumam no visa pirmais eespaids bija tāds, ka te noteek konspiratīva sapulce.

Antonija eepazistināja, jeb, pareizak sakot, teica pārejeem, ka šis esot tas beedrs, par kuŗu viņa jau runajusi. Bez Antonijas te bija vēl veena seeveete, ne visai veca, drusku bāla un nervoza, tāpat kā Antonija, veenkāršā apģērbā un nogreesteem mateem. Bija divi zaldati, veens, kā redzams no seja krāsas un apģērba, nesen no frontes, bet otrs bāli balts, ar tukšu peedurkni, no kaŗa slimnīcas. Pārejee trīs — parastos veenkārši-trūcīgos apģērbos, kreevu kreklos, pee kam veens no viņeem bija ebrejs.

Veenam no viņeem, vecakajam, Antonija Vitumu ipaši rekomendeja:

„Ari peehtā gada revolucionars, emigrants no Kurzemes.“

Izrādījās, ka nepazīstamais ar kailo galvu un neleelu bārdū, saukts par beedri Sidorovu, tikko atgreezees no Sibīrijas, kur pēc katorgas ceetuma bijis mūža no-metinašanā. Viņš bija atturīgs, pakluss — tāds, kuŗš it kā baidas un vairas sarunatees ar cilvēkeem, vaj neprot uzturet sabeedrīskas atteecības, peeradis pee veenatnes un dzīvojis vaj visu mūžu starp tādeem, no kuŗeem tikai javairas un jabaidas.

Istabā pee seenas bija leelaka Kārļa Marksa portreja, dažas mazakas gravīras ar franču revolūcijas laika temateem un uz galda kreetna kaudze grāmatu, gandrīz tikai sabeedrisko zinatņu satūra.

Veens no jaunakajeem, kupleem mateem, saukts par beedri Pafnutiju, sacija uz Vitumu:

„Mēs, beedri, še mēdzam sapulcetees ar nolūku sakopot veenmēr vairak un vairak spēku: savākt kopā visus vecos revolucionarus, 1905. gada kultības dalībnekus, tāpat jaunos — kareivjus, studentus, kuristes, tos no inteliģences, kas mums un strādneekem simpatizē. Mēs skaidri zinam, ka drīz veen peenāks moments, kad visa šī liberalisma un šķiru brālības zupiņa būs jālej pār bortu. Šim momentam vajadzīgi spēki, organizēti, rūditi, skaidrām galvam. Es runāju par momentu, kad būs vara jāņem strādneeku šķiras rokās. Komunistu manifestā paredzetais laiks ir klāt: Ļeņins un cimmervaldeesi to apzinas skaidri. Domāju, jums, beedri, viseem būs saprotams, ko es runāju. Strādneeku un zaldatu deputatu padomes ir mūsu lozungs, bet nevajaga aizmirst, kam tur pārsvars, nevajaga aizmirst, ka zaldati vel ir haotiska masa, sastāvoša no visdažadakeem pirmelementeem, tapēc var notikt, ka viņi būs ar revolūcijas ideoloģiju tikai tik ilgi, kamēr revolūcija tos atsvabina no frontes. Bet tālak — tālak mums jāorganizē revolucionārā gvarde, kuŗa revolūcijā var eegūt visu. Tapēc, beedri, katrs no jums var būt noderīgs organizatoriskā darbā — vispirms pee masu revolucionārās apziņas izkopšanas, vēlāk teeša ciņā uz barikadem.“

Vitums klausijās uzmanīgi, bet viņam izteiktais uzskats atkārtoti likās kā pārsteigums. Viņā eedzēlās no jauna centriskais jautājums: vaj tad revolūcija jau ne-

bija notikusi? Un ja viņu padziļina, vaj to nevar izdarīt bez barikadem, — viņš domāja, — un kad jaunais marksists uz brīdi apstājās, sacīja:

„Bet ja teiktu, ka revolūcija ir notikusi?“

„Kā notikusi?!“ viņu pārtrauca jaunais.

„Vismaz tā teek pieņemts.“

Te arī sibireetis Sidorovs nevarēja klusēt:

„Ja, ja, beedri Vitold Jurjevič, leelā, bez asins izleešanas! Ta kadeti kladzina, līdzīgi tikko izdejušām vistam.“

„Vaj tas nebūtu peelaižami, ja bez asins izleešanas,“ Vitums joprojam mēģināja turpināt savus eebildumus.

„Ha, ha, ha!“ jaunais, par Pafnutiju sauktais, smējās: „Farss, farss, farss! Ta nav revolūcija — farss!“

„Luk, ta bus revolūcija!“ Antonijas beedrene nenocētas no Vituma eebildumeem un sveešus uzsvēda uz galda revolveri, kuŗu Antonija bija atņēmusi gorodovojam un tai nodevusi. Viņa bija tik nervoza, ka šis žests iznāca ne visai izdevīgs, bet pārtrauca tikai Pafnutija runu.

„Ne tik demonstratīvi, Vera Andrejevna!“ Pafnutijs uzlika savu roku uz viņas rokas un turpināja meerīgāki nekā eepreekš:

„Tāda tipa cilvēki, kā jūs, Vitold Jurjevič, un te vēl beedrs Iljišs,“ viņš norādīja uz ebreju, „tādi, kā jūs, mīl pafilosofēt un ar to pee reizes attaisnot savu neaktivību, kamēr beedrene Vera galīgi ir neeeņēmīga pret filosofiskām leetām, kadēļ tik strauja. Bet lai labāk, tā sakot, saprastu leetu stāvokli, es arī mēģināšu jums dot mazu revolūcijas filosofiju, mazleet imitejot idealistiskās skolas veedokli, kā jums vēl deezgan tuvo. Tikai neņemāt, lūdzu, ļaunā, ka es tā peeziemeju,“

viņš gandrīz kā vainīgs eebilda. „Izeesim no ta, ko kaut kur kāds no šādeem zālē guletajeem un debesis splāvejeem ir sacijis savā naivā eejūsmā: Ja gribi ilgi mīlets tikt, dari sāpes. — Vaj nav saprotams teiceeniņš, ko? Salds! Tirais medutiņš! Tomēr — iznāk, ka sāpes ir tās, kas visvairak jūtībā, organismā atstāj eespaidu; tas ir tas pats, kas eecirst vaj eegreest kokā rētu, nolaust zaru, apcirpt pēc noteiktas formas, tas pats, kas eedurt kinžalu sēnā. Preeks, labjutība — tee eet pa virsu. Tee ir gludinošee, nivelejošee. Revolucija — sāpes. Bez sāpēm viņa neko neveidotu, tikai niveletu. Revolucionaree laiki paleek vēsture veenigee redzamee, jo viņi darijuši zināmām sabeedriskām grupām sāpes. Taisijuši rētas, veidojuši. Katra veidošana, protams, noteek ar veidojamā preekšmeta kaut kādu pārgrozību; sabeedribā, dzīvā organismā pārgrozība sacel sāpes.“

„Bet kaš? Kaš ari dara sāpes,“ Vitums eeminejas.

„Pēc šādas loģikas ari kašam vajaga būt revolucionizācijas nozīmei. Bet kaša mēs negribam.“

„Te nu nonākam pee leetas neidealistikās puses. Te ir mērķu jautajums mūsu preekšā. Kaša mērķi un revolucijas mērķi — starp teem ir starpība kā starp uguni un ūdeni!“ Pafnutijs uzsvēra.

„Ja, labi, bet mēs nevaram būt nekādi skulptori, kas no masas taisa zinamu attēlu. Un vaj mums ir uz to teesiba? Masa aug pati uz to un mēs esam tikai viņā daļas, kādi atomi kolektīvā — ne ārpus masas, kā kādi deevi.“ Vitums mēģināja apstrīdēt Pafnutija nostāšanos.

„Nu, tapēc, es jautajumu tā nostādiju, lai redzētu, vaj jūs varesat pee leetas peeeet kā revolucionars marksists, teiksim, Ļeņina garā,“ Pafnutijs, savu eksa-

menu beidzis, sacija un veegli eesmejas. Britiņu it ka pagaidijis, viņus peebilda: „Ta, domaju, ka jus, beedri, varesat peestātees pee mums. Mums ir no svara eegūt savās rindās visus peedzīvojušus cilvekus, bet, protams, ar zinameem preekšnoteikumeem un, tā sakot, eksameneem.“

Vitums pretojas. Viņš atzina, ka Pafnutija domu gājeens var būt vairak nekā loģisks, bet ka nevar katrs šai faktu loģikā eeskreet uz reiz — ja viņš tur vēl neederas.

„Es neesmu preekš ta vēl gatavs,“ viņš turpinaja. „Man daudz vēl Jaredz, jāpārdomā un jāļauj, lai notikumi šo un to no manis izvēdina un iztrenc.“

„Ne, ne, ja beedris Pafnutijs jus atzist, tad leeta ir skaidra!“ eekrita kā ar revolveri starpā Vera. „Viņš leetas cauri redz un tam ir mēraukla.“

Frontes zaldats aizpīpeja papirosu, papreekšu kā oficeeris, paprasijis, vaj beedrenem nekas nebūšot preti.

„Tas bija jautajums ar jums, Vitold Jurjevič,“ Pafnutijs noslēdza savu runu. „Viņeem leeta ir skaidra pati par sevi tapēc, ka to stāvoklis viņus nostāda tikai pee mums un nekur citur — neatkarīgi no ta, vaj tee domatu par to, vaj ne, vaj viņi kaut ko būtu dzirdejuši par socialismu, vaj nebūtu. Viņi ir tee, kuņi taisis un izvedis socialo revoluciju. Avangards tā sakot. Bez ta viņi, mājās aizgājuši, zemes nedabūs. Bet zeme ir zemneeka dzīvība. Tapēc nemaz nevaram runat par revoluciju — kaut gan patvaldība ir kritusi, — bet veenīgi par kapitalistu pāreesānu uz savas varas teešaku un modernaku noorganizešanu. Šo noorganizešanu laikā nepeeļaut — būs istā revolucija.“

199 Frontes zaldats vilka dūmu un sacija:

„Mēs veenmēr esam gatavi. Muižneekus un bagatneekus notreksim. Mūsu leeta skaidra.“

„Jūs eestāsatees mūsu partijā,“ Antonija sacija uz Vītumu, kamēr Pafnutijs runāja ar zaldateem. „Tas būtu vajadzīgs disciplīnas un spēku skaitīšanas labad jau tagad.“

„Es esmu Kurzemes turīga saimneeka dēls, kuņam jamanto sava tēva māja. Protams, tagad gan bez zemes, bez Kurzemes — veenkāršs inteliģents strādneeks — bet varu atkal palikt par saimneekdēlu, tiklīdz revolūcija paliks pusceļā. Un ko tad jūs ar tādu eesāksat?“

„Šo jautājumu atstāsim turpmākam. Tādu ir daudz. Tagad nav laika ap teem prātot,“ Pafnutijs pamācija, Vītuma atbildi dzirdejis.

Viņi runāja ilgi vēl un daudz. Par strādneeku un zaldatu deputātu padomem, par to teešeem un neteešeem uzdevumeem un nozīmi, par dažādām raksturiģām epizodem frontē un pilsetās, par pagaidu valdības imperialistisko politiku un paļaušanos Anglijas komandai, par Kerenska, „demokratijas ķīlneeka“, frenčsvārkeem un pilsoņu domu sajūsmu ap teem. Pedejo, protams, uzjautribas dēļ.

Slimnicā izdēdejušais, baltbālais, aseem bārdas sareem apaugušais zaldāts izteica šaubas, vaj no carisma tūliņ būtu eespējams eet socialajā revolūcijā un socialismā:

„Vaj nevajadzētu papreekš nostiprinat demokratisko republiku un izleetot viņu kā līdzekli attīstībai uz socialismu —“

„Tā runā mazineeki!“ viņu tūliņ pārtrauca Pafnutijs. „Kas par ko cīnas, tam veenmēr skaidri janoštāda mērķa galejība. Galejība politikā, revolūcija, dzi-

ve! Es atkal filosofešu,“ viņš sacīja. „Punkts ģeometrija teoretisko ir galejība — realizēts nekad nesasniegt teoretisko uzstādījumu. Politikā, visleelākā socialistiskā galejība realizēta nekad, nekad nebūs nebūs tā, kas viņa ir tagad teorija, ideāla. Dzīve velk galejību atpakaļ — uz centru, uz kompromisu. Bet nelga ir tas, kuŗš tapēc atteiktos eēt cīņā par galejību! Simtkārtīgs nelga!“ viņš saniknoti un fanatiski eesaucās. Bet pēc tam noklusa, palīka pazemīgs un lenīgs un vainīgu seja un valodas izteiksmi smaidīdams peebilda: „Bet, beedri, lūdzu peedodat. Neatteecināt tikai to uz sevi. Jūs šo pārmetumu neesat pats personīgi pelnījis, bet tee, no kuŗeem to būsat dzirdejuši. Vismaz, ar savām kaŗa eeešanam jūs viņu esat izpīrkuši.“

Pēc tam vēl izcelās sīva diskusīja starp sībireeti Sidorovu un jauno eebreju par Dostojevskā „Mīroņu namā“ aprakstīto katorgas un ceetumu dzīvi.

„Dostojevskis savu katorgu ir pataisījis par raudu-libas mistiku, par pūžņojošu paša komedīju!“ sībireetis ignī nospļāvās. „Tee laiki jau sen ir pagājuši, ka tādeem, kā mēs, būtu jāaizraujas no viņa katorgas apraksteem vaj jāgramstas pa viņa idiotīsmeeem. Mēs neesam nekādi katorgas bērni! Mēs zinām, par ko un kapēc nākam katorgā, un tapēc zinām arī, kas ir katorga un ceetums!“

„Bet tomēr, atļaujāt, beedri Sidorov, man peezīmet, bet tomēr — Dostojevskis mūs jaunos ir turejis savā varā ne mazāk, kā Ļevs Tolstojs. Aljoša Karamazovs, peemēram, leelīks mākslas tēls —“

Sidorovs viņam nelāva runāt tālak, tik nīkns viņš bija uz Dostojevski un mākslas teeleem:

201 „Leekulība, tāpat kā tolstoģība! Vaj zemneeku kreklu uzvilkdams viņš ir palīcis par zemneeku? Vaj tas

viņam ir eespējams? Ari muižu atmetot un ilgus gadus pēc tam arot viņš tikko tuvotos.“

„Bet tomēr — solidaritātes simbols —“

„Nav šāda solidaritāte vajadzīga. Mums vajadzīgs reāls darbs. Ja ta nav, lai nekādi simboli nemaisas pa kājam!“

„Bet sludināt labu un ceļu —“

„Cilvēks, kuŗš nav reāli, praktiski konsekvents ar to, ko sludina savos rakstos vaj runās — ja viņš tāds nokļūst kādu reizi, peemēram, kādas reālas — labas un cēlas — sabeedriskas kustības preekšgalā — varbūt ar savu sludinātāja slavu — tāds cilvēks veenmēr pazaudēs šo kustību. Vel vairak — viņš, pašam negribot, varēs kļūt par tās nodeveju. Kāds vārdos, mācībā — tāds personīgā dzīvē! Tas var būt liktenīgi pašreizejā laikā. Par laimi mēs esam leelaki realisti, nekā paši paraduši domāt.“ Pēc tam viņš tūliņ pārģāja uz reālo, pārtraukdams sarunu par Dostojevski.

„Es peekritu Vitoldam Jurjevičam, ka viņš, juzdams sevi šaubas, vaj varēs būt saskanīgs ar uzdevumeem — ka viņš neaizraujas no uzaicinājuma un tūliņ neģeras pee leetam, kuŗās viņš vel viss nav eedevees. Šādas šaubas ir derīgas. Lai viņš sevi pārbauda. Apstākļi attīstas strauji. Tee noskaidros ceļu. Tas ir reāli — tā tad marksīski un revolucionari, beedri Pafnutij! Vaj ne tā?“ Ar to Sidorovs bija izteicis savas domas pēc tam, kad visu laiku bija klusejis un klausījees.

Pafuntijs peecēlās pirmais un teica:

„Tā, beedri, man nav vairak vaļas. Šovakar vel jābūt masu sapulcē, Rogožas rajonā.“

Viņam driz sekoja arī pārejee, pēc tam Vitums, pee kam Antonija izgāja viņus pavadīt.

Dzīvokli, kuŗā viņi bija sanākuši, dzīvoja Antonija 202

ar savu beedreni. Lidz šim tas teešam bija bijis konspiratīvs dzīvoklis. Tani šad un tad bija notikušas sociāldemokrātu-leelineeku slepenas apspreedes. Tagad, pēc cara režīma krišanas, šī konspirācija nelikās vairs vajadzīga, jo nebija politiskās apsardzes, tomēr, pa vecam paradumam, viņa turpinājās gandrīz neapziņīgi joprojam, kaut ne ar tik leelu uzmanību, kā lidz šim. Arī šovakar viņi neizgāja visi reizē, bet katrs par sevi un uz savu pusi, kā pilnīgi sveši. Veenīgi abi zaldati aizgāja kopā, tāpat kā Antonija ar Vitumu.

Viņi gāja pa Dārza ceļu. Gaisā bija jūtama pavasara nenovēršamība; caur kailajiem pumpuroteem koku zareem viņi bija redzejuši zvaigznes daudzkārt tāpat, kā tās bija redzamas šai vakarā. Un taisni ar to, ka viņas, tāpat zaļganblāvas spīdēja šovakar, kā bija spīdējušas daudzkārt — taisni ar to viņas vakaru padarīja eemiletaku, neatvairamaku, patīkamaku, spirdziņošanu, — jo atjaunoja tikai simts pirmo reizi atmiņā eespeesto, papildinādamas tomēr ar jauneem sikumeem, jaunām peejūtām.

Likas, ka Antonijai bija kas ko sacīt, bet viņa laikam neatrada par eespējamu eesākt par sakamo sarunu, jo tikko bija runājusi par sibireeti un izteikusi, ka pret to jājutot dziļa eeenība.

Tā viņeem blakus ejot un klusejot Vitums sāka domāt par Antoniju un to analizēt.

Viņš juta un novēroja, ka Antonija ir izstrādājušes par noteiktu, labi uzstādītu un ļoti praktiski konstruetu mehanismu, vaj mašīnas daļu, kuŗa savu, tai uzlikto visas leelās fabrikas funkciju izpilda tā, kā tas paredzets un nepeecešams. Organisma locekļi, nolikts savā veetā, nenovēršami dara to, kas jādara. Vitums pat peelaida sevi tādu peebildumu, ka viņa ne-

maz nav ne seeveete, ne cilveks, bet kas vairak, kas spēcigaks, kas pilnigaks, nekā cilveka organisms; likās, ka viņa ir spējusi atmett visas tās cilveciskās jeb organiskās īpašības vaj funkcijas, kuŗas kaut kā btu varejušas kavēt, traucēt vaj pat apturet viņas uzdevumu. Turpreti — visu izpildija ar noteiktu aprēķinatību, veenigi veenam mērķam peemēroti.

Tā domajot, Vitumam radās vēlešanās par šo jautajumu runāt ar viņu pašu. Tas eeminejās:

„Mani interesē jautajums, ko jūs visus šos gadus, kamēr mēs neesam redzejušees, esat darijusi?“

„Ko esmu darijusi?“ viņa atjautaja.

„Varbūt man nenākas tā jautat?“ Vitums gandrīz apjuka.

„To, ko vajadzeja un vajaga darīt,“ viņa atbildeja un pēc tam aplkusa.

Vitums juta, ka vairak nav no pētit un jautat. No šā veenigā teikuma viņš saprata un zinaja, ko nozīmeja un vareja nozīmet viņas darbs. Nelegalās strādneeku partijas darbi — tee darbi, kuŗeem viņa eedalita: uzturet disciplinetu, konspirativu dzīvokli, izdalīt literaturu — izpildīt to mehanisma daļas uzdevumu, kuŗam deriga un kuŗam sevi atzinusi par vajadzigu, bez kādām eerunam atteikdamās no daudz ka pāreja, kas cilveku dzīve vareja būt dabīgs un valdzinošs. Šim mehanismam, kuŗam noteiktais uzdevums, viņa vēlejas peeveenot arī Vitumu, ko izdarīt arī eeskaitija par savu peenākumu. Tapēc viņa ar to sastapās un tapēc gāja arī kopā.

Kad viņam eenāca prātā pretstats — saimneekdēls Zuzuls, arī, varbūt, daļa kādā mehanismā — tānī brīdī Antonija apstājās un sacija:

„Tagad mēs ejam katrs uz savu pusi. Sveiki.“

Viņa sneedza roku un peebilda:

„Labi. Jūs pārdomasat!“

Un pirms Vītums bija paguvis ko atbildēt, viņa jau izsteidzās pa bulvara žoga izeju uz šķērseelu.



Pēc dažām jaukām deenam uznāca vēl slapjdraņķis. Odeņains sneegs leelām pikam krita uz jumteem, koku zaros, uz tramvajeem, automobiļeem, braucejeem un gājejeem, pamazam izkuzdams un sasūkdamees drēbēs vaj nopiledams palasēs, noplūzdams renstelēs vaj sajaukdamees eelu dubļos.

Taisni šādā deenā eekrita leelā nacionalā latveešu tautas sapulce kādā plašā kinematografa zālē pee bulvara. Afišas un skrejlapas jau nedēļu eepreekš bij izlimetas, izliktas un tika izdalītas visās eelās, kur grozījās bēgļi, kur atradās bēgļu patversmes, bēgļu bērnu skolas. Visleelākais vairums tika izplatīts bēgļu komitejā.

Sapulcei bija jaeesākas pulksten astoņos vakarā, ar eepreekšeju praktisku aprēķinu, lai apmekletaji varetu būt paēduši vakariņas un pēc eespējas pirti nopērušees, kā veens no organizetajeem eepreekšējā organizēšanas apspreedē bija izteicees.

Par laimi pret vakaru sneegs un leetus pārstāja slapinatees un leelā kino zāle jau pusastoņos bija tik pilna, ka neveen sēdveetas bija pilnīgi aizņemtas, bet ļaudis bija sastājušees gar seenam preekšā un dibinā. Vēl nāca veenmēr klāt, tā kā aizsprostotas tika visas eeejas un izejas un pat uzgaidamās telpas.

Dažas minutes pirms astoņeem sanākušee sāka pa-

likt nepaceetīgi un nemeerīgi; dauzijas kājam un sauca, lai atklāj sapulci. Bet atklāja neveena vēl nebija.

Tanī brīdī eeradās Vitums un, droši veen, par atklāja noturets, veegli dabuja sev ceļu izspraustees gar seenu. Bet viņš palika stāvot patumšā kaktā zem ložam.

Ceturksnī uz deviņeem važonī peebrauca advokats Zigfrids Laipnais, Zuzuls un viņa otrā seeva, gan ne-laulata, bet starp bēgļu komitejas damam pilnīgi atzita. Turpat pee eeejas viņi sastapās ar Resno Tumsiņu un Veco Drakki, pēc tam ar kapitanu Pantritu, advokatu Pauļuku, vairakeem korporaciju studenteem, starp kuņeem atradās ari Sirmais un Brunners. Tee foijē gaidija uz vecajeem filistreem, galanti un peesukati, krāsu lentam pār vestem un deķejeem, sažņaugteem rokās.

Zuzuls bija paredzets par sapulces atklāja un par eevēlamo sapulces vaditaju, bet Zigfrids Laipnais par pirmo oratoru. Pārejee tribuni bija sagaidami no pašas sapulces vidus, jo debatēs vārdū ņemt, kā organizatoreem bija teikts, solijušeos daudzi.

„Pilns kā peebāsts, kungi! Bagata raža, bagata raža, kungi!“ veens no korporejeem steidzās ziņot Zigfridam Laipnajam un Zuzuļam.

Pirmais paslaistija bardiņu un sacija apzinīgi:

„Redzams, tauta interesejas par savu dzimteni.“

Tad viņi visi gāja tālak, spraucās caur ļaudim, kuņi sastājušeos pee durvim un durvis un ne labprāt gribeja teem dot ceļu.

Preekšā, netālu no ekrana, atradās specieli šai sapulcei atvests katedris, galds un ādu apsisti atzveltnes krēsli preekš sapulces vadošām personam; uz katedra bija karafe ar ūdeni un glāze tai blakus.

Tikko viņi kopigeem spēkeem bija nokļuvuši pee sēdekļeem, atskaneja kāju dauzišana un arī sauceeni. Pārlaidis acis pār galvu blivumu, Zigfrids Laipnais pačuksteja Zuzuļam:

„Kas ta par savadu, neredzetu publiku! Man paleek drusku neerti!“

Zuzuļam nebija laika atbildēt — viņš, sapulces nepaceetības dzīts, steidzās uz katedri.

Vitums tanī brīdī dzirdeja, ka tam blakus tika izsaukti vairaki naida kleedzeeni pret Veco Drakki un Zuzuli.

Zuzuls miksti uzlaipoja katedri, noglaudīja bārdiņu, bet uztraukums no tā nepārgāja. Tād sāka grābstītees pēc vārdeem, ristijās un izlaida:

„Kungi, ceen sapulce, ar šo es uzskatu šo mūsu — šo, šo pirmo mūsu e—e nacionālo tautas sapulci par atklātu un lūdzu mūsu ceen. eevērojamo juristu Z. Laipno kungu eeņemt veetu e—e uz šā katedra.“ Viņš palocijās un peelika: „Lūdzu, Laipnais kungs.“

Tikko Zuzuls to bija izteicis, peepeši no vairakām pusem atskaneja stipri sauceeni:

„Eevelet sapulces vadoni! Sapulces vadoni!“

Izcēlās apjukums: Zuzuls un Vecais Drakke nezināja, ko eesākt; saskatījās un palika stāvot. Zigfrids Laipnais, lai glābtu stāvokli, peecēlās un čuksteja Zuzuļam, lai darot pēc prasības un lai nosaucot kandidatos sevi un Drakki.

Zuzuls pakāpās katedri atpakaļ un sāka stomitees:

„Kandidati, kandidati no sapulces sasauceju puses sekoši, sekošas personas —“

Tikko tas bija izteikts, no sapulces vairakas balsis sauca: „Antoniju Vitum! Vitum! Antoniju Vitum!“

Zuzuls paspēja nosaukt Laipno un Drakki, skaitīja

paceltās rokas un izrādījās, ka tee nedabuja ne desmito daļu no klātesošo balsim, bet pee Laipnā vārda visur bija dzirdami sauceeni: „Nost! Nost! Ārā! Ārā!“

Eevēleta izrādījās Antonija.

Tas pats notika pee protokolista un balsu skaititaju vēlēšanas: sapulces sasauceji nedabuja neveena.

Zuzuls, Laipnais, Pantrits, korporeji — visi brīnījās — pat nebrīnījās, palika stāvam it kā mutes atplētuši un nezināja, ko tālak darīt. Pee protokolista vēlēšanām nepaguva pat kandidatu nosaukt.

Drakke pēc tāda iznākuma gribeja sapulci slēgt ar policiju, bet Laipnais paskaidroja, ka pēc cara noģašanas to vairs neesot eespējams izdarīt.

Ari Vitums bija par šo iznākumu pārsteigts. Ta — pats sākums jau rādija, ka ari te varēs droši saukt: Kurzeme ir caura zeķe!

Pa balsu skaititaju vēlēšanu laiku eespraucās vēl filosofijas kandidats Jazeps Ķehve un Jukstiņš — abi reize. Ari par to Vitums bija pārsteigts: visi darboji kopā!

Eevēletee eeņēma veetas pee galda krēslos, kuŗi bija paredzēti sapulces sasauceju grupai. Viseem pēdeģās ļaudim nācās peeceltees un palikt kāģas, atspeeģotees vaj nu pret katedri, galda galeem, vaj seenam. Ari Zuzuģa seevai, nelaulatai Elizabetei, neveens ne atstaja, ne peesolija sēdekģa. To redzedams, Pantrits pat pamēģinaja kāģu no tuvumā sēdoģeem palūģt, dot damai krēslu, tomēr lūģtais tikai pasmīneja preti oficeera smalkajai peekģajibai.

Peeteicās runataģs. Vitums viģa nepazina ne pēģ vārģa, ne pēģ seģa. Viņģ redģeģa, ka Antonijas sapulci vadit praģanā parāģijās viģas meģanisma locekģa labās ipaģibas, — disciplina, noteiktiba, veenkārģiba, organizets prāts. Viņģ salidģinaja to un runataģu ar teem

viseem, — ar Zuzuļa un Laipnā grupu, kurā visi kā dzīvniecisku, nedisciplinētu, egoistīgu īpašību sakopojums palika pilnīgi nespējīgi, nevajadzīgi, nederīgi.

Runatajs, asām acīm, ceetā balsi eesāka ar to, ka sacija:

„Beedri, godinasim ar peecelšanos mūsu revolūcijas upurus, kritušus no cara kalpu slepkavīgām un nodevigām rokam, visos laikos, kamēr veen mēs cina-meēs pret mantīgo izsūceju varu!“

Visa sapulce svinīgi peecelās — arī korporeļeem nekas cits neatlikās. Sapulces organizētajiem tādas leetas ne sapnī nebija eēnākušas, kādām nu bija ja-peedalas.

Pirmā deenas kārtības punkta bija paredzēts jautājums par Kurzemes atgūšanu. Par to tad arī nepazīstamais runatajs sacija:

„Kaŗš jāizbeidz bez aneksijām un kontribūcijām un uz tautas pašnoteikšanās principiem — to tagad klaigā visi un visur. Bet kāpēc šee klaigataji neslēdz meeru? Tapēc, ka kaŗš teem ir eenesīgs. Mēs meeru saprotam kā brālību frontēs. Mūsu strādneekēm nav visjaapkauj vācu strādneeki, bet jāsniedz teem roka pāri tranšejām — jābrāļojas ar teem. Un ja kāds teiks, ka —“

Šinī veetā Pantrīts peepeši peelēca pee katedra un kleeedza:

„Nodevejs! Dzimtenes nodevejs!“

209 Sakustējās Vecā Drakkes bārda, sagrozījās Resnā Tumsīņa spožais pakausis, Zuzuls palika pavisam balts, Zigfrīds Laipnais paspēra soli uz preekšu, spraucās pret katedri un mēģināja sacīt: lūdzu vārdu! — bet nekas neiznāca; tikai Zuzuļa seeva Elizabete eēķēras

tam elkoni, mēģināja atturet, baidīdamās, ka Zigim, kā viņa to milināja, kas ļauns nenotiktu.

Tomēr tam visam nebija nekādas nozīmes samērā ar to, kāda vētra sacēlās zālē.

„Ārā! Ārā! Nost! Nost!“ Nikni kleedzeeni treecās no desmitām mutēm. „Lai atvainojas šis oficeerits! Lai ņem savus vārdus atpakaļ!“

Pantrits aprāvās un apjuka, bet tad, negribedams sava oficeeriskā prestiža zaudēt, atsēdās uz galda stūri, it kā spīdamees, savā oficeera mētelī ar gaišspeleku sprogainu apkakli un zobena rokturi ārpus kabatas.

Vitums no sava kakta redzeja, ka Pantrita apakšlūpa drebeja. Tad viņš tika līdzīgs seno romeēšu patricijam, kuŗu kulturas un dzīves tradīcijam viņš domājis sekojam. Šinī brīdī Vitumam eēnāca prātā beidzamās deenas kopā ar to Kuopio pilsētiņā Somijas zemējos, no kureenes tas sēveetes deļ ar tādu pašu drebošu apakšlūpu bija aizbraucis uz fronti, nomākts un apvainots, tāds pats, kāds sāka palikt tagad.

Kad sapulce nerimās un draudošo dūŗu kratišana nestājās, Antonija uzkāpa tribīnē un uzaicināja atturetees un disciplinētees, izteikdama cerību, ka kapitans došot sapulcei gandarijumu. Un ja tas nenotiktu, tad lai uzskatot šos viņa sauceenus par tādeem, kas nav nekādas eevēribas vērti.

Kad eestājās meers un Pantrits tomēr neatvainojās, runatajs turpināja:

„Te jūs savā preekšā redzat ļaudis, kuŗi, kraukļeem līdzīgi, lido jums pakāļ un apkārt, lai barotos no jūsu posta un nāves! Viņi grib, lai jūs ar savām asinīm un savām dzīvībām sargajat to mantu, ko teem saveem kalpu darba svedreem esat sakrājuši! Ne tapēc mēs

simteem un tūkstošēem esam bijuši eeslēgti ceetumu mūros un eekalti važās, lai viss būtu pa vecam, lai nedaudzu pašlabums tiktu turets par tautas leetu un dzimteni! Ne, un tūkstoš reiz ne! Tas tā nebūs! Darba tauta izbeigs šo asins pirti, viņa ņems varu savās rokās! Ne Kurzeme, ne Vidzeme, bet veenota cilvece, veenota pasaule! Tas ir mūsu mērķis!“

Vitums nebija varejis ne eedomatees, ne ceret, ka visi tee cilveki, kuņi ilgus gadus baŗoti visadu aviŗu patriotisma sēnalam, skubinati atstāt savu dzimteni, eeperinato ligzdu, savu darbu, kuņi bija klausijuŗi ņeem advokateem, kas paŗi nemāceja teesā neveenu nopeetnu prāvu izvest un aizstāvet, bet kas tapēc bija eedomajuŗees būt derigi tautas vadoņŗu amatos; visi, kuņi bija paŗavuŗees uz daŗadeem, pēdejos gados ar Rīgas krājkasēs strādneeku sanestajeem graŗeem pee leelajeem nameem tikuŗeem, — visi tee peepeŗi izrādijās pavisam par citeem! No cērpjameem jēreem tee bija palikuŗi par nenomeerinameem nemeerneekeem. Tas likās pavisam neticami! Tā tad — vajadzeja paŗeem gadeem un pa ņo posta laiku būt slepenībā auguŗam un breeduŗam kaut kam, kas ņos prātus un gribu bija izveidojis taisni preteji tam, ko bija sludinājuŗi tee, kuņi turejās par tautas vadoņŗeem.

Vitums skaidri redzeja, cik spēcīga un noteikta griba sacelās tanī virzeenā, kuņŗu uzstādija runatajs — bijuŗais katordzneeks, kuņŗš peedereja pee cilvekeem, kas ceetuŗi par noteikteem mērķeem, atsacijuŗees no personīgā, rūdijuŗees cīņā par visas cilveces mērķeem. Viņŗ sajuta, cik pats tas bija maznozīmīgs veens par sevi ņinī masā — teeŗam lidzīgs kaktā eesleetam speeķam, kuņŗu neveena roka neizleeto — ne vairak.

citeem — uz mērķi, kuŗš nav tikai sika egoisma apmeerinajumam uzstādīts.

Runatajs savā pēdejā vārdā uzaicinaja notreekt ratā visus tos, kuŗi uzmetušeos bēgļiem un visai tautai par vadoņiem, pelnidamees ar šo profesiju un dzivodami zaļas deenas. Uzaicinaja ņemt savās rokās bēgļu organizācijas, viņu līdzekļus, tautas zemi un mantu.

„Ta ir laupīšana!“ Pantrīts šē vēl eesaucās, bet pee tam pats no savas balss aprāvās — tik apjukusi un apspeesti ta skaneja.

Pēc tam vārdu dabuja filosofijas kandidats Jazeps Ķehve; viņš noņēma savas dzeltenās brilles no meegainām acim, noslaucija mutautā, uzlika atkal, eedzēra divi malkus ūdens no glāzes. Melnā ūsiņa un gaŗais uz augšu kārpošais pakausis kustējās, kad tas runāja:

„Es, es esmu jau pirms seneem greeķeem un romneekeem mācījees, ka cilveks nav ne zvērs, ne stāds, ne akmens, bet kaut kas līdzigs deevam un tā tad — ja viņš līdzinas deevam, tad deevs līdzinas viņam, bet tā kā deevu neveens vaigā nav skatījis, tad, eo ipso, nevar ari cilveka būtību noteikt; bet ja būtību nevar noteikt, tad ta ir nenoteikta, kapēc no ta izvedinams, ka cilveka dzīves mērķis ir — cenšanās pēc deeva līdzības jeb deevības. Un šo apgaroto, deevišķigo seju šovakar šē šini sapulcē grib aptumšot kādi nepazīstami, neveenā mūsu laikrakstā nemineti cilveki — —“

Filosofs Jazeps Ķehve nedabuja tālak runat, jo sacēlas vēl asaks troksnis, kā pee Pantrita uzstāšanās. Viņš apjuka, pakšķināja lūpas līdzīgi stārķa knābja pakšķeeneem: pa-pa-pa — bet negāja nost no katedra, it kā ceredams uz nomeerinašanos. Bet kad tas ne-notika, tad, vārdu neprasijusi, uzkāpa katedri Zuzuļa seeva Elizabete, kuŗa bija pazistama ari ar diveem

Jukstiņa avizē nodrukateem sava skolas laika pantojumeem par rudens kailajeem krūmeem. Viņa bija sasarkusi un kleedza pilnā balsī un speeda vārdus, cik veen varedama izspeest:

„Latveeši! Latveeši! Tauteeši! Tauteeši! Es jūs lūdzu, es jūs lūdzu, peerādat, ka esat tikai latveeši: uzklausat mani, ja neveenu citu negribat! Es, latvju seeveete, greežos pee jums — taisat to peeklājību — paleekat taču latveeši!“

Vitums, to dzirdedams, sāka pilnā kaklā smee, bet troksnis nerimas. Elizabete sasarka pavisam sarkana, atmeta neizdevīgā, smeeklīgā žestā ar roku un lekšus nolēca no katedra; bet tā kā tānī brīdī kāpa nost arī filosofijas kandidats Jazeps Ķehve, tad viņas kāja aizmetās aiz ta leela un tai bija japaklāp. Šis moments arī Pantritu novadija uz istam sleedem: viņš nolēca no sava galda stāja un, oficeera godu demonstrēdams, steidzās Elizabetei palīgā peeceltees; tomēr Zigfrids Lainnais jau bija pasneedzis savu roku. Viņam atlikās tikai eeleet no karafes ūdeni un pasneegt ceetušai.

Visa šī situacija bija tāda, ka sapulce dabuja jautribu un smeekli bija pat daudzkārt ceetušo bēgļu kalpa seevu lakatiņos paslēptajos sejos. Vitums šinī momentā saskatīja neveen zuzuleešu un jukstineešu galīgu kriteenu, bet arī kaut ko nožēlojamu šo cilveku centeenos un būtība — daudz nožēlojamaku, nekā visnabadzigaka bēgļu pagraba eemitneeka veciša likteni. Te bija neglīta nāve, kamēr šis nomāktais vecīts revolucijā sāka atdabūt savu tam atņemto cilveka teesu. Te nāve cēlās no pašu uzpūtības un leelmanības — te plīsa pušu tiklab filosofijas kandidāta apgarotības pilnais deevs, kā Zuzuļa omulīgas apveenības pilnais veders.

Tribinē atkal parādījās kāds nepazīstams jauneklis, strādneeka blūze, kā redzams, vēl ne vakariņas ēdis, ne pirti bijis, fabrikas sodrejeem seja. Viņš runāja par latvešu strēlniekiem un savu runu beidza:

„Strēlnieku pulki savākti imperialistiskiem nolūkiem, lai tos apmāktu ar patriotismu un labāk varetu dzīt nāvē. Tā tas vairs nedrīkst būt, — šie pulki sastāv no mums, strādneekiem, no strādneeku bērniem, lauku darba tautas. Teem jaatrod ceļš uz revolūciju. Viņiem būs jāstājas pret saveem nāves patriotisma viltus pravešiem!“

Pantrīts tagad no sauceņiem atturejās, bet pastāvīgi skatījās runatajā, nikns, turedams roku uz zobena un no uztraukuma šķindinādams pēšus. Kad jaunais strādneeks bija beidzis, viņš prasīja vārdu un uzkāpa katedri; bet tikko tas bija noticis, sacelās tāda protesta sauceņu vētra, ka neka nevarēja saprast no tā, ko viņš mēģināja runāt. Protesti, svilpeeni, kāju dauzīšana, dūres gaisā tikmēr nestājas, kamēr viņš, neka nepasacījies, nebija nokāpis no katedra un nogājis nomalī. Bija pat tā, ka daudzi no sapulces dalībniekiem paceltām dūrem steidzās pie tribīnes un dažas karstākās rokas jau tverās uz Pantrīta pusi, lai viņu raudzītu norautu.

Tikai pēc tam, kad viss bija norimis, advokāts Zīgrīds Laipnais, Vecā Drakkes, Resnā Tumsīņa, Zuzuļa, bet sevišķi Elizabetes skubināts un peerunāts, uzdrošinājās prasīt vārdu. Ari viņam uzkapjot bija dzirdami sauceņi un svilpeeni, bet kad Antonija bija uzaicinājusi ļaut izteikt dažādus un veenotram pretejus uzskatus, tad pamazām vētra gandrīz galīgi norima.

Laipnais, pēc Elizabetes un korporeļu domām, uzrunāja sapulci ļoti, ļoti diplomātiski — uzsmaidīja, pa- 214

locijās vispirms pret Antoniju, kā sapulces vaditāju, un tad uz trīs pusem pret pašu sapulci, un sacīja:

„Damas un beedrenes, beedri un kungi! Es nebūtu negribu nerespektēt revolucionārās jūtas — taisni otrādi, es leeku roku uz sirds un saku — viņa pukst līdz ar jūsejām preekā par tām spožām izredzēm, kuŗas mums it visēem bez izņēmuma, bez šaubam, jo plaši atveŗas —“

„Zemstes un siltas veetiņas!“ bija starpsauceens, bet Laipnais uzsmaidīja tam preti, it kā tam puķu buķete būtu pasneegta, tad runāja tālak — gaŗi un ilgi, vairakkārt pārsaukts un jo galantaki palocidamees pret katru nākošo sauceenu, kamēr sapulce starpsauceenu veetā sāka smēet viņa runai. Viņš taisījās jau beigt, it kā atrada slēdzeenu no visa eepreekš teiktā, formule-dams:

„Tapēc mēs, latveeši, nevaram soļot ne pa labi, ne pa kreisi, bet mums, bez šaubam, jaturas pee vidusceļa, kuŗš nenovēršami veenīgais noved pee visu izredžu peepildišanās un kā pārbaudīts un drošs, nesagatavodams ne leelas prāta aptumšošanās, nedz arī straujas, nekam nevajadzīgas sadegšanas — —“

„Karjera! Karjera!“ sauca atkal balss, bet tagad Elizabete, Zuzuls, Pantrīts un korporeļi sāka spēcīgi applaudēt, bet Vecais Drakke drūmi skatījās sānis, līdzīgi statujai. Likās, ka Laipnais ar to beigs, bet viņš vēl trīs reizes it kā beidza un atsāka, kamēr sauceeni uzskubināja. Uz teem tad viņš smaidīja: „Tuliņ! Tuliņ!“ — tomēr vēl vilka, līdz izčūksteja galīgi, nobeidzis ar paglaimojumu tiklab pret revolūciju, kā pretrevolūciju.

215 Pee šās runas Vitoldam Vitumam vairakkārtīgi eegrūdās dūrejs pašā prāta centrā, visjutīgākā veetā:

O, viņu bija domājuši Zigfrida Laipnā veetā par runataju; no viņa bij cerejuši dzirdēt tos pašus vārdus, kuŗeem applaudeja korporeļi; viņam bija vajadzējis būt tam, kuŗš uz sevis saņēmu godu, būt par oratoru, kamēr runas praktiskos auglus savāktu zuzuleeši, jukstineeši un pats Zigfrids Laipnais, katrs savai vajadzībai: veeni kā veetas, otri kā naudas darijumus, trešs kā karjeru līdz pat zemstes preekšneekam! Viņam, Vītumam, bija vajadzējis būt centra idejas ne-sejam un kaŗotajam.

To domajot, Vītums pat sarka. Viņš no ša stāvokļa apzinašanās apjuka ne mazak, kā Pantrits bija apjucis no nost sauceeneem un saceltām dūrem. Labi, ka kaktā neveens to nevareja eeverot, lai gan, eedomajotees to, ka Zuzuls bija bijis ar šo nolūku pee viņa, tam kaut kur pārskreja it kā drebuļi: vaj teešam viņš bija bijis kandidats noželojamā karjerai!?

Par laimi neiznāca daudz prātot, jo sapulce bija pārak aktīva. Vel runāja kāds pazīstamaks līdz šim nelegals socialistiskās kustības darbineeks un tad runas bija gala — jo uz Antonijas uzaicinājumu, vel izteiktees, neveens vairs nepeeteicās, lai gan Zuzuls skubināja redaktoru Jukstiņu, kā pašlaik eebraukušu no Vidzemes, tā tad kā frontes rajona preekštāvi, kuŗa domas un novērojumi ļoti būtot palīdzējuši noskaidrot stāvokli — kā viņš to drošināja — tomēr Jukstiņš nebija uzbīdams tribīnē, kaut arī Antonija, redzedama, ka to stumda, pat vel britiņu pagaidīja.

Kad ar Jukstiņu nekas neiznāca, viņa nolāsīja visu savejo izteikto domu kopsavilkumu rezolūcijas veidā un paziņoja, ka liks uz balsošanu, prasīdama, vaj nav vel kāda rezolūcija.

„Rezolūciju! Rezolūciju!“ sauca Zuzuls, jo viņi ne- 216

maz nebija par to domājuši, bet nu radās vajadzība, jo pretineeki tādu deva. Laipnais ar Jukstiņu steidza rakstīt un stridetees, kamēr Antonija sapulcei vēl reiz nolasīja savu. Ta bija pilnīgi līdzīga tai, kādu Daniševskis bija licis preekšā tanī mitiņā aiz Kurskas peestātnes. Še tāpat bija teikts, ka pagaidu valdību pabalstis tikai par tik, par cik ta sekmēs revolūcijas attīstību un reakcionāro un pilsonisko spēku satreekšanu.

Balsojot pacēlās visas rokas — arī Vituma roka.

Tikmēr bija arī otrā rezolūcija uz galda. Tanī izteiktas padevības jūtas pagaidu valdībai tādā pašā formā, kādā viņas kaķam sākoties bija izteikuši visi latvešu pilsoniskee pilāri un deputāti. Šis pazemības apleecinajums dabuja tikai korporeļu un Jukstiņa, Laipnā, Jazepa Ņehve, Pantrita, Vecā Drakkes un Resnā Tumsiņa balsis. Elizabete, aiz savas tribīnes kāpeena neizdevības īgnuma sacīja, ka viņa nekad un nekur politikā nekādas dalības vairs neņēmsot, jo tas esot seeveeti pazeminoši.

„Es jums, jaunkundz, pilnīgi peekrītu,“ sacīja Zigfrīds Laipnais, „tomēr veenu balsi mēs sev caur to zaudejam.“

Sapulce atstāja zāli ar leelu gandarijuma un pārvāras sajūtu, kamēr jukstīneēši un zuzuleēši bija vairak nekā ar ledaiņu ūdeni apleeti un izvilkas pat cits no cita neatsveicinājušees.

Veenīgi pee izejas foijē telpās smalkais korporelis Triksiņš Vecajam Drakkem pačuksteja:

„Redzat, kas noteek, kad vairs nav Ņeizara! Šīta no zemstes neka! Vaj nevajadzētu ziņot pagaidu valdībai par valsts nodevību?“

rūca bārda, uz runataju nepaskatījees un izslīdeja lauka, apķērees, kā tikai kāds no sapulces nav dzirdejis.

Tikai bulvari starp kokeem izgājis, Vītums sajuta sevi atsevišķi, kamēr telpā tā bija jutees tikai veenīgi tanī momentā, kad bija kaunejees varbūteajā stāvokļa — centra praveeša — Zīgfrīda Laipnā veetā.



Pavasars gāja ātri. Bet kaŗš turpinajās tāpat pec februara revolucijas, kā bija turpinajees pirms tās.

Visas Maskavas kāzarmu sētas vaj atsevišķee laukumi, tiklab pilsetas nomalēs kā centrā, bija pilni apmācamo zemes sargu, atrautu no mājām, no seevam, no bērneem, no lopeem, no nabadzīgās, veenkaršās sādžas darba un eedzīves. Viseem bija jamacas sargat tēvu zeme.

Pat vecā Kremļa laukums pec leelā svanu torņa, pec vecajeem sarūsejušeem, gan turkeem, gan neturkeem senās kaujās atņemtajeem leelgabaleem — ari tas tika izleetots eesaukto apmācībai. Smeekliģi un bēdīgi izskatījas, ka leelām bārdam apauguši, četrdesmit un vairak gadus veci zemneeki, pavasaŗa vējos appūsti melnbrūni, blāvām, izbrina, izmisuma un apjukuma pilnām acīm skraideleja zem druknu usainu unteroficeeru vaj slaidu jauniņu praporščīku komandas. Vel smeegliģaki iznāca tas, ka tos pa veenam eedīdija mestees uz savu pretineeku skreešus ar urrā blāveeneem un bajoneti, pec kam par eenaidneeku te tika eedomats salmu izbāzenis, eestiprinats tam nolūkam taisītā stalaža. Kad, smageem, leeleem zābakeem, gaŗajās mēteļa malās pinotees, šee dūreji salecās pret izbāzeņeem un grūda viņu eedomatā vēderā savus

duramos, tad paši nevarēja attureties no smeekla — —
tā veidojas maksla nokaut!

Eevainoto vilceeni tagad bija retaki; to teesu no
frontes plūda atpakaļ daudz veselo — gan tādu, gan
citādu eemeslu dēļ. Arveenu vairak zaldatu un virs-
neeku krājas pilsetā. Veeni bija komandeti revolucijas
uzdevumos, veeni brauca atpūta pee savejeem, veeni
turpreti eeradās, veenkārši, paši, bez jebkāda oficieli
redzama eemesla vaj mērķa, — atstāja fronti tapēc,
ka bija nodomājuši vairs nekaņot!

Pilsetas nomalēs, tautas teatrišos, tejnīcas, kafejnīcās
bija attistījees ipašs repertuars ar kaņa un revolu-
cijas temateem, kuņos rādijās ass niknums un iz-
smeeklis par muižneekem, inteliģenteem, par visa-
deem aizmugures varoņem, visadeem kaņa ideolo-
geem. Strādneeks un zemneeks tur tika tēlots kā
veeniģais istais varonis, kuņš nedomā: noņems vaj
nenonēms, bet kuņam veeniģam jāsap: nošaus vaj ne-
nošaus? Nebij vairs ceņņas un draudzības ari pret
sabeedroteem, kuņu dēļ veen vēl kaņu nevarēja no-
beigt. Polija tā kā tā jau tika mineta un domata par
Kreevijai zaudetu, starptautiski par patstāvīgu pee-
ņemamu valsti; Dardaneļi un Bosfors palika joprojam
neeeņemti — ko gan vairs vareja runat par kaņa
ēeguvumeem un mērķi!

Pagāja jau pirmais maijs. Grandiozi gājeeni, sarkano
karogu rindas parādes marša, labā disciplinā, kartībā,
saulei spīdot demonstreja pirmo reizi pa veco Maskavu
un eeroči atdeva kaņeivisku godu sarkanajam. Strād-
neeki, kaņeivji-zemneeki, inteliģenti — visi slēgtās rin-
dās bija leelajā revolucijas parādē, Teatņa laukumā,
Sarkanā laukumā — visur, visur. Visas sirmās baz-
nīcas, nosūbejušeem zeltīteem kupoleem, visas deev-

mātes — Iveras, Kazajas un citas, — nogrima strādneecibas svētku un karogu preekšā — noleeca oreolotas galvas. Nebija vairs atsevišķību, bija tikai masa, masa — veena milzīga kolektīva jūta un kolektīvs virzums. Tāds bija maijs!

Demonstreja arī dažādu tautu nacionālees preekšstāvji ar saveem karogeem: poļi, leiši, ukraiņi, tatari, ebreji, gruziņi, armeņi, baltkreevi. Tikai latveešu preekšstāvju karoga nekur nebija, kaut gan Elizabete bija Zigfridam Laipnajam peeteikusees „izrakstīt karodziņu“, bet neveens nezināja, kādu viņu taisīt. Kad tā nevarēja, daži no Pokrovkas darbineekeem bija eeteikuši eet ar veco Rīgas Latveešu Beedribas karogu un Sarkanā laukumā eesist kātā pat zelta naglu, — bet izrādījās, ka tas līdz Maskavai nav evakuets.

Tā deenam ejot, Vitolds Vitums eeradās gan kārtīgi darba veetā, darija daramo, aizgāja atkal projam, nozuda daudzumā un mājās eeradās tikai tad, kad nāca meegs. Viņš gāja uz sapulcem, sedem, kur eegadijās, lasija, izlasija visādus izdevumus, avizes, uzsaukumus, — apreibinājās, bet neka nedarija.

Savadi patikami bija šī neka nedarišana — zinašana, ko runāja Kerenskis, ko Miļukovs, ko Ceidze, ko Ceretelli, ko citi. Kā zemneeki prasija zemi un gaidīja meeru, kā pagaidu valdība cereja ar revolūcijas palīdzību sasneegt vēl uzvaras.

„Brinumjaukais pavasars! Kaut mūžīgi tā būtu!“ — Beeži Vitumam eenāca prātā šādi izsauceeni — ejot pa bulvareem vaj dzirdot ļaužu atraisītas sarunas tagad ligsmi plūstam.

Vārds Beedrs tagad visur bija veenīgais. Līdzīgs pavasara brīnišķam sarkani sārtam zeedam, kurš peesmaržo visus ceļus, bulvarus, eelas, sētas, sapulču za-

les, frontes dzeloņdrašu žogus, — šis vārds plauka un pletās kopā ar karogiem arveenu augstāk un veenojošāk.

Brinumjaukais revolūcijas pavasars!

Vitums arveenu vairāk un vairāk grima revolūcijas romantismā.

Maskavas zilās debesis un spožā pavasara saule pret baltajiem un zeltitajiem torņiem nesa arveenu straujāku un ligsmāku dzīvības sajātu. Deenās eelas bija sausas un vēji šād un tad grūda arī putekļu kamolus gājeju sejos, bet naktis norima un zvaigznes un svaigums pārņēma revolūcionāro pilsētu.

Šinis naktis vairs nebija meera. Eelās stūru stūrīs notika mazi mītiņi, skverās, parkos, bulvaros stājās ļaužu pulciņi un debāteja. Sastapās divi pazīstami — vaj arī nepazīstami — pamazām eesākās par kādu dzīvu deenas jautājumu pārruna, strīds, debātes; sastājās apkārt klausītāji, daudzi no tiem nenocētas tikai dzirdedami, bet peedālijas debātes un tā stāvēšana eevilkās līdz rīta blāzmai.

Vitums eekarsa uz šiem revolūcijas vakāriem un nemeera naktīm.

Tiklīdz metās krēsli, viņš bija klāt. Trešais, peektais, vaj septitais maijs: viņš nezināja pat, kurš datums.

Vakars jau labi eevilcees. Tveras un Dārza eelu stūri stāveja pulciņš, debāteja. Uz sola bija pakāpees kāds students un žestikuleja. Apkārt bija dažādi: gan zaldāti, gan privatee, gan strādneeki, gan inteligentee, gan vireeši, gan seeveetes. Dama smalkā karakuļa mēteli, kungs sirms, Sibīrijas caunādas krāgu — jo nakts vēsums viņus, izlutinatus, vēl baidīja. No runas dzirdami bija tikai atsevišķi teiceeni, bet sevišķi beeži zeedošais vārds: beedri! beedri!

„Tā tad, beedri, ja mēs gribam kulturu pasargat un attīstīt, tad jums, beedri, zaldati, vajaga atgriešties uz fronti, jo drīzak, jo labak, un stāvet par mūsu garu ar krūti.“

Zaldateem tas nepatika un vairaki nemeera sauceeni studentu pārtrauca:

„Paskat, kāds varonis atradees!“

„Palūk, kundziņš — kultura: spīdīgi nadziņi un podziņas!“

„Vaj utis pazīsti — ta tev laba attīstība!“

Tādas peezīmes nepanesa sirmais kungs caunādas apkakle un ļoti liberals pēc matu kupluma un bārdas veenkāršības. Tikko students norīma, tas sāka attīstīt savu uzskatu. Eesāka no tāleenes un uzmanīgi, mēreni: Saprotams, zaldatiņi, pelekee varoņi, noguruši. Ari utis — neesot ko slēpt. Bet tas viss — materialee, tiri fiziskee apstākļi. Gars, gars — tas pavisam kas cits. „Tapēc kaujam vāceeti. Gara deļ kaņojam, beedri zaldatiņi; garu neļaujāt nokaut!“ viņš beidza, pacilatā balsi, gaididams uz peekrišanu, bet — divas balsis reizē tam uzsauca:

„Ei tu, Sibīrijas caune! Redzams, kur mājō gars! Caunādas kažokos! Kur nu mums ar saveem šinelišeem pee gara tikt!“

„Nost ar šeem resnvēdereem! Uzspļauj teem! Beedri, eesim! Ko blēņas klausītees!“

„Dezerteeri — nolādetee!“ sirmais kungs caunādā dumsās norūca un aiztipināja pa aleju.

Alejās šurpu turpu staigāja pa vairakeem rindās oficeeri, sarunājās, žestikuleja, šķindināja peešeem. Tāpat staigāja vaj sēdeja uz soleem zaldati, aizmirdami Karpatu un Krakovas šausmīgo leelgabalu rūkoņu, granatu žvingstošo dzeedašanu gaisos un bailes vairak

no neziņas, kur plisīs, nekā pašas plīšanas. Neveens vairs nepeecēlās oficeereem gaŗamejot, neveenam vairs neeenāca prātā atdot godu. Ta bija teeŗam labi jūtama brīvība pēc pastāvīgas nedroŗības — dēļ rokas nepeelikŗanas pee cepures. Ari ar seeveetem bija eespējams pasēdet un eepīpet ne tikai dāvanam sasūtīto smirdoŗo machorku, bet istus papirosus, bez eetiŗanas avizes gabalā.

Galīga tumsa ŗinis naktis vairs neeestāŗās, tā kā eelu apgaismojumam nebija nekādas nozīmes. Taisni otradi — labak bija ēnā un pustumsā, nekā traucejoŗā laternu gaismā.

Vitums pagāŗās pa aleju, tad nogreezās pa ŗķers-eelam, paklejoja likumeem un nonāca Tveras bulvari. Te dzīvība bija vēl leelaka; viss bulvars pilns ļauŗu, lai gan jau pusnakts klāt. Tagad sākas istakā eelas dzīve — kad slēdza teatrus, kino, kafeŗnicas, tēŗnicas. Te vairs nestaigāja pa divi, trīs, četri — bet bulvars lidzinājās gājeena peepildītam. Ari soli bija aizņemtī līdz pēdejai veetai un pavasaŗa nakts sajūtas loŗņāja pa plaukstoŗo pumpuru pilnajeem za-reem un čirkstoŗam bulvara smiltīm. Tā likās.

Sāpigā klosterā tornī pulkstens pašlaik skaneja div-padsmit, kad Vitums nonāca pret Puŗkina peeminekli. Melnais, slaikais, mazleet saŗķeebto galvu tēls ar mantīju pār pleceem un cepuri rokā augŗā uz sava pjedestala izskatījās kā tāds, kuŗŗ ari kādu dalību ņemtu ŗini nakts kustībā, kā ceenības pilns, bet mūŗam mēms novērotājs, kuŗŗ nekad neizteiks ta, ko redzejis vaj dzirdejis ap sevi noteekam.

Tuvak peegājis, Vitums redzeja, ka pee Puŗkina noteek mitiņŗ. Eesānis, pakāpees pee peeminekļa, runāja jauns kareivis, apnēsatā mētelī, bet tiru, vēju ne-

norūdītu un kauju trokšņu neskartu seju. Cepure bija jauna un stāveja ļoti estētiskā samēribā pret viņu pašu. Apkārt pāris simts cilveku, daži saspeedušees ceeši cits pee cita ap runataju, bet attālakee ne visai uzmanīgi klaiņāja te nost, te klāt, taisidami savā starpā runatajam dažas peezīmes, vaj eevilkdami pa dūmam. Visi bija gandrīz tikai zaldati, jauni, vēl frontē nebijuši, veci — pašreizejā eesaukuma vaj ari no frontes atbraukušee, kādu bija leelakā daļa. Atskaneja pāris applausu, kad Vītums peegāja.

„Tad tālak, beedri, jautajums par brāļošanas.“ Runatajs, eepreekšejo tematu izsmēlis, pašlaik pārgāja uz jaunu jautajumu. Viņš runāja veikli, ļoti tekoši, bez sevišķām jūtām, kā no galvas eemācijees, gludi, miksti, drusciņ profesoriiski — bez mazakās kļūdas vaj apjukuma.

Nevainojami. Bet vaina ta — Vītums nodomāja — ka viņš runā par daudz nevainojami.

Iztirzajis vācu kaŗavadoņibas aukstos aprēķinus, vācu zaldatu dresuru un mehanisko neapzinību, salīdzinajis ar kreevu veenkāršību un sīrsnigo paļāvību, norādījis uz daudzām pretineeka viltībām, kur tas izlicees padodamees, lai eeviļinatu slazdos u. t. t., viņš taisīja slēdzeenus:

„Ta tad, beedri, mēs nevaram brāļotees ar viņeem, pirms neesam peerādījuši, ka spējam tos peespeest uz šo brāļošanas. Tapēc uzbrukums visā frontē —“

Tikko viņš to bija sacījis, sacēlās vispārīga rūkšana un — viņš tūliņ apķēras:

„Ne, es, beedri, nesaku, ka mums jauzbrūk; es pats, izceetis visas frontes zaldatu grūtības un šausmas, nekad vairs nevēleto viņas atkārtojamees, bet mēs nevaram sludināt atklātu atkāpšanos no frontes — tikai

to es gribeju pasacit — jo tad mēs nodosim mūsu kritušo beedru peemiņu! Mūsu kritušo asinis uz mums brēc — brāļošanās jautajumu tūkstoškart pārbaudīt un tūkstoškart atraidīt, lai, varbūt, tūkstoš pirmo reizi tikai varetu viņā dzirdēt atbalsojamees mūsu sauceenus arī eenaidneeka pusē: lai dzīvo revolūcija!“

„Dzeed kā lakstigala, bet tukšu!“ peezīmeja kāds, kad orators bija beidzis un neveens tam neapplaudeja.

„Kerenska un Miļukova aģents!“ nolamajās ar bezkaunīgo teiceenu un leelu smagu splāveenu kāds zaldats blakus Vītumam.

Tas orators līdzīgs Zigfridam Laipnajam, tikai dziļākos ūdeņos peld, — Vītums nodomāja.

Kad runatajs no peeminekļa pakāpes bija nokāpis, to apstāja vairaki klausītāji ar dažādeem jautājumeem:

„Kad slēgt meeru?“

„Tad, kad slēgs arī sabeedrotee.“

„Kā slēgt meeru?“

„Bez aneksijam un kontribūcijam, protams!“

„Kā to saprast — vaj jūras šaurumi būs aneksija, vaj kontribūcija?“

Tādi un teem līdzīgi jautājumi un atbildes mainījās un pinās cits caur citu.

Vītums redzeja, ka tam zaldatam, kuŗš bija bezkaunīgi nolamājees un nosplāvees, bija taisnība: runatajs bija teešam par frontes zaldatu pārģerbees pagaidu valdības aģitators, kuŗa nolūks pārleecinat revolucionaros zaldatus par kaŗa turpinašanu.

Kad šis mītiņš izklīda, Vītums aizklīda kopā ar izklīdejeem. Veeni aizvilkās pa Tveras eelu, citi pa bulvari, citi pār laukumu; daži palika sēdot uz soleem, daži stāvot un pīpejot vaj sarunajotees.

225 Vītums nonāca Tveras laukumā — atkal pee peemi-

nekļa, pee Skobeļeva. Augšā spokojas „baltais ģenerālis“ jāšus, zem zirga kājam salausti riteni, leelgabali — īsta kaļa mitiņu veeta.

Šinī laukumā bija vairakas grupas. Katrā grupā kāds ko runaja, stāstija, žestikuleja. Klausitaji, tāpat kā Vītums, staigaja no veenas grupas pee otras; leelakā daļa no teem nekādas aktivas dalības neņēma ne debatēs, ne pat klausīšanā. Bet pee paša peeminekļa bija kas savadaks: tur bija divas grupas, un katrai grupai savs runatajs. Veeni stāveja gabaliņu nostak — tur runaja kāds demisezona mētelis un katliņcepure cilvēks, apaļģis un ne visai patikams. Tas aģiteja pret socialisteem un teica:

„Divi varas valsti nav peelaižamas. Ja ir pagaidu valdība, kam visi esam zvērejuši uzticību, tad jūs, zaldati, nedrikstat klausit strādneeku un zaldatu padomem, jūs nedrikstat laust zvērestu! Ta jūs kļūstat valsts nodeveji!“

Bet pee peeminekļa augšā stāveja jauns matrozis, drukns un nikns, ar veenu roku turejās eekērees kādā peeminekļa pakāpes reljefā, varbūt taisni flintes stobrā — Vītums, pa tumsu nevaredams saskatit, nodomaja — un ar otru taisija spēcigus, dusmu un draudu pilns žestus pret runataju katliņcepure:

„Veeglprātģee, jūs ļaujatees šim buržujam sevi vest ap stūri! Vaj jūs neredzat viņa peetempto vederu! Klausatees, ko mēs matroži un zaldati daram! Mūsu uzdevums — saņemt varu tautas rokās!“

Otrs pa to laiku rādija ar pirkstu uz matrozi un teica:

„Lūk, tas ir dezertejis no sava kuģa; neizpilda peenākuma pret tautu un tėviju! Mūsu peenākums ir — dezerteerus nogādat savās veetās!“

Matrozis palika arveenu niknaks:

„Jūs, beedri, zaldati, vaj jūs esat kādi buržuju sulaiņi, vaj policijas suņi, ka jūs klausatees, ko tāds kuņģis tur muld! Sperat tam ar zābaku vēderā, dodat pa purnu!“

„Tas dzimteni pārdos Viļumam, tas ir vācu aģents, kaizera naudas uzpirkts! Varbūt kopā ar nodeveju Ļeņinu zinamajā aizplombētā vagonā pārļaisis pār robežu!“ kratīja dūri buržuis demisezona mēteli un katliņcepure tam noslideja pakausi.

„Beedri zaldati — tee ir mūsu slepkavas, šee resn-vederi katliņcepures, bebrādu kažokos! Štikus izgrūdisim caur jūsu kuņģeem!“ Še matrozis teica vis-bezkaunigākos vārdus, nobeigdams: „... un pasaule reiz būs tīra!“

Zaldati sagrupejās ap matrozi. Redzams, tas izteica viņu slepenās jūtas un domas, kas teem frontes gados breedušas. Ap katliņcepuri palika mazak klausitāju, bet matrozis kļuva arveen draudošaks.

Tad, matroža pretineeks, redzedams, ka vairs nevarēs justees drošs, nolaida balsi un mēģināja pāreēt uz teoretiskeem vārdeem, kamēr beidzot nozuda, atstādams klausitājus matrožam.

Matrozis noskaidroja un peerādija, ka pagaidu valdība ir šādu pašu katliņcepuraiņo valdība, kuļa strādneekem neesot vis japabalsta ne tiktāl, ne ciktāl, bet jasagatavojotees uz galigu notreekšanu un uz savas pašas strādneeku un zemneeku valsts varas dibinašanu.

„Durkļi mums ir rokā — pacelsim buržuis uz durkļeem!“ viņš nobeidza nekautriģi. „Tauta ir apbruņota. Negaidat, kamēr nostiprinājas buržuju vara. Ar caru, vaj bez cara — buržuis paleek buržuis!“

necigs un nevarigs, salīdzinot tikai ar matroža muskulaino dūri.

Matroža valodā nebija nekādu teoretisku gudribu un peeklājību. Tur bija ikdeenas grūtības un nospeestībā sasāpejis tautas prāts, kas izteicās asa naida pilnos un tikpat ikdeenišķos un nekautrīgos vārdos, kādas ikdeenišķas bija šās sāpes, naids un vaids. To vislabāk saprata zaldati, strādneeki — veenkāršee ļaudis, kādeem veen tur negadijās peenākt. Tapēc pulks ap matrozi peeauga arveen leelaks un viņš, redzedams, ka izsaka tautas istās jūtas, palika vēl pārdrošaks un bezkaunīgaks. Turpreti labos mēteļos un smalkās pavasaļa platmalēs tērptee, tiklidz, peestājuši, dzirdeja atsevišķus teikumus, tūliņ eerāva galvas apkaklēs un virzijās tālak, jo viņi saprata, ka draudi zīmejas uz teem. Ari Vītums juta, ka neveens veen vārds vērsās arī pret viņu, tomēr projam negāja, kamēr matrozis nebija beidzis ar uzaicinājumu, sekot visus lozungeem: Nost buržuaziju! Lai dzīvo proletariata vara!

Rīta blāzma jau bija labi paplētusees, kad Vītums vēl klīda pa bulvareem un laukumeem, kur vēl pēdejee reti pulciņi vaj debatetaju pāri, līdzīgi eesilūšeem dzērajeem, nevareja veen nobeigt šķirtees no eelas. Vītums vairs neinteresejās par šeem vēlinajeem revolucijas romantiķeem, bet apstājās laukumā preti Puškinam.

Melnais siluets pret blāzmainajām revolucionārā maija rīta debesim stāveja meerīgs un svinīgs. Bet veentulīgs, kā no tāleenes eeradees svešineeks, kuŗš neprot šās zemes valodas.

И долго буду тем любезен я народу,
Что чувства добрые я лирой пробуждал —

Šee Puškina dzejas vārdi uz pjedestala, ko viņi
šai sarkanā maija rītā vareja sacīt, ja viņš bija at-
stājis arī šādas rindas:

Подите проч, какое дело
Поэту мирному до вас!

Tā tad uz abām pusēm. Vaj Puškina arī nestāveja
centrā? Ar veeneem vārdeem eet uz tautas mile-
stību, ar otreem to pašu tautu, kā pūli, nicinoši at-
raidīt? Matrozis ar šo pretrunu tika galā veenkārši —
šo liru atmezdams.

Ģarām nāca eelas meita, izbalusi, palūdza Vitumam
sērkociņu, skarbā balsī pateicās, aizpipeja un gāja
tālāk. O, arī te nebija nekādas liras.

Rīta blāzmā Vitums vēl skumji noraudzījās siluetā
un — jutās atvadamees no Puškina: no līdzšīnejā sevis
paša — dēkainā nemeerneeka, emigranta, no smal-
kuma, no liras.

Rīta blāzmā melnais Puškina palika svinīgs nolēktu
galvu.

Pa trepem kāpdams uz savu dzīvokli, Vitums do-
māja:

Šodeen katrā ziņā jāaizeet uz Arbata šķērseelu.



Vairakas revolūcijas nedeļas bija pagājušas. Jaukais
maijs un jūnijs ar sauli. Bet arī ar leeleem putekļeem
pilsētu eelās, dzelzsceļa vagonos, dažādās sēdēs, sa-
pulkēs un daudzās galvās.

No veenas puses — revolūcija padziļinājās, jo ap-
stākļu fakti bija nenovēršami; no otras puses — sāka
arveem vairak vāktees kopā kontrrevolūcija.

Astoņpadsmitā junijā kreevu revolūcijas armija eesāka uzbrukumū. Deviņpadsmitā junijā Petrogradā uz Nevas prospekta bija pilsoņu demonstrācija šim uzbrukumam par godu.

Bet nepagāja daudz deenu un uzbrukums bija sareekts — ar leeleem artilērijas, municijas un cilveku zaudejumeem. Kaŗš bija veltigs!

Zaldati, zemneeki, strādneeki, matroži negribeja vairs kaŗa ne ar uzvaru, ne bez uzvaras. Tautai sen bija deezgan. Bet deezgan nebija kaŗa peļņas saguvejeem — fabrikanteem, baņķeereem, tirgoņeem, birženeekeem un — pagaidu valdības ministreem.

Gandrīz jau mitejās deputācijas no frontes, kuŗas tika peņņemtas Petrogradas Marijas pili un kuŗas bija pušķojušās sarkaneem karogeem un oficeereem preekšgalā un nākušās prasit izskaidrojumu, kadēļ pastāvot it kā divas valdības: pagaidvaldība un strādneeku, zaldatu un zemneeku deputatu padome. Bet tikko eelu mitiņos, kazarmēs, bulvaros šē frontes patrioti sastapās ar strādneekeem un Petrogradas garnizoneešēem — tūliņ teem atausa jauni lozungi un viņi aiznesa ari fronte šo nemeeru pret kaŗu, par ko visur jau kleedza, kā par leelineeku nodevību.

Notika daudzi streiki. Čēidze, Černovs, Ceretelli — mērenee socialisti — centās apturet strādneeku un zaldatu nemeeru un baidijās jau no leelineeku varas, kaut gan domāja, ka ta varetu noturetees tikai pāris nedeļas. Tomēr viņi bija ari pārleecināti, ka pat tas būtu peeteekoši, lai buržjisko eekārtu nopostitu. Un to tee nevēleļās.

Veenu deenu uz fronti aizbrauca seeveešu bataljons. Bataljons — jaunas meitas, apgreesteem mateem, ģērbtas zaldatu drēbēs, leelām krūtīm, pret kuŗām smagi

speedās šautņu rezgaļi. Viņas pārak ligojās no sava smaguma un bikšu platuma; bet bija patrioti, kuŗi domāja, ka šās eenesis kaut kur sajūsmu. Jo grenadeeru un Pavila pulki bija atteikušees eet uzbrukumā un peektā armijā novērota rūgšana.

Bet otru deenu eevēda gaļas un tauku kartites valsti. Un tanī pašā deenā notika ari zemes īpašneeku kongress; bet deenu vēlāk pagaidu valdības kadetu ministru krīze un otrā jūlija rītā bija atgriezees no frontes Kerenskis.

Tā peenāca trešais jūlijs Petrogradā.

No rīta eesakas pasta kalpotāju streiks — pēc tam, kad dažas deenas pirms tam sapulcē bija eebukņits pasta ministrs.

Deenā strādneeki no fabrikam — no Putilova, no Pollustrovo, no Parviainena, no Skorohoda, no Lesnera, no Eriksona — no visām, visām sapulcejas milzu gājeenos kopā ar apbruņoteem zaldateem.

Pulksten peecos pirmais ložmetejeeku pulks devās laukā ar eeročeem.

Septiņos bija mitiņš pee Kšešinskas pils, kuŗu mēdza saukat par leelineeku lapseņu perekli, jo pili teem bija partijas centrs.

Astoņos vakarā nebeidzama demonstracija pa Ņevas prospektu.

Desmitos vakarā mitiņi pee Taurijas pils.

Bet pusnakti uz Ņevas prospekta demonstraciju mēģināja apšaudīt.

Ta bija revolucijas tālakvirzības masu prasība. Neapturama. Nenovēršama.

231 Viskreevijas Centralā Izpildu Komiteja — VCIK — strādāja visu nakti gan pārleecinādama, gan meerina-

dama. Beidzot socialisti Čeidze, Ceretelli, Černovs un citi nolēma spert soļus. Tomēr vēl nekas nenotika.

Otrā deenā jau no rīta eeradās apbruņoti Kronštates matroži. Lija leetiņš. Bet matroži gribeja redzet Ļeņinu. Tapēc vispirms uz lapsedu perekli — uz Kšešinskas pili. Pēc tam pār Marsa laukumu uz Ņevas prospektu. Milzu gājeens, nepārrudzams. Laiks noskaidrojās.

Pilsēta pilna demonstraciju. Pee Seena laukuma no zvanu torņa zvanija: deva reakcijas trauksmi. Kaut kur sprakšēja pareti šaveeni. Zaldati no demonstrācijas deva zvanu torni zalvi.

Visur, visur plivoja sarkanu karogu daudzoknis un plakati cilajās ar uzraksteem: Nost kaŗu! Nost kapitalistu ministrus! Visu varu strādneeku, zemneeku un zaldatu deputatu padomem! Lai dzivo revolucija!

Visur veikalu logi aiztaisiti slēgeem, visur eerāvās. Tramvaji apstājušees, ne automobiļu, ne tanis sēdetaju; tikai pa retam vaţonam.

Starp strādneeku sarkanās gvardes locekļeem pilnā apbruņojumā gāja Vitolds Vitums. Revolvers viņam bija pee sāneem un šautne bez durkļa plecōs.

Gājeens pa Ņevas prospektu tuvojās Dārza eelai. Pa trotuareem gar malām stāveja dažadi inteligenti, gan hutēs, gan katliņcepurēs, gan jaunos studentu svārkos, gan officeeru formās ar zobeneem, revolvereem, kā kaujas komandā ejoši. Tee ņirgajās, sauca demonstrantus par nodevejeem, dezerteereem, sliņķeem, neleešu pūli. Daži no teem metās uz plakateem: Nost kaŗu! — un mēģinaja tos nesejeem izraut un iznīcināt, bet no masas tika atspeesti atpakaļ. Veetām izcelās asa kņadā un sadursmes: dūres cilajās pa gaisu un junkuri mēģinaja pat uzbrukt ar eeroceem.

Kad ta gājeena daļa, kuŗā atradās Vitums, bija no-
nākusi gaŗam Dārza eelai eepreti publiskai bibliotekai
un skverai pee tās — peepeši atskaneja šaveeni, kuŗi
palika arveenu beežaki. Nebija nojaužams, no kuŗeenes
šāva.

Demonstranti sāka skreet uz visām pusem. Daži
metās guļus uz eelas, daži uz trotuara, citi renstelēs
gar eelu malam, citi pee laternu stabeem. Daļa devās
vārtu eebraucēs, bet vārti bija noslēgti. Daži izsita
nenoslēgtos logus un metās veikala telpās; citi durvju
eedzirkles.

Daudzi skrēja, daudzi klupa. Netālu no Vituma ma-
trožam nokrita cepure; viņš, to celdams, nogāzās pats
un asinis sāka tam skreet no galvas. Vairaki sauca,
ka ir eevainoti un vēlejas, lai beedri neatstātu tos
guļot breesmās.

Vitums redzeja junkureem un oficeereem rokās re-
volverus, ar kuŗeem tee rikojās.

Viņš pārmetās pāri žogam skverā, aizzupās aiz pee-
minekļa — noņēma šautni no pleceem un sāka mērķēt
uz oficeereem un junkureem, kuŗi šāva.

Aizauļoja pa prospektu kareete diveem melņeem
preekšā, bez kućeera un eekšā sedetajeem. Grožas
rāvās pa zemi un riteņi sitās pāri uz bruģa gulošeem
eevainoteem. Pakrita uz purna skrejošs važoņa zirgs,
bet pats važonis noleca no bukas un metās projam.
Cits braucejs bija sacēlees stāvus un treeca zirgu iz-
misušeem žesteem.

Vitums redzeja, ka viņš ir pamanits un ka tam
skreen virsū veens virsneeks un veens junkurs ar re-
volvereem rokā. Viņš steigšus izšāva uz junkuri: tam
revolvers izkrita no rokas un pats junkurs saleecās un

atslejas pret dzelzs žogu, ar veenu roku eķerdamees margās.

Tani brīdi oficeers cēla revolveri. Vitums peepēši apjuka: Pantrits! Pantrits!

„Vaj teešam būs jašauj?!“ viņam jautajums izskreja caur prātu, bet nebija vairs laika meklet atbildi: bija jāaizraujas aiz peeminekļa granīta. Tūlī arī Pantrita lode atsitās pret akmeni.

Nakošā acumirkli Vitums jau izšāva un Pantrits, rokam it kā gaisā aiz kaut kā ķertees mekledams, eesānis nogāzās uz trotuara.

Bet Vitums, kā kad nekas nebūtu noticis, turpināja noverot, no kuņas puses vēl varetu tuvotees kāds eenaidsneeks.

Atgreesšanās vairs nebija.

Autora peezīme

Šis romans izveidojies pa ilgaku laiku. Pirmās divas daļas — katra par sevi nobeigta — uzrakstītas 1914. un 1918. gados, bet tagad otrā izdevumā apveenotas. Trešā daļa peerakstīta klāt nupat un šai izdevumā teek eespeesta pirmo reizi. Ne personu raksturos, ne notikumu aprakstos, ne idejiskā virzījumā agrak uzrakstītajās daļās pārgrozījumi nav izdarīti, jo autors domā, ka tāda veida grozījumus peelaist tagad vairs viņam nav daudz teesības, neskatotees pat uz to, ka tas visam toreiz domatam un rakstītam tagad savu peekrišanu nevaretu dot. Turpreti stila vaj izteiksmes ziņā izdarīti daži diezgan eevērojami labojumi un pat pārstrādājumi.

Tā kā katra romana daļa radusees eesā sakarībā ar tanī tēloto apstākļu un darbības laiku un autora mākslisko attīstību, tad arī rakstības veids un pati veelas uztvere tanīs nav bez sava laika atspulgas un eespaida. Tapēc, raugotees no tagadnes perspektīves, pirmā daļā eevērojama romantiska naivība, kā veena no 1906. un 07. gadu īpatnībam. Zem 1905. gada pēcrevolucijas valdošā zībolisma un vēl vairak psiholoģisma eespaida — dabas un dažado psihisko stāvokļu apraksti un nacionalā mitika novesti līdz tālām konzekvencem.

Galvenajā personā, kā redzams, sākumā iztelcas gandrīz romantiski naivs, bet vēlāk skeptīcisma aizņemts revolucionars individualisms — kā pilnīgi reals un dabīgs kādas inteliģento 1905. gada emigrantu daļas saturs, kas veidojies pa zaudejot sabeedrisko bāzi ta laika pretrunīgajos apstākļos. Šādam skeptīski-revolucionaram individualismam nonākot 1917. gada revolucijā, vajadzēja būt divām konzekvencem:

vaj nu eeslidet kontrrevolucijā, vaj peeveenotees revolucijas tāļak un dziļakvirzišanai, jo aktivam raksturam aktīvu kustību laikā trešā ceļa nevar būt. Tapēc trešajā romana daļā šai individuēlajai personībai veenai pašai par sevi nav nekādas sevišķi redzamas lomas, bet pirmo veetu eeņem revolucijas attīstības notikumi. Personība eeveenojas masā un masas kolektīvā dziļā un virzeens viņu aizveido sev līdz. Nejausību valdzinātais un pa daļai mākslīgi kultivetais individualisms ātri zūd, jo revolucijai viņš tāds nav vajadzīgs; še personas vērtība ceļas kolektīvā darbā uz noteiktu sabee drisku mērķi. — Tā autors ir grībejis jautajumu nostādīt.

Rīgā, 1926. gada decembrī

L. L.



Linardā Laicena grāmatas

pēc 1919. gada

Karavane. Dzejoļi.
Attaisnotee. Stāsti.
Ho-Tai. Dzejoļi.
Panama. Kinoscenarijs.
Princis puķēs. Bērnu teatrs.
Šujmašīna un Vējdzirnavā. Bērnu teatrs.
Dzejas principi. Teoretiskas peezīmes.
Mebeligā Rīga un peelikumi. Stāsti.
Berlīne. Dzejoļi.
Semafori. Dzejoļi.
Laiimes putas. Pasaka. Jāņa Leepiņa ilustrejums.
Mitiņš ballē. Pasaku spēle.
Alfa un Auto. Konstruktīva spēle.
Skaistā Itālija. Stāsti.
Emigrants. Romans.

Kreevu valodā

Оправданные. Перевод Э. Сильман. Рабочее издательство „Прибой“, Ленинград 1925.

Tulkojumi

Kalevala. Somu tautas epos.
Leonardo da Vinči. D. Merežkovska romans.
Melnās pasakas. Melno tautu pasaku izlase.
Tūkstoš un viena nakts. Arabu stāstu izlase.

Sagatavošanā

Pasauli ceļam. Dzejoļi.
Aziāts. Dzejoļi.
Kompromiss. Trīs darbības no 20. g. s. pasaules leelvalstju notikumeem.
Dūmu riņķi uz asfalta. Aforismi un peezīmes.
Kleedzošee korpusi. Romans.
Šaubīgais un cilveks. Romans.
Kameras. Stāsti.
Svētās Māras dēla darbi mātes valstī. Kinoromans.

Handwritten Title

1850

Section 1

Section 2

Section 3

Abonements

uz romanu serijas pirmajiem 5 sēju- meem un populāri-zinatniskas serijas pirmajām 3 grāmatām

Romanu serijā dosim tikai labākos latviešu rakstneeku oriģināldarbus un cittautu eevērojamāko darbu tulkojumus (romanus, noveles).

Pee šī darba esam pulcejuši pazīstamos rakstneekus un dzejneekus: Aspaziju, E. Birzneeku-Upiti, K. Dzirleju, V. Grēviņu, J. Grotu, K. Freinbergu, Linardu Laicenu, J. Raini, Juliju Rozi, J. Sudrabkalnu, A. Švābi, Andreju Upiti, J. Vainovski u. c.

Romanu serijā uzņemtos darbus tulko pazīstami rakstnieki, kas ir drošākā garantija, ka šī serija būs mākslineeciski vērtīga.

Katrs sējums noslēgts un tulkojums nesaīsinats, 12—20 drukas loksnes (200—300 lapp.) beez, rūpīgi rediģets, drukats uz laba papīra un gliiti brošets.

Populāri-zinatniskās serijas grāmatas 5—7 drukas loksnes (80—120 lapp.) beezas, ar ilustracijām.

Romanu serijas pirmajā ciklā šādi darbi:

- 1) Andrejs Upits — Kailā dzīvība. Noveļu krājums, 200 lapp. beez.
 - 2) Augusts Strindbergs — Sarkanā istaba. Romans, apm. 300 lapp. Tulkojusi no zviedru valodas E. Klien, A. Švabes redakcijā.
 - 3) H. Velss (Uelss) — Kad pamostas gulošais. Romans, tulkojis J. Grots. A. Švabes redakcijā.
 - 4) E. Voīnič — Dundurs. Tulkojis V. Grēviņš.
 - 5) Pols Morāns — Desmit naktis. Tulkojis J. Sudrabkalns.
- Katra mēneša 20. datumā iznāks veens sējums.

Populārī-zinatniskās seriĶas I. cĶlĶā:

- 1) Dora Ŗvikul — BĶstamais vecums un dzimumhormona nozĶme.
- 2) A. Celmiņš — Kā deevi cĶjušeess.
- 3) Dr. Vasiļevska — Normalā dzimuma dzĶve. TulkoĶjis Dr. K. Mazurs.

Romanu seriĶas turpmakos sĶjumos paredzēti no oriĶinaldarbiem AndreĶa Upiša romans „Zem naglota papĶža“, un no tulkoĶjumiem: 1) Jaunakā krievu literatūra — tulk. V. GrĶviņš. 2) MirĶē — Bohema. Romans no ParĶzes mĶkslinieku dzĶves. 3) Emils Zolā — Sabrukums un ParĶzes vĶders. 4) Balzaks — AušĶgee stāsti. 5) Klara Viebig — Sieviešu sādĶa. 6) Zudermaņa — NeprātĶgais profesors. 7. VoiniĶa — Dundurs trimdā.

Katram grāmatu mĶlotajam uz peeprasĶjumu peesūtam abu seriĶu prospektus par brĶvu, lai god. abonenti varetu eepazĶtees ar grāmatu saturu un spreest par Ŗo seriĶu vĶrtĶgumu.

Lai dotu eespĶju Ŗīs seriĶas katram eegādatees, tad aboneŖšanas maksa nolĶkta viszemakā: romanu seriĶas pirmee peeci sĶjumĶ ar peesūtiŖšanu pa pastu Ls 7.50, uz ārzemēm . Ls 9.20

Populārī-zinatniskās seriĶas pirmās 3 grāmatas ar peesūtiŖšanu pa pastu Ls 3.—, uz ārzemēm „ 4.—

Abonenti, kuri saņems Ŗīs seriĶu grāmatas mūsu veĶkalos, var maksāt pee grāmatu saņemŖšanas par romanu sĶj. Ls 1.50 par populārī-zinatnisko grāmatu . „ 1.—

SeriĶās uzņemtās grāmatas būs dabuĶjamas arī tirĶū par tirĶus cenām un maksās; romani Ls 3—4 sĶjums un populārī-zinatniskās seriĶas grāmata Ls 1.50—2.

Abonentus peenem visos „Kulturas Balss“ veĶkalos: RĶgā, TĶrbatas ielā 4, Bauskā, AluĶsnē, CĶsis, DaugavpĶli, Jelgavā, JĶkabpĶli, Leepajā, Madonā, RūĶjeenā, Siguldā, Smiltēnē, Talsoš, Tukumā, Valkā, centrālā biroĶjā RĶgā, MerĶeĶjā eelā Nr. 1, dz. 3 un visās pasta nodajās.

Naudas pārvēdumi un peeprasĶjumi sūtami RĶgā, pasta kaste 342.

IzglĶtĶbas kooperatĶvs
„Kulturas Balss“

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0308060384

(1,20)

1144

6